

Приватний вищий навчальний заклад
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»
CEI Cooperation Fund

Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми

*Матеріали
II Міжнародного науково-практичного симпозіуму
16-17 березня 2018 р.*

Івано-Франківськ-2018 р.

УДК 343.431(001.8)
ББК 67.308.112я23

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ПВНЗ «Університет Короля Данила»
Протокол № 7 від 26.02.2018 р.*

Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 року). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2018. – 214 с.

Combating Illegal Migration and Human Trafficking: Collection of materials of the 2nd International Science and Research Symposium (Ivano-Frankivsk, March 16-17, 2018). - Ivano-Frankivsk: Printing and Publication Department of the King Danylo University, 2018. – 214 p.

В збірнику опубліковано матеріали II Всеукраїнського науково-практичного симпозиуму «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми», який відбувся 16-17 березня 2018 року на базі Університету Короля Данила. Збірник охоплює дослідження проблем державної політики в сфері протидії торгівлі людьми та незаконній міграції; міжнародних заходів протидії незаконної міграції та торгівлі людьми; особливостей правової, соціальної і психологічної підтримки дітей, що стали жертвами незаконної міграції чи торгівлі людьми; взаємодії національних і міжнародних механізмів у боротьбі з незаконною міграцією і торгівлею людьми; ролі громадських організацій в питаннях допомоги мігрантам та біженцям; практики міжнародних судових інституцій в сфері протидії незаконній міграції та торгівлі людьми; кримінально-правової, кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої та кримінологічної політики в сфері протидії незаконній міграції та торгівлі людьми; практики ресоціалізації жертв торгівлі людьми та незаконної міграції в поглядах молодих дослідників.

Збірник призначений для фахівців, які працюють у зазначених галузях, науковців, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів, адвокатів, правозахисників, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування.

© ПВНЗ «Університет Короля Данила», 2018

ЗМІСТ

<i>Андрияшко М.В.</i> Структура нерегулируемых миграционных процессов как демографической угрозы.....	7
<i>Андрушко А. В.</i> Проблема торгівлі людьми в умовах збройного конфлікту на сході України.....	11
<i>Бабенко А.М., Смаглій А.А.</i> Кримінологічний погляд на зв'язок міграції та злочинності.....	14
<i>Басиста І.В.</i> Протидія торгівлі людьми: куди варто рухатися?.....	17
<i>Батургареева В.С.</i> Щодо сучасних рис явища торгівлі людьми в Україні та особливостей його запобігання.....	21
<i>Братель С.Г.</i> Документи, що оформляються із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру.....	26
<i>Гловюк І. В.</i> Кримінально-процесуальні аспекти протидії торгівлі людьми.....	28
<i>Гнусов Ю.В., Драгунов П.І.</i> Реалізація органами МВС України державної політики в сфері протидії незаконній міграції.....	32
<i>Голосніченко Д.І.</i> Роль омбудсмена в протидії торгівлі людьми.....	35
<i>Горох О.П.</i> Практика застосування некаральних заходів кримінально-правового впливу за торгівлю людьми.....	39
<i>Громко В.Я.</i> Торгівля людьми, міжнародне та вітчизняне законодавство, оціночний аспект та статистичні дані.....	43
<i>Гулкевич В.Д.</i> Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми за законодавством Іспанії.....	48
<i>Husarov K.</i> Methods of countering illegal chain migration.....	51
<i>Гуцуляк М. Я., Макойда Ю. І.</i> Кримінологічні аспекти протидії кримінальним правопорушенням пов'язаних із діяльністю «груп смерті» в соціальних інтернет-мережах та мобільних додатках ІР-телефонії.....	53
<i>Гуцуляк Ю.В.</i> Кримінально-аналітичне забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень пов'язаних із торгівлею людьми з використанням інформаційних технологій.....	57
<i>Дичковська Г.О.</i> Торгівля людьми: філософський аспект предметності людини	61

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

Дорохіна Ю. А. Захист людини від сучасного рабства як основне завдання державної політики в сфері протидії торгівлі людьми.....	63
Eldridge L. Projects of Anti-Slavery International.....	67
Zosim A. Aspecte referitoare la perfecționarea mijloacelor juridico-penale de contracarare a traficului de ființe umane.....	68
Кібальник С. О. Динаміка незаконного переправлення осіб через державний кордон України: соціальні та правові чинники.....	72
Кісілюк Е. М. Особливості кримінально-правової протидії незаконній міграції.....	76
Козич І.В. Функції кримінально-правової політики (на прикладі протидії торгівлі людьми).....	80
Кравченко К. С. Удосконалення паспортної системи як захід попередження торгівлі людьми.....	82
Мазур І. М. Економічні стимули незаконної міграції та торгівлі людьми.....	85
Марков В.В., Лактіонов В.В. Реалізація національною поліцією України державної політики в сфері протидії торгівлі людьми.....	88
Медицький І.Б. Рекомендації конгресів ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя як міжнародно-правові орієнтири для боротьби з незаконною міграцією та торгівлею людьми.....	92
Митрофанов І. І. Окремі аспекти викладання юридичних дисциплін при підготовці фахівців у галузі інтелектуальної власності.....	95
Мота А. Ф. Протидія нелегальній міграції як функція Державної прикордонної служби України.....	98
Огерук І. С. Особливості встановлення особи злочинця при вчиненні злочину мігрантом.....	102
Орловська Н. А. Щодо ефективності запобігання транснаціональній торгівлі людьми.....	105
Острогляд О.В. Нормативно-правове забезпечення та стан наукового дослідження протидії торгівлі людьми.....	109
Остроглядов О.І. Міграція як фактор впливу на корисливу злочинність проти власності у причорноморському регіоні України.....	112
Політова А.С. Сучасний стан протидії торгівлі людьми в Україні.....	115
Рвачов О.М., Бобонець М. М. Окремі проблемні питання ресоціалізації жертв торгівлі людьми в Україні.....	119

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

<i>Rumeshak D.</i> Badanie wpływu polityki migracyjnej Rzeczypospolitej Polskiej na ilościowe wskaźniki ekonomicznej migracji w latach 2007-2016.....	123
<i>Рябчинська О.П.</i> Вітчизняний механізм відшкодування шкоди особам, які постраждали від торгівлі людьми.....	127
<i>Сакута А.А.</i> Государственная политика Республики Беларусь в сфере противодействия торговле людьми и незаконной миграции.....	131
<i>Созанський Т.І., Борейко Г.Д., Луцик В.В.</i> Кримінальна відповідальність за незаконну міграцію в законодавстві окремих зарубіжних держав.....	135
<i>Стеблинська О. С.</i> Кібербулінг і торгівля людьми: нові виклики та загрози.....	145
<i>Рудак Т.В.</i> Політика Європейського Союзу у сфері проотидії нелегальній міграції.....	149
<i>Урсу В.</i> Международное сотрудничество против торговли людьми в свете конвенции ООН против транснациональной организованной преступности.....	151
<i>Філіппов С. О.</i> Ціннісно-нормативні аспекти суспільної свідомості в контексті ставлення до нерегульованої транскордонної міграції.....	158
<i>Філянїна Л.А.</i> Захист прав жертв трафікінгу: міжнародний аспект.....	162
<i>Хряпінський П.В.</i> Впровадження звільнення від кримінальної відповідальності за викрадення людини, захоплення заручника як засіб протидії злочинам проти волі людини.....	165
<i>Чередниченко О. Ю., Козлова А. О.</i> Актуальність правового розв'язання в Україні питання недопущення використання туристичних каналів для нелегальної міграції в сучасних умовах.....	169
<i>Шведова Г.Л.</i> Корупція - каталізатор торгівлі людьми в Україні та в світі.....	172
<i>Явор О. А.</i> Відновлення status quo дітей, які були неправомірно вивезені за межі України.....	176

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ У ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

<i>Вітранчик Л.</i> Торгівля людьми або сучасний прояв рабства.....	181
<i>Воляник В. І.</i> Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: міжнародно-правовий аспект.....	185
<i>Герман Х.</i> Торгівля людьми: причини та протидія.....	188

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

<i>Заречна В. К.</i> Незаконна міграція та переправлення людей через державний кордон.....	192
<i>Кота Я. Ф.</i> Державна політика в сфері протидії торгівлі людьми та незаконній міграції.....	195
<i>Лукач В.</i> Торгівля дітьми. Теоретико-правовий аспект.....	199
<i>Лялік В., Книгницький М., Невгамонний О.</i> Основні проблеми боротьби з торгівлею людьми у міжнародно-правовому контексті.....	202
<i>Опрісник Х.</i> Експлуатація дітей в рамках секс-туризму.....	205
<i>Южека Р.С.</i> Щодо проблемних питань криміналізації злочинів у сфері трансплантації органів або тканин людини та донорства.....	208

**СТРУКТУРА НЕРЕГУЛИРУЕМЫХ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ
КАК ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ УГРОЗЫ**

Андрияшко М.В., к.ю.н., доцент,
*заведующий кафедрой общеправовых дисциплин
и государственного управления
учреждения образования «Барановичский государственный
университет» (г. Барановичи, Республика Беларусь)*

Начиная с 1995 г., когда родилось 101 144 человек, а умерло 133 775 человек, естественного прироста в Беларуси не было, так как годовая численность умерших постоянно превышает численность родившихся и, несмотря на сохраняющийся положительный миграционный прирост, численность населения в стране уменьшается. В подобных условиях чрезвычайно важным видится честное, объективное и адекватное признание существующих проблем, а также принятие мер к изысканию дополнительных трудовых ресурсов, что обуславливает необходимость реализации новых целевых государственных программ.

В частности, такой программой стала Государственная программа «Здоровье народа и демографическая безопасность Республики Беларусь» на 2016 – 2020 гг., состоящая из семи подпрограмм, утвержденная постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 14 марта 2016 г. № 200 [1].

Следует отметить, что согласно ст. 3 Закона Республики Беларусь от 4 января 2002 г. № 80-З «О демографической безопасности Республики Беларусь» (далее – Закон) [2], демографическими угрозами являются: 1) депопуляция; 2) старение населения; 3) *нерегулируемые миграционные процессы*; 4) деградация института семьи.

Перечисленные демографические угрозы определяются рядом показателей, в частности, *нерегулируемые миграционные процессы* определяются *сальдо миграционного обмена между городской и сельской местностью*, а также *численностью нелегальных мигрантов*.

В этой связи следует вывод о том, что *нерегулируемые миграционные процессы* как демографическая угроза [2], не являются монолитным односоставным явлением. Видится, *нерегулируемые миграционные процессы* следует подразделять на внутренние (в пределах государственной границы страны) и внешние (следуют из-за пределов государственной границы страны).

Указанное является справедливым, учитывая, что в соответствии с абзацем пятым ст. 1 Закона [2], демографические интересы государства и общества определены как формирование типа воспроизводства населения,

характерными чертами которого среди прочих являются *оптимальные внутренние и внешние миграционные процессы*.

В связи с этим можно сделать вывод о том, что миграционные процессы в Республике Беларусь являются объектом правового регулирования, а также стратегического и оперативного управления. Тем не менее, видится целесообразным разделение *нерегулируемых миграционных процессов* как демографической угрозы на внутренние и внешние, что в большей степени соответствует предусмотренным показателям демографических угроз, перечисленным во второй части ст. 3 Закона [2]. Таким образом, предлагается абзац четвертый части первой ст. 3 Закона изложить в новой редакции следующего содержания: «нерегулируемые внутренние и внешние миграционные процессы;».

Наибольший интерес представляет внешняя миграция как элемент *нерегулируемых миграционных процессов*, так как значение этого явления для социально-экономического развития и устойчивого состояния демографической безопасности страны подтверждается, в том числе, подпрограммой 6 «Внешняя миграция» упомянутой Государственной программы «Здоровье народа и демографическая безопасность Республики Беларусь» на 2016 – 2020 годы [1], которая разработана в соответствии с приоритетными направлениями социально-экономического развития, Национальной стратегией устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 года, Национальной стратегией устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь до 2030 года, а также направлениями Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы «Улучшение демографического потенциала и укрепление института семьи» и «Повышение уровня здоровья белорусских граждан и доступности медицинских услуг» [3]. Финансирование мероприятий подпрограммы 6 «Внешняя миграция» осуществляется за счет средств республиканского бюджета в объеме 35 427,6 млн. белорусских рублей [1].

В соответствии с целевыми показателями, отраженными в Подпрограмме 6 «Внешняя миграция» [1], предусматривается достижение миграционного прироста в 2016 г. – 12 тыс. чел.; в 2017 г. – 13 тыс. чел.; в 2018 г. – 14 тыс. чел.; в 2019 г. – 15 тыс. чел.; в 2020 г. – 16 тыс. чел. Таким образом, сводным целевым показателем в сфере миграционных отношений установлен ожидаемый миграционный прирост в пределах 70 тыс. чел. к 2020 году.

Прогноз ожидаемого миграционного прироста к 2020 г. видится чрезвычайно оптимистичным ввиду данных Национального статистического комитета Республики Беларусь, согласно которым в 2011 – 2015 гг. международная миграция в стране составила лишь 43 188 человек [4], в связи с чем не был достигнут целевой показатель Национальной программы

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

демографической безопасности на 2011 – 2015 годы, утвержденной Указом Президента Республики Беларусь от 11 августа 2011 г. № 357, предусматривавший увеличение сальдо внешней миграции до 60 тыс. чел. [5].

При выполнении намеченного показателя следует обращать особое внимание на формы реализации нерегулируемых миграционных процессов, как внешних, так и внутренних, что обусловлено тревожными данными в аспекте незаконной организации миграционных потоков, случаями торговли людьми, различными видами противоправной эксплуатации людей.

Подобные процессы вредят социально-экономическому развитию страны, не способствуют выполнению трудовых ресурсов, являются потенциально самостоятельной угрозой обеспечению устойчивого состояния демографической безопасности.

По данным Министерства внутренних дел Республики Беларусь в период с 2005 по 2017 годы вследствие трудовой эксплуатации стали жертвами 625 граждан, из которых 7 несовершеннолетних, при этом вывезено за рубеж в целях трудовой эксплуатации 584 совершеннолетних граждан и 5 несовершеннолетних; в Республике Беларусь эксплуатировались 41 гражданин и 2 несовершеннолетних. В период с 2005 по 2017 годы совершено 135 преступлений в связи с трудовой эксплуатацией, при этом преступлений с вывозом за рубеж – 115, на территории Республики Беларусь – 20.

По состоянию на 1 января 2018 г. Министерство внутренних дел Республики Беларусь располагает следующими сведениями об идентифицированных жертвах торговли людьми:

Идентифицировано жертв торговли людьми с признаками эксплуатации:		2015 г.	2016 г.	2017 г.
ВСЕГО/из них детей		121/13	184/71	131/33
подвергшихся эксплуатации	сексуальной/из них детей	116/13	164/71	128/33
	трудовой/из них детей	5/0	20/0	3/0
	иной/из них детей	0/0	0/0	0/0
	внутри страны/из них детей	77/12	122/70	88/32
	за рубежом/из них детей	44/1	62/1	43/1
направлено жертв торговли людьми для получения защиты и реабилитации		27	55	60

Источник: официальный сайт Министерства внутренних дел Республики Беларусь [6].

Органами внутренних дел Республики Беларусь ведется эффективная работа, направленная на противодействие торговле людьми, что в том числе отмечается в отчетах международных организаций. Однако учитывая зачастую латентный характер преступлений в сфере торговли людьми, сложно даже предположить какова реальная ситуация. Изученная динамика незаконной эксплуатации людей в период с 2005 по 2017 годы, важность сохранения трудовых ресурсов в целях обеспечения демографической безопасности обуславливают целесообразность проработки вопроса о выделении в

«нерегулируемых миграционных процессах» как демографической угрозе не только внутренних и внешних миграционных процессов как правомерных действий, но также и неправомерных действий, таких как торговля людьми и их эксплуатация.

Список использованных источников

1. Об утверждении Государственной программы «Здоровье народа и демографическая безопасность Республики Беларусь» на 2016 – 2020 годы [Электронный ресурс] : постановление Совет Министров Респ. Беларусь, 14 марта 2016 г., № 200 ; в ред. постановления Совет Министров Респ. Беларусь от 29.12.2017 г., № 1041 // Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь. – 17.01.2018. – 5/44675.

2. О демографической безопасности Республики Беларусь : Закон Респ. Беларусь, 4 янв. 2002 г., № 80-З ; в ред. Закона Респ. Беларусь от 09.01.2018 г., № 91-З // Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь. – 18.01.2018. – 2/2529.

3. Об утверждении Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы [Электронный ресурс] : Указ Президента Респ. Беларусь, 15 дек. 2016 г., № 466 ; в ред. Указа Президента Респ. Беларусь от 30.11.2017 г., № 428 // Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь. – 02.12.2017. – 1/17378.

4. Общие итоги миграции населения [Электронный ресурс] : Официальный сайт Нац. статист. комитета Респ. Беларусь. – 1998 – 2016. – Режим доступа : http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/demografiya_2/g/obschie-itogi-migratsii-naseleniya-respubliki-belarus/. – Дата доступа : 18.02.2018.

5. Об утверждении Национальной программы демографической безопасности Республики Беларусь на 2011–2015 годы : Указ Президента Респ. Беларусь, 11 авг. 2011 г., № 357 ; в ред. Указа Президента Респ. Беларусь от 12.09.2012 // Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь. – 14.09.2012. – 1/13752.

6. Статистика в сфере идентификации жертв торговли людьми [Электронный ресурс] : Официальный сайт Министерства внутренних дел Республики Беларусь. – Режим доступа : <http://mvd.gov.by/ru/main.aspx?guid=54> 21. – Дата доступа : 28.02.2018.

**ПРОБЛЕМА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ**

Андрушко А. В., к.ю.н., доцент,
*доцент кафедри кримінального права і процесу
Ужгородського національного університету (м. Ужгород, Україна)*

Російська агресія проти України, що триває вже чотири роки, стала серйозним викликом для нашої держави. Війна забрала тисячі життів, змусила залишити рідну домівку сотні тисяч осіб, підірвала й без того слабку економіку, зруйнувала господарський комплекс цілого регіону.

Історичний досвід засвідчує, що збройні конфлікти, які відбуваються на певній території, серйозно загострюють проблеми, пов'язані з порушенням прав людини. Не є винятком і проблема торгівлі людьми. Торговці «живим товаром» користуються атмосферою хаосу та беззаконня, а також непростим становищем мирних жителів, які стикаються із злиднями та насильством. Так, для прикладу, було на початку 90-х рр. минулого століття у країнах колишньої Югославії, де чимало мирних мешканців піддавалися систематичним порушенням та приниженням, перетворювалися на безправних рабів [1].

Істотно зросли ризики торгівлі людьми через воєнні дії на Донбасі.

На сьогодні Україна не контролює 400 кілометрів державного кордону з Російською Федерацією. Ця територія використовується не лише для поставки в зону конфлікту зброї, боєприпасів та бойовиків, а й для незаконного переміщення людей з метою їх експлуатації [2]. Однак люди, які залишилися на окупованих територіях Донецької та Луганської областей, ризикують потрапити у ситуації експлуатації не тільки на території Росії, а й у самому Донбасі. Так, вітчизняне МЗС наголошує на «численних випадках торгівлі людьми та примусової праці і навіть рабства» на територіях, які перебувають поза контролем українського уряду [3]. Управління Верховного комісара ООН з прав людини акцентує увагу на пов'язаній з конфліктом сексуальній експлуатації жінок [4]. Крім того, за даними експертів, війна на сході України призвела до появи нових для нашої держави, але відомих у світі форм торгівлі людьми. Йдеться про примусову працю у воєнних умовах, про примушування до участі у військових формуваннях, до ролі інформаторів та «людського щита», про використання дітей незаконними військовими формуваннями на окупованій території [5].

Разом із тим оцінити справжні масштаби торгівлі людьми на сході України важко, оскільки на непідконтрольних територіях не здійснюється жодного системного моніторингу, належним чином не працюють правоохоронні органи та правозахисні організації. У цих регіонах немає і належної підтримки жертв торгівлі людьми; останнім реально нікуди звернутися.

У розглядуваної проблеми є й інший бік – йдеться про випадки торгівлі людьми, жертвами якої стають внутрішньо переміщені особи (як відомо, таких в країні майже 2 мільйони). Експерти наголошують, що останні для торгівлі людьми є найбільш вразливою групою населення [5]. Уже неодноразово фіксувалися випадки, коли переселені з Донбасу особи ставали жертвами експлуатації, зокрема трудової. Пояснення цього факту просте – частина внутрішньо переміщених осіб перебуває у скрутному матеріальному становищі і їм доводиться погоджуватись на сумнівні пропозиції щодо працевлаштування, аби вижити в чужих для них містах. Чимало з них зважуються на неофіційне працевлаштування за кордоном. Відтак нерідко вони стають жертвами торговців людьми. У цьому контексті варто відзначити, що згідно із соціологічним дослідженням, що його провела міжнародна правозахисна організація «Ла Страда Україна» спільно з українськими та німецькими партнерами, 8 % переселенців погодилися б на будь-яку роботу за кордоном – незалежно від умов; майже 30 % абсолютно нічого не знають про проблему торгівлі людьми; стільки ж не знають, куди звертатися, якщо вони потраплять у ситуацію трудової чи сексуальної експлуатації [6].

Стикнувшись з матеріальними труднощами, чимало внутрішньо переміщених осіб зважуються їхати на заробітки до Росії. Однак саме ця країна для громадян України є країною особливого ризику. За даними українського представництва Міжнародної організації з міграції, МВС України та правозахисної організації «Ла Страда Україна», абсолютна більшість громадян України стали жертвами трудової експлуатації саме в Росії [1; 6; 7]. Наприкінці 2016 року правоохоронні органи встановили цілу мережу вербувальників з працевлаштування українців у Російській Федерації. Бажаючих заробити нібито відправляли на роботу до Росії, де вони піддавалися трудовій експлуатації під загрозою ув'язнення [8]. Тут варто додати, що Росія досі не підписала та не ратифікувала ухвалену ще в 2005 році Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми.

Чи можемо говорити про адекватну реакцію на окреслену ситуацію з боку державної влади? Зрозуміло, що про ефективне запобігання випадкам торгівлі людьми, які мають місце на окупованій частині Донбасу, говорити складно доти, доки ці території не контролюються українською владою. Слушною, однак, є точка зору керівника правозахисної організації «Ла Страда Україна» Катерини Левченко, яка вважає, що держава мала б подбати хоча б про інструктаж українських військових щодо дотримання прав людини. Солдати, які відправляються в зону АТО, мали б пройти тренінг з протидії торгівлі людьми, як це, наприклад, організовано у миротворчих місіях ООН. Військові повинні вміти ідентифікувати жертв торгівлі людьми, запобігати таким випадкам [9].

Що ж стосується проблеми торгівлі людьми, жертвами якої стають внутрішньо переміщені особи, то тут ситуація інша. З одного боку, у лютому 2016 р. затверджено Державну соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2020 року, передбачено орієнтовні обсяги її фінансування за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел [10], з листопада 2016 р. підвищено одноразову фінансову допомогу постраждалим від торгівлі людьми з одного до трьох прожиткових мінімумів [11], на початку 2017 р. вдвічі збільшено штат працівників департаменту Національної поліції, який займається боротьбою зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми [7], тощо. Доводиться, однак, констатувати, що більшість цих заходів спрямовані на наслідки розглядуваного явища, а не на ліквідацію його глибинних причин. З внутрішньо переміщеними особами слід вести активну просвітницьку роботу, сприяти їм у працевлаштуванні, вирішенні інших соціальних проблем. Немає сумнівів у тому, що мінімізувати проблему торгівлі людьми можливо лише завдяки поліпшенню економічної ситуації в державі, створенню нових робочих місць, підвищенню реальної заробітної плати. Для цього, зрозуміло, потрібні серйозні реформи, однак іншого шляху вирішення цієї проблеми, на наше переконання, немає.

Список використаних джерел

1. Переселенці і торгівля людьми // Galinfo. – 13 липня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://galinfo.com.ua/articles/chy_ryzykuyut_pereselentsi_z_donbasu_staty_zher tvamy_torgivli_lyudmy_199363.html
2. Через неконтролируемую границу с РФ на Донбассе активно осуществляется торговля оружием и людьми, – МИД // РБК-Украина. – 16 марта 2017 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/cherez-nekontroliruemuyu-granitsu-rf-donbasse-1489638311.html>
3. У МЗС розповіли про численні випадки торгівлі людьми і рабства на окупованих територіях Донбасу // УНІАН. – 15 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/1825462-u-mzs-rozpovili-pro-chislenni-vipadki-torgivli-lyudmi-i-rabstva-na-okupovanih-teritoriyah-donbasu.html>
4. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні. 14 березня 2014 р. – 31 січня 2017 р. // Управління Верховного комісара ООН з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV_UA.pdf
5. Доброта В. Окупація Донбасу породила появу нових форм торгівлі людьми / Володимир Доброта // ГЛАВКОМ. – 6 грудня 2016 р. [Електронний

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

ресурс]. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/interviews/okupaciya-donbasu-porodila-royavu-novih-form-torgivli-lyudmi-386519.html>

6. Стадник Г. Переселенці – серед потенційних жертв торговців людьми / Галина Стадник // Deutsche Welle. – 10 квітня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk>

7. В Україні почастишали випадки торгівлі людьми та рабства. Як не стати жертвою? // Zik. – 28 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2017/03/28/v_ukraini_pochastishaly_vypadky_torgivli_lyudmu_ta_rabstva_yak_ne_staty_1069197

8. Аваков заявив про викриття вербувальників для трудової експлуатації українців в РФ // РБК-Україна. – 15 грудня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/avakov-zayavil-razoblachenii-verbovshchikov-1481793890.html>

9. Стадник Г. Через події на Донбасі ризик торгівлі людьми в Україні зростає / Галина Стадник // Deutsche Welle. – 21 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk>

10. Державна соціальна програма протидії людям на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 111 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/111-2016-%D0%BF>

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми» від 16 листопада 2016 р. № 833 // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/833-2016-%D0%BF>

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД НА ЗВ'ЯЗОК МІГРАЦІЇ ТА ЗЛОЧИННОСТІ

Бабенко А.М., д.ю.н., доцент,

завідувач кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ

Смаглій А.А., прокурор Одеської міської прокуратури Одеської області № 4 (м. Одеса, Україна)

Не є секретом, що впродовж останнього десятиріччя проблема мігрантів в нашій державі, як і у країнах Європи набули особливої актуальності. Україна знаходиться в центрі Європи і по суті вона є транзитною зоною через яку мігранти прямують до Західної Європи. Збільшення міграційних потоків в

Україну призводить до зростання числа іноземних громадян і осіб без громадянства, які перебувають на території нашої країни незаконно, що, в свою чергу, зумовлює зростання злочинності мігрантів: незаконна міграція є істотним фактором зростання кількості міжнаціональних і етнічних конфліктів. Нелегальна міграція призвела до того, що стала однією із головних причин які впливають на національну безпеку України. В цілому міграцію можна розглядати як один із факторів який впливає на злочинність у будь-якій державі.

Не важко помітити наявність закономірного зв'язку між інтенсивністю міграційних потоків і зростанням показників злочинності. Так, наприклад, широкий громадський резонанс набули події, що відбулися 1 січня 2016 року у місті Кельні (Німеччина): в новорічну ніч близько тисячі мігрантів, які прибули до даної держави через ускладнення політичної обстановки на Близькому Сході, здійснили напади на жителів міста. Із заявами про грабежі, напади і зґвалтування в правоохоронні органи звернулися 1049 осіб [5]. Можна навести багато інших прикладів.

За даними кримінологічних досліджень, Україна має вигідне геополітичне розташування, а отже, і країною, через яку проходять потужні міграційні потоки. Через специфіку географічних, кліматичних і соціально-економічних умов території нашої країни стали привабливими для вітчизняних і зарубіжних злочинців – мігрантів. Останніми роками для України набуває все більшої актуальності питання про злочини вчинені іноземцями із далекого та близького зарубіжжя. У прикордонних населених пунктах організовуються перехідні пункти, набуває розповсюдження незаконна міграція. Основна причина міграції злочинців до українських регіонів – є економічні інтереси. Так, для Причорноморських регіонів це отримання доступу до дешевої сировини; необмежений доступ до збуту ширпотребу (в основному із Туреччини та Китаю); у зв'язку з проведенням приватизації і банкрутства багатьох підприємств курортного і виробничого призначення, неврегульованості ринку землі, - території прикордонних регіонів Причорноморської групи виявилися привабливими для злочинців, які займаються відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом.

Щорічно державний кордон України перетинає близько 90 млн. осіб. і 20 млн. транспортних засобів. Наприклад, лише у 2017 році заїхали та виїхали з України 97,3 млн. осіб. Це у два рази перевищує все населення нашої країни. З 79,82 млн. осіб, які перетинали кордон України у 2017 році, виїхали з країни 53,85 (67%) млн., а заїхали 25,97 (33%) млн. осіб. Щорічно понад 48 тис. осіб затримуються за незаконну спробу чи перетинання державного кордону. За даними Держаної прикордонної служби України протягом 2017 р. на кордоні України з незаконного обігу щорічно вилучається: 917 одиниць зброї; 19,3 тис. штук боєприпасів; 539 кг. наркотичних засобів; 13,4 кг. вибухових речовин; 363

кг психотропних речовин; вилучено контрабандних товарів на суму 440 млн. грн-нь; затримано нелегальних мігрантів – 3813 осіб; 2854 особи затримано за порушення правил перебування в Україні [1;2]. Така ситуація призводить до істотного погіршення стану злочинності, особливо у прикордонних регіонах. Отже, зв'язок між міграцією та злочинністю є цілком очевидним. Більше, того, розрахований нами у регіональному розрізі за допомогою методу Спірмена коефіцієнт кореляції між міграцією та злочинністю становить 0,75. Це вказує на сильну тісноту взаємозалежності між міграцією та злочинністю станом на 2016 рік. Отримані нами дані не дуже відрізняються від аналогічних даних – 0,70, отриманих у 2002 році і наведених свого часу В.П.Філоновим та Д.В.Федоренком [4].

Аналіз офіційних даних про осіб, які вчинили злочини на території України за 2017 рік [3] дозволив отримати наступні дані: зі 117 947 осіб, яким у 2017 році було офіційно пред'явлено постанову про підозру у вчиненні злочинів, виявилось: іноземних громадян - 1 559; громадян СНД – 1027; осіб без громадянства – 195; визнаних нелегальними мігрантами – 41; біженців – 17 осіб. Всього було виявлено 2839 осіб, які не є постійними жителями країни, а відносилися до тієї або іншої групи мігрантів. Тобто, кожна сорокова особа, яка вчиняла злочин в Україні не є громадянином нашої країни, а прибула сюди із далекого чи близького зарубіжжя.

Підсумовуючи, зазначимо, що міграція має тісний зв'язок (коефіцієнт кореляції за регіонами – 0,75) і є впливовим фактором погіршення криміногенної обстановки на регіональному рівні. Вказані процеси вимагають підвищеної уваги з боку правоохоронних органів у справі зниження кримінологічних ризиків та забезпечення правопорядку на територіях обслуговування.

Список використаних джерел

1. Державна прикордонна служба України 1991-2015 роки: статистика; інфографіка/Адміністрація державної прикордонної служби України. – К., 2016. – 32 с.
2. Результати оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби за 2017 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної прикордонної служби України. – 2018. – Режим доступу : <https://dpsu.gov.ua/ua/activity/ohorona-kordonu/>. – Назва з екрана.
3. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року [Електронний ресурс] / Генеральна Прокуратура України. – Електрон. дан. (1файл). – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820. – Назва з екрана.

4. Филонов В.П., Федоренко Д.В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению. Донецк: ДИВД МВД Украины, 2002. – 281 с.

5. Более тысячи человек сообщили о нападениях в новогоднюю ночь в Кельне [Електронний ресурс]. – 2016. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/2603626>. – Назва з екрана.

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: КУДИ ВАРТО РУХАТИСЯ?

Басиста І.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри кримінального процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ
(м. Львів, Україна)

У будь-якому соціумі існують певні негативні явища (складові), які успішно паразитують протягом тривалого часу і протидіяти яким вкрай важко, бо вони існують, так би мовити, симбіозно із іншими позитивними складовими. Переконана, що мої роздуми щодо симбіозного існування такого явища як торгівля людьми можуть викликати у опонентів заперечення, але варто глянути в корінь цієї проблеми і аргументи можливо відшукати без особливих зусиль.

Не дивлячись на активні та наступальні заходи із протидії, на жаль, сьогодні це потужна індустрія із живим товаром та надприбутками. Як на мене, то особливе зло полягає в тому, що значна кількість з нас є досить часто німими свідками цього кримінального правопорушення. Здавалося б в чому проблема, якщо комусь із знайомих пообіцяли добре оплачувану роботу (часом із захмарними прибутками) за кордоном і от, здавалося б, нарешті доля посміхнулася. Або ж подруга через соціальні мережі у іншій країні зустріла нарешті кохання всього свого життя, ну як перечити такому людському щастю...Звичайно, що у значній кількості таких типових випадків трапляються і справді позитивні події. Але є й інша, далеко не втішна статистика.

Національні ЗМІ активно поширюють інформацію про те, що Україна перебуває в другій групі як «країна походження, транзиту й призначення для чоловіків, жінок та дітей, які зазнають примусової праці та сексуальної експлуатації». Кількість випадків торгівлі людьми та рабства в Україні почастишали. І це зумовлено не лише перманентною кризою та низьким життєвим рівнем, – нині через неконтрольовану ділянку кордону з Росією, окрім зброї та боєприпасів, переміщуються жертви та злочинці торгівлі людьми. Україна продовжує протидіяти цьому ганебному явищу, відтак 2017-й рік було оголошено роком боротьби з торгівлею людьми [1].

Як на мене, то в Україні існує чимала кількість суб'єктів, які повинні ефективно протидіяти будь-яким проявам чи формам торгівлі людьми. В першу чергу, це Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція України, Держприкордонслужба, Мінсоцполітики тощо.

Представництво в Україні Міжнародної організації з міграції (МОМ) та громадські організації теж реалізують свій напрямок, це, в першу чергу, робота із жертвами (потерпілими).

Варто згадати про національні концепції та програми, які діяли та діють в Україні, приймаються нові на зміну попередніх, під реалізацію заходів яких виділяються чималі кошти.

Деякі опоненти стверджують про неефективність заходів протидії, що вживаються, і, як на мене, то така позиція теж підкріплена певними аргументами, але не варто забувати, що це транснаціональна проблема, а не лише національного масштабу. Попит на живий товар здебільшого в інших країнах породжує пропозицію, як не сумно, в Україні.

Що ж відбувається у правовому полі з огляду кримінально-карних заходів, які мусять також бути ефективними, враховуючи невтішні тенденції на цьому поприщі. Так, чинна на сьогоднішній день стаття 149 КК України в редакції Закону № 3316-IV від 12.01.2006 року встановлює кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.

У примітці до цієї норми визначено, що під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичай, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

Під уразливим станом особи слід розуміти зумовлений фізичними чи психічними властивостями або зовнішніми обставинами стан особи, який позбавляє або обмежує її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, приймати за своєю волею самостійні рішення, чинити опір насильницьким чи іншим незаконним діям, збіг тяжких особистих, сімейних або інших обставин.

Відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою

застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності [2].

Варто відзначити, що із даного приводу існує ціла низка як матеріально-правових, так і процесуальних проблем розслідування і доказування у таких кримінальних провадженнях. Саме тому є значна кількість публікацій як молодих дослідників, так і знаних науковців, які намагаються зробити свій вклад у їх вирішення. Триває законопроектна діяльність з метою приведення положень Кримінального кодексу України у відповідність до норм Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють. Однак, як на мене, саме тут є значна кількість прогалин та колізій.

Зокрема, Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності розглянув на своєму засіданні 20 вересня 2017 року проект Закону України «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів» (реєстр. № 6243 від 27.03.2017 р.).

Для реалізації зазначеної мети пропонується викласти статтю 149 КК України у новій редакції та, на відміну від чинної редакції цієї статті, уточнити диспозицію частини першої, доповнити частину другу та третю новими кваліфікуючими ознаками, а також уточнити пункт 1 примітки до цієї статті та доповнити примітку новим пунктом 4.

Проаналізувавши законопроект народні депутати України – члени Комітету, відмітили позитивну направленість законопроекту, слушність та актуальність удосконалення підстав кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, однак були висловлені зауваження щодо недоцільності механічного та вибіркового перенесення положень пункту «а» статті 3 Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності до чинного КК України, так як Протокол визначає не кримінально-правові, а кримінологічні ознаки цього злочину, тобто лише вказує на те, з чим треба боротися, а не формулює склад злочину [3]. Члени Комітету рекомендували Верховній Раді України прийняти законопроект за основу.

Служба безпеки України та Генеральна прокуратура України підтримали законопроект та не заперечували проти прийняття його у першому читанні за основу. На сьогоднішній день законопроект прийнято у першому читанні, готується на друге читання.

При цьому, опонентів даного законопроекту вистачає. Це Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, експерти Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України та науковці Інституту законодавства ВРУ, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Національного університету ім. Ярослава Мудрого, які

висловили чимало критичних зауважень та рекомендували відправити законопроект на доопрацювання.

Для прикладу, Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України цілком мотивовано визначило такі аргументи для відхилення проекту:

1) диспозиція частини 1 статті 149 КК (у редакції проекту) буквально повторює окремі положення пункту «а» статті 3 Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, що неприпустимо, так як Протокол визначає не кримінально-правові, а кримінологічні ознаки цього злочину;

2) не дивлячись на те, що удосконалити підстави кримінальної відповідальності за торгівлю людьми потрібно, але головне, щоб кримінально караною була сама по собі торгівля людьми, тобто дії, пов'язані з перетворенням людини в товар, незалежно від мети і способу, так як це визначено у чинній редакції частини 1 статті 149 КК на відміну від редакції, пропонованої у законопроекті;

3) так як статтею 149 КК не надано чіткого визначення поняттю «торгівля людьми», що ускладнює правозастосування вказаної статті КК на практиці, то таке визначення повинно бути у проекті, чого не зроблено;

4) такі способи виконання об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого частиною 1 статті 149 КК (у редакції проекту), як підкуп та шахрайство виписані неприпустимо.

5) такі проектні кваліфікуючі ознаки, як дії, передбачені частиною першою, поєднані з викраденням, а в частині 3 цієї статті такі особливо-кваліфікуючі ознаки, як дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або вчинені злочинною організацією є недоцільними, так як відбудеться не посилення, а навпаки пом'якшення кримінальної відповідальності [4]. Із всіма означеними аргументами варто повною мірою погодитися, більше того, цей перелік колізій та прогалин підлягає розширенню за наслідками прискіпливого аналізу, тому виникає логічне запитання, чи досягнув проект задекларованої у ньому ж мети?

Як ми бачимо, позиції законодавця, науковців та практиків у цьому питанні розходяться, тому активне публічне обговорення не вщухає. Зокрема, нещодавно, 15–16 лютого 2018 року в місті Дніпрі проведено досить актуальний та результативний науково-практичний захід. Так, зокрема місцеве регіональне відділення Національної школи суддів України спільно з представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні за сприяння Міністерства закордонних справ Королівства Норвегії з метою підвищення рівня кваліфікації суддів місцевих загальних судів Харківської і Донецької областей провели

семінар на тему: “Зміцнення потенціалу правоохоронних органів України в боротьбі з торгівлею людьми”. Одне із питань, що виносилось на обговорення стосувалося означеного проекту та шляхів його вдосконалення. Віриться, що спільними зусиллями вдасться покращити як нормативно-правову базу, так і власне заходи із протидії торгівлі людьми, документування вже вчинених кримінальних правопорушень, вирішити проблеми із доказуванням, адже питань є більше, ніж відповідей на них.

Список використаних джерел

1. Палажій Г. В Україні почастишали випадки торгівлі людьми та рабства. Як не стати жертвою [Електронний ресурс]: https://zik.ua/news/2017/03/28/v_ukraini_pochastishaly_vypadky_torgivli_lyudm_y_ta_rabstva_yak_ne_staty_1069197
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>
3. Висновок комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності на проект Закону України «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів» (реєстр. № 6243 від 27.03.2017 р.) [Електронний ресурс]: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61428
4. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів» (реєстр. № 6243 від 27.03.2017 р.) [Електронний ресурс]: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61428

ЩОДО СУЧАСНИХ РИС ЯВИЩА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ

Батургареева В.С., д.ю.н., старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України (м. Харків, Україна)

Світовим співтовариством явище торгівлі людьми вже давно визнано злочином міжнародного характеру, однією із сучасних форм рабства, що є воляючим порушенням основних прав і свобод людини, зневаженням її людської гідності. На підтвердження цієї думки розділом II Конституції України

закріплюється достатньо широкий та змістовний перелік природних і невідчужуваних прав і свобод людини, до числа яких згідно з ч.1 ст.29 Конституції України належить й право кожної людини на свободу та особисту недоторканність. Це є загальновизнаною тезою. Разом із тим на теперішній час характеристика сучасного явища торгівлі людьми в Україні, зокрема, її природи, проявів, наслідків, заходів ефективної протидії, є вельми складним завданням. Справа в тому, що на протязі двадцяти років у висвітленні проблеми торгівлі людьми простежується деяка заангажованість, оскільки за констатацією чергового факту щодо приведення положень вітчизняних нормативних актів у цій сфері у відповідність до норм міжнародних документів, а так само за бажанням мас-медіа, представників правоохоронних органів і громадськості драматизувати наявну у країні ситуацію, на превеликий жаль, утрачаються неупереджена оцінка й об'єктивний погляд на те, що розуміється під торгівлею людьми. Трапляється й так, що до торгівлі людьми відносять й ті випадки протиправної діяльності, що не мають жодного відношення до неї. У цьому зв'язку існує потреба з'ясувати, що насправді відбувається з торгівлею людьми в Україні (або з України) у тому розумінні, яке надає відповідним діям кримінальний закон.

У 1998 р. Україна стала однією з небагатьох країн, що передбачила у своєму кримінальному законодавстві відповідальність за торгівлю людьми. Від того часу розпочалися ґрунтовні дослідження цього явища як кримінально-правової, кримінологічної та соціологічної проблеми. Проте згодом склалася свого роду матриця постановки проблеми та вибудувався певний алгоритм шляхів розв'язання цієї проблеми, що не дозволяє неупереджено ставитися до означеної проблеми та відійти від поширених кліше в оцінці протиправної поведінки та її відмежуванні від інших суміжних злочинних діянь проти свободи людини. Внаслідок такого погляду на проблему все частіше стали з'являтися факти спекуляції на цій темі (особливо останнім часом, коли на Сході країни відбуваються військові події). Таким чином, у теперішній час потребують перегляду деякі «усталені» погляди на торгівлю людьми в Україні.

Й досі вважається, що основні чинники, які сприяють потраплянню у ситуацію торгівлі людьми, – це недостатня поінформованість про відповідну проблему, складні життєві обставини і сімейні проблеми [1, с. 164]. Однак заперечимо цій тезі. В Україні сьогодні немає таких населених пунктів, де не знали б про проблему торгівлі людьми. Контент-аналіз лише одного інтернет-простору засвідчив, що за «популярністю» наведена тема протягом багатьох років посідає перші позиції у рубриках, присвячених гостро соціальним проблемам кримінальної спрямованості. Торгівлі людьми громадськістю приділяється незрівнянно більше уваги, ніж будь-яким іншим злочинним проявам.

Слід навести і цифри офіційної статистики. У 2013 р., за даними Генеральної прокуратури України, обліковано 131 випадок торгівлі людьми, у 2014 р. – 118 випадків; у 2015 р. – 110, у 2016 р. – 115, у 2017 р. – 342. Пик випадків торгівлі людьми припадав на 2003-2006 рр. (у 2003 р. зафіксовано 289 випадків, у 2004 р. – 269, у 2005 р. – 415 й у 2006 р. – 376). Як бачимо, до 2017 р. наочною є навіть певна стабілізація у динаміці цього явища. Що стосується останнього року, то цей рік МВС був оголошений роком боротьби з торгівлею людьми, і як наслідок, стала помітною «гонитва» за показниками.

До речі, кількість злочинів проти свободи волі людини у таких країнах пострадянського простору, як Азербайджан, Казахстан, Киргизія, Узбекистан, Молдова, Вірменія, Таджикистан, на кілька порядків вища за Україну. Отже, цифри говорять про те, що принаймні за офіційними даними правоохоронних органів (насамперед Генеральної прокуратури України), за виключенням останнього року, не відбувалося зростання рівня випадків торгівлі людьми, яке можна позначити як критичне. Водночас новим для цього явища є те, що кілька років тому з'явилися дані, що в Україні стала спостерігатися нова негативна тенденція – з країни походження постраждалих від торгівлі людьми, коли громадян України обманним шляхом вивозять за кордон з метою експлуатації, наша країна дедалі більше перетворюється на країну призначення для торгівлі людьми, адже все частіше громадяни інших держав стають постраждалими від різних форм експлуатації в Україні: сексуальної експлуатації, включно з примусовою проституцією та порнографією, трудової експлуатації у сільському господарстві, будівництві, секторі обслуговування, від примусового жебрацтва та вилучення органів [2, с. 6]. Напевно, це так. Але чи йдеться у цьому випадку про статистику осіб, які стали жертвами саме торгівлі людьми? Чи завжди у злочинному ланцюгу є фігури продавця і покупця живого товару? Якщо немає хоча б однієї фігури, то про торгівлю людьми казати не можна. У цих випадках є інші склади злочинів (наприклад, незаконне позбавлення волі або викрадення людини, експлуатація дітей тощо), але не торгівля людьми, так би мовити, в чистому вигляді. Це, по-перше. По-друге, лише лічені одиниці іноземців визнавалися потерпілими від торгівлі людьми (достатньо звернутися до офіційної статистики Державної судової адміністрації України). Замість цього, такі особи, як правило, піддаються видворенню за межі нашої країни.

Цікаво з'ясувати ще про один аспект, пов'язаний з явищем торгівлі людьми, а саме: чи з'явилися серед причин, що призводять до існування й відтворення цього явища, будь-які нові детермінанти, яких раніше не було? На це запитання, на наш погляд, можна відповісти негативно: ніяких нових причин, окрім соціально-економічних та особистісних, що існували раніше, у детермінаційному комплексі торгівлі людьми не виникло. При цьому ніхто не примушує особу до виїзду до тих пір, поки вона сама не погодилася з тими умовами виїзду фінансового посередника, які згодом виявляються для неї

кабальними. Тобто насильницький вивіз майбутньої жертви сьогодні практично виключається. Таким чином, відповідальність за подальшу власну долю цілком лежить на потенційній жертві – це, як правило, розплата за її власне глупство, довіру, корисливість, бажання у будь-який спосіб прибратися з країни. Тому поведінка потенційних потерпілих у багатьох випадках відіграє головну роль у відтворенні та існуванні цього соціального явища. Цікаво зауважити, що головною причиною викриття торгівців людьми з боку потерпілих стає бажання цих потерпілих «покарати» «посередників» за неотримання обіцяного прибутку.

Уявляється, що згодом торгівлю людьми витіснить проблема самостійної трудової міграції, частина з якої залишатиметься нелегальною. При цьому слід застерегти тих фахівців, що ототожнюють торгівлю людьми з нелегальною трудовою міграцією, оскільки йдеться про різні проблеми, хоча й тісно пов'язані між собою. Єдине, що їх ріднить, так це бажання особи отримати за кордоном нормально сплачувану роботу. Однак ризики тут різні, шляхи наразитися на неприємність так само різні. Дійсно, й далі за кордоном буде існувати секс-бізнес (причому цілком легальний), що як вид діяльності нерідко обирають наші громадянки, й далі будуть існувати кабальні умови їх експлуатації, проте фігура торгівля людьми (відповідно й покуця) відійде на другий план, оскільки єдиний інформаційний простір світу сьогодні є доступним для будь-якої людини у нашій країні. Таким чином, шлях між особою, бажаною отримати за кордоном роботу, та потенційним роботодавцем виключатиме зайві ланки посередників.

У ЗМІ нерідко стверджується, що громадян України нібито продають з метою подальшого їх використання у збройних конфліктах. Але тут інша проблема – підміна поняттям «торгівля людьми» інших протиправних дій стосовно українських військовополонених та цивільних осіб. Маються на увазі випадки вимоги грошей за звільнення цих осіб. Контент-аналіз українського медіапростору свідчить, що саме такі випадки сьогодні чомусь все частіше називають торгівлею людьми. Проте з позиції кримінального права подібні дії необхідно кваліфікувати як захват заручників чи(та) незаконне позбавлення волі або викрадення людини. Разом із тим моніторинг матеріалів ЗМІ не дозволив виявити згадувань про очевидні факти продажу людей в зоні конфлікту.

Боротьба з торгівлею людьми повинна базуватися на комплексній і багаторівневої стратегії, що складатиметься принаймні з трьох найважливіших елементів: а) запобігання цьому явищу; б) захист і надання допомоги жертвам торгівлі людьми; в) кримінальне переслідування винних. Запобігання має включати широкий спектр превентивних заходів, зокрема, створення гідного рівня життя потенційним жертвам та їх сім'ям на батьківщині, пропагандистську роботу серед них, повернення в країні візового режиму,

перевірку діяльності всіх суб'єктів, що нібито надають послуги із працевлаштування за кордоном. У свою чергу, захист і допомога жертвам повинна полягати у розробці та вдосконаленні відповідного законодавства, спрямованого на відновлення порушеного статусу особи потерпілого; у наданні права на тимчасове проживання для виявлених жертв торгівлі людьми (так звана гуманітарна категорія неімміграційної візи); у створенні як на батьківщині, так і за кордоном реабілітаційних і кризових центрів (притулків) для людей, які стали жертвами торгівлі; у включенні потерпілих від торгівлі в різні соціальні програми всілякої допомоги. Переслідування торговців людьми насамперед має передбачати введення до національних кримінальних кодексів країн, що визнали цю проблему, відповідальності за торгівлю людьми. На винних покладатиметься й обов'язок матеріальної компенсації жертвам цих злочинів.

І ще одна важлива теза. Будь-яка проблема, а тим паче така гостра, як торгівля людьми, має висвітлюватися об'єктивно та всебічно. Перш за все це повинні робити фахівці у галузі протидії злочинності. Представники засобів масової інформації, громадських організацій, політики та ін. не можуть підмінювати авторитетну думку професіоналів, що базується на знанні та аналітиці статистики та слідчо-судової практики у комплексі із соціально-економічними та суспільно-політичними подіями, своєю власною. Адже непрофесійний підхід може призвести лише до нагнітання обстановки у суспільстві та внесення дестабілізуючого чинника у справу протидії дійсним фактам торгівлі людьми та іншим правопорушенням, що межують з нею, але такою не є.

Список використаних джерел

1. Турок В.В. Оцінка ризику потрапляння у ситуацію торгівлі людьми для різних груп населення України. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 2 (24). С. 164-173.
2. Україна як країна призначення для торгівлі людьми матеріали для практичного використання працівниками прикордонної служби, правоохоронних органів та суддями / Васильєва М. О., Касько В. В., Орлеан А. М., Пустова О. В. Київ: Фенікс, 2012. 120 с.

**ДОКУМЕНТИ, ЩО ОФОРМЛЯЮТЬСЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ЗАСОБІВ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО ДЕМОГРАФІЧНОГО РЕЄСТРУ**

Братель С.Г., к.ю.н., доцент,
*професор кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)*

Документи, оформлення яких передбачається Законом України “Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус” від 20 листопада 2012 р. із застосуванням засобів Реєстру, відповідно до їх функціонального призначення поділяються на документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України (паспорт громадянина України; паспорт громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичний паспорт України; службовий паспорт України; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну; тимчасове посвідчення громадянина України) та документи, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус (посвідчення водія; посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон; посвідка на постійне проживання; посвідка на тимчасове проживання; картка мігранта; посвідчення біженця; проїзний документ біженця; посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту; проїзний документ особи, якій надано додатковий захист):

1. Паспорт громадянина України є документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України.
2. Паспорт громадянина України для виїзду за кордон є документом, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України особи, на яку він оформлений, і дає право цій особі на виїзд з України і в'їзд в Україну.
3. Дипломатичний паспорт України є документом, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України та надає право такій особі на виїзд з України і в'їзд в Україну.
4. Службовий паспорт України є документом, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України та надає право такій особі на виїзд з України і в'їзд в Україну.
5. Посвідчення особи моряка є документом, що посвідчує особу, оформляється і видається громадянину України, який може обіймати будь-яку посаду на борту судна (крім військового судна) або працевлаштований на будь-яку посаду на борту судна (крім військового судна), зареєстрованого в Україні чи в інших державах.
6. Посвідчення члена екіпажу є документом, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України і видається громадянину України, який належить до складу екіпажу повітряного судна, відноситься до осіб льотного

екіпажу та екіпажу пасажирського і вантажного салона, осіб авіаційного персоналу, які не належать до складу екіпажу, але забезпечують виконання технологічних процесів перевезення та виконання видів польотів або авіаційних робіт чи технічне обслуговування повітряних суден у позабазових аеропортах.

7. Посвідчення особи на повернення в Україну є документом, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України.

8. Тимчасове посвідчення громадянина України є документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України і видається особі, яка досягла чотирнадцятирічного віку, набула громадянства України та взяла зобов'язання припинити іноземне громадянство протягом двох років з дня набуття громадянства України.

9. Посвідчення водія є документом, що посвідчує особу та її спеціальний статус у частині підтвердження права його власника на керування транспортними засобами.

10. Посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон є документом, що посвідчує особу без громадянства під час перетинання нею державного кордону України і перебування за кордоном.

11. Посвідка на постійне проживання є документом, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства та підтверджує право на постійне проживання в Україні.

12. Посвідка на тимчасове проживання є документом, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства та підтверджує законні підстави для тимчасового проживання в Україні.

13. Картка мігранта є документом, що оформляється іноземцю або особі без громадянства з метою створення та управління національною системою ідентифікації мігрантів.

14. Посвідчення біженця є паспортним документом, що посвідчує особу його власника та підтверджує факт визнання його біженцем в Україні і є дійсним для реалізації прав та виконання обов'язків.

15. Проїзний документ біженця є документом, що посвідчує особу та надає право особі, якій він оформлений, на виїзд з України і в'їзд в Україну.

16. Посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, є паспортним документом, що посвідчує особу його власника та підтверджує факт визнання її особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, і є дійсним для реалізації прав та виконання обов'язків.

17. Проїзний документ особи, якій надано додатковий захист, є документом, що посвідчує особу та надає право особі, якій він оформлений, на виїзд з України і в'їзд в Україну.

Паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний паспорт України, службовий паспорт України,

посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон, посвідка на постійне проживання, посвідка на тимчасове проживання, посвідчення біженця, проїзний документ біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, проїзний документ особи, якій надано додатковий захист, картка мігранта містять безконтактний електронний носій.

Посвідчення особи на повернення в Україну, тимчасове посвідчення громадянина України, посвідчення водія не містять безконтактного електронного носія.

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Гловюк І. В., д.ю.н., доцент,
*завідувач кафедри кримінального процесу,
Національного університету "Одеська юридична академія"
(м. Одеса, Україна)*

Україна, ратифікувавши міжнародні договори, які стосуються протидії торгівлі людьми, взяла на себе обов'язки процесуального забезпечення такої протидії. Тому слід розглянути питання щодо сучасної нормативної регламентації кримінального провадження у контексті протидії торгівлі людьми у кореляції із положеннями Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (далі - Конвенція) та критеріями ефективного розслідування випадків торгівлі людьми, які сформульовані у практиці ЄСПЛ [1, с. 14].

Стосовно початку досудового розслідування, то положення ст. 214 КПК повністю забезпечують вимоги ч. 1 ст. 27 Конвенції (Кожна Сторона забезпечує, щоб розслідування або кримінальне переслідування правопорушень, установлених згідно із цією Конвенцією, не залежало від заяв або звинувачень з боку жертви), оскільки злочин, передбачений ст. 149 КК України, є злочином публічного обвинувачення.

У відповідності до ч. 2 ст. 14 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», особа, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право до прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, на забезпечення особистої безпеки, поваги, а також на безоплатне одержання правової допомоги. Право на правову допомогу має особа, якій встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми (ст. 16 Закону). Проте, на

жаль, КПК України не передбачає випадків обов'язкового професійного представництва потерпілих, не роблячи виключень і для жертв торгівлі людьми. Аналогічно, немає згадки про жертв торгівлі людьми і у ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»: тобто доросла особа, яка є потерпілим від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 149 КК України, не має права на безоплатну вторинну правову допомогу, що суперечить і Закону України «Про протидію торгівлі людьми», і ст. 12 Конвенції, яка передбачає, що кожна Сторона вживає таких законодавчих або інших заходів, які можуть бути необхідними для допомоги жертвам в їхній фізичній, психологічній та соціальній реабілітації. Така допомога включає, принаймні: допомогу у представленні й урахуванні їхніх прав та інтересів на відповідних стадіях кримінального переслідування правопорушників. У цьому ж аспекті слід звернути увагу на те, що КПК України не містить спеціальних норм стосовно участі у кримінальному провадженні громадських організацій, які мають на меті боротьбу з торгівлею людьми або захист прав людини; тобто представники таких організацій не мають права участі у провадженні процесуальних дій, якщо тільки не мають статусу представника потерпілого. Це вказує на складнощі реалізації положення ч. 3 ст. 27 Конвенції, що кожна Сторона забезпечує за допомогою законодавчих або інших заходів на умовах, передбачених її національним законодавством, можливість кожній групі, фундації, об'єднанню або неурядовій організації, які мають на меті боротьбу з торгівлею людьми або захист прав людини, допомагати та (або) підтримувати жертву за її згодою під час процесуальних дій з кримінального переслідування стосовно правопорушення, установленого згідно зі статтею 18 Конвенції.

Враховуючи специфіку складу злочину, передбаченого ст. 149 КК України, важливо враховувати психологічний стан, наявність посттравматичного стресового синдрому, ризик повторної віктимізації жертви при збиранні доказів у кримінальному провадженні. З одного боку, на практиці однією з найбільших проблем кримінальних проваджень про торгівлю людьми є небажання потерпілих свідчити як під час досудового слідства, так і в суді [2, с. 86]. В умовах дії КПК України 2012 р. неявка потерпілого у судове засідання може суттєво ускладнити підтримання публічного обвинувачення у кримінальному провадженні. Передбачений ст. 225 КПК механізм здатний у певній мірі вирішити цю проблему, але для проведення допиту слідчим суддею необхідні дані, що підтверджують існування небезпеки для життя і здоров'я потерпілого, тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань; і якщо даних про існування небезпеки для життя і здоров'я потерпілого, тяжкої хвороби немає, то слідчий, прокурор повинні доводити наявність інших обставин, що можуть унеможливити допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань, зокрема, психологічні особливості потерпілого, ризик повторного

психотравмуючого впливу, оцінка чого залишає для слідчого судді значно більше розсуду, ніж по перших двох обставинах. З іншого боку, у таких провадженнях питання захисту гідності жертви має надважливе значення. Як вказано у Рекомендації № R (2000) 11 про протидію торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, слід забезпечити, де можливо, для жертв торгівлі людьми, особливо дітей та свідків, особливі (аудіо- чи відео) засоби для запису та подання скарг, що спрямовано на захист їх приватного життя та гідності, а також зменшення кількості офіційних процедур та їх травмуючих ефектів. Саме тому для мети недопущення зайвого травмуючого ефекту для потерпілих у кримінальних провадженнях за ст. 149 КК України доцільно передбачити додаткову підставу для депонування показань у ст. 225 КПК України, а саме: потерпілих у кримінальних провадженнях за ст. 149 КК України.

Є питання і щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій у таких провадженнях. Тяжкість злочину, передбаченого ст. 149 КК України, дозволяє, на наявності передбачених КПК підстав та умов, проводити такі дії. Проте, слід звернути увагу на те, що немає можливості навіть у невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням вчиненню злочину, передбаченого ст. 149 КК України, проводити негласні слідчі (розшукові) дії (а саме встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 4 ст. 268 КПК України); спостереження за особою (ч. 3 ст. 269 КПК України)) до постановлення ухвали слідчого судді. У контексті проведення негласних слідчих (розшукових) дій у таких провадженнях слід звернути увагу на ще один важливий аспект. Проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як моніторинг банківських рахунків, у кримінальних провадженнях за ст. 149 КК України, законом не передбачено.

У судовому провадженні важливе значення має забезпечення конфіденційності провадження. У Конвенції у ст. 30 передбачено, що кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для гарантії під час судового слідства захисту особистого життя жертв. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, передбачає схоже положення: у відповідних випадках і у тій мірі, в якій це можливо відповідно до її внутрішнього законодавства, кожна Держава-учасниця забезпечує захист особистого життя й особи жертв торгівлі людьми, у тому числі, серед іншого, шляхом забезпечення конфіденційного характеру провадження, що стосується такої торгівлі. Ст. 27 КПК України передбачає можливість провадження у закритому судовому засіданні у випадках необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи, проте, спеціальна норма щодо проваджень щодо жертв торгівлі людьми відсутня. Вважаємо, що

враховуючи вразливість жертв таких проваджень, ризик повторного психотравмуючого впливу, страх потерпілого, його небажання оприлюднення відомостей про своє особисте, у тому числі інтимне, життя, а також те, що під час кожного нового судового провадження потерпілі будуть змушені переживати знову і знову те, що з ними відбувалося під час їх експлуатації, що вимагатиме від них додаткової концентрації емоційних та вольових зусиль [2, с. 87], можна запропоновувати запровадити у ст. 27 КПК України норму щодо необхідності провадження у закритому судовому засіданні у кримінальних провадженнях впродовж усього судового провадження або його окремої частини за клопотанням потерпілого у кримінальних провадженнях щодо торгівлі людьми.

Таким чином, для удосконалення кримінально-процесуального забезпечення протидії торгівлі людьми в Україні пропонуємо:

- передбачити у ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», що потерпілі у кримінальних провадженнях за ст. 149 КПК України є суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу;

- передбачити додаткову підставу для депонування показань у ст. 225 КПК України, а саме: потерпілих у кримінальних провадженнях за ст. 149 КК України;

- передбачити у КПК України можливість проведення негласних слідчих (розшукових) дій (а саме установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 4 ст. 268 КПК України); спостереження за особою (ч. 3 ст. 269 КПК України)) до постановлення ухвали слідчого судді у кримінальних провадженнях за ст. 149 КК України з метою запобігання вчиненню цього злочину;

- передбачити у ст. 27 КПК України норму щодо необхідності провадження у закритому судовому засіданні у кримінальних провадженнях впродовж усього судового провадження або його окремої частини за клопотанням потерпілого у кримінальних провадженнях за ст. 149 КК України.

Список використаних джерел

1. Руководство по применению статьи 4 конвенции. Запрещение рабства и принудительного труда, 2014. – 17 с. // Режим доступа: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_RUS.pdf

2. Навчальний посібник для суддів з питань судового провадження у кримінальних справах щодо торгівлі людьми з метою експлуатації праці / Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні. — Київ : Фенікс, 2014. — 160 с.

**РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНАМИ МВС УКРАЇНИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
В СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ**

Гнусов Ю.В., к.е.н., доцент,

завідувач кафедри кібербезпеки факультету № 4 (кіберполіції)

Харківського національного університету внутрішніх справ

Драгунов П.І., курсант 1-го курсу факультету № 4 (кіберполіції)

Харківського національного університету внутрішніх справ

(м. Харків, Україна)

На сьогодні, проблема поширення нелегальної міграції є однією з головних рис, що притаманна європейським державам, незважаючи на закони, що забороняють нелегальне перебування та зайнятість іноземців. Зазвичай, це нелегальні мігранти з Афганістану, Сомалі, Чечні та інших країн з небезпечною політичною ситуацією [1].

Значно ускладнює протидію незаконній міграції той факт, що організатори та особи, які формують і доставляють групи незаконних мігрантів до України, в основному є мешканцями тилкових районів України [2].

Органи державної влади, уповноважені на здійснення заходів щодо боротьби та протидії нелегальній міграції здійснюють ряд заходів, в тому числі й оперативно-розшукові та негласні слідчі (розшукові) дії, щодо виявлення, затримання та депортації даних осіб у країни, з яких вони прибули.

Згідно ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки» [3], нелегальна міграція є однією з основних загроз національним інтересам та безпеці України, а сьогодні на території України складаються сприятливі умови для безконтрольного перебування іноземців-нелегалів, а збільшення потоку нелегальної міграції може призвести до значного зростання криміналізації суспільства.

Відповідно до Концепції державної міграційної політики України, до стратегічних напрямків реалізації державної міграційної політики відносяться:

- удосконалення законодавства щодо внутрішньої і зовнішньої трудової міграції громадян України, в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, виїзду їх з України і транзитного проїзду через її територію, а також у сфері боротьби з нелегальною міграцією;

- протидія нелегальній міграції, у тому числі вдосконалення роботи державних органів, спрямованої на протидію нелегальній міграції;

- сприяння добровільному поверненню нелегальних мігрантів до держав їх походження, національності у співробітництві з міжнародними та громадськими організаціями, що працюють у сфері міграції;

- посилення відповідальності за правопорушення, пов'язані з нелегальною міграцією.

А до завдань державних органів щодо реалізації Концепції відноситься «укладення двосторонніх міжнародних договорів з питань, пов'язаних із захистом прав мігрантів, зокрема трудових, осіб, які постраждали від торгівлі людьми, а також з питань боротьби з нелегальною міграцією, торгівлею людьми, прийняття і передачі осіб (реадмісії), запобігання випадкам без громадянства і зменшення їх кількості» [4].

Державна міграційна служба України (ДМС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Одним із завдань ДМС є реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [5].

З метою виявлення нелегальних мігрантів, іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території нашої держави, порушують міграційне законодавство, запобігання вчинення ними правопорушень та злочинів, в Україні систематично проводиться загальнодержавне оперативно-профілактичне відпрацювання під умовною назвою «Мігрант». У спецзаходах беруть участь всі відомства МВС України – Національна поліція, Нацгвардія, Державна міграційна служба тощо, які взаємодіють з судами.

Поліцейські перевіряють гуртожитки, готелі, житлові приміщення, що здаються у найм, залізничні та автовокзали, ринки з метою встановлення іноземних громадян та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України. Крім того, у рамках операції «Мігрант», поліція виявляє та притягує до відповідальності іноземних громадян, які, перебуваючи в Україні на законних підставах, вчиняють правопорушення.

Заходи із запобігання незаконному перебуванню іноземців на території нашої країни та вчиненню ними злочинів проводяться постійно [6].

Наявність проблем у боротьбі з нелегальною міграцією, негативні наслідки, які має цей процес в Україні, потребують вироблення ефективних шляхів протидії в сучасних умовах, зокрема:

- вдосконалювати і в подальшому системний підхід в діяльності центральних органів виконавчої влади по виконанні завдань на державному рівні (МВС, ДМС, ДПСУ);

- виявлення та перекриття найбільш небезпечних каналів міграції в Україну шляхом удосконалення візової політики та якості прикордонного

контролю, припинення в'їзду до країни нелегальних мігрантів на ділянці кордону з Росією, Білорусією, Молдовою;

– виявлення та викриття на території України злочинних угруповань, що займаються організацією переправлення нелегальних мігрантів, виготовленням та забезпеченням їх підробленими документами;

– визначення порядку надання транспортних послуг громадянам з країн походження найбільшої кількості нелегальних мігрантів;

– створення дієвого механізму видворення нелегальних мігрантів до місць їх постійного проживання або до країн, звідки вони прибули [7].

Список використаних джерел:

1. Роман Гоць: "Найбільше нелегалів на Закарпаття навідується із Афганістану, Сомалі, Чечні... / Олеся Балог // Новини Закарпаття. 27 березня 2013 р. URL: <http://karpatnews.in.ua/news/61494-roman-hots-naibilshe-nelehaliv-na-zakarpattia-naviduietsia-iz-afhanistanu-somali-chechni-video.htm> (дата звернення: 28.02.2018).

2. Цьогоріч потік нелегалів через Закарпаття збільшився на чверть // Інтернет-видання «Закарпаття онлайн Beta». 27 березня 2013 р. URL: <http://zakarpattia.net.ua/News/108468-TSohorich-potik-nelehaliv-cherez-Zakarpattia-zbilshyvsia-na-chvert> (дата звернення: 28.02.2018).

3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 28.02.2018).

4. Про Концепцію державної міграційної політики: Указ Президента України від 30 травня 2011 року № 622/2011 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622/2011> (дата звернення: 28.02.2018).

5. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: постанова КМУ від 20 серпня 2014 р. № 360 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF> (дата звернення: 28.02.2018).

6. Поліція оприлюднила перші результати операції «Мігрант» / Наталія Норіцина // ЗМІСТ. 19 серпня 2017 р. URL: <http://zmist.pl.ua/news/policiya-oprilyudnila-pershi-rezultati-operaciji-migrant> (дата звернення: 28.02.2018).

7. Фондова лекція з дисципліни «Міграційне право». Тема «Нелегальна міграція та політика держави щодо її протидії» // Міністерство внутрішніх справ України. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра адміністративної діяльності. Київ, 2014. 38 с. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/ad/lectures/protudiya-nel_migr.docx (дата звернення: 28.02.2018).

РОЛЬ ОМБУДСМЕНА В ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Голосніченко Д.І., д.ю.н., доцент

*професор кафедри господарського та адміністративного права
НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. Сікорського»*

Стеценко В.В., студент магістратури

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Людство винайшло достатньо різних механізмів стримування, що ефективно впливають на різні гілки державної влади та спрямованих на охорону прав людини. Чим більше дієвих механізмів охорони прав і свобод існує у державі, тим гуманнішим є дане суспільство. Одним з таких механізмів є інститут парламентського уповноваженого з прав людини, що відомий світові під назвою “омбудсмен” та існує в більше як ста країнах світу. “Омбудсмен” – слово шведського походження, що означає “представник чийхось інтересів”. У різних країнах ця інституція має різні найменування: Медіатор (Франція), Народний правозахисник (Австрія), Адвокат народу (Румунія), Парламентський комісар в справах адміністрації (Велика Британія) [1, с. 74], Інститут омбудсмена нібито виникає із держави, громадянського суспільства на відповідній стадії їх розвитку і виступає протидією громадянського суспільства на розширення і зміцнення сфери державного втручання в життя людини і суспільства [2, с. 5].

У більшості країн сила рекомендацій омбудсмена ґрунтується не на державному примусі, а на переконливості його доказів, на його власному авторитетові. Також виконання приписів омбудсмена у певній мірі залежить від рівня правової культури населення. Вважається, що неімперативний характер повноважень омбудсмена, використання ним методів переконання, критики, гласності діяльності сприяють більш позитивному сприйняттю його рекомендацій, оскільки в такому випадку вони "побічно" співпрацюють з омбудсменом і деякою мірою разом шукають способи, компромісні рішення для відновлення порушених прав і свобод людини і громадянина.

В межах Ради Європи все більш популярним стає інститут омбудсмена, як захисника прав і свобод людини та громадянина на міждержавному рівні. Таку посаду в 1993 році було запроваджено в Європейському Союзі, а з 1999 року цей інститут діє в Раді Європи, основним завданням його є забезпечення рівності та справедливості для всіх людей у цьому регіоні. У 1976 році запроваджено міжнародний інститут омбудсмена, який об'єднує на міжнаціональному рівні омбудсменів більше п'ятдесяти країн світу. Його зусиллями здійснюються різні програми щодо діяльності омбудсменів, зокрема, й ті, що стосуються протидії торгівлі людьми [3, с. 266].

За об'єктами втручання особливим є український омбудсмен – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який бере участь у чітко окресленому колі суспільних відносин, які виникають між людиною, з одного боку, та органами держави і місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, з іншого. Відразу ж слід звернути увагу на те, що українським законодавцем значно розширене як коло суб'єктів, що охороняються уповноваженим, так і коло суб'єктів, на які він може впливати. Адже в багатьох країнах на охорону з боку омбудсмена можуть розраховувати лише громадяни даної держави. В Україні правоохороні підлягають всі люди: ті, хто на законних підставах перебуває на території України; ті, хто потрапив до України в спосіб, не передбачений в законі; а також українські громадяни, відсутні в Україні, які перебувають за її межами [4]. Це положення досить важливе а питанні протидії торгівлі людьми, тому що будь-хто з вище перелічених суб'єктів може звернутися за допомогою до українського омбудсмена.

Суттєвим є й те, що омбудсмен здійснює свої повноваження постійно та безперервно. Навіть, якщо Уповноважений з прав людини достроково подає заяву звільнити його з посади за власним бажанням, і ця заява задовольняється, він однаково продовжує виконувати повноваження до обрання нового омбудсмена. Не припиняє повноважень омбудсмен навіть під час введення воєнного стану чи оголошення надзвичайного стану на всій території України або частині її. Навіть якщо строк перебування на посаді омбудсмена закінчився, він продовжує виконувати функції уповноваженого з прав людини до моменту вступу на посаду призначеного парламентом нового омбудсмена. Це дає змогу звернутися громадянину до Уповноваженого з прав людини в будь-який час і за будь-яких обставин, не чекаючи доки ця посада буде заповнена парламентом наступного скликання.

Питання протидії торгівлі людьми завжди були актуальними в діяльності українського омбудсмена. Так, ще в 2001 році на прохання комісара Ради Європи з прав людини Альваро Хіль-Роблеса Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Ніна Карпачова підготувала доповідь перед омбудсменами з 36 країн-членів Ради Європи на тему "Досвід України по боротьбі з торгівлею людьми" [5]. Україна однієї з перших розробила ефективні заходи щодо протидії торгівлі людьми, зокрема, встановила кримінальну відповідальність за такий вид злочину. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють створені за дорученням Президента України в системі МВС, а тепер Національної поліції, спеціальні підрозділи по боротьбі з торгівлею людьми. Напрямки роботи щодо подолання цього зла визначені у Державній соціальній програмі протидії торгівлі людьми на період до 2020 року, в рамках якої були скоординовані зусилля правоохоронців, Інституту Уповноваженого з прав людини, народних депутатів, громадських організацій [6].

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини тісно співпрацює з Міжнародною організацією з міграції. За інформацією цієї організації нині у світі понад 21 мільйон людей є жертвами примусової праці. Чоловіки, жінки і діти потрапляють до рук торговців людьми, як у власних країнах, так і за кордоном. При цьому страждають усі країни – і країна походження, транзиту, і країна призначення. За оцінками Міжнародної організації з міграції, понад 230 тисяч українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року. Нині Україна є однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі. Лише за останні 17 років Міжнародною організацією з міграції було надано комплексну реінтеграційну допомогу, у тому числі юридичну, медичну, психологічну, фінансову, освітню та інші види допомоги 13485 українцям, які стали жертвам торгівлі людьми.

Якщо на початку 2000 років переважала торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації, то зараз лідирує трудова експлуатація. Так само змінилося і співвідношення жертв торгівлі людьми за статтю – якщо раніше майже 85% потерпілих були жінки, то зараз понад 60% складають чоловіки.

Не варто вважати, що жертвами сучасних работорговців стають люди з низьким освітнім рівнем – як свідчить статистика, потрапити в рабство може будь-хто, зокрема, серед постраждалих чимало людей з технічною та, навіть, вищою освітою [7].

Основною країною призначення є Росія, на другому місці – Польща. Так, як приклад, в 2017 році завдяки зверненню українського омбудсмена В.В. Лутковської до Міжнародної організації з питань міграції було повернуто з Польщі до України двох громадян, які потерпали від того, що стали жертвами торгівлі людьми, проживаючи в нелюдських умовах та працюючи майже за їжу [8].

Торгівля людьми та експлуатація доведених до відчаю людей – загрози, що зростають в умовах економічної кризи та збройного конфлікту. Важка ситуація багатьох українців, зокрема, внутрішньо переміщених осіб, робить їх більш схильними приймати будь-які пропозиції працевлаштування.

В зв'язку з цим Міжнародна організація з міграції залучає представників громадських організацій Донецької області до заходів із запобігання торгівлі людьми серед населення, яке постраждало від конфлікту на Сході України, які працюють із уразливими категоріями населення, зокрема з внутрішньо переміщеними особами.

Важливою є не тільки діяльність омбудсмена як реакція на звернення громадян, що стали жертвами торгівлі людьми, в й певні превентивні заходи. До них, перш за все, необхідно віднести створення нових робочих місць в Україні. На цьому наголошувала ще омбудсмен Ніна Карпачова. На той час, вона вказувала на необхідності особливу увагу приділити працевлаштуванню молодих жінок, які найчастіше стають жертвами торгівлі людьми. На її

переконавання, доцільно, щоб Міністерство праці та соціальної політики ввело квоту для працевлаштування молодих жінок, насамперед, у тих регіонах, які найбільше потерпають від торгівлі людьми [5]. Але, як ми бачимо, останнім часом ситуація дещо змінилася і це стосується не тільки жінок, а й чоловіків [7]. На початку 2018 року Міністерство соціальної політики України створило соціальний відеоролик, у якому інформують громадян про проблему торгівлі людьми та пояснюють, як не стати жертвою.

Крім того, омбудсмен опікується питаннями допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми. Прикладом цього, може бути, сприяння діяльності організації «Джерело надії» у поверненні постраждалим від торгівлі людьми надії та гідності, допомога їм пережити минуле та заново будувати життя [9].

Список використаних джерел

1. Права человека: учебник для вузов / [под. ред. Е. Лукашевой]. – М. : Норма-Инфра, 1999. – 573 с.
2. Марцеляк О. В. Институт омбудсмана: теория і практика / Марцеляк О. В. – Харків : УВС, 2004. – 450 с.
3. Шемшученко Ю. С. Омбудсман / Ю. С. Шемшученко // Юридична енциклопедія : в 6 т. / голова редкол. Ю. С. Шемшученко. – К. : Вид-во "Укр. енциклопедія" імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 4: Н–П. – 2002. – 717 с
4. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» // Відомості Верховної Ради України. – 1998, № 20, Ст.99
5. На прохання комісара Ради Європи з прав людини український омбудсмен виступить перед колегами з 36 країн з доповіддю "Досвід України по боротьбі з торгівлею людьми" 19.12.2001// режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/66996>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року» від 24 лютого 2016 р. № 111 // Урядовий кур'єр від 12.03.2016 — № 48
7. Сьогодні - Європейський день боротьби з торгівлею людьми. 18.10.2017 // режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2326529>
8. Електронний ресурс. режим доступу: <https://zik.ua/tv/video/133867>
9. Представник Уповноваженого з прав людини вручив нагороду «За підтримку та надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми» : режим доступу:<http://www1.ombudsman.gov.ua/index.php?option>

**ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НЕКАРАЛЬНИХ ЗАХОДІВ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ
ЗА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ**

Горох О.П., к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри кримінального та кримінального процесуального права
Національного університету «Кієво-Могилянська академія» (м. Київ, Україна)*

1. Система заходів кримінально-правового впливу на протиправну поведінку є достатньо змістовною і включає покарання, примусові заходи медичного та виховного характеру, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування тощо. У юридичній літературі поділ цих заходів вчені здійснюють за різними критеріями, одним з яких є ступінь репресивності цих заходів. За цим критерієм, заходи кримінально-правового впливу юристи поділяють на покарання та інші некаральні заходи кримінально-правового впливу [1, с. 125].

Донедавна найбільш поширеним заходом кримінально-правового впливу на неправомірну поведінку залишалось покарання. Утім в силу різних причин панівне становище цього кримінально-правового заходу поступово стало усуватися іншими заходами – не пов'язаними з реальною відповідальністю. Зокрема, кількість звільнених від відбування покарання з випробуванням серед усіх засуджених протягом останніх 20 років (1996-2016) постійно зростала і досягла пікової межі у 2006 р. з показником 58, 7% осіб. За такої судової практики – застосування норм про звільнення від відбування покарання з випробуванням, що донедавна було винятком для більшості засуджених, перетворилося в закономірний правовий наслідок вчинення злочину.

Не минули ці процеси і практики застосування заходів кримінально-правового впливу за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини (ст. 149 Кримінального кодексу України).

2. Ознайомлення з даними судової статистики за 2007–2016 рік дозволяє зробити висновок про те, що кількість засуджених за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини (ст. 149 Кримінального кодексу України) протягом 10-ти років знизилася майже вчетверо. Так, якщо в 2007 р. за цією статтею було засуджено 89 злочинців, то в 2016 р. лише 26 осіб (в 2008 р. таких засуджених було 53 особи, в 2009 р. – 74 особи, в 2010 р. – 95 осіб, в 2011 р. – 91 особа, в 2012 р. – 107 осіб, в 2013 р. – 35 осіб, в 2014 р. – 36 осіб, в 2015 р. – 32 особи). Найбільшу кількість засуджених за цією статтею становлять особи, які вчинили злочин, передбачений ч. 2 ст. 149 КК (частка цих осіб від загальної кількості засуджених за цією статтею становить близько 60 % осіб). Вважаємо, що значне зменшення кількості засуджених за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини зумовлено неможливістю притягнення до

кримінальної відповідальності осіб, винуватих у вчиненні аналізованого злочину на тимчасово непідконтрольних територіях.

Подальший аналіз даних судової статистики демонструє, що найбільш поширеним заходом кримінально-правового впливу на осіб, які вчинили торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, є застосування судами звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України). У 2007 р. питома вага осіб щодо яких було застосовано звільнення від відбування покарання з випробуванням від числа всіх засуджених за цією статтею становила 66,3 % осіб, у 2008 р. – 62,7 % осіб, у 2009 р. – 55,4 % осіб, у 2010 р. – 34,7 % осіб, у 2011 р. – 41,7 % осіб, у 2012 р. – 38,3 % осіб, у 2013 р. – 47,7 % осіб, у 2014 р. – 55,5 % осіб, у 2015 р. – 62,5 % осіб, а у 2016 р. – 84 % винуватих.

Серед призначених за вчинення цього злочину судами основних покарань абсолютний лідером у застосуванні є позбавлення волі на строк 5 років, а серед додаткових – конфіскація майна. Випадків застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, звільнення від кримінальної відповідальності за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, даними судової статистики не зафіксовано.

3. Значна кількість судових рішень щодо застосування судами ст. 75 КК за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини викликає неабияку зацікавленість обставинами справи, на підставі яких суди приймають рішення про можливість виправлення засуджених за особливо тяжкі злочини (частини 2, 3 ст. 149 КК) без відбування призначеного покарання. Адже у вітчизняній судовій практиці застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням за особливо тяжкі злочини є винятком із правил [2].

Для вивчення цього питання ми проаналізували 100 судових рішень, ухвалених судами України протягом 2012-2017 років, якими засуджених за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини було звільнено від відбування покарання з випробуванням. Під час проведення цього аналізу були встановлені обставини, які характеризують тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи, що враховували суди при застосуванні ст. 75 КК.

Вивчення судової практики продемонструвало, що в абсолютній більшості випадків ці обставини суди аналізують не окремо, а в контексті загальної засади, передбаченої п. 3 ч. 1 ст. 65 КК, при вирішенні питання про призначення покарання за вчинений злочин. Самостійної оцінки обставин, що характеризують тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи в аспекті їх впливу на можливість звільнення від відбування покарання з випробуванням суди, як правило, не здійснюють. Таким чином, у вирокх (ухвалах) суди «змішують» зазначені обставини (що фактично мають оцінюватися в різних аспектах) для обґрунтування різних за змістом правових рішень: для призначення виду і міри покарання та для оцінки можливості

виправлення засудженого без відбування призначеного покарання. Безумовно, що така судова практика не додає обґрунтованості та вмотивованості судовим рішенням.

4. Визначаючи вплив на прийняття рішення обставин, що характеризують ступінь тяжкості вчиненого злочину, було встановлено, що суди переважно обмежуються лише формальною вказівкою на те, що вони врахували *ступінь тяжкості вчиненого злочину*. В більшості вивчених нами рішень (65,7 %) суди не вважали за потрібне розкривати у їх мотивувальних частинах обставин, що характеризують індивідуальний ступінь тяжкості вчиненого злочину, які вплинули на прийняття рішення. В тих же рішеннях, в яких суди зазначили такі обставини, фігурували лише 3 обставини: відсутність тяжких наслідків (25,7 %), добровільне відшкодування шкоди (17,1 %) та неактивна (другорядна) роль при вчиненні злочину групою осіб (8,6 %). Вплив останньої обставини на прийняте рішення чітко простежувалося при дослідженні вироку (ухвали) на предмет застосування окремих кримінально-правових заходів для різних співучасників [3].

Водночас суди, на нашу думку, залишають без уваги в контексті оцінки індивідуального ступеня тяжкості злочину, передбаченого ст. 149 КК, висвітлення інших обставин: кількість та стан потерпілих, вид незаконної угоди щодо людини, спосіб вчинення злочину, мету експлуатації людини. Вважаємо, що ці обставини повинні братися до уваги при вирішенні судами питання про можливість виправлення засудженого без відбування покарання.

5. Порівняно із відображенням у судових рішеннях обставин, що характеризують ступінь тяжкості вчиненого злочину, обставини, що характеризують *особу винного*, вказуються судами завжди при обґрунтуванні прийнятого рішення. Дослідивши особу винного і застосовуючи звільнення від відбування покарання з випробуванням за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини суди обґрунтовують своє рішення встановленням у справі таких, зокрема, обставин: 1) вчинення злочину вперше (відсутність судимості) [80 %]; 2) визнання вини (42,8 % рішень) та щире каяття (77,1 %); 3) активне сприяння розкриттю злочину (34,3 %); 4) позитивна характеристика за місцем проживання (60 %), роботи (8,6 % рішень); навчання (2,8 % рішень); 5) те, що особа працює, навчається (17,1 %); 6) зайняття волонтерською діяльністю (2,8 %); 6) наявність у винуватого сім'ї (5,7 %); 7) утримання неповнолітніх дітей (48,6 %); 8) утримання хворих неповнолітніх дітей (8,6 %); 9) утримання непрацездатних батьків (22,8 %); 10) утримання хворого члена подружжя (2,8 %); 11) молодий (5,7 % рішень) або похилий (5,7 %) вік; 12) захворювання або інвалідність (31,4 %); 13) вагітність обвинуваченої (5,7 %); 14) вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих чи сімейних обставин (11,4 % рішень).

Зрозуміло, що чим більше судом встановлено у справі обставин, що позитивно характеризують особу винного, тим вірогіднішим є звільнення її від

відбування покарання з випробуванням. При цьому нами були виявлені випадки різного впливу однакових комбінації обставин, що характеризують особу винного, на прийняття рішення про можливість звільнення від відбування покарання з випробуванням засуджених жінок і чоловіків [4].

Нерідко поєднання у справі окремих особистісних характеристик може бути за просто «нейтралізовано» всього лише одною обставиною, що характеризує особу винного, яка має більш вагоме значення для прийняття судом рішення про можливість виправлення засудженого без відбування призначеного покарання. Такою характеристикою, наявність якої не дозволило суду прийняття рішення про застосування ст. 75 КК у цій категорії справ, часто виступає рецидив злочину [5]. Вивченням судових рішень також встановлено, що нерідко на вирішення питання про можливість виправлення засудженого без відбування призначеного покарання впливають й інші обставини справи, зокрема, думка потерпілого про можливість застосування щодо засудженого ст. 75 КК (48,6 %), а також втрата суспільної небезпечності винуватого у зв'язку зі збігом значного часу після вчинення злочину (20 %).

6. Таким чином, некаральні заходи впливу за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини у виді звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) застосовуються переважно до засуджених, які: не завдали тяжких наслідків; добровільно відшкодували потерпілим шкоду; виконували неактивну (другорядну) роль при вчиненні злочину групою осіб; вчинили злочин вперше; визнали вину та щиро розкаялися; активно сприяли розкриттю злочину; позитивно характеризуються за місцем проживання, роботи або навчання; працюють або навчаються; мають сім'ю та на утриманні неповнолітніх дітей або непрацездатних батьків; страждають на різні захворювання; є вагітними; вчинили злочину внаслідок збігу тяжких особистих чи сімейних обставин.

Вважаємо, що сформований нами «кримінологічний портрет» звільненого від відбування покарання з випробуванням за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду має неабияке прикладне значення для його врахування сторонами кримінального провадження та судом, а також для проведеного подальших наукових досліджень в аналізованій сфері.

Список використаних джерел

1. Вечерова Є. М. Заходи кримінально-правового впливу на злочини: поняття, умови застосування та види // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2011. № 2. С. 124–126.
2. Звіт про кількість осіб, засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2016 рік. Форма 6. – Київ: Державна судова адміністрація України.

3. Див. наприклад, вирок Щорського районного суду Чернігівської області. Справа № 732/281/14.

4. Див. наприклад, вирок Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області. Справа № 0707/10127/2012.

5. Див. наприклад, архів апеляційного суду Тернопільської області. Справа № 607/163/13-к.

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ, МІЖНАРОДНЕ ТА ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ОЦІНОЧНИЙ АСПЕКТ ТА СТАТИСТИЧНІ ДАНІ

Громко В.Я., к.ю.н., адвокат
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Стаття третя Конституції України визначає Людину, як найвищу соціальну цінність. Декларуючи в цій статті що: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.» Таким чином шляхом закріплення вище зазначеної норми у Конституції України, держава сама собі визначила головний обов'язок, який стосується прав та свобод не тільки своїх громадян, а в першу чергу ЛЮДИНИ.

Схожі декларації прав людини є в багатьох не тільки Європейських країнах, а й всього світу. Світова спільнота вживає різноманітних заходів пов'язаних із запобіганням порушенню задекларованих прав людей, шляхом вжиття найрізноманітніших заходів, від проведення роз'яснювальної роботи серед осіб, які у так званій групі ризику, до налагодження відповідних комунікацій між державними та недержавними органами, які об'єднуються по всьому світу задля подолання єдиної проблеми. Статистичні дані відіграють важливу роль у цій боротьбі, адже саме статистка відображає результат цієї праці, може вказувати на ті міста та держави де потрібно приділити більше уваги цій проблемі, дозволяє вивчити та спрогнозувати темпи зростання або ж навпаки спаду чи можливої стабільності у процесі подолання цієї проблеми. Звісно, важливим елементом будь-якої статистичної праці є об'єктивне відображення в цифрах тієї чи іншої інформації, проте не слід забувати про таке явище як латентність яка властива практично всім статистичним даним, а в питанні обмеження прав та свобод людини, тим більше в питанні торгівлі людьми, тут як вбачається латентність є достатньо високою. До прикладу за

даними Європолу та Організації Об'єднаних націй, щороку до різних країн Європи контрабандним шляхом переправляється чотири млн., людей з усього світу, поповнюючи «багатомільйонну армію сучасних рабів, яка дорівнює за одними даними 27 мільйонам, а за іншими – 200 мільйонам». Суми злочинних доходів від цієї діяльності щорічно сягають приблизно 7 млрд. доларів США.

За даними Міжнародної організації праці, понад 40 мільйонів людей у 2016 році стали жертвами торгівлі людьми, так званого сучасного рабства. За даними дослідження, проведеного МОП у співпраці з Міжнародною організацією з міграції і фундацією Walk Free Foundation, значну частку – 29 мільйонів, або 71% від загальної кількості людей, що постраждали від рабства, – складають жінки і дівчата [4].

У Національній поліції заявляють, що в Україні у 2017 році 281 людина постраждала через торгівлю людьми. Як повідомляє прес-служба поліції, серед постраждалих – 156 жінок, 106 чоловіків, 9 неповнолітніх і 10 малолітніх дітей.

Зі слів наших парламентарів "Міжнародні організації зафіксували у 2016 року 777 випадків постраждалих від торгівлі людьми", для порівняння були наведені дані за попередні роки, згідно з якими протягом всього 2012 року було зафіксовано 945 випадків торгівлі людьми, 2013 року – 929, 2014 року – 903, 2015 року – 740 випадків. На думку цих же парламентарів Українське національне законодавство у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми є одним із найкращих у Європі, проте лише одного ухвалення законів замало [5].

Як зазначає к.ю.н. Лизогуб Ярослав Григорович сучасне ж “обличчя” згаданої проблеми має певні відмітні риси, які полягають перш за все в тому, що протиправний вплив на свободу й особисту недоторканність людини пов'язується із вчиненням стосовно неї тих чи інших злочинів, серед яких особливе місце займає торгівля людьми. Швидке поширення цього ганебного явища в сучасній Україні зумовило необхідність прийняття відповідних законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з цією проблемою [1].

Занепокоєння людства з приводу торгівлі людьми та намагання побороти ці явища лежать в основі багатьох міжнародних договорів, декларацій, конвенцій XIX-XX століть, починаючи з Віденського конгресу 1815 р., на якому було прийнято спеціальну декларацію. Пізніше Аахенський конгрес 1818 р. засудив торгівлю темношкірими людьми і визнав її злочинною. Практичні заходи з питань боротьби з работоргівлею передбачені, зокрема, Лондонським договором 1841 р., Генеральним актом 1890 р., прийнятим на Брюссельській конференції. Подальший розвиток міжнародного співробітництва щодо заборони рабства і работоргівлі продовжувався в межах діяльності Ліги Націй. Так, у 1926 р. прийнято Конвенцію відносно рабства, нормами якої визначені такі поняття, як “рабство”, “торгівля невольниками”. Крім того, зазначений документ вказав на існування примусової або обов'язкової праці, яка може

привести до появи становища, подібного до рабства. В подальшому додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства 1956 р. віднесла до рабства практику та інститути боргової кабали, кріпосного стану, домашнього рабства [2].

Розглядаючи проблему торгівлі людьми більш ширше та глибше, можна виділити окрему проблему, яка також є надзвичайно актуальною, це торгівля дітьми та жінками. Як зазначає перший заступник голови Національної Поліції України В'ячеслав Аброськін, за офіційними даними Мінсоцполітики за останні 5 років статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, встановлено 161 - жінці, та 40 дітям. Неофіційні цифри значно вищі "Найбільш вразливими до злочинів у сфері торгівлі людьми є жінки віком 18-26 років, діти 13-18 років. Основні країни призначення так званого "живого товару" - Росія, Польща, Туреччина, Україна, Німеччина, Ізраїль, Греція, Об'єднані Арабські Емірати" [5].

Як зазначає к.ю.н. Іващенко Віта Олександрівна, міжнародним правом напрацьовані норми, які захищають безпосередньо дітей від злочинної торгівлі та пов'язаної з нею експлуатації. Такі положення містять Женевська декларація прав дитини 1924 р., Декларація прав дитини 1959 р., Конвенція про права дитини 1989 р. Створено також міжнародно-правову базу з метою організації боротьби з торгівлею жінками. Зокрема, торгівля жінками заборонена Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Декларацією про викоренення насильства проти жінок 1993 р. Крім того, на міжнародному рівні прийняті документи по спільній охороні жінок і дітей від торгівлі живим товаром. Мова йде про Міжнародну конвенцію про боротьбу з торгівлею жінками та дітьми 1921 р., Женевську конвенцію про заборону торгівлі жінками та дітьми 1926 р., Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами 1949 р. Розглядаючи дану проблему через призму вітчизняного Кримінального кодексу України слід зазначити, що стаття 149 КК України виділяє головним безпосереднім об'єктом даного злочину волю, гідність і особисту недоторканність особи. Додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя і здоров'я особи, встановлений порядок здійснення посадовими особами своїх повноважень, порядок перетинання державного кордону України [2].

Об'єктивна сторона торгівлі людьми полягає у таких діях:

- а) відкритому заволодінні людиною, пов'язаному з законним чи незаконним переміщенням за згодою чи без згоди особи через державний кордон України або без такого;
- б) таємному заволодінні людиною, пов'язаному з законним чи незаконним переміщенням за згодою чи без згоди особи через державний кордон України або без такого. [2]

Науковець особливо підкреслює вчинення вказаних злочинів проти дітей. За неофіційною статистикою, за різного роду оцінками, протягом року в світі близько мільйона дітей викрадаються і продаються з різною метою. Доцільно зазначити, що 24.02.2016 року, Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 111 «Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року» якою зокрема рекомендується передбачити кошти на виконання цієї постанови, метою якої є запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності виявлення осіб, які вчиняють такі злочини або сприяють їх вчиненню, а також захист прав осіб, постраждалих від торгівлі людьми, особливо дітей, та надання їм допомоги. Зокрема цією програмою пропонується: внесення змін до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та інших нормативно-правових актів у сфері протидії торгівлі людьми в частині удосконалення процедури виявлення і встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та покладення повноважень щодо надання такого статусу на місцеві держадміністрації та органи місцевого самоврядування;

внесення змін до законодавства у частині забезпечення відповідності процедури встановлення статусу і надання допомоги іноземцям та особам без громадянства, особам, які постраждали від торгівлі людьми, базовим принципам дотримання прав людини та міжнародним зобов'язанням України у сфері протидії торгівлі людьми;

удосконалення процедури взаємодії правоохоронних органів з іншими державними органами влади в частині протидії торгівлі людьми;

продовження виконання роботи з удосконалення національного законодавства з інших питань у сфері протидії торгівлі людьми;

забезпечення розроблення та затвердження критеріїв ідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми;

проведення профілактичної роботи, спрямованої на попередження протидії торгівлі людьми, особливо серед внутрішньо переміщених осіб;

подальшого проведення інформаційно-освітніх заходів щодо інформування населення про запобігання ризикам потрапляння у ситуації торгівлі людьми та про можливості отримання комплексної допомоги від суб'єктів взаємодії, які проводять заходи у сфері протидії торгівлі людьми;

посилення координації роботи з виявлення та ідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми, на всіх рівнях із чітким визначенням повноважень координаційних рад з питань протидії торгівлі людьми та проведенням на обласному та районному рівні мультидисциплінарних навчань з питань надання допомоги таким особам;

забезпечення систематичної підготовки фахівців у сфері протидії торгівлі людьми;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

урахування нових викликів торгівлі людьми, що виникли внаслідок збройного конфлікту на сході України;

забезпечення належного застосування правових норм, які регламентують кримінально-правову протидію торгівлі людьми.

Виконання Програми передбачається протягом 2016-2020 років. На 2017-2019 роки, зокрема, заплановано: удосконалення нормативно-правової бази у сфері протидії торгівлі людьми, запровадження стандартів надання соціальних послуг особам, які постраждали від неї, інформування громадськості через засоби масової інформації, спеціальні друковані матеріали про нові тенденції у торгівлі людьми (трудова експлуатація, вилучення органів, використання у збройних конфліктах тощо); проведення моніторингових візитів до всіх регіонів України з метою перевірки стану виконання актів законодавства та діяльності закладів, що надають допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми; проведення комплексних соціологічних досліджень, інших заходів з метою оцінювання масштабу поширення різних форм експлуатації та торгівлі людьми.

Протягом строку виконання програми передбачається:

проведення широкомасштабних інформаційних кампаній серед населення, в тому числі серед внутрішньо переміщених осіб, щодо запобігання ризикам потрапляння в ситуації торгівлі людьми та можливостей отримання допомоги;

підготовка щорічної доповіді про здійснення заходів у сфері протидії торгівлі людьми;

проведення навчань для працівників державних установ, що контактують з особами, які постраждали від торгівлі людьми, з питань ідентифікації та взаємодії суб'єктів, які проводять заходи у сфері протидії торгівлі людьми;

підвищення професійного рівня слідчих, прокурорів, суддів та адвокатів у частині здійснення кримінального провадження у справах щодо торгівлі людьми;

посилення співпраці соціальних служб і правоохоронних органів з питань протидії торгівлі людьми та надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми;

надання комплексу соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми, сприяння їх працевлаштуванню та проведення інших заходів. Як вбачається дана програма зачіпає також і нові напрямки протидії торгівлі людьми, зокрема такі які продиктовані так званими гібридними війнами, шляхом використання людей у збройних конфліктах, одним із способів такого використання може бути використання жінок та дітей у якості так званих «живих щитів». Як вбачається прийняття цієї програми на державному рівні виводить проблему торгівлі людьми на якісно новий рівень, що у свою чергу, як наслідок, мало б призвести до ще більшого поглиблення співпраці усіх як державних, так і зарубіжних учасників по боротьбі із цією проблемою.

Список використаних джерел

1. Лизогуб Ярослав Григорович. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми, або іншу незаконну угоду щодо передачі людини: порівняльно-правове дослідження: автореферат дисертації. – Київ.
2. Іващенко Віта Олександрівна. Кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби з торгівлею жінками та дітьми: автореферат дисертації. Національної академії внутрішніх справ України. Київ- 2003.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: reyestr.court.gov.ua/
4. Електронний ресурс. - Режим доступу: [//www.radiosvoboda.org/a/news](http://www.radiosvoboda.org/a/news).
5. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news>.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ІСПАНІЇ

Гулкевич В.Д., к.ю.н.,

*начальник відділу, прокуратура Івано-Франківської області
(м.Івано-Франківськ, Україна)*

Відповідно до преамбули Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, підписаної 16.05.2005 у м. Варшаві, торгівля людьми є порушенням прав людини, порушенням гідності й недоторканності людини [1]. Крім цього важливого міжнародно-правового договору обов'язок боротьби з торгівлею людьми для держав-членів Європейського Союзу ґрунтується на положеннях ст. 79 Договору про функціонування Європейського Союзу, підписаного 07.02.1992 [2].

Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми у Кримінальному кодексі Іспанії (надалі – КК Іспанії) передбачена у ст. 177 bis, яка є єдиною нормою розділу VII bis «Про торгівлю людьми» книги II «Злочини та покарання» [3]. Вказаним розділом у складі однієї статті КК Іспанії доповнено у 2010 році, зазначений делікт виділено з ст. 318 bis КК Іспанії, яка міститься у розділі XV bis «Злочини проти прав іноземних громадян» та до того часу передбачала відповідальність за діяння, пов'язані з незаконним ввезенням осіб на територію Іспанії, котрі охоплювали і торгівлю людьми. Причиною виділення окремого складу злочину та утворення нового розділу стала необхідність диференціації торгівлі людьми, яка посягає на індивідуальні правові блага, такі як гідність та свобода, від незаконної імміграції, котра зазіхає на інтереси держави [4, с. 100].

Поняття торгівлі людьми визначено у ч. 1 цієї норми, відповідно до якої карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років, вчинене на території Іспанії, на шляху з Іспанії, транзитом або дорогою до Іспанії, з використанням насильства, залякування або обману, зловживання становищем переваги, перебуванням потерпілого, як громадянина Іспанії, так і іноземця, у нужденному чи уразливому стані, надання або отримання коштів чи інших переваг для отримання згоди особи, захоплення, транспортування, передача, прийом або отримання потерпілого, включаючи його обмін, а також передача контролю над ним, для будь-якої з наступних цілей:

- примушування до примусової праці або служби, рабства чи практики, подібної до рабства, прислужування або жебрацтва;
- сексуальної експлуатації, включаючи порнографію;
- експлуатації для здійснення злочинної діяльності;
- трансплантації органів потерпілого;
- укладення примусового шлюбу.

Нужденним або уразливим станом визнається таке становище особи, у якому вона немає реальної або прийнятної можливості прийняти інше рішення ніж погодитись на вказані вище дії щодо неї.

Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 177 bis KK Іспанії, навіть за відсутності нужденного або уразливого стану потерпілого, вказані у ч. 1 цієї норми дії будуть вважатися торгівлею людьми, якщо вони вчинені стосовно неповнолітнього.

Згідно ч. 3 цієї норми згода потерпілого на вчинення стосовно нього перелічених вище незаконних дій, за умови наявності інших обов'язкових ознак торгівлі людьми, не береться до уваги.

Отже, усі важливі ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторін цього злочину зазначені безпосередньо у диспозиції правової норми. Іспанські науковці єдині у визначенні суб'єктивної сторони торгівлі людьми та вважають, що цей злочин може вчинятися лише умисно зі спеціальною метою [4, с. 111; 5, 56].

У наступних частинах норми описано кваліфіковані способи вчинення торгівлі людьми.

Зокрема, у ч. 4 ст. 177 bis KK Іспанії передбачено, що винній особі призначається суворіше на один ступінь покарання, ніж визначене у ч. 1 цієї ж норми, у випадку вчинення торгівлі людьми, якщо:

- це діяння створює загрозу життю, фізичному або психічному здоров'ю потерпілого;
- потерпілий є особою, особливо уразливою через хворобу, вагітність, інвалідність, особисте становище чи неповноліття.

На підставі ч. 5 ст. 177 bis KK Іспанії особі, яка вчиняє вказані злочинні діяння, користуючись своїми повноваженнями як представника влади чи державного службовця, призначається покарання на один ступінь вище ніж

передбачене у ч. 1 цієї ж норми та абсолютна заборона зайняття посад державної служби на строк від шести до десяти років.

Відповідно до ч. 6 ст. 177 bis KK Іспанії призначається покарання також суворіше на один ступінь разом із спеціальною заборonoю зайняття певними професією, промислом, виробництвом або торгівлею особою, яка вчинила злочин у складі організації або об'єднання, навіть таких, що мають тимчасовий характер.

До керівників, адміністраторів або інших осіб, відповідальних за діяльність цих організацій або об'єднань, застосовується покарання у його вищому розмірі з можливістю призначення суворішого на один ступінь покарання.

За правилами ст. 70 KK Іспанії збільшення розміру позбавлення волі на один ступінь означає додавання до максимального строку позбавлення волі, передбаченого для конкретного злочину, ще і половини цього строку. Мінімальним розміром позбавлення волі у такому випадку вважається максимальний строк покарання для цього злочину плюс один день. Тобто, за вчинення торгівлі людьми з обтяжуючими обставинами винна особа може бути засуджена до позбавлення волі на строк від восьми років та одного дня до дванадцяти років.

Згідно ч. 7 ст. 177 bis та ст. 31 bis KK Іспанії юридичним особам, визнаним винними у торгівлі людьми, призначається штраф у розмірі, який від трьох до п'яти разів перевищує отриманий прибуток. Крім того, до цієї юридичної особи можуть застосовані додаткові санкції аж до її ліквідації.

У ч. 8 ст. 177 bis KK Іспанії визначено, що провокація, змова та пропозиція здійснити торгівлю людьми підлягають м'якшому на один або два ступені покаранню.

Відповідно до ч. 10 цієї ж норми вироки іноземних судів, якими особу раніше засуджено за торгівлю людьми, мають значення для визнання повторним наступного такого ж злочину, вчиненого в Іспанії, за виключенням випадків погашення попередньої судимості.

На підставі ч. 11 ст. 177 bis KK Іспанії потерпілий від торгівлі людьми звільняється, якщо це не суперечить загальним положенням цього кодексу, від покарання за злочини, вчинені в умовах експлуатації, якщо його участь у них зумовлювалась насильством, залякуванням, обманом або зловживанням становищем.

Загалом, можна прийти до висновку, що стисло проаналізована вище норма KK Іспанії забезпечує сувору кримінальну відповідальність за торгівлю людьми. Важливі елементи об'єктивної та суб'єктивної сторін цього злочину сформульовані достатньо чітко. Досвід законотворчості цієї держави можливо використати під час удосконалення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі, 16.05.2005. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_858A (дата звернення: 24.02.2018).
2. Consolidated version of Treaty on the functioning of the European Union, 26.10.2012. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:FULL&from=EN> (дата звернення: 24.02.2018).
3. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> (дата звернення: 24.02.2018).
4. Martos Núñez J.A. El delito de trata de seres humanos: análisis del artículo 177 bis del Código Penal. – Estudios Penales y Criminológicos, vol. XXXII (2012). – p. 97-130.
5. Mapelli Caffarena B. La trata de personas. – Anuario de Derecho penal y Ciencias penales, Vol. LXV, 2012. – p. 25-62.

METHODS OF COUNTERING ILLEGAL CHAIN MIGRATION

Husarov K., researcher of the scientific department on problems of state security

*Educational-scientific-production center
of National University of Civil Protection (Kharkiv city, Ukraine)*

In the past few years, we can observe a high level of migration processes in the world. Migration between countries is an adequate response to a different level of life, unfavorable living conditions, economic development, security and so on. In addition, the intensification of military operations in certain parts of the globe affects the growth of migration from unsafe regions to the countries of the European Union, the United States of America and other highly developed states. Thus, the problem of the growth in the number of illegal migration processes is urgent and requires solution.

Political leaders of some states see a particular danger in a chain illegal migration. Chain illegal migration is a process in which an illegal migrant, due to the comfort of being in the receiving country, decides to transport his family members to that country. In many countries where migrants seek to enter, labor markets can absorb a large number of illegal labor migrants. Therefore, the availability of employment opportunities and the readiness of employers to hire illegal migrants are the most important factors contributing to the growth of chain migration[1, c. 1119].

It is also necessary to take into account the activities of criminal groups engaged in the smuggling of migrants and receiving huge incomes.

A high level of illegal migration causes concern in many countries of the world, as it entails a number of negative consequences and threats to society and the state. Among such consequences:

- the level of criminalization of society due to the presence among criminals of fugitives, terrorists, rapidly developing corruption and organized crime related to the smuggling of migrants, the commission of crimes by migrants and against them, the growth of the level of "related" crimes (trafficking in human beings, arms, drug business, terrorism, etc.) [2, c. 7].

- the growth of the "shadow economy" and the expansion of the illegal labor market;

- the interethnic tension, new political and economic threats connected with illegal chain migration.

Measures to combat illegal chain migration are a combination of effective migration legislation, preventive and law enforcement measures. These measures are implemented both in individual states and at the global level. In countering illegal migration, the states set two goals: to limit the number of illegal migrants and to stop the activities of criminal structures engaged in their illegal importation.

Various measures are taken to counter illegal migration, the main ones being:

- strengthening of measures of responsibility for the organization of smuggling of migrants;

- improvement of the work of border services;

- limiting cases of illegal employment through exercising control over the labor market, administrative, criminal and civil sanctions against employers (especially relevant in the context of the study of illegal chain migrations) [3, c. 17];

- the application of sanctions to carriers, i.e. transport companies that have imported an illegal migrant by land, water or air;

- strengthening of the responsibility of foreign citizens for illegal stay in the country;

- control the number of persons with illegal status by means of expulsion or migration amnesties;

- wider use of legal migration channels;

- strengthening of international cooperation in preventing illegal migration activity;

- providing financial and economic assistance to countries of origin of illegal migrants.

Such a serious development of illegal migration requires immediate and professional opposition from law enforcement bodies, both nationally and

internationally. Joint measures, which will be exchanged with the cooperation of several states, are much more effective than the actions of individual states.

List of sources used

1. Crowe S., Lucas-Vergona J. What should be done about the illegal immigration from Mexico to the United States? //Mathematical and Computer Modelling. – 2007. – Т. 46. – №. 7-8.
2. Schmid A. P. Links between terrorism and migration //International Centre For Counter Terrorism (ICCT), ICCT Research Paper. – 2016.
3. Jahn A., Straubhaar T. A survey of the economics of illegal migration //South European Society and Politics. – 1998. – Т. 3. – №. 3.

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЬ «ГРУП СМЕРТІ» В СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖАХ ТА МОБІЛЬНИХ ДОДАТКАХ ІР-ТЕЛЕФОНІЇ

Гуцуляк М. Я., к.ю.н., доцент,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

Макойда Ю. І., курсант 4-го курсу

Прикарпатського факультету НАВС

(м. Івано-Франківськ, Україна)

В умовах сьогодення наша держава, і не тільки, зіткнулась із серйозною небезпечною, яка зумовлює непоодинокі випадки самогубств серед дітей та підлітків. У соцмережах розповсюджується небезпечна гра для підлітків, останнє завдання в якій – схилити підлітка до самогубства. Так звані «групи смерті» почали з'являтися з 2010 року у соціальній мережі «ВКонтакте» у російському інтернет-сегменті, проте тепер їхня популярність зросла і розповсюдилася на Україну, Казахстан та Киргизію[1]. Їхня цільова аудиторія - тинейджери з проблемами у стосунках з однолітками чи батьками. Коли дитина зацікавилася і потрапила у відповідну групу, куратор спочатку розпитує її та дає нескладні завдання, перевіряючи, чи готова вона грати.

Першим завданням може бути, наприклад, намалювати ручкою на руці синього кита. А після успішного виконання куратор пропонує намалювати кита вже не ручкою, а лезом. Виконання кожного завдання має бути зняте на відео. Всього завдань, як правило 50. Завершальним етапом «гри» - доведення дитини до самогубства [2].

Організатори груп отримують з цього винагороду в грошовому еквіваленті продаючи отримані від підлітків записи у мережі Інтернет або в Darknet. Крім того, в таких випадках можна отримувати гроші від пошукачів і соціальних мереж за кількість переглядів, можна також залучити рекламодавців. Адже рекламодавці, як показує практика, не хештують реалізувати свої задуми навіть і ціною ризику, чи «на крові», інакший висновок за таких обставин важко зробити.

Головна причина, чому дитина вступає до так званих «груп смерті» - це відчуття емоційної воронки, порожнечі, яку і діти, і дорослі намагаються наповнити перфекціонізмом, залежностями, хворобами тощо. Але замість цієї воронки там мають бути відчуття близькості, здорової самооцінки, відчуття власного Я. На жаль, на цю воронку розрахований небезпечний контент «груп смерті», який дає дитині «штучну» емоційну підтримку, відчуття визнання, значущості, навіть місії. І вони "ведуть" дітей до неминучого кінця – самогубства, а найстрашніше те, що діти вірять і впевнені в користі та безальтернативності наслідку від так-званих випробувань. Фанати таких спільнот називають себе китами, тому що тварини асоціюються у них зі свободою. Ці кити можуть літати, і цим, можливо, пояснюється те, що цей вид ссавців - один із небагатьох, представники якого добровільно можуть звести рахунки з життям. Тому у всіх шанувальників «моря китів» і «тихих будинків» на особистих сторінках зображені відео або малюнки з китами, що літають[1].

Адже віртуальний світ - створює певний транс, він дійсно створює відчуття «паралельної реальності», задзеркалля. У цьому трансі послаблюється критичність. Майже всі діти і підлітки незалежно від часу, в який вони живуть, місця, де вони живуть, соціального походження, статі і навіть віку завжди хочуть бути прийнятими в суспільстві і грати.

Дорослі ж незалежно від часу, в який вони живуть, місця, де вони живуть, соціального походження, статі і навіть віку хочуть мати владу і гроші. Історія з «групами смерті» - не виняток. Ці групи можуть дати дітям гру і прийняття, а дорослим - владу і гроші.

В Україні наразі налічується більше 200 активних учасників подібних груп. Загалом рахунок учасників йде на тисячі. І вже є декілька летальних випадків, зокрема у Донецьку та Івано-Франківську [3].

Тому правоохоронцям якнайскоріше слід зосередити зусилля на протидію, виявлення та профілактику таких явищ, адже за інших обставин хтозна як може повернутись ситуація.

Враховуючи вищесказане, зі сторони уповноважених органів поліції необхідно в процесі боротьби та протидії із такими проявами злочинної поведінки, спрямовувати власні зусилля за наступним алгоритмом дій:

1. В першу чергу моніторинг соціальних мереж за хештегами такими як #синий кит, #яви гре, #тихий дім, та інші. Це допоможе виявити

потенційних учасників «груп смерті», самі суїцидальні групи, а також так званих «кураторів».

2. *Детальний аналіз сторінок потенційних жертв* допоможе визначити коло осіб з якими найбільше контактують діти. Тут варто проаналізувати медійний контент що викладений на сторінці та прослідкувати шлях походження найбільш підозрілих, а саме: музика та відео депресивного та суїцидного характеру. Також в групах на які підписані діти можуть фігурувати такі групи з романтичними і загадковими назвами як «Синій кит» або «Тихий будинок», хоча назви таких груп різняться.

3. Після виявлення таких акаунтів чи груп необхідно звернутись до провайдерів та власників сайтів соцмереж з вимогою блокування та надання інформації про місцезнаходження зловмисників. А також варто відслідковувати телефонні дзвінки та смс-повідомлення жертви. Адже «куратори» підтримують зв'язок зі своїми жертвами не лише через інтернет.

4. *Створення підставних акаунтів* може допомогти виявити жертв даних груп, вступити з ними в діалог та з допомогою психологів вивести їх з небезпечних груп.

5. *Має бути посилена робота з провайдерами* з вимогою блокування небезпечного контенту, відстеження IP- адресів та домену «груп смерті» з подальшою передачею інформації до кіберполіції. Це звісно ж має мати правове забезпечення. З провайдерами та власниками соціальних сайтів мають періодично проводитись профілактичні бесіди, результатом яких мають стати не тільки дії по блокуванню, але і звітність в компетентні органи по проробленій роботі.

6. *Моніторинг простору інтернет* (не тільки популярних соцмереж), навіть такі прості додатки як Instagram чи YouTube можуть нести в собі небезпеку в вигляді фото відео матеріалу з зображеннями як самих «груп смерті» типу «разбуди мене в 4:20», так і китів. Або відео де відтворюється процес цієї гри, такий як фото відео фіксація навмисного нанесення зображень або пошкоджень частин тіла[2].

7. *Прослідковування форумів* не тільки молодіжних субкультур але і інших форумів де основну частку аудиторії складає молодь і діти.

8. *Надсилання вірусу-шпигуна* на електронні скриньки адміністраторів і учасників «груп смерті». Для відстеження і перехоплення листування.

9. *Посилена взаємодія з розробниками антивірусного забезпечення* та корпораціями власниками браузерів інтернет з метою блокування та моніторингу загроз в реальному часі.

10. *Прослідковування історії інтернет-браузера* може допомогти зібрати необхідні дані учасника «групи-смерті», а саме які сайти відвідує, де буває найчастіше. Історію браузера може на дати провайдер інтернет-послуг.

11. *Відстеження таких мобільних додатків* як Viber, WhatsApp на

предмет існування в них підозрілих груп з певними назвами на кшталт #синій кит.

12. Також магазини мобільних додатків можуть містити в собі небезпечний контент зазвичай замаскований. Тут не обійтись без допомоги програмістів та психологів.

13. Співпраця з органами соціального захисту з метою виявлення дітей з несприятливих сімей. За ними потрібно проводити нагляд в соціальних мережах, так як саме такі діти є найбільш уразливими для вищезгаданих груп.

14. Проведення роз'яснювальних робіт в школах не тільки з дітьми і педагогами але також і з їхніми батьками.

15. Розробити та обов'язково розповсюдити пам'ятки першочергових дій зі сторони батьків та вчителів у загальноосвітніх закладах (школах, профтехучилищах, коледжах тощо:

- перевіряти шкірні покриви - і якщо на них є неприродні пошкодження, постаратися з'ясувати причину їх появи;
- перевірити, якими пабліками гуляє дитина;
- звернути увагу на коло спілкування;
- зайняти вільний час дитини спортивними чи творчими секціями;
- обов'язково контролювати фото і відео в гаджетах.

16. Створення телефонів довіри разом з рекламною компанією а саме: розвішування рекламних листівок з номером телефону у школах та громадських місцях. Тут важливо щоб інформація з листівки не підігрівала інтерес до даних груп дітей, а лаконічно та стисло давала зрозуміти що саме за цим номером телефону дитині чи батькам допоможуть у вирішенні проблеми.

17. Створення комп'ютерної програми яка б відстежувала всі підозрілі групи фото, відео та фіксувала б місцезнаходження автора матеріалу.

18. Співпраця з різними спеціалістами у галузі психології, програмування, освіти, соціальними працівниками шляхом залучення їх до процесу як розслідування, так і профілактики (роз'яснювальна робота, бесіди, тестування тощо.).

19. Створення медіа контенту в тому числі ігор в яких пропагувалися б позитивне мислення дитина та розвивало б у них впевненість. Адже жертвами таких груп стають зазвичай невпевнені закриті в собі діти.

Список використаних джерел

1. Групи смерті та Сині кити [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://espreso.tv/article/2017/02/24/syniy_kyt
2. Дитячі «групи смерті» в соціальних мережах: заманюють грою і «синіми китами». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukr.segodnya.ua/regions/kharkov/detskie-gruppy-smerti-v-socsetyah-zamanivayut-igroy-i-sinimi-kitami-818819.html>

3. Поліція з допомогою дітей зайнялася діяльністю «груп смерті» в соцмережах – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukranews.com/ua/news/465661-policiya-z-dopomogoyu-ditey-zaynyalasya-diyalnistyu-grup-smerti-v-socmerezakh>

**КРИМІНАЛЬНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ З ВИКОРИСТАННЯМ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Гуцуляк Ю.В., викладач кафедри кримінального процесу
факультету №1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ
(м.Львів, Україна)

Інформаційно-технічний бум ХХІ століття, яким, беззаперечно, є ріст числа суб'єктів використання глобальної інформаційної системи Internet, розвиток можливостей доступу до неї, надшвидка зміна форм і техніки, що використовується для доступу в цю систему, докорінно змінює окремі суспільні відносини. Разом з тим, розповсюдження по всьому світі нових інформаційно-комунікаційних технологій викликало появу чисельних злочинів, пов'язаних з використанням комп'ютерів, інформаційних мереж, програмного забезпечення обміну інформацією. Інструментарій злочинця стає швидкозмінним та латентним. Використання комп'ютерних технологій та ресурсів є як окремими видами злочинів, так і невід'ємною складовою вчинення інших кримінальних правопорушень, зокрема тероризму, наркозлочинності, торгівлі людьми. Всі ці злочини не мають лиш національного значення, вони є транснаціональними, що в свою чергу свідчить про стійку організаційну складову.

Зважаючи на таку швидко зміну щодо форм та способів підготовки, вчинення і приховання кримінальних правопорушень, погоджуємося із твердженням, що загрозу, яка йде від транснаціональної організованої злочинності, можна ліквідувати лише в тому випадку, якщо правоохоронні органи будуть точно так само, як і самі злочинні організації, виявляти винахідливість, організаційну гнучкість та співпрацю. Зокрема, для того щоб домогтися успіху, їм слід більш творчо підходити до використання існуючих і нових двосторонніх і багатосторонніх правових механізмів, а діяльність на національному рівні має бути однаковою або узгодженою для того, щоб

співробітники правоохоронних органів володіли такою ж мобільністю й діяли так само ефективно, як і самі злочинці [1, с.90].

Основним фактором, який впливає як на підвищення рівня сучасної кіберзлочинності (в тому числі і рівень та якість злочинів, що вчиняються за допомогою кіберпростору) є розвиток систем підключення до глобальних мереж. В 2014 році нараховувалось майже 3 мільярди користувачів мережі Інтернет, на долю яких припадало близько 40 відсотків всього населення земної кулі. Більшість користувачів продовжують отримують доступ до Інтернету за допомогою широкополосних систем, якими користуються 32 відсотки всього населення світу – за 5 років станом на 2014 рік, це в 4 рази більше ніж у 2009 році[3].

Очікується, що до кінця 2018 року кількість пристроїв, підключених до мереж з інтернет-протоколом (IP) буде більшим майже в два рази ніж населення планети [4]. В силу таких темпів зростання використання електронного обміну інформацією, виклики кіберзлочинності стають дедалі загрозливішими, як в контексті окремих видів кримінальних правопорушень в межах окремих держави і її національних інтересів, так і для держав, що втягнуті в транснаціональну злочинність.

Ефективна протидія з боку держави цьому негативному явищу лежить в кількох площинах: соціально-економічній; міжнародній; сфері кримінального судочинства. Остання, на наш погляд, має визначальне значення і полягає в вдосконаленні та реформуванні двох блоків: завдань та функцій окремих правоохоронних органів з моніторингу та аналізу масиву інформаційних даних з мережі Internet, які місять інформацію про вчинюване, вчинене або таке, що готується кримінальне правопорушення; а також розроблення концептуального підходу у формуванні нових джерел доказів у кримінальному провадженні та процесуальному порядку їх формування, перевірки, оцінки та використання.

В контексті кримінально-аналітичного забезпечення досудового розслідування, перший згаданий нами блок, цікавить результатами органів кримінального аналізу та моніторингу кіберпростору. Результатами діяльності відповідних структурних одиниць правоохоронних органів, таких як Кіберполіція зокрема, є масив інформації що мають потенційний оперативний та слідчий інтерес. Такі дані можуть бути підставою для початку досудового розслідування, тобто внесення відомостей в ЄРДР, як повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення – у випадку якщо містять в собі ознаки вчиненого кримінального правопорушення, на підставі ч.1 ст. 214 КПК України. Також отримана інформація може бути підставою для проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та застосування відповідних заходів забезпечення кримінального провадження, і випадку якщо містить дані про відомості, які гарантують при проведенні слідчої (розшукової) дії досягнення мети її проведення (ч.2 ст.223 КПК України); якщо наявні

підстави передбачені ч.2 ст. 246 КПК України; зміст отриманих в результаті моніторингу чи кримінального аналізу даних дозволяє слідчому чи прокурору довести обставини, передбачені ч.3 ст. 132 КПК України чи наявність ризиків вказаних в ч.1 ст. 177 КПК України.

На наш погляд, використання результатів моніторингово-аналітичної інформації в даному випадку може мати місце у випадку, коли така інформація є в матеріалах кримінального провадження з юридично визначеного джерела і перевірена процесуальним шляхом на стадії досудового розслідування, або й без такої перевірки, якщо вона не «випадає» з контексту зібраних доказів в кримінальному провадженні, а логічно вписується в такий.

Щодо другого, згаданого нами блоку, то на ці тенденції звертається увага на міжнародному рівні, про що свідчать підсумки XIII конгресу ООН щодо попередження злочинності та кримінальному правосуддю. Зокрема зазначалось про тенденцію до зникнення межі відмінності від звичайною злочинністю та кіберзлочинністю, а також зміни форм та засобів протидії їй. По мірі того як більш широко застосовуються електронні пристрої обміну інформацією і систем підключення до глобальних мереж використання електронних доказів, таких як: текстові повідомлення, листи надіслані електронною поштою, дані перегляду мережі Інтернет та інформація із соціальних мереж, стають звичною справою при проведенні багатьох звичайних кримінальних переслідувань [2]. Як бачимо, в досвіді іноземних країн, розуміння електронного доказу в кримінальному судочинстві вже не обговорюється, а констатується як факт. В національній науці кримінального процесу, криміналістики можливість запровадження такого процесуального інституту обговорюється. Так, Д.М.Цехан визначає необхідність введення категорії «цифрового доказу» під яким слід розуміти фактичні дані, представлені у цифровій (дискретній) формі та зафіксовані на будь-якому типі носія, що стають доступними для сприйняття людиною після обробки ЕОМ та на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [5, с. 259]. О. І. Котляревський, Д. М. Киценко пропонують використовувати поняття «електронні докази», під якими вони розуміють сукупність інформації, яка зберігається в електронному вигляді на будь-яких типах електронних носіїв та в електронних засобах [6]. Існують подібні напрацювання і в науковців суміжних з Україною держав, зокрема, в науці кримінального процесу РФ, попри тоталітарний стан управління державою та здійснення судочинства (якщо його таким можна назвати). Так, М. А. Іванов пропонує виокремити її в якості самостійного та специфічного джерела відомостей, що обумовлюється її особливою неречовою природою, природно-технічними особливостями її створення, обробки, збереження, передачі, кримінально-процесуальними процедурами та техніко-

криміналістичними прийомами її пошуку та вилучення, доступу до неї, дослідження та перетворення в форму, що може бути сприйнята людиною [7].

З поданого вище, вважаємо, що враховуючи сучасний розвиток людства в обміні інформацією та запровадженні новітніх технологій у даній сфері, ріст та стрімка зміна форми злочинності із звичної у кіберформу, наукове розроблення підходів у розумінні цифрових чи електронних доказів, порядку їх отримання та використання у суді має перспективне актуальне значення. А разом з тим, потребує негайного відображення у реформах органів досудового розслідування. національної поліції тощо.

Список використаних джерел

1. Основы борьбы с организованной преступностью: [монография] / под ред. В.С. Овчинского, В.Е. Эминова, Н.П. Яблокова. – М.: Инфра-М, 2000. – 400 с.
2. Тринадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию. Семинар-практикум 3: Укрепление мер реагирования систем предупреждения преступности и уголовного правосудия на появляющиеся формы преступности, такие как киберпреступность и незаконный оборот культурных ценностей, в том числе извлеченные уроки и международное сотрудничество. - [Електронний режим доступу]: - www.unodc.org/documents/congress/Documentation/A-CONF.222-12_Workshop3/ACONF222_12
3. International Telecommunication Union. (2014)/ The world in 2014: ICT facts and figures. Geneva: Author. – [Електронний режим доступу]: - www.itu.int/ITU
4. Cisco, "The zettabyte era: trends and analysis", Cisco Visual Networking Index (San Jose, California, 2014). - [Електронний режим доступу]: - www.cisco.com/c/en/us/solutions/collateral/service-provider/visual-networking-index-vni
5. Цехан Д.М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування /Д.М.Цехан// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. - 2013. - № 5. – с.256-259.
6. Котляревський О. І. Комп'ютерна інформація як речовий доказ у кримінальній справі / О. І. Котляревський, Д. М. Киценко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bezpeka.com/ru/lib/spec/crim/art70.html>
7. Иванов Н. А. Доказательства и источники сведений в уголовном процессе: проблемы теории и практики: моногр. /Н.А. Иванов. – М.: Юрлитинформ, 2015. – 232 с. – С. 165–166

**ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ:
ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ОПРЕДМЕТНЕННЯ ЛЮДИНИ**

Дичковська Г.О., к.ф.н., доцент,
доцент кафедри богослов'я та суспільствознавчих дисциплін
імені Академіка УАН Івана Луцького
Університету Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)

Протидія торгівлі людьми має кілька рівнів функціонування. Один із найглибших – філософсько-світоглядний. Для того, щоб здійснити протиправну дію «торгівля людьми», злочинець мусить мати світогляд, який дозволяє йому здійснити злочин. На жаль, тут ми маємо до справи із проявами архаїчного світогляду, в якому торгівля людьми була цілком законним і легітимним заняттям. Інакше кажучи, «торгівля людьми» - це світогляд рабства і рабовласництва, де людина зведена до товарності і предметності.

Світоглядно даний злочин є значно більш розповсюджений, ніж злочин кримінальний. Ставлення до іншого як до предмета, як до раба, як до нижчого і нецінного – типові прояви людської поведінки. Так, зневага до «Іншого» не є кримінальним злочином, але саме вона творить те підґрунтя, яке стане основою самої можливості злочину. «Я І ТИ» («Ich und Du». Berlin, 1923; є перевидання; рос. Перекл., 1993, 1995) - книга М. Бубера, в якій він вперше виклав свою основну інтуїцію, в тій чи іншій мірі присутню у всіх його подальших роботах. Суть цієї інтуїції, що послужила підставою для розробки одного з найбільш популярних варіантів діалогічного принципу, полягає в упевненості, що між ставленням до Бога і ставленням до ближнього існує тісний зв'язок» [2]. Розвиваючи в контексті проблеми торгівлі людьми думку М.Бубера, можна сказати, що в цій ситуації люди один для одного стають не «Ти», а «Воно», предметом, об'єктом [1]. Тобто спочатку ставлення до Іншого передбачає нівеляцію його «божистості», а в подальшому часткове або повне опредметнення. Торгувати людиною можна тільки в тому випадку, якщо вона позбавлена статусу рівності, не перебуває в діалозі, а є цілком об'єктом, позбавленим власної суб'єктності і божистості. В даному випадку під терміном «божистість» розуміється не певна релігійна концепція, а ідея того, що людина має своєрідну над-цінність, яка, власне, не дозволяє ставитись до неї як до предмета, а передбачає, що її внутрішнє єство є співвідповідним до «Я», незважаючи на вікові, статеві, майнові, інтелектуальні, національні чи расові різниці.

Стратегічно-світоглядно і глобально суспільство сприяє торгівлі людьми не тоді, коли пропускає через митницю підпільний вантаж, - це уже наслідково-тактична дія, а тоді, коли в різний спосіб десуб'єктизує особу через систему освіти, культури, політичних та світоглядних пріоритетів.

М.Бубер, формуючи діалогічність «Я» і «Ти» звертається до спадщини Л.Феєрбаха [3]. За думкою якого справжня діалектичність починається не від монологу мислителя із самим собою, а в діалогічності «Я» і «Ти» [4]. В даному випадку «Ти» фактично відповідає за творення божественності, моральності і людяності в суспільстві. Емпатія та взаєморозуміння – це ті складові, які ще недостатньо усвідомлені нашими культурно-освітніми системами як необхідність для творення суб'єктності.

В наших традиційних культурно-освітніх системах «Ти» учня чи дитини цілком ігнорується. Дитина трактується як «*tabula rasa*», тобто апріорно безсуб'єктна сутність, не здатна до діалогічності. Емоційна сфера перебуває під забороною чи знеціненням. Більше того, фактично відбувається творення «вічного учнівства», яке насправді є формою «вічної безсуб'єктності», коли людина так і не витворює власну позицію, своє «Я». Саме така безсуб'єктність, впевненість у власній не-цінності і навіть власному не-бутті, приводить до того, що в критичній ситуації людина дозволяє ставитись до себе як до предмета, до «Воно», а не до «Ти» і стає жертвою злочинців.

Торговець людьми як кримінальний злочинець здійснює свій злочин стосовно людей, яких уже до контакту з ним привчили до безсуб'єктної поведінки. Привчили до такого контакту, в якому він відчуває себе знеціненим, опрідметненим «ніщо». Саме оця «самопрідметність», самозаборона на власну суб'єктність та відсутність усвідомлення власної цінності приводить до того, що людина не може боротися за власні права і гідність.

Предмет не відчуває ні радості, ні болю, він повністю залежить від зовнішніх обставин. Опрідметнена людина забороняє собі відчувати і бути. Звичайно, можуть бути обставини, сильніші від людини. Але світоглядна настроєність на творчість і здатність до захисту власної гідності є тим головним каменем, на якому можна побудувати моральну протидію торгівлі людьми.

Тут варто сказати також про державну політику, в якій часто присутні тенденції десуб'єктизації громадян. Більше того, проблема торгівлі людьми більше стоїть перед тими державами і регіонами, де держава недостатньо підтримує суб'єктність своїх громадян. Де закони творяться не в діалозі із громадськістю, а як форма наказу і насильства, де відсутнє або слабе громадянське суспільство, де діалог «держава» - «суспільство» звучить не у формі «Я» - «Ти», а у формі монологічного державного «Я». Звичайно, стратегічна зміна світоглядних пріоритетів, - це питання не одного дня, але усвідомлення необхідності рухатися в сторону суб'єктності, гідності та діалогічності дасть змогу кардинально впливати на цю непросту проблему глобального масштабу.

Список використаних джерел

1. Бубер М. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Пер. з нім. К.: Дух і Літера. 2012. - 272 с.
2. Великанов А. Записи лекцій курсу «Філософія мистецтва». http://velikanov.ru/philosophy/ja_i_ty_buber.asp
3. Малахов В. Шляхами Бубера. // Мартін Бубер. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Пер. з нім. К.: Дух і Літера. 2012. С. 5-22.
4. Фейєрбах Л. Основні положення філософії майбутнього. / Людвіг Фейєрбах: (пер с нем.) // Фейєрбах Л. Вибрані філос. твори. : в 2 тт. – М.: Госполитиздат, 1955. Т.1., С.203.

ЗАХИСТ ЛЮДИНИ ВІД СУЧАСНОГО РАБСТВА ЯК ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Дорохіна Ю. А., д.ю.н., доцент
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського
(м.Київ, Україна)

Серед найважливіших прав людини, закріплених практично всіма міжнародно-правовими документами в галузі прав людини, а також Конституцією України, є право на життя, свободу, особисту недоторканність, право вільно пересуватися, вибирати місце перебування і проживання, свобода праці та іншої не забороненої законом діяльності. Торгівля людьми є однією з найжорстокіших форм порушення прав людини в сучасному світі є торгівля людьми. На жаль, це явище має місце і в Україні. Багато людей знають про проблему торгівлі людьми – з повідомлень у пресі, соціальної реклами на телебаченні, біг-бордів. Але мало хто усвідомлює її масштаби, а тим більше може припустити, що це станеться саме з ним.

Таке явище як работоргівля відомо людству протягом усієї історії його розвитку. Сучасний феномен, називаний торгівлею людьми, став актуальним для України наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.. Це зумовлено цілою низкою внутрішніх соціально-економічних та політичних проблем держави. Від цього злочину потерпають чоловіки, жінки, діти незалежно від віку та соціального стану. Зокрема у Національній поліції заявляють, що в Україні у 2017 році 281 людина постраждала через торгівлю людьми, серед яких – 156 жінок, 106 чоловіків, 9 неповнолітніх і 10 малолітніх дітей. У відомстві зазначають, що

впродовж 9 місяців 2017 року правоохоронці виявили 263 кримінальні правопорушення, передбачені статтею 149 (Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини) Кримінального кодексу України, цей показник майже втричі більший ніж за весь 2016 рік.

Правоохоронці зауважують, що на даний час все більшого поширення набувають форми торгівлі людьми, які не пов'язані з сексуальною експлуатацією, зокрема – трудова експлуатація (сільськогосподарські роботи, будівництво, примусове жебракування).

Як свідчать дані, надані Міжнародною організацією праці ООН 40 мільйонів людей у 2016 році стали жертвами сучасного рабства. За даними дослідження, проведеного МОП у співпраці з Міжнародною організацією з міграції і фундацією Walk Free Foundation, значну частку – 29 мільйонів, або 71% від загальної кількості людей, що постраждали від рабства, – складають жінки і дівчата.

В доповіді Державного департаменту США про торгівлю людьми зазначено, що «Україна є країною походження, транзиту та поступово стає країною призначення для чоловіків, жінок і дітей, яких піддають примусовій праці та сексуальній експлуатації. Українці стають жертвами торгівлі людьми в Україні, а також у Росії, Польщі, Іраку, Іспанії, Туреччині, Кіпрі, в Республіці Сейшельські Острови, Португалії, Чехії, Ізраїлі, Італії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Чорногорії, Великобританії, Казахстані та Тунісі. Громадяни іноземних країн, включаючи Молдову, Узбекистан, Пакистан, Камерун та Азербайджан, піддавалися в Україні примусовій праці. Найбільш уразливими до торгівлі людьми є українці, які проживають у сільській місцевості з обмеженим доступом до працевлаштування. Вербувальники часто застосовують до них насильство, обман та боргову кабалу» [1].

Факти, які були отримані правоохоронними органами України в рамках проведених розслідувань протягом двох останніх років, а також аналіз інформації, одержаної з інших джерел, переконують в тому, що проблема торгівлі людьми становить серйозну загрозу в Україні. При цьому проблема в Україні має багатовекторне спрямування, оскільки пов'язана з вербуванням, переміщенням та експлуатацією людей за межами державних кордонів, всередині самої країни та із ввезенням іноземців для використання їхньої праці в Україні [2, с. 6].

Свідченням стурбованості міжнародного співтовариства ситуацією, що склалася, є ряд конвенцій, пактів та протоколів з врегулювання цього питання. Зокрема базові принципи захисту основних прав та свобод людини закріплено Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 року (ратифікована 17 липня 1997 року). Поряд з іншим, зазначеним документом заборонено рабство і примусову працю (ст. 4 Конвенції).

Міжнародно-правовими актами щодо протидії всім різновидам торгівлі людьми є: Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (ратифікований 4 лютого 2004 року) та Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 року (ратифікована 21 вересня 2010 року). Зазначені документи визначають поняття торгівлі людьми, окреслюють коло суспільно небезпечних діянь, криміналізація яких є обов'язковою, передбачають основні стандарти запобігання, протидії торгівлі людьми, а також захисту та реабілітації жертв цього злочину. До спеціалізованих міжнародних документів, спрямованих на протидію примусовій праці та іншим різновидам експлуатації праці відносяться: Конвенція про примусову чи обов'язкову працю № 29 (ратифікована 10 серпня 1956 року) присвячена скасуванню примусової чи обов'язкової праці в усіх її формах, Конвенція про скасування примусової праці № 105 від 25.06.1957 року (ратифікована 5 жовтня 2000 року), Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 1999 року (ратифікована 5 жовтня 2000 року), Конвенція про рабство від 1926 року, що зобов'язує учасників попереджувати та подавляти работоргівлю (ст. 2 Конвенції), ліквідувати практику застосування примусової праці (ст. 5 Конвенції), Додаткова конвенція про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства, 1956 року (ратифікована 31 жовтня 1958 року), яка доповнює дещо застарілу Конвенцію про рабство від 1926 року та передбачає повну відміну боргової кабали та кріпосної залежності. А також Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 2 грудня 1949 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок, CEDAW від 18 грудня 1979 року, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року.

Чинне законодавство України у сфері протидії людьми містить наступні нормативно-правові акти: Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 164, 181¹), Кримінальний кодекс України (статті 143, 144, 149, 150, 150¹, 169, 190, 300–303 та 332), Закони України «Про протидію торгівлі людьми» та «Про соціальні послуги», Накази Мінсоцполітики № 336 від 18.06.2012 р., № 458 від 30. 07. 2012 р., № 578 від 14.09. 2012 р., Постанови КМУ № 417 від 23.05.2012 р., № 660 від 25.07.2012 р., № 783 від 22.08.2012 р., № 29 від 18.01.2012 р., № 350 від 21.03.2012 р., № 410 від 07.03.2007 р. тощо.

Попри наявність досить потужної нормативно правової бази, проблема торгівлі людьми постає на сучасному етапі розвитку українського суспільства залишається чи не першочерговою. Ця проблема постає загрозливою у зв'язку з економічними проблемами, незадовільним станом ринку праці, значним

рівнем безробіття і низьким рівнем життя населення, що спонукає громадян України шукати роботу за кордоном. Зокрема легально щорічно працевлаштовується за кордоном 50–60 тисяч наших співвітчизників, проте майже 4 млн. громадян України працюють за кордоном нелегально. Більшість працюють без необхідних документів, дозволів та контрактів, а це робить їх безправними, і стає причиною потрапляння в тенета торговців людьми. У зв'язку з цим, доцільно акцентувати увагу держави на необхідність посилення захисту наших громадян за кордоном.

Підсумовуючи вищенаведене доцільно вказати, що загалом загострення проблеми торгівлі людьми в Україні зумовлене низкою соціально-економічних, правових та організаційних чинників, а саме:

1) низькі заробітки більшої частини населення, загальне зниження життєвого рівня та матеріальна незабезпеченість. Так, за даними ООН Україна за рівнем зарплати перебуває десь між Нігерією та Монголією, а за межею бідності проживає понад 80 % українців (в бідних країнах Африки поріг бідності становить 1,25 дол. США на день, в Україні – 1,5 дол. США) [3]; 2) нестача робочих місць, безробіття, особливо серед молоді (в першу чергу жінок); 3) активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань; 4) корумпованість представників різних гілок влади; 5) надання ЗМІ ідеалізованої інформації щодо реалій життя за кордоном.

Варто зазначити, що з проміж інших на проблему відповідального використання технологій та засобів комунікації під час зустрічі, яка відбулась 9 лютого 2018 р., з членами «Групи Святої Марти» звернув особливу увагу Папа Франциск. Так, понтифік зазначив: «ініціативи, спрямовані на подолання торгівлі людьми, в досягнення своєї конкретної цілі, якою є руйнування злочинних мереж, повинні дедалі більше брати до уваги якнайширші суміжні сектори, як, наприклад, відповідальне використання технологій та засобів комунікації, не говорячи про вивчення моральних наслідків моделей економічного зростання, які віддають перевагу прибуткам, а не людській особі».

Список використаних джерел

1. Доповідь Департаменту США про торгівлю людьми від 19.06.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: volynpressclub.org.ua.
2. Орлеан А. М., Пустова О. В. Протидія торгівлі людьми, вчиненої з метою експлуатації праці. Науково-практичний посібник. – К. : Фенікс, 2013. – 152 с.
3. 80 відсотків населення України живе за межею бідності – ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26959841.html>.

PROJECTS OF ANTI-SLAVERY INTERNATIONAL

Eldridge Louise

Anti-Slavery International (London, UK)

Vietnam Project:

The Vietnam Project aims to reduce vulnerability to exploitation amongst those who are at risk of being trafficked from Vietnam to Europe. Many Vietnamese nationals transit through different European countries before reaching the UK. The project also aims to improve the evidence base on trafficking of Vietnamese nationals by mapping out the trafficking route from the source country of Vietnam, through European transit countries to the destination country of the UK. This end to end vulnerability mapping identifies geographic targets, trafficking methods and future trafficking trends. In addition to generating a greater understanding of the routes taken by Vietnamese victims it also aims to create a better understanding of the risks they face in each country by analysing the existing policy and legal frameworks for adult and children victims of trafficking. International best practice exchange and coordination meetings are taking place between law enforcement, legal agencies and NGOs to recognise and respond to trafficking.

Anti-Trafficking Monitoring Group (Anti-Slavery International is a member, and coordinates the group)

The Anti-Trafficking Monitoring Group is a coalition of 11 12 organisations based in England, Northern Ireland, Wales and Scotland. The coalition came together in May 2009 to monitor the UK's implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Together the Group monitors the British Government's implementation of the Convention and examines all types of trafficking, including internal trafficking and the trafficking of British nationals. The Group is dedicated to research, data analysis, reporting and advocacy activities, and it operates according to a human rights based approach to protect the well-being and best interests of trafficked persons. Anti-Slavery is a member of the European Platform Civil Society Platform against Human Trafficking.

Cotton Crimes project:

The project aims to call upon international institutions and the private sector (including retailers and cotton traders) to put pressure on the Government of Uzbekistan and Turkmenistan to end the use of forced labour in the cotton industry. This is done through advocacy with the EU, UN bodies (in particular the ILO) and EU member state governments, as well as public campaigning to generate public demand for action and to put pressure on business to take responsibility within their supply chains to end forced labour in Uzbekistan's cotton fields the cotton fields of Central Asia.

European Action to Reduce Forced and Child Labour in Global Supply Chains:

This project aims to create a comprehensive and collaborative pan-European approach to tackling forced and child labour in supply chains through data collection and analysis, policy and legislative changes, and implementation that leads to improved supply chain transparency and traceability, calling particular attention to the disproportionate impact of labour exploitation on women in sourcing countries. This comprehensive approach will have long-term impact on the lives of those at risk and experiencing labour exploitation. The activities of the project include supply chain research; regular input and submissions into key processes across EU policy agendas; engagement with key interlocutors across EU institutions and Member States Engagement through meetings, events and briefings; and collaboration with business and civil society organisations across the EU.

**ASPECTE REFERITOARE LA PERFEȚIONAREA MIJLOACELOR
JURIDICO-PENALE DE CONTRACARARE A TRAFICULUI DE FIINȚE
UMANE**

***Zosim Alexandru**, doctor în drept, conf. universitar al catedrei
Științe penale a Academiei „Ștefan cel Mare”
a MAI al RM, locotenent-colonel de poliție*

L'article se concentre sur la traite des êtres humains. L'auteur analyse la définition législative de la traite des êtres humains dans la République de Moldavie et il propose un nouveau texte de ces norme pénale.

Mots-clés : *traite des etres humains, infraction, responsabilite penale, criminalite, victime de l'infraction, dispositions juridiques, legislation penale.*

Libertatea umană reprezintă una dintre principalele valori ale societății civilizate contemporane, iar asigurarea inviolabilității libertății persoanei constituie una dintre principalele funcții ale statului. În scopul asigurării acestei sarcini legiuitorul Republicii Moldova a adoptat în Codul Penal din 2002 un șir de norme care interzic diverse fapte prejudiciabile orientate împotriva libertății persoanei.

Evident existența acestor norme în legislația națională constituie un pas enorm în direcția creării unei baze normative și a mecanismelor eficiente de protecție a libertății umane. Însă ar fi incorect se ne mulțumim doar cu cele atinse. Chiar și o analiză teoretică superficială scoate în evidență un șir de lacune și contradicții ale unor dispoziții legale, ceea ce evident creează dificultăți în aplicarea acestor norme.

În acest context atenționăm că aplicarea corectă a normelor juridico-penale în practica judiciară asigură în mare parte sporirea legalității, a eficacității activității organelor de ocrotire a dreptului, precum și creșterea încrederii populației față organele de justiție.

Luând în considerație faptul că practica calificării infracțiunilor prevăzute de art. 165 nu este încă atât de voluminoasă sunt necesare cercetări minuțioase ale problemelor de încadrare juridică faptelor prejudiciabile respective.

Analizând denumirea articolului 165 CP RM de pe pozițiile tehnicii legislative o apreciem ca fiind imperfectă. Termenul de trafic de *ființe umane* apriori presupune o activitate criminală realizată față de mai multe ființe umane, pe când în realitate pentru atragerea vinovatului la răspundere penală este de ajuns de demonstrat traficul unei singure persoane și nu a mai multor, precum reiese din denumire.

Considerăm că este necesar de perfecționat și dispoziția art. 165 CP RM.

Preluarea în lege a definiției traficului de ființe umane direct din textul convenției¹ trezește dificultăți în aplicarea corectă a legislației penale. Există situații când sub prevederile ei nimeresc faptele, care în realitate nu constituie trafic de ființe umane. Astfel în alin. 1 art. 165 CP RM putem evidenția următoarea modalitate de comitere a infracțiunii de trafic de ființe umane: transportarea unei persoane în scop de folosire în activități criminale săvârșită prin amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei. În formula dată cu absolută precizie se în scrie și următoarea situație: subiectul infracțiunii se prezintă la domiciliul șefului unui depozit de stat, îl amenință cu divulgarea informației confidențiale familiei lui (de ex. despre faptul că el are amantă), în baza acestei amenințări îl silește să accepte transportarea sa la depozitul de stat, unde îl implică în activitate criminală de sustragere, cerând să deschidă depozitul și să încarce mărfurile aflate acolo în automobilul său. Doctrina penală apreciază fapta dată ca participație la sustragerea comisă prin delapidare (art. 191 CP RM), iar alin. 4 al art. 165 CP RM invers propune absolvirea șefului de depozit de răspundere penală pentru că a săvârșit infracțiunea fiind „traficat”. În opinia noastră această eroare se iscă din cauza că în articolul 165 nu este specificat că victima traficului poate fi doar o ființă umană redusă la calitatea de obiect al proprietății altei persoane.

Sușținem opinia specialiștilor ruși care apreciază că o astfel de definire largă a traficului de ființe umane din punct de vedere lingvistic, precum și de pe pozițiile tehnicii legislative, a dreptului civil și penal nu se prezintă a fi corectă și logică². Astfel, constatăm că tratarea termenului de trafic în textul dispoziției art. 165 CP RM este prea complicată pentru atât pentru aplicarea corectă a normei penale respective, cât și pentru înțelegerea acestei interdicții de către cetățeni. Mai mult decât unele activități numite în alin. 1 art. 165 CP RM, și anume recrutarea și adăpostirea pe de o parte nu reflectă complet esența unui astfel de fenomen precum traficul, iar pe de altă parte includ în el acțiuni care nu-i sunt proprii. Astfel, conform DEX-ului termenul „trafic” poate avea următorul sens: „Activitate economică având drept scop schimbul

¹ ст. 3 Протокола о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за неё, дополняющего Конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности от 15 ноября 2000 г

² Уголовное право России. Часть Особенная: Учебник для вузов / Отв. ред. Л.Л. Кругликов. М., 2004. С. 102 - 103

de mărfuri și de alte valori. ♦ Comerț ilicit”, iar termenul „a trafica” înseamnă „a face negoț (cu o marfă ilicită)”¹. Deci, acțiunile de adăpostire sau recrutare nu se cuprind de această noțiune. Autorul rus Kadnikov F. N. apreciază pe bună dreptate că recrutarea în scopul efectuării traficului de ființe umane poate fi cercetată doar ca una pregătitoare. Totodată, el propune introducerea unei noi norme penale care ar viza recrutarea ființelor umane în scopul exploatarei ei, inclusiv în scop de exploatare sexuală². Menționăm că față de o ființă umană pot fi realizate și alte activități criminale în afara celor de schimb sau comercializare, în cadrul cărora omul este lipsit de libertate și redus la calitatea de marfă, de exemplu transmiterea ființei umane în calitate de gaj, care ar asigura rambursarea datoriei. Respectiv nici sensul termenului de trafic nu corespunde multitudinii de fapte ilegale în cadrul cărora ființa umană este cercetată ca o proprietate a altei persoane. Considerăm oportun de a folosi termenul „încheierea unei înțelegeri vizând transmiterea sau primirea ființei umane în cadrul căreia ea apare ca un element al proprietății”.

Totodată activitățile de recrutare și adăpostire pot fi cercetate doar ca pregătitoare în vederea încheierii unui astfel de contract ilicit sau posterior lui, iar fiind comise de alte persoane decât cea care încheie înțelegerea se includ în noțiunea de complicitate la infracțiune. Transportarea la fel poate fi cercetată ca complicitate cu excepția cazului când cu persoana care oferă serviciul de transportare se încheie un acord vizând această activitate în cadrul căruia ființele umane figurează vădit în calitate de obiecte ale proprietății altei persoane.

Menționăm, că indicarea în alin. 1 al art. 165 CP RM a unui scop special al traficului de ființe umane a lăsat fără o apreciere juridico-penală corespunzătoare traficul de persoane realizat fără scopurile indicate în dispoziție (de exemplu în scop de profit). Susținem opinia specialistului rus Milevski A. I., care menționează că complicele-mijlocitor, acționând din numele vânzătorului sau cumpărătorului ființei umane și executându-și doar însărcinarea separată primită, poate și să nu împartă scopul infracțional cu persoanele din numele cărora acționează³. Suntem de părerea că o enumerare exhaustivă a tuturor scopurilor traficului de ființă este imposibilă și nerațională. Tratarea unei ființe umane în calitate de obiect care se află în proprietatea altei persoane este criminală în orice situație, cu excepția celeia când ea este primită în scopul liberării ei sau această calitate este unicul mijloc de a înlătura un pericol grav pentru viața sau sănătatea ei, adică se constată o stare de extremă necesitate în acest sens. Astfel ar fi mult mai simplu de prevăzut în cadrul art. 165 CP RM un aliniat care ar prevedea liberarea subiectului de răspundere penală în aceste circumstanțe.

¹ Dicționar explicativ al limbii române. București, 1998, p. 1101.

² Кадников Ф. Н. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, связанных с торговлей людьми. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва. 2007. с. 9.

³ Милевский А.И. Уголовно-правовая борьба с торговлей несовершеннолетними: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. М., 2000. С. 16.

Astfel, propunem modificarea dispoziției art. 165 CP RM în modul următor:

„Vânzarea-cumpărarea ființei umane sau încheierea altei înțelegeri vizând transmiterea sau primirea ei în cadrul căreia ființă umană apare ca un element al proprietății”.

Atragem atenția că acțiunea de vânzare sau transmitere a ființei umane în cadrul altei înțelegeri care o vizează drept un element al proprietății, presupune că subiectul infracțiunii deja deține controlul acestei persoane, pe care l-a stabilit anterior prin metode infracționale sau neinfracționale. Referindu-ne la metodele infracționale de obținere a controlului asupra unei ființe umane menționăm că acestea pot fi efectuate prin comiterea faptelor ilegale care privează persoana de libertate prevăzute la cap. III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” sau prin săvârșirea șantajului însoțit de răpire (alin. 4 art. 189 CP RM), luării de ostatici (art. 280 CP RM), precum și prin reținere sau arestare ilegală (art. 308 CP RM). Respectiv împărtășim opinia specialistului rus Kadnikov F. N., care consideră că în astfel de situații infractorul, ar urma să fie atras la răspundere penală pentru un concurs de infracțiuni¹. În prezent însă în Republica Moldova este imposibil de a încadra ca concurs răpirea persoanei urmată de vânzarea ei, deoarece răpirea este prevăzută în calitate de element constitutiv al traficului de ființe umane în prevederile lit. (a) alin. 1 art. 165. Menționăm că formula legislativă propusă mai sus ar exclude și concurența cu infracțiunea menționată.

Situația când aceste infracțiuni constituie o parte a traficului de ființe umane este inconvenabilă deoarece în prezent, după cum deja am menționat, infractorul care a comis de exemplu o răpire și o vânzare a ființei umane nu va fi atras la răspundere penală pentru un concurs de infracțiuni, ci doar conform alin. 1 art. 165 CP RM. În comparație cu această situație infractorul care anterior vânzării victimei a obținut controlul asupra ei printr-o metodă, care cercetată separat nu constituie infracțiune, de exemplu prin amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei, poate fi supus aceleiași pedepse ca și infractorul precedent care a comis de fapt două infracțiuni. Astfel; acceptarea formulei legislative propuse ar permite efectuarea unei individualizări mai stricte a răspunderii și pedepsei penale pentru infracțiunile contra libertății.

Nu suntem de acord cu prevederile alin. 4 art. 165 CP RM vizând absolvirea de răspundere penală a persoanelor care au devenit victime ale traficului de ființe umane pentru infracțiunile comise în această calitate. Legislația penală a Republicii Moldova destul de clar reglementează cauzele care înlătură caracterul penal al faptei în cap. III al Părții Generale, inclusiv și săvârșirea infracțiunii în stare de constrângere fizică sau psihică (art. 39 CP RM) și extremă necesitate (art. 38 CP RM). Considerăm că aceste prevederi sunt destul de explicite pentru a aprecia

¹ Кадников Ф. Н. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, связанных с торговлей людьми. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва. 2007. с. 18

corespunzător activitățile criminale ale victimei traficului de ființe. Nu este oportun de a o elibera de răspundere penală de exemplu în cazul în care ea a fost implicată vădit în comiterea de exemplu a infracțiunilor de genocid (art. 135 CP RM), actelor teroriste (art. 278 CP RM) și altor infracțiuni în cadrul cărora salvându-și viața aceste persoane contribuie conștient la omorul sau chiar exterminarea în masă a altor oameni. Deci, propunem excluderea alin. 4 art. 165 CP RM.

Generalizând cele expuse concluzionăm că asigurarea unei combateri eficiente a traficului de ființe poate fi asigurată doar prin construirea corectă a normelor penale corespunderi.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009.
2. Dicționar explicativ al limbii române. București, 1998.
3. Кадников Ф. Н. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, связанных с торговлей людьми. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва. 2007.
4. Милевский А.И. Уголовно-правовая борьба с торговлей несовершеннолетними: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. М., 2000.
5. Уголовное право России. Часть Особенная: Учебник для вузов / Отв. ред. Л.Л. Кругликов. М., 2004.
6. Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за неё, дополняющего Конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности от 15 ноября 2000 г.

ДИНАМІКА НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНІ ТА ПРАВОВІ ЧИННИКИ

Кібальник С. О., аспірант

*Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
ім. академіка В.В. Сташиса (м. Харків, Україна)*

6 992 982 км – такою є загальна протяжність державного кордону України, що робить його найдовшим у Європі. А внаслідок специфіки свого географічного розташування між Російською Федерацією та Європейським союзом, наша держава знаходиться саме на перетині найбільших міграційних потоків між ними.

Нелегальна міграція є налагодженим міжнародним механізмом. Поряд із торгівлею «живим товаром», це явище стабільно виступає одним з основних видів промислу транснаціональної організованої злочинності [1, с. 196].

Детерміністичне підґрунтя будь-яких злочинних діянь створюють процеси та явища, що існують у суспільному житті на загальному рівні, не маючи своєчасного і належного вирішення. Вони зумовлюють виникнення та розвиток чинників, що стають безпосередніми причинами та умовами вчинення злочинів [2]. Зміну рівня та структури цих злочинних проявів протягом часу відображає такий соціально-правовий показник, як їх динаміка. Це явище соціально мінливе та чутливе до впливу зовнішніх чинників. Деякі з них пов'язані зі структурою суспільства та економічною ситуацією в країні, інші – з правовим регулюванням даної сфери суспільних відносин та з заходами правової протидії злочинності.

Серед соціальних чинників, на нашу думку, необхідно виокремити в першу чергу матеріальну зацікавленість осіб, що займаються незаконним переправленням мігрантів. За даними ООН, за межею бідності в Україні перебуває 60% населення [3]. До цього слід додати нестабільність доходів внаслідок безробіття та тимчасової зайнятості. Станом на 2016 р. серед міського населення в Україні на 10 млн. 639 тис. працюючих офіційно нараховувалось 1 млн. 829 тис. працюючих неформально, а серед сільського – 3 млн. 507 тис. офіційних працівників та 2 млн. 069 тис. неформальних [4]. Таким чином, неформальна (і, відповідно, незахищена нормами трудового законодавства) зайнятість найбільш поширена на українському селі – а саме сільською за загальним правилом є прикордонна місцевість. Виняток – лише Харківська область, де засуджені за ст. 332 КК України зазвичай приїздили до державного кордону безпосередньо з обласного центру (але згідно з наданим на наш запит листом ДСА України № 15-13930/17 від 06.11.2017, на Харківську область припадає близько 10% кримінальних проваджень, розглянутих за даною статтею протягом 2007-2017 рр.).

Не менш важливу роль відіграє корумпованість співробітників прикордонних та міграційних відомств України. Яскравим прикладом є нещодавня відмова ЄС продовжувати модернізацію та будівництво нових КПП через нецільове використання коштів українською стороною [5]. До цього додається фактична неконтрольованість частини українських кордонів. Так, внаслідок надання місцевим жителям земельних ділянок, утворились 150 км «приватного кордону» з Угорщиною [6]. Слід звернути увагу і на те, що затримання підозрюваних за даним провадженням відбулося ще в листопаді 2017 р., тоді як про знесення там вишок для спостереження за рухом прикордонних нарядів ДПСУ повідомила лише 16 лютого [7].

Крім того, до соціальних чинників відносять відкриття значної кількості дипломатичних представництв України в багатьох країнах Африки та Азії, а також відносно дешевизну транспортних та інших послуг [8, с. 221].

До вад правового регулювання у сфері запобігання незаконного переправлення осіб через державний кордон слід віднести неурегульованість міграційної політики в Україні як такої. Боротьба з нелегальною міграцією носить характер періодичних гучних кампаній [9]. В той же час, впровадження жорсткішої міграційної політики країнами ЄС і, відповідно, зниження ймовірності легального переселення, лише підвищують привабливість нелегального слідування до них, в тому числі й через Україну.

Серйозною проблемою є організація системи запобігання злочинності взагалі. Зокрема, у чинному КПК України відсутні положення, присвячені зобов'язанням будь-якого з учасників провадження доводити існування причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Можна погодитись, що це не дозволяє дослідити його обставини повно та всебічно [10, с.156]. Конструкція складу злочину за ст. 332 КК вбачається надмірно ускладненою. Із 270 досліджених нами кримінальних проваджень, майже 25% склали справи за ч. 1, позбавленої ознак організованості та систематичності. Варто поставити питання щодо необхідності декриміналізації таких діянь.

Транскордонна злочинність характеризується високою латентністю. За перші 9 місяців 2017 р. було відкрито лише 73 кримінальні провадження відносно військовослужбовців ДПСУ за різними статтями, до кримінальної ж відповідальності за цей період притягнуті 38 з них [11].

Протягом останніх 10 років кількість розглянутих судами України проваджень за ст. 332 КК змінювалась наступним чином. Згідно з вищезазначеними даними ДСА, спочатку простежується поступове зростання, яке досягло 156 справ в 2010 р. Далі їх кількість поступово зменшується, за 2016 р. сягнувши лише 65. На нашу думку, це може бути пов'язане як з реальним скороченням кількості таких злочинів, так і зі зростанням їх латентності. Зокрема, проведене нами дослідження 270 архівних справ показує, що 45,8% переправлених осіб за ч. 2 та 58,5% переправлених за ч. 3 складають вихідці з Афганістану, Пакистану, Сирії та Ірану, тобто тих країн, громадяни яких останнім часом віддають перевагу т.зв. «балканському маршруту» до ЄС через Туреччину та Грецію, який є значно коротшим, ніж через Україну. А згідно з дослідженням аудиторської компанії «Ernst & Young» за минулий рік, Україна посіла перше місце за рівнем корупції серед 41 держави, при цьому ще в 2015 р. перебуваючи на сьомому [12]. Разом з тим, рівень незаконного переправлення не розвивається за спадною прямою: так, у 2013 р. зафіксовано його зростання з 95 до 127. Це свідчить про те, що дане явище є важко прогнозованим та кожного року є підстави очікувати нового підвищення.

Список використаних джерел

1. Лукашевич С. Ю. Незаконна міграція фізичних осіб і торгівля «живим товаром» як напрями діяльності транснаціональної злочинності [Текст] / С. Ю. Лукашевич // Злочини проти особистої волі людини: Міжнар. наук.-практ. семінар (Харків, 19-20 вересня 2000 р.). – Х. : ПФ «Книжк. вид-во «Лествиця Марії» / голов. ред. В. В. Сташис, 2002. – С. 194-197.
2. Лазаренко С.Ж., Бабенко К. А. Політико-правові та соціальні передумови корупції в органах влади [Електронний ресурс] // Офіційний веб сайт Київського апеляційного адміністративного суду. – Режим доступу: <http://kaas.gov.ua/law-library/articles/b/298-politiko-pravovi-ta-sotsialni-peredumovi-koruptsiji-v-organakh-derzhavnoji-vladi.html> (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.
3. За чертой бедности живет 60% населения Украины, – ООН [Електронний ресурс] // Цензор.НЕТ. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/434195/za_chertoyi_bednosti_jivet_60_naseleniya_ukrainy_oop (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.
4. Прекарный труд в условиях Украины [Електронний ресурс] // Лівя. – Режим доступу: <http://liva.com.ua/prekarnyj-trud-v-usloviyah-ukrainyi.html> (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.
5. Exclusive – EU scraps border projects as 'Ukraine fatigue' grows [Електронний ресурс] // Reuters. – Режим доступу: <https://uk.reuters.com/article/uk-ukraine-eu-grants-exclusive/exclusive-eu-scraps-border-projects-as-ukraine-fatigue-grows-idUKKCN1G41GY> (дата звернення: 21.02.2018). – Заголовок з екрана.
6. Прикордонники не мають доступу до 150 км кордону з Угорщиною, – Матіос [Електронний ресурс] // Еспресо TV. – Режим доступу: https://espresso.tv/news/2017/10/14/trykordonnyky_ne_mayut_dostupu_do_150_km_kordonu_z_ugorschynoyu_matios (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.
7. На частной границе Закарпаття снесли две наблюдательные вышки [Електронний ресурс] // Корреспондент.net. – Режим доступу: <https://korrespondent.net/ukraine/3941941-na-chastnoi-hranytse-zakarpatia-snesly-dve-nabluidatelnye-vyshky> (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.
8. Мельник Д. С. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України та його причинний комплекс [Текст] / Д. С. Мельник // Юридичні читання молодих вчених: Зб. матеріалів всеукр. наук. конф., 23-24 квіт. – К. : НПУ ім. Драгоманова, 2004. – С. 219-222.
9. В Украине стартовала операция «Мигрант» [Електронний ресурс] // LB.ua. – Режим доступу:

https://lb.ua/news/2018/02/10/389751_ukraine_startovala_operatsiya.html (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.

10. Батиргарєєва В. С. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності осіб без визначеного місця проживання в Україні : монографія / В. С. Батиргарєєва, О. В. Дубович. – Х. : Право, 2015. – 264 с.

11. Более 6 тысяч пограничников привлечены к ответственности, – Цигикал [Електронний ресурс] // Ліга.Новости. – Режим доступу: http://news.liga.net/news/politics/14823016-bolee_6_tys_pogranichnikov_privlekli_k_otvetstvennosti_tsigikal.htm (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.

12. Украина возглавила рейтинг коррупционных стран: [Електронний ресурс] // Корреспондент.net. – Режим доступу: <https://korrespondent.net/world/worldabus/3838123-ukrayna-vozghlavyla-reitynh-korruptsyonnykh-stran> (дата звернення: 19.02.2018). – Заголовок з екрана.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ

Кісілюк Е. М., к.ю.н., доцент,

професор кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Незаконна міграція в Україні стає дедалі поширенішим явищем. Злочинні угруповання в Україні та транснаціональні злочинні організації все частіше використовують Україну як транзитну зону для переправлення громадян малорозвинених та економічно нестабільних країн в Європу. За даними Державної прикордонної служби України протягом 2017 року українські прикордонники затримали 3813 незаконних мігрантів та 3 тисячі осіб, що порушили правила перебування в країні. Також повідомляється, що за рік у пропуску до країни відмовлено 5119 іноземцям, а 2854 осіб затримано прикордонниками через порушення правил перебування в Україні. Зафіксовано 886 випадки незаконного перетинання державного кордону та 4 випадки, пов'язані з іншими правопорушеннями, пов'язані з питаннями незаконної міграції.

При цьому особи, які організовують та здійснюють незаконну міграцію не нехтують будь-якими протиправними засобами, які заподіюють шкоду інтересам держави, правам і свободам громадян, а подекуди й їх життю та здоров'ю.

Суспільна небезпека незаконної міграції зумовлена цілою низкою факторів. Основними з них є: міжнародний характер незаконної міграції,

особливе географічне розташування України, наявність спільних кордонів із державами – членами Європейського Союзу, тимчасова окупація частини території України (Автономної Республіки Крим, окремих районів Донецької та Луганської областей), відсутність захисту державних кордонів України, які тимчасово не підконтрольні органам державної влади, злочинність незаконних мігрантів. Ураховуючи це, у ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» незаконну міграцію визначено як одну з основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, а згідно зі Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 р., однією з актуальних загроз національній безпеці України є активізація міграційних процесів унаслідок бойових дій.

Найбільше проблем і найбільш розповсюдженою є нелегальна імміграція, що особливо актуально для України, яка виступає в двох аспектах: 1) як кінцевий пункт призначення для іммігрантів переважно з країн СНД; 2) як транзитна територія на шляху до країн Європейського Союзу, переважно для іммігрантів з країн Азії та Африки.

Для розуміння й ефективного застосування заходів протидії незаконній міграції важливо правильно визначити її сутність. В Україні виходять з того, що незаконна міграція – це перетинання державних кордонів з метою або в порядку, які суперечать законодавству. Звідси можна виділити два види такої міграції: незаконну за змістом і незаконну за формою. Першою є міграція зі злочинною метою, незалежно від законності або незаконності перетинання кордонів. Другий вид – це порушення процедури перетинання лінії державного кордону, що, на наш погляд, не містить підвищеної суспільної небезпеки, у всякому разі характер і ступінь її такої небезпеки, на думку вищого законодавчого органу України, недостатні для її криміналізації.

Належні заходи протидії незаконній міграції передбачені в правових нормах різних галузей законодавства України. Особливе місце в системі протидії незаконній міграції займають кримінально-правові засоби такої протидії. За посягання з підвищеним ступенем суспільної небезпечності у цій сфері встановлена кримінальна відповідальність. Так, у розділі XIV Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації» закріплена група злочинів проти порядку перетинання державного кордону.

На сьогодні у КК України кримінальна відповідальність за незаконну міграцію фактично передбачена у двох статтях, які текстуально не збігаються з відповідним поняттям: «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України» (ст. 332) та «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» (ст. 332¹) цього Кодексу.

Найбільш застосовуваною для протидії незаконній міграції є ст. 332 «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України», яка встановлює відповідальність за організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод. Наявність кримінальної відповідальності за такі дії не виключає прогалин у цій сфері. Так, хоча ст. 332 КК України й передбачає відповідальність за незаконне переправлення осіб через кордон, втім Україна ще не здійснила таких законодавчих заходів, які дали б можливість визнати в якості тих, що кримінально переслідуються, усю сукупність умисних дій, спрямованих на організацію незаконних міграцій.

Варто згадати й про міжнародні заходи протидії незаконній міграції. Так, у грудні 2000 року на 51-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності та два додаткові протоколи до неї. Цим документом додатково підтверджено, що нелегальна міграція безпосередньо пов'язана з транснаціональною організованою злочинністю, причому такі її форми, як наркобізнес, торгівля людьми тощо невіддільні від організації нелегальних міграцій. Таким чином, вперше було прийнято документ, у якому запропоновані універсальні засади координації зусиль міжнародної спільноти щодо боротьби з незаконними міграціями. Україна приєдналася до Конвенції та має враховувати закладені в ній норми як при підписанні міждержавних угод з цього питання, так і при внесенні змін до внутрішнього законодавства.

Особливу увагу при розгляді даної категорії злочинів потрібно звернути на те, що більшість таких діянь, передбачених КК України, близькі до адміністративних правопорушень, оскільки не мають ступеня і характеру суспільної небезпеки, звичайно властивих злочинам. За окремі з таких діянь КУпАП прямо передбачена адміністративна відповідальність, а в інших випадках їх важко відмежувати від суміжних адміністративних правопорушень. Отже, в одному випадку закон визнає діяння злочинами, в іншому – адміністративними правопорушеннями.

Незважаючи на те, що згідно з ч. 2 ст. 9 КУпАП адміністративна відповідальність настає лише тоді, коли відповідні порушення не тягнуть за собою кримінальної відповідальності, практика іде іншим шляхом. Виходячи з того, що окремі діяння, передбачені ст. 332 КК є прикладами надмірної криміналізації, у разі порушення кримінального провадження обов'язково береться до уваги положення ч. 2 ст. 11, згідно з яким не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК, але через малозначність не становить суспільної небезпеки.

Якщо ж законом буде встановлено, що у разі конкуренції норм Особливої частини КУпАП і Особливої частини КК відповідальність наставатиме не за КК,

а за КУпАП – це означатиме декриміналізацію багатьох діянь, які нині розглядаються як злочини, у тому числі й ті, які передбачають відповідальність за незаконну міграцію. Так уже сталося зі ст. 331 КК, яка згідно з Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перетинання державного кордону України” від 18 травня 2004 року декриміналізована і відповідальність за таке діяння встановлюється на основі ст. 204-1 КАП України.

Рішення про декриміналізацію цього діяння відповідає підставам її здійснення, оскільки в Україні одночасно було встановлено два види юридичної відповідальності за це діяння – адміністративна і кримінальна. Яку з них застосувати в конкретній ситуації, вирішував правозастосовний орган, що звичайно порушувало принцип презумпції невинуватості, зокрема закріплене в ст. 62 Конституції України положення – усі сумніви щодо вини особи підлягають тлумаченню на її користь.

Ще більшої актуальності це питання набуває в контексті необхідності запровадження в кримінальному праві України інституту кримінальних проступків.

Разом з тим, небезпеку нелегальної міграції не можна недооцінювати, оскільки вона тісно переплітається з такими негативними явищами, як транснаціональна організована злочинність, торгівля людьми, поширення наркотиків, зброї, тероризм, тощо.

На основі викладеного можна зробити висновок, що в українському законодавстві встановлена кримінальна відповідальність лише за найбільш небезпечні форми нелегальної міграції, а також за деякі злочини, що супроводжують її, або які відбуваються з використанням форм незаконної міграції – це ст. 332 КК України, яка передбачає відповідальність за незаконне переправляння осіб через державний кордон України та ряд складів злочинів, безпосередньо пов'язаних з незаконною міграцією, зокрема, торгівля людьми, контрабанда наркотичних засобів і т.д. Втім, перспективи запровадження в кримінальному праві України інституту кримінальних проступків та наявність конкуренції норм Особливої частини КУпАП і Особливої частини КК створюють суттєві проблеми в ефективності застосування вищевказаних норм кримінального законодавства.

**ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ
(НА ПРИКЛАДІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ)**

Козич І.В., к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри кримінального права ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені В.Стефаника»
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

Змістове наповнення кримінально-правової політики відрізняється в залежності від різних підходів до її розуміння (директивного, функціонального чи комунікаційного). Наприклад, якщо при функціональному підході, витоки якого зустрічаються ще в працях Платона, мова йде про належний розподіл обов'язків і повноважень з метою забезпечення ефективності управління й цілісності суспільства як політичної спільноти (кримінально-правова політика як діяльність відповідних суб'єктів), то вже при комунікаційному підході, започаткованим Арістотелем, слід вести мову про всеохопленість політики як форми і результату людського спілкування, взаємодії людей, вирішення ними спільних справ, які набувають характеру державних (кримінально-правова політика як задоволення інтересів суспільства).

Кримінально-правова політика як підсистема політики в сфері боротьби зі злочинністю і, в кінцевому, складова державної правової політики забезпечує реалізацію певних функцій, які, вочевидь, будуть відрізнятися в залежності від вищенаведених підходів. Незважаючи на певні відмінності, в сучасній політологічній науці виділяють найбільш важливі функції політики, які варто простежити в контексті такої її складової, як кримінально-правова політика (на прикладі протидії злочинам, пов'язаним з протидією торгівлі людьми, як однієї з найбільших загроз сучасному суспільству, нарівні з кіберзлочинністю, незаконною торгівлею зброєю і наркотичними засобами, злочинами на ґрунті ненависті (нетерпимості) тощо).

Інтегративна функція забезпечує єдність, цілісність і стабільність суспільства. Зокрема, в Преамбулі Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (далі - Конвенція) (ратифіковано Законом № 2530-VI від 21.09.2010 р.) вказано, що торгівля людьми є порушенням прав людини та порушенням гідності й недоторканості людини, і головними цілями світової спільноти повинні бути дотримання прав жертв, захист жертв та заходи з боротьби з торгівлею людьми [1].

Управлінська і регулятивна функція полягає в тому, що Політика висловлює соціально значущі інтереси всіх верств суспільства шляхом визначення конкретних цілей і завдань відповідних органів. На реалізацію цієї функції Кабінетом Міністрів України було прийнято, зокрема, постанову «Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на

період до 2020 року» (далі - Програма) [2], в якій вже конкретно відображено те, про що йдеться в п.1 ст.5 Конвенції: «Кожна Сторона вживає заходів для встановлення або посилення національної координації між різними органами, відповідальними за запобігання торгівлі людьми та боротьбу з нею»

Функція **раціоналізації** формує тактичні та стратегічні цілі розвитку суспільства, визначає ефективні методи їх здійснення. Наприклад, для приведення тексту Кримінального кодексу України (далі – КК України) у відповідність з Палермською Конвенцією ООН “Проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року” та Протоколу “про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї” ст. 149 КК України була викладена в редакції Закону № 3316-IV від 12.01.2006. Це є одним із проявів тактичного вирішення невідповідності національного законодавства міжнародним актам. Але, на жаль, доводиться констатувати, що такий безсистемний «ямковий» ремонт КК України призвів до внесення до нього на сьогодні більше 700 змін, велика кількість з яких не сприяють якості його застосування.

Функція **інновації** полягає в реакції кримінально-правової політики на нові форми соціальної життєдіяльності з використанням відповідних динамічних методів і способів. У тій же Конвенції, наприклад, вказано, що «для забезпечення ефективного впровадження її положень Сторонами ця Конвенція започатковує спеціальний механізм моніторингу» [1]. А в Програмі вказано, що проблему торгівлі людьми та захисту осіб, постраждалих від неї, передбачається розв’язати в т.ч. шляхом «урахування нових викликів торгівлі людьми, що виникли внаслідок збройного конфлікту на сході України» [2].

Функція **мобілізації ресурсів** забезпечує використання відповідних зусиль для вирішення покладених на досліджувану сферу політики завдань (і, відповідно, ефективності реалізації кримінально-правової політики). У Програмі є декілька положень, що стосуються цієї функції: «забезпечення систематичної підготовки фахівців у сфері протидії торгівлі людьми»; «посилення координації роботи з виявлення та ідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми, на всіх рівнях із чітким визначенням повноважень координаційних рад з питань протидії торгівлі людьми та проведенням на обласному та районному рівні мультидисциплінарних навчань з питань надання допомоги таким особам» [2] і т.д.

Правозахисна функція спрямована на кримінально-правове забезпечення охорони прав і свобод членів людини. Сам факт наявності кримінальної відповідальності за торгівлю людьми (ст.149 КК України) свідчить про реалізацію даної функції. Однак мова не може йти лише про існування норми. Цілком вірно зазначено в Програмі, що, окрім чинного законодавства, важливим є «забезпечення належного застосування правових норм, які регламентують кримінально-правову протидію торгівлі людьми» [2]. Лиш

поєднання якісного законодавства і однакового застосування норми всіма суб'єктами та учасниками свідчить про ефективність кримінально-правової політики.

Функція **політичної соціалізації** «включає» людину, громадські організації в світ кримінально-правового регулювання та охорони, надаючи їм різноманітні можливості впливати на реалізацію кримінально-правової політики в сфері протидії торгівлі людьми. Зокрема, серед очікуваних результатів Програми вказані такі як: «посилити ефективність взаємодії органів виконавчої влади, міжнародних організацій, громадських об'єднань та інших юридичних осіб, що виконують різні функції у сфері протидії торгівлі людьми» та «підвищити рівень поінформованості суспільства щодо шляхів уникнення ризиків потрапляння в ситуації торгівлі людьми та можливостей отримання допомоги з метою формування у населення навичок безпечної поведінки» [2].

Безумовно, це лише точкові приклади відображення багатоплановості функцій кримінально-правової політики, і то навіть без детального аналізу всього законодавства в сфері протидії торгівлі людьми. Але вже їх достатньо для того, щоб зробити висновок про необхідність глибоких теоретичних напрацювань щодо функцій, методів, способів і завдань кримінально-правової політики з метою отримання реальних ефективних її результатів.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (ратифіковано Законом № 2530-VI від 21.09.2010 р.) // Офіційний вісник України від 11.03.2011 – 2011 р., № 16, / № 80, 2010, ст. 2812 /, стор. 329, стаття 706
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 111 «Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року» // Урядовий кур'єр від 12.03.2016. – № 48.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПАСПОРТНОЇ СИСТЕМИ ЯК ЗАХІД ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Кравченко К. С., аспірант кафедри правосуддя
юридичного факультету

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)*

Удосконалення паспортної системи шляхом запровадження використання біометричних даних людини – власника ідентифікаційного документу є дієвим

заходом попередження міжнародного тероризму, а також інших злочинів, не останнє місце серед яких займає торгівля людьми.

У 2014 році Україною була підписана Угода Про Асоціацію з Європейським Союзом, одним із пунктів якої є «План дій щодо лібералізації ЄС візового режиму», відповідно до якого від України вимагається забезпечення безпеки документів, шляхом впровадження системи біометричних даних, а також управління міграцією, у тому числі протидія нелегальній міграції та реадмісія. Виконання поставлених умов необхідно як для запровадження безвізового режиму для українців строком на 90 днів в країни Шенгенського простору так і для попередження вчинення злочинів, пов'язаних із використанням паспортної системи.

Варто зазначити що ідея створення біометричних документів виникла після теракту 11 вересня 2001 року у США. Відповідно до Резолюції Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 року № 1373 усі держави повинні вжити заходів для запобігання підробки та незаконному використанню ідентифікаційних документів та пересування терористів шляхом ефективного прикордонного контролю проїзних документів та контролю за наданням документів, що посвідчують особу. У 2002 році представники 188 країн світу підписали Новоорлеанську угоду, яка визнала біометрію особи основною технологією ідентифікації для паспортів та в'їзних віз наступного покоління.[3]

Дослідивши судову практику, варто зазначити, що використання підроблених паспортів при переправленні потерпілих від торгівлі людьми через державний кордон є доволі поширеним явищем. При цьому необхідно враховувати що воно може бути як легальним – тобто перетин кордону відбувається безпосередньо в пункті пропуску через державний кордон України з використанням справжніх документів потерпілих осіб, так і нелегальним – до даного виду належить перетин кордону в пункті пропуску за підробленими або чужими документами, а також перетин кордону поза пунктами пропуску, яке здійснюється автомобільним транспортом або пішки.

Переміщення осіб через державний кордон може здійснюватися як відкрито – коли потерпіла особа усвідомлює, що вона є для зловмисників живим товаром, проте через певні життєві обставини (боргова залежність, тяжкі сімейні обставини – хвороби, бідність, скрутне матеріальне становище, безперспективність працевлаштування) фактично погоджується на це, а зловмисники в свою чергу користуючись уразливим станом таких осіб реалізують свої злочинні наміри, так і приховано – коли потерпіла особа не усвідомлює справжню мету переправлення її через державний кордон. Цей спосіб застосовується до дітей, які можуть відправлятися на оздоровлення, на гастролі, та жінок яких вивозять за кордон під приводом знайомства із потенціальними нареченими з метою їх трудової, сексуальної експлуатації,

трансплантації органів, примушування до зайняття жебрацтвом, а також до примусової вагітності.

Зловмисники проводять ряд підготовчих заходів задля переміщення таких осіб, зокрема: оформлення паспортних документів (у разі потреби), оформлення документів на виїзд (віз, дозволів, медичних довідок), підроблення документів, необхідних для перетину державного кордону, проведення інструктажу потерпілої особи щодо умов експлуатації, розподілу отриманого доходу (визначається відсоток), системи застосування санкцій (за неналежне поведіння), визначення суми боргу, яку потерпіла повинна відпрацювати тощо.

При розслідуванні злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, правоохоронними органами при проведенні слідчих (розшукових) дій виявляються як справжні так і підроблені паспорти, за допомогою яких торговці людьми переправляють потерпілих осіб через державний кордон.

Підроблення паспортних документів чи документів на виїзд – здійснюється у випадках коли паспортні документи або дозволи батьків на виїзд за кордон отримати законним шляхом не можливо, наприклад батьки відмовляються надавати зазначений дозвіл. У даному випадку частіше за все об'єктами підроблення є паспорти для виїзду за кордон. При цьому, можливі різні варіанти підроблення зазначених документів: від внесення змін у дату народження з метою штучного збільшення віку потерпілої особи, переклейки фотографій потерпілих у паспортах, які належать іншим особам, до отримання повністю нових паспортів у паспортній системі МВС України на вигадані анкетні дані.

Запровадження біометричних паспортів може стати дієвим засобом попередження вчинення торгівлі людьми, так як підроблення такого документа є набагато складнішим завданням, оскільки особливістю біометричного паспорта є спеціальний безконтактний електронний носій, який відповідно до Закону України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус" являє собою імплантовану у бланк документа безконтактну інтегральну схему для внесення персональних даних, параметрів, у тому числі біометричних, що дає змогу здійснювати комплекс заходів, пов'язаних з верифікацією особи, та може використовуватися як засіб електронного цифрового підпису у випадках, передбачених законом.[2] По суті - ця інтегральна схема являє собою чіп, який містить закодовані дані людини: продубльовані загальні відомості (ім'я, дату народження, стать, дату внесення відомостей до Єдиного державного демографічного реєстру, громадянство, відомості про батьків, опікунів, піклувальників, реквізити документа тощо), а також власне біометричні дані - тобто додаткову інформацію, яка фіксує індивідуальні особливості кожної особи, до яких відносять сукупність

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

відомостей про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри - відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук). [2]

Таким чином, можна зробити висновок, що запровадження використання біометричних даних людини може стати ефективним засобом протидії торгівлі людьми, а тому необхідним є її подальше удосконалення і поширення на території України. Окрім цього, звичайно необхідним є підвищення рівня правосвідомості громадян, роз'яснення ризиків, які можуть в собі приховувати обіцянки швидкого збагачення та підняття загального рівня життя населення.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, [...] Верховна Рада України; Закон від 20.11.2012 № 5492-VI.
3. У яких країнах є біометричні паспорти: знайомимося з історією? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/amp/s/travel.tochka.net/ua/amp/9172>.

ЕКОНОМІЧНІ СТИМУЛИ НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Мазур І. М., д.е.н., доцент,
*професор кафедри фінансів і кредиту,
Університету Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)*

Сьогодні багато розвинутих країн потерпають від зростання чисельності незаконних мігрантів та торгівлі людьми. Попри різні зовнішні ознаки ці обидва процеси мають спільну економічну природу.

Основні потоки міграції населення спрямовуються з країн, в яких існують збройні конфлікти в активній чи замороженій фазах (Україна, Сирія, Лівія, Єгипет, Бангладеш, Камерун, Танзанія, Гвінея, Венесуела). Зважаючи, що конфлікти потребують значних витрат ресурсів на ведення активних бойових дій, роблячи населення територій протистояння заручником ситуації. Загроза фізичного знищення, відсутність альтернативних, до участі у конфлікті,

можливостей працевлаштування та забезпечення мінімальних потреб заставляють біженців шукати притулку в сусідніх із зоною конфлікту країнах. Це створює економічну загрозу для останніх, що вимагає значних коштів для фінансування утримання і облаштування переміщених осіб. Обсяги надання гуманітарної та соціальної підтримки у різних країнах залежать від їх фінансово-економічної спроможності, що породжує подальше переміщення мігрантів в країни з найбільш сприятливими умовами та соціальними програмами.

Побудована колективна система безпеки у світі, заснована на міжнародних договорах та конвенціях у формі військового блоку НАТО, передбачає дії щодо забезпечення миру, рішення щодо яких приймаються колективно на основі комплексного аналізу. Сьогодні стимулювання миру полягає у запровадженні заходів щодо управління процесом політичних, економічних та соціальних перетворень країн, зон чи територій, що часто доводиться забезпечувати в надзвичайно складних умовах. Основними причинами сучасних збройних конфліктів, здебільшого, виступають не релігійні чи національні протистояння, а економічні, політичні та приватні інтереси правлячих груп. Тому й інструментами примусу до миру виступають економічні та фінансові санкції проти країн-агресорів та персональні – спрямовані супроти причетних осіб до розпалювання конфліктів.

Водночас, несправедливий розподіл доходів та низький їх рівень, відсутність дієвої системи соціальних гарантій, низький рівень оплати праці, високий рівень корупції (Україна, Білорусія, Молдова, Китай тощо) зумовлюють внутрішні політичні протистояння, суспільну нестабільність та потоки незаконної міграції до країн Євросоюзу, США і Канади. Слід зазначити, що більшість мігрантів обирають країни із найвищим соціально-економічним рівнем життя, не зупиняючись у транзитних.

Заходи із створення фізичних (стіни, кордони) обмежень для руху біженців і мігрантів не забезпечують бажаного результату, бо тільки частково сповільнюють інтенсивність їх руху, вимагаючи значних фінансових ресурсів для утримання, легалізації чи депортації з країни (Угорщина). Їх неефективність обумовлюється відсутністю дієвої політики з ліквідації економічних чинників, що породжують міграцію та торгівлю людьми.

Водночас, спорудження кордонові, стін, інших фізичних обмежень стимулюють розвиток контрабанди та торгівлі людьми. Попит на незаконне переміщення до країн призначення формує пропозицію і збільшує обсяги торгівлі людьми.

З огляду на економічні чинники, оперативне планування та розробка стратегій врегулювання конфліктів повинна враховувати динаміку соціальних, політичних та економічних змін. Скорочення міграційних потоків із країн з низьким соціально-економічним рівнем життя населення можливе тільки за

умови запровадження системних реформ, що дозволить знизити корупцію, ліквідувати несправедливий розподіл доходів та підвищити рівень добробуту населення. У багатьох випадках відновлення ситуації у тому вигляді, в якому вона існувала до конфлікту, є неможливим і небажаним. Оскільки кожна сторона переслідує власні інтереси, то і згоди досягнути складніше через їх суперечливість, що порушує права і свободи корінного населення.

Існуюча система колективної безпеки продемонструвала свою неефективність щодо залучення для вирішення збройних конфліктів в Україні та Сирії міжнародних організацій (ОБСЄ, ООН тощо) через блокування рішень окремими учасниками, тому нормативне поле потребує розвитку й удосконалення через відсутність дієвих механізмів впливу на країни-агресори. Зокрема, масове порушення прав кримських татар не дозволяє забезпечити їх дієвий захист попри світове неприйняття анексії АР Крим. Вказана система є ефективною тільки за умови цивілізованості сторін-учасниць, їх демократичності та відкритості суспільно-політичних систем, водночас, в умовах авторитарного режиму вирішення конфлікту є неможливим без руйнування старого і побудови нового суспільства.

Часто у країні, що перебуває в кризі, важко знайти передбачуваного та надійного партнера, який має реальний вплив і контролює підпорядковані йому сили. Ситуація ускладнюється присутністю військових ватажків, які готові спекулювати на всіляких міфах та підбурювати своїх прибічників до насильства, щоб захопити чи зберегти владу. До того ж політичні та фінансові інтереси переплітаються, що інколи розмиває межу між політикою та організованою злочинністю [1,2].

В основі сучасного конфлікту у Сирії лежить сама природа даної держави – авторитарний режим управління та загострення соціальної нерівності й розшарування у суспільстві. Базою для протистояння на Донбасі стали економічні інтереси правлячих еліт, які розпалювали міжнаціональну ворожнечу, загострюючи протистояння між російськомовним та національно зорієнтованим населенням в Україні, що дозволяло їм узурпувати владу та впроваджувати антиконституційні злочинні дії. Загострення соціальної нерівності, зростання корупції, відсутність справедливих суддівських рішень, які, натомість, часто порушують права громадян, заохочують міжнародну спільноту, за умови глобалізації світових процесів, сприяти реформуванню недієвих державних інституцій, у тому числі державних адміністрацій, правових систем і засобів масової інформації.

Окрім військових аспектів, невід'ємною складовою миротворчих операцій стали гуманітарна допомога, медичне забезпечення, підтримання порядку, формування державних інституцій, тобто добре сплановане та скоординоване поєднання заходів цивільного та військового характеру може створити умови для стабільності й непорушного миру. Цим пояснюється підтримка фінансового

характеру, яка надається Україні сьогодні, проте, через відсутність інституційних дієвих реформ її обсяг суттєво скорочено, що негативно впливає на добробут населення та економічний розвиток.

Список використаних джерел

1. NATO Public Diplomacy Division, 1110 Brussels, Belgium - website: www.nato.int - email: natodoc@hq.nato.int
2. Division Diplomatie publique de l'OTAN, 1110 Bruxelles, Belgique - site web : www.otan.nato.int, courriel : otandoc@hq.nato.int

РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

**Марков В.В., к.ю.н., старший науковий співробітник,
декан факультету № 4 (кіберполіції)**

Харківського національного університету внутрішніх справ

Лактіонов В.В., курсант 1-го курсу факультету № 4 (кіберполіції)

Харківського національного університету внутрішніх справ

(м. Харків, Україна)

Права та свободи людини – є однією з головних концепцій розвитку суспільства. Вони закріплені в конституціях кожної держави світу та міжнародних нормативно-правових актах, серед яких, мабуть, найважливішою є Загальна декларація прав людини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року [1]. Закріплені вони також і в Конституції України, де чітко визначено пріоритети такого шляху, проголосивши нашу державу демократичною, правовою, соціальною.

Торгівля людьми є тяжким злочином, що грубо порушує права та свободи людини. На сьогодні підхід до нових викликів та загроз, зокрема й торгівлі людьми, вимагає мобілізації широкого кола ресурсів кожної держави для забезпечення захисту прав та свободи людини на практиці.

Комплексний підхід до протидії торгівлі людьми складається з:

- попередження торгівлі людьми;
- переслідування осіб, які вчиняють цей злочин або сприяють йому;
- зміцнення та захист прав постраждалих осіб [2].

В Україні відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми є:

1. Президент України.

2. Кабінет Міністрів України.
3. Центральні органи виконавчої влади.
4. Місцеві органи виконавчої влади.
5. Закордонні дипломатичні установи України.
6. Заклади допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми [3].

Враховуючи міжнародно-визнаний кримінальний характер торгівлі людьми, роль правоохоронних органів у протидії цьому злочину важко переоцінити.

У відповідності до ст. 11 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» «боротьба з торгівлею людьми є невід'ємною складовою частиною діяльності органів Національної поліції по боротьбі із злочинністю, які, зокрема, здійснюють заходи щодо виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, які постраждали від торгівлі людьми, встановлення осіб – торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності шляхом реалізації організаційних, оперативно-розшукових, адміністративно-правових, процесуальних, аналітично-дослідницьких, інформаційних та інших заходів» [3].

Ще у травні 2000 року в Україні з метою цілеспрямованої протидії злочинам, пов'язаним із продажем людей за кордон для сексуальної чи трудової експлуатації, використання в порнобізнесі і жебрацтві, втягнення в заняття проституцією, у структурі служби карного розшуку центрального апарату МВС та ГУМВС, УМВС областей були створені відділи (відділення, групи) по боротьбі зі злочинністю у справах торгівлі людьми та у сфері громадської моральності.

У серпні 2013 року з метою підвищення ефективності роботи з протидії кримінальним правопорушенням у сфері торгівлі людьми, суспільної моралі і нелегальної міграції, в структурі МВС України утворено Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаним з торгівлею людьми.

З листопада 2015 після проходження атестації колишніх працівників міліції Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаним з торгівлею людьми функціонує у складі Національної поліції України [4].

Згідно до ст. 12 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» до завдань у сфері боротьби з торгівлею людьми належать:

1. Превентивна діяльність у сфері протидії торгівлі людьми:
 - виявлення причин та передумов, що сприяють торгівлі людьми;
 - вжиття заходів щодо їх усунення;
2. Забезпечення безпеки особам які постраждали від торгівлі людьми, свідків та інших осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві у справах щодо торгівлі людьми.
3. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.
4. Притягнення до відповідальності, у тому числі кримінальної, осіб, причетних до торгівлі людьми.

5. Забезпечення відновлення прав постраждалих від торгівлі людьми [3].

До завдань Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаним з торгівлею людьми НП України належать:

1) участь у реалізації державної політики у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушеннями у сфері суспільної моралі, а також внесення на розгляд Голови НП України та Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо формування державної політики в зазначених сферах;

2) запобігання вчиненню, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, а також правопорушень у сфері суспільної моралі;

3) моніторинг, вивчення, аналіз і узагальнення ефективності заходів щодо стану боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, а також правопорушеннями у сфері суспільної моралі, у межах компетенції прогнозування криміногенної ситуації в державі і своєчасне інформування керівництва НП України та інших органів державної влади із зазначених питань [4].

Під час взаємодії з особами, які постраждали від торгівлі людьми, працівник поліції повинен пам'ятати та не порушувати прав таких осіб, що закріплені у ст. 14 Закону України «Про протидію торгівлі людьми».

Особа, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, має право звернутися до місцевої державної адміністрації із заявою про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та до органів НП України щодо захисту прав і свобод. Особа, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право до прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, на забезпечення особистої безпеки, поваги, а також на безоплатне одержання:

1) інформації щодо своїх прав та можливостей, викладеної мовою, якою володіє така особа;

2) медичної, психологічної, правової та іншої допомоги незалежно від місця проживання;

3) тимчасового розміщення у закладах допомоги для осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

Іноземець або особа без громадянства, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми на території України, крім передбачених частиною другою цієї статті прав, до прийняття рішення про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має також право на:

1. Безоплатне отримання послуг перекладача.

2. Тимчасове перебування в Україні в порядку, встановленому законодавством.

Іноземець або особа без громадянства, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми на території України, отримує довідку, яка підтверджує факт звернення за встановленням такого статусу і відкриття відповідної процедури та є підставою для реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб.

Забороняється утримування особи, яка звернулася для встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, в установах тимчасового тримання, крім обумовлених законом випадків, та видворення її за межі України до встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

У 2017 році питання протидії торгівлі людьми стало одним з найпріоритетніших напрямків діяльності Національної поліції України. Про це свідчить збільшення втричі кількості осіб, яких було виявлено та визнано потерпілими в рамках відкритих кримінальних проваджень за ст. 149 Кримінального кодексу України [5].

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини: резолюція Генеральної Асамблеї ООН 217 А (III) від 10 грудня 1948 року // Представництво ООН в Україні. URL: [http://www.un.org.ua/images/documents/3722/Загальна декарація прав людини.pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3722/Загальна_декарація_прав_людини.pdf) (дата звернення: 28.02.2018).

2. Протидія торгівлі людьми: посібник для дільничних інспекторів міліції. Київ, 2012. 40 с. URL: <https://www.osce.org/ukraine/93272?download=true> (дата звернення: 28.02.2018).

3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України 20 вересня 2011 року № 3739-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17> (дата звернення: 28.02.2018).

4. Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми // Національна поліція. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/dbzptl.html> (дата звернення: 28.02.2018).

5. Розпочалась Всеукраїнська нарада з питань покращення взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. 30 листопада 2017 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/rozpochalas-vseukrayinska-narada-z-pitan-pokrashennya-vzayemodiyi-u-sferi-protidiyi-torgivli-lyudmi> (дата звернення: 28.02.2018).

**РЕКОМЕНДАЦІЇ КОНГРЕСІВ ООН ІЗ ЗАПОБІГАННЯ
ЗЛОЧИННОСТІ І КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ ЯК
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ БОРОТЬБИ З
НЕЗАКОННОЮ МІГРАЦІЄЮ ТА ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ**

Медицький І.Б., к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри кримінального права навчально-наукового
Юридичного інституту Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, Україна)*

Глобалізація злочинності, її диверсифікація, організованість та структуризація, різноманіття форм злочинного промислу, усе більш складні конспіративні прояви існування – ці та інші чинники суттєво ускладнюють можливості міжнародної спільноти у питанні протидії цій деструктивній формі людського розвитку. Розробка нових та максимально наближених до реальності стратегій боротьби з криміналітетом безумовно не обходиться без такого унікального та універсального за масштабністю сфери впливу інструменту як конгреси ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, яких, починаючи з 1955 р., налічується уже тринадцять. Рівною мірою дане зауваження стосується і стратегій боротьби з незаконною міграцією та торгівлею людьми.

Реалії сьогодення дають усі підстави стверджувати, що одним із найбільш прибуткових та розповсюджених різновидів транснаціональної організованої злочинної діяльності виступає торгівля людьми, а також встановлення контролю над міжнародними каналами незаконної міграції населення. Експертами ООН торгівля людьми визнається проблемою транснаціонального характеру. Загальносвітова характеристика торгівлі людьми показує таке: 1) найбільш поширеною формою цього явища є торгівля з метою сексуальної експлуатації (53 %); 2) жертвами переважно є жінки й молоді дівчата; 3) з 2007 р. по 2014 р. на 40 % збільшилась кількість випадків торгівлі людьми з метою примусової праці; 4) 70 % жертв примусової праці є чоловіками; 5) 30 % жертв торгівлі людьми – діти. Щодо незаконної міграції, то вона фахівцями ООН відноситься до проявів транснаціональної організованої злочинності, злочинні доходи якої сягають сотень мільйонів дол. США. За оцінками Міжнародної організації з міграції, протягом 2002–2014 рр. при спробі перетинання сухопутних й морських кордонів загинуло понад 40 тис. мігрантів. Найбільш небезпечним є маршрут до Європи, де за вказаний період загинуло 22 тис. осіб. На кордон і між США і Мексикою з 1998 р. по 2014 р. загинуло понад 6 тис. мігрантів [1, с. 95-96].

На думку європейських експертів, взаємозв'язки між організованою злочинністю, нелегальною міграцією та торгівлею людьми мають двобічний

характер: вертикальний і горизонтальний [3]. По-перше, переміщення нелегальних мігрантів та торгівля людьми можуть складатися з цілої низки тісно пов'язаних між собою окремих правопорушень. До їх числа, зокрема, належать: корупція, підробка проїзних документів і порушення законів про в'їзд-виїзд громадян. На сьогодні ці різновиди протиправної діяльності набули значного поширення в країнах Європейського Союзу. По-друге, між різними видами злочинної діяльності в межах однієї організації можуть існувати й горизонтальні зв'язки. Адже і торгівля людьми, і переміщення їх через кордони організовуються злочинними угрупованнями, причетними й до інших видів злочинної діяльності: незаконного переправлення мігрантів, експлуатації проституції, пограбувань, незаконної торгівлі зброєю або наркотиками, легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом тощо.

Системний аналіз діяльності конгресів ООН свідчить, що проблема боротьби із незаконною міграцією та торгівлею людьми пройшла відповідні етапи еволюції:

- усвідомлення можливого взаємозв'язку злочинності та окремих аспектів розвитку, таких, як структура і ріст населення, урбанізація, індустріалізація, житлове питання, міграція та можливості у сфері працевлаштування (Міланський план дій, VII Конгрес ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, Мілан, 26 серпня – 6 вересня 1985 р.);

- їх ідентифікація у якості факторів, що продукують злочинність чи як складових організованої злочинної діяльності (Резолюції: «Запобігання злочинності у міському середовищі», «Організована злочинність», VIII Конгрес ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, Гавана, 27 серпня – 7 вересня 1990 р.);

- розвиток співробітництва між національними секторами держав-учасниць у запобіганні злочинності та кримінального правосуддя з метою прийняття міжнародних заходів протидії (Резолюції: «Заходи по боротьбі з транснаціональною і організованою злочинністю та роль кримінального права у охороні оточуючого середовища: національний досвід та міжнародне співробітництво», «Стратегії у сфері запобігання злочинності, зокрема, відносно злочинів у міських районах та злочинності серед неповнолітніх, злочинів із застосуванням насильства, включаючи питання про потерпілих: оцінка та нові перспективи», IX Конгрес ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, Каїр, 29 квітня – 8 травня 1995 р.);

- розробка стратегій та деталізованих практик у сфері запобігання торгівлі людьми та незаконній міграції (Сальвадорська декларація про комплексні стратегії для відповіді на глобальні виклики: системи запобігання злочинності та кримінального правосуддя і їх розвиток у мінливому світі, Заходи кримінального правосуддя по боротьбі з незаконним ввезенням мігрантів і торгівлею людьми та зв'язку з транснаціональною організованою злочинністю,

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

XII Конгрес ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, Сальвадор, Бразилія, 12 – 19 квітня 2010 р.; Дохійська декларація, XII Конгрес ООН із запобігання злочинності і кримінального правосуддя, Доха, Катар, 12 – 19 квітня 2015 р.) [4, с.26, 123, 132, 142, 149; 5, с.116-117, 139-140].

З огляду на їх змістовне наповнення, основні заходи, спрямовані на запобігання незаконній міграції та торгівлі людьми, сформульовані у Сальвадорській та Дохійській деклараціях, можна розподілити наступним чином:

- *правові* (ратифікація Протоколу про торгівлю людьми та Протоколу про незаконне ввезення мігрантів; прийняття законодавства з метою більш ефективного запобігання цим видам злочинності, захисту жертв торгівлі людьми та прав незаконно ввезених мігрантів; розробка двосторонніх та регіональних рамкових програм та домовленостей; надання взаємної правової допомоги; криміналізація дій, пов'язаних із торгівлею людьми та незаконною міграцією; уніфікація визначень складів злочинів у внутрішньому законодавстві);

- *організаційно-управлінські* (створення спеціальних органів у сфері протидії незаконній міграції; прийняття, репатріація і реінтеграція жертв торгівлі та незаконно ввезених мігрантів; активізація співробітництва у сфері захисту свідків, процедури репатріації, між поліційними та судовими органами; контроль державою посередників з найму робочої сили; створення «чорних» списків трудових агенцій, незаконних вербувальників, щодо яких відкриті кримінальні провадження за посередництво у торгівлі «живим товаром»);

- *матеріально-технічні* (надання технічної допомоги шляхом спеціалізованої підготовки кадрів; проведення цілеспрямованих досліджень та збору даних про вказані види злочинності);

- *фінансові* (арешт та вилучення злочинних активів для надання допомоги жертвам; поширення практики компенсації жертвам торгівлі людьми за їх страждання та неоплачену роботу; заборона при наймі осіб на роботу стягувати плату та позбавляти робітників доступу до документів, що посвідчують їх особу);

- *соціально-психологічні* (надання жертвам торгівлі людьми, мігрантам належної соціальної й психологічної допомоги з метою їх активної участі у розслідуванні злочину та притягнення винних до відповідальності);

- *інформаційні* (підвищення рівня поінформованості громадськості з приводу проблеми незаконної міграції та торгівлі людьми; активізація обміну відповідною інформацією на всіх рівнях).

Безумовно, що вказані (та й інші – І.М.) заходи будуть відзначатися значно більшою ефективністю, якщо застосовуватимуться комплексно, у взаємодії та одночасному застосуванні один з одним.

Незважаючи на декларативність проаналізованих документів, нерідко нечіткість та розпорошеність ужитих формулювань і положень, вони й надалі продовжують виконувати роль своєрідних орієнтирів, які не тільки акцентують увагу на відповідних проблемах, але й пропонують напрямки боротьби (у тому числі заходами кримінально-правового впливу) із незаконною міграцією та торгівлею людьми.

Список використаних джерел

1. Голіна В. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії / В. Голіна, М. Колодяжний. // Вісник Національної академії правових наук України. – 2015. – №2. – С. 92–100.
2. Марисюк К. Б. Питання протидії торгівлі людьми та боротьби з незаконною еміграцією у Дохійській Декларації 2015 р. / К. Б. Марисюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 837. – С. 472-475.
3. Мельник Д. С. Нелегальна міграція й торгівля людьми як прояви транснаціональної організованої злочинності в Україні: актуальні проблеми протидії / Д. С. Мельник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inter.criminology.onua.edu.ua>
4. Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию : [сб. материалов] : в 3 кн. / кол. сост. : В. В. Голина, М.Г.Колодяжний ; под общ. ред. В. В. Голины. – К. : Ред. журн. «Право Украины» ; Х. : Право, 2013. – Кн. 2. – 2013. – 184 с.
5. Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию : [сб. материалов] : в 3 кн. / кол. сост. : В. В. Голина, М.Г.Колодяжний ; под общ. ред. В. В. Голины. – К. : Ред. журн. «Право Украины» ; Х. : Право, 2013. – Кн. 3. – 2013. – 168 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Митрофанов І. І., д.ю.н., доцент

*доцент кафедри галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського (м.Кременчук, Україна)*

Сьогодення характеризується нестабільністю всіх без винятку відносин в Україні. Такою самою нестабільністю можна описати стан нормативного регулювання цих відносин. Це пов'язано з тим, що законодавець намагається

змінити правила гри в усіх сферах життєдіяльності країни, підлаштовуючи правничий фундамент під інтереси олігархічно-кланових груп, які керують Україною. В умовах галопуючого законотворчого процесу актуалізуються питання підготовки фахівців у сфері юриспруденції в цілому та в галузі інтелектуальної власності зокрема.

Проблема має двосторонній характер, що пояснюється двостороннім характером навчального процесу: студент хоче навчитися – викладач бажає та здатний навчити. Для студента при цьому актуальним буде питання: що вчити та за якими підручниками, а для викладача – чому вчити та за якими лекційними матеріалами готуватися до занять. Поки збирається матеріал для проведення занять законодавець може декілька разів змінити нормативні акти, що складають основу навчальної дисципліни чи окремої її теми. Виходячи з цього, викладачу та студенту необхідно постійно слідкувати за змінами законодавства й осмислювати його новели.

Остання обставина й пояснює те, що викладачами у вищих юридичних навчальних закладах мають бути науковці, які перебувають на передньому фронті галузевої юридичної науки, що ними викладається. Вченому легше зорієнтуватися в законодавчих «хитрощах» і відшукати в новостворених нормах права логіку законодавця, якщо вона в них наявна, оскільки іноді таку логіку й годі шукати. Так, унаслідок недотримання законодавцем принципу системності в праві за кількісною ознакою терористична організація не відповідає поняттю злочинної організації. Виходячи з положень кримінального права, терористична організація має бути наділена усіма ознаками злочинної організації (поняття злочинної організації розкрито у ч. 4 ст. 28 КК України, яка вказує, що такою є стійке ієрархічне об'єднання декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп). Разом з тим, за Законом України «Про боротьбу з тероризмом» терористична організація – стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки та вчинення терористичних актів. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації [1, с. 236–237].

Ускладняється процес осмислення законодавчих новел швидкістю проходження законопроекту від моменту його надходження до Верховної Ради України до моменту його прийняття. Так, проекти Господарського

процесуального, Цивільного процесуального кодексів України та Кодексу адміністративного судочинства України подані 23.03.2017. Прийняття їх відбулося 03.10.2017, а набирають вони чинності 15.12.2017. Тлумачення нових норм процесуального права займе достатньо часу, тому вводити їх в дію необхідно було б, щонайменше, з 1.07.2018. Це пов'язано з тим, що змінюється філософія процесуальних кодексів і тепер майже всі підготовчі дії до розгляду справи в суді має вчинити позивач і відповідно понести додаткові витрати, наприклад, відправити іншим учасникам справи копії позовної заяви і доданих до неї документів, забезпечити позов тощо. Тобто, держава мінімізує витрати на здійснення правосуддя, збільшуючи при цьому витрати громадян, які звертаються до суду для вирішення конфлікту чи захисту порушених прав. І все потребує додаткових зусиль для вивчення, аналізу та трактування.

Разом з тим, законодавець протягом п'яти років не приймає закону про кримінальні проступки і викладачі змушені на свій розсуд коментувати те, що запропоновані Кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України з 20 листопада 2012 року, всупереч канонам загальної теорії права (норми процесуального права виступають каталізатором глобальних змін матеріального кримінального права), новели визначили напрями розвитку матеріального кримінального права, за якими запропоновано (законодавчу вимогу) введення до національного кримінального права інституту кримінальних проступків. Тобто, не тільки злочин, але й кримінальний проступок мали б стати різновидами кримінального правопорушення.

Отже, законодавчі новели вимагають відповідного реагування на них з боку учасників навчального процесу. Будь-які підручники чи навчальні посібники з правничих дисциплін в досить короткий строк починають містити посилання на неіснуючі або існуючі з іншими формулюваннями норми права, тобто перестають адекватно відображати законодавче регулювання того чи іншого питання, що негативно впливає на подачу інформації студентам – майбутнім фахівцям у сфері юриспруденції в цілому та в галузі інтелектуальної власності зокрема.

Крім того, необхідно враховувати й те, що знання, які знайшли відображення в актах правотворчості та правозастосування, у принципах, законах і категоріях теорії держави та права, мають відповідати тим частинам реальної дійсності, що їх опосередковують. Ці знання відображають відповідні фрагменти дійсності не цілком, не у всіх їхніх зв'язках, а у певних межах, відносинах. При такому підході вони представляють відносну істину. У правотворчості йдеться про істинність знань про суспільні відносини, що потребують правового регулювання, про їхню специфіку, фактичний стан і напрями (шляхи) вдосконалення, про метод, межі і рівень владного впливу на них, про характер загальних результатів такого впливу. У разі, якщо ці знання повно та точно відображають об'єктивну дійсність, її нагальні потреби й

адекватно виражені у відповідних нормативних розпорядженнях, то вони правильні. У зв'язку з цим обґрунтовано вести розмову про істинність змісту створених правових норм, на що справедливо вказується в юридичній літературі. Досягнута в правотворчості об'єктивна істина містить абсолютне знання не про всі, а лише про певні моменти регульованих суспільних відносин, тому у ній наявні аспекти як абсолютної, так і відносної істини. Однак такі знання, зафіксовані у нормативних правових актах, до скасування чи зміни останніх функціонують безперервно, хоча процес його поглиблення в юридичній науці і практиці триває й надалі [2, с. 42–44].

Виходячи з висловленого, можна зазначити, що вищий правничий навчальний заклад перед науково-педагогічним складом має ставити завдання постійного моніторингу законодавства, зайняття науковою діяльністю та на фундаменті цього підготовки авторських лекцій з навчальних дисциплін, що ними викладаються. Правнича вища освіта має ґрунтуватися на науковій фундаментальності, у якій переважає глибоко усвідомлена аналітика, що поєднується з вивченням найзагальніших правових категорій з паралельним звертанням до конкретних правових констант. Саме в тісній інтеграції юридичної освіти й юридичної науки вбачається можливість вироблення оптимальної моделі реформування вищої юридичної школи.

Список використаних джерел

1. Кваліфікація злочинів у діяльності Національної поліції України : навчальний посібник / В. Б. Харченко, О. О. Житний, І. І. Митрофанов та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. – Харків : Константа, 2017. – 448 с.
2. Митрофанов І. І. Юридична освіта й юридична наука: чи можливе їхнє відокремлене існування? / І. І. Митрофанов // Інженерні та освітні технології. Щоквартальний науково-практичний журнал [Електронний журнал]. Тематичний випуск: «Сучасна вища освіта: реалії, проблеми, перспективи». – Кременчук : КрНУ, 2015. – Вип. 3 (11). – С. 42–44.

ПРОТИДІЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ ЯК ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Мота А.Ф., к.ю.н., доцент,

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький, Україна)*

На сучасному етапі існування українська держава перебуває під впливом загроз, які не лише нормативно закріплені, але й набули реального вияву.

Ускладнює ситуацію те, що існуючі негаразди також неподолані, а проявляються по-новому. На стратегічному рівні визнано, що «проблема нерегульованої міграції залишається актуальною, оскільки впливає на безпеку держави, її міжнародні відносини та може загостритися в умовах проведення антитерористичної операції, відсутності можливості здійснення контролю на значній ділянці східного кордону» [1].

Зумовлено це тим, що нелегальна міграція заподіює шкоду недоторканості кордону та посягає на територіальний суверенітет країн, які є ключовими поняттями державності. Цілком доцільно стверджувати, що протидія нелегальній міграції є державною функцією. Однак вказані юридичні підходи характерні переважно для міжнародно-правового регулювання. В національному законодавстві повинні бути сформульовані механізми, які таку функцію дають можливість реалізувати. Як зазначає С.О.Сунегін, «лаконічна програмна формула поняття «функції держави» деталізується у процесі діяльності суб'єктів владних повноважень, за допомогою якої забезпечується необхідний нормативно-організуючий вплив на суспільство, а також реальне втілення у соціальне життя законності та правопорядку» [2, с. 270].

Конституційно визначено, що «забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави». Стаття 17 Конституції України містить, крім того, важливе положення про те, що «військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності» [3]. Зважаючи на ці конституційні положення відбулося реформування відповідних військових структур, що забезпечували охорону державного кордону у правоохоронне утворення.

Внаслідок збройної агресії щодо нашої держави в охороні державного кордону відтворено використання військових методів. Водночас, Державна прикордонна служба України (надалі – Держприкордонслужба України) виконує завдання, які безпосередньо спрямовані на забезпечення, захист та реалізацію прав і свобод окремих індивідів. Це пов'язано і з повноваженнями щодо протидії правопорушенням, і з тим, що органи охорони державного кордону здійснюють свою діяльність на шляхах міграційних потоків. Протягом 2017 року цими органами та їх підрозділами затримано 3813 нелегальних мігрантів, що на 44% більше, ніж у 2016 році, відмовлено у пропуску 5119 іноземцям – потенційним нелегальним мігрантам, у 1,5 рази більше, ніж у 2016 році. Прийнято 1107 рішень про примусове повернення та видворення іноземців-правопорушників (2016 р. – 967 рішень), зокрема, у 710 випадках – про повернення (2016 р. – у 664 випадках), у 397 випадках – про видворення (2016 р. – у 303 випадках) [4].

Нормативно визначено, що протидія нелегальній міграції є однією із основних функцій з прийняттям Закону України «Про Державну прикордонну службу України». Її виконання поряд з іншими основними функціями становить оперативно-службову діяльність цього правоохоронного органу спеціального призначення [5]. Ці дві ключові позиції статусного закону підтверджують тезу про те, що протидіючи нелегальній міграції Держприкордонслужба України виконує своє державне призначення. Б.М.Марченко класифікуючи функції Держприкордонслужби України на основні, загальні та допоміжні, вказує, що для виконання перших, власне, й створено систему органів охорони державного кордону [6, с. 10].

Відображення протидії нелегальній міграції як функціонального напрямку діяльності Держприкордонслужби України залишалося би суто теоретичною моделлю без нормативного закріплення прав та обов'язків, що дають можливість здійснити таку функцію. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» містить окремий розділ, яким визначено обов'язки і права органів, підрозділів, військовослужбовців, а також працівників Держприкордонслужби України [5]. Однак, свого часу стало досягненням регламентація комплексу повноважень Держприкордонслужби України щодо боротьби з нелегальною міграцією в спеціально призначеному правоохоронному законодавстві. Це важливо з метою забезпечення, в першу чергу, єдності процесуальної форми, яка не може існувати тільки для потреб охорони державного кордону. Лише окремі процесуальні права встановлені безпосередньо Законом України «Про Державну прикордонну службу України».

Нарешті, слід зазначити, що функція протидії нелегальній міграції характеризується для Держприкордонслужби України обмеженим територіальним масштабом діяльності – державний кордон України та межі контрольованих прикордонних районів [5]. Видається, що таке положення Закону України «Про Державну прикордонну службу України» сформульовано скоріше за все з метою розмежувати компетенцію органів охорони державного кордону з іншими державними органами, уповноваженими вести боротьбу з нелегальним перебуванням на території країни іноземців та осіб без громадянства. Хоча окремі процесуальні повноваження органів Держприкордонслужби України (примусове повернення та примусове видворення) дійсно можуть бути здійснені лише стосовно іноземців та осіб без громадянства, які затримані ними у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України.

У сучасних умовах аналізована функція органів, уповноважених охороняти державний кордон набуває екстериторіального характеру і може бути реалізована навіть за кордоном. Наприклад, на двосторонньому рівні досягнуто

домовленості про організацію спільного контролю у міжнародному пункті пропуску через українсько-молдовський державний кордон для автомобільного сполучення «Маяки – Удобне – Паланка» на території Республіки Молдова [7].

Як свідчить досвід зарубіжних країн повноваження органів прикордонної служби щодо протидії нелегальній міграції не обмежується прикордонним простором. Відповідно до ч. 1 ст. 289 Закону Республіки Польща про іноземців контроль за законністю перебування іноземців на її території здійснюється не лише поліцією, але й органами прикордонної охорони з метою встановлення фактичного стану дотримання положень про умови в'їзду іноземців та перебування їх на території держави [8]. Зважаючи на те, що 82 % нелегальних мігрантів затримується за незаконне перетинання державного кордону на виїзді з України [4], виглядає доцільним поширення контрольних повноважень Держприкордонслужби України на територію всієї країни.

Таким чином, нелегальна міграція залишається загрозою для національної безпеки, що зумовлює необхідність державної реакції на таке протиправне явище. Саме із значними повноваженнями щодо протидії нелегальній міграції пов'язується правоохоронний характер діяльності та відповідний статус Держприкордонслужби України. Для цього правоохоронного органу здійснення вказаних повноважень є функцією, що визначає його призначення. Законодавче удосконалення такого напрямку діяльності пов'язано з урахуванням необхідності поширення відповідних повноважень органів охорони державного кордону на територію всієї країни з урахуванням особливостей виконання завдань на межі з тимчасово окупованими територіями.

Список використаних джерел

1. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 482-р від 12 липня 2017 року // Офіційний вісник України. – 2017. – № 60. – Ст. 1837.
2. Сунегін С.О. Функції сучасної держави: питання аксіологічного осмислення / С.О.Сунегін // Альманах права. – 2017. – Вип. 8. – С. 269 – 277.
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (з наступними змінами та доповненнями).
4. Державна прикордонна служба України. Інфографіка (Результати оперативно-службової діяльності за 2017 рік) (12.02.2018) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dpsu.gov.ua/ua/photo/infografika-rezultati-operativno-sluzhbovoi-diyalnosti-za-2017-rik>.
5. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 року // Урядовий кур'єр. – 2003. – 7 травня (з наступними змінами та доповненнями).

6. Марченко Б.М. Адміністративна діяльність Державної прикордонної служби України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Б.М.Марченко; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2009. – 21 с.

7. Протокол між Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Державною фіскальною службою України і Департаментом прикордонної поліції Міністерства внутрішніх справ Республіки Молдова, Митною службою Республіки Молдова щодо організації спільного контролю в міжнародному пункті пропуску «Маяки – Удобне – Паланка» на території Республіки Молдова від 5 червня 2017 року // Офіційний вісник України. – 2017. – № 71. – Ст. 2194.

8. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach // Dziennik Ustaw. – 2013. – Poz. 1650.

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ПРИ ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ МІГРАНТОМ

Огерук І. С., к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри кримінального права і процесу
Університету Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)

Під міграцією розуміється переміщення чи переселення населення в середині країни – так звана внутрішня міграція, а також з однієї країни в іншу – зовнішня міграція. Відповідно, суб'єктами міграційної злочинності є мігранти. Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що рівень злочинності мігрантів залежить від нелегальної міграції, а категорії злочинів, що вчиняються мігрантами, залежать від рівня організованості злочинності мігрантів [2, с. 202].

У разі вчинення злочину мігрантом найбільше проблемних питань виникає у частині встановлення особи, яка вчинила протиправне діяння. Це зумовлюється такими чинниками:

- потерпілим та свідкам важко описати та впізнати особу, яка вчинила правопорушення;
- шукати правопорушника необхідно у специфічному мігрантському середовищі.

Слід враховувати те, що опис та впізнання особи, яка вчинила злочин, потерпілими і свідками здійснюється на основі характерних ознак зовнішності правопорушника. Такі ознаки зовнішності в криміналістичному аспекті поділяються на два види: власні та супутні. Власними називаються ті ознаки, які належать людині від народження або природньо набуваються в процесі життя. Вони відносяться до будови тіла людини і, в свою чергу, поділяються на

загальнофізичні, анатомічні та функціональні. Супутніми називають ознаки, що не є невід'ємними від зовнішності людини, але доповнюють її поведінку, дають уявлення про особливості способу життя (одяг, аксесуари, прикраси, носильні речі тощо) [1, с. 202].

При вчиненні злочину потерпілі та свідки переважно звертають увагу на ті ознаки правопорушника, які їм легко запам'ятати. Це переважно загальнофізичні (стать, вік, етноантропологічний тип) та супутні ознаки (тип і колір одягу). Функціональні ознаки, якщо вони не мають видимих аномалій та характерних рухів, переважно упускаються як стандартні рухи людини. Якщо правопорушення вчинено мігрантом, анатомічні ознаки, за умови, що не має певних видимих індивідуальних особливостей, сприймаються найтяжче. Це пов'язано із тим, що процес сприймання іншої людини чи цілого етносу може супроводжуватися різноманітними ефектами, такими як крос-расовий ефект, крос-расова установка, які можуть спотворювати перцептивний процес і впливати на міжособистісну взаємодію. Феномен «крос-расового ефекту» – це знижена здатність впізнавати обличчя та розуміти вирази обличчя людей, які не належать до власної етнічної групи. Крос-расовий ефект науково досліджений в галузі поведінкової біології, етології людини та соціальної психології. Перше дослідження крос-расового ефекту було опубліковане в 1914 року, де описувалось, що люди мають схильність сприймати людей інших рас та етнічних груп всіх «на одне лице». Сучасні дослідження доводять, що на показник точності розпізнавання обличчя впливають певні суб'єктивні фактори. Так, безпосередньо і позитивно впливають самооцінка товариськості та тривалість спілкування. Натомість, соціальна дистанція є основним фактором, який знижує точність розпізнавання. Показник точності розпізнавання залежить й від об'єктивних чинників. Зокрема, наявність досвіду спілкування з представником будь-якої етнічної групи, за результатами досліджень, підвищує точність розпізнавання обличчя. Також, опитувані з вищою та незакінченою вищою освітою розпізнають обличчя краще, ніж особи з середньою освітою. Тип освіти також значущо впливає на якість розпізнавання: найнижчі показники спостерігаються в осіб, які отримують військову або технічну спеціальність, найвищі – у гуманітаріїв. Тип поселення також значущо впливає на точність розпізнавання. Міські жителі розпізнають обличчя більш точно, ніж жителі села [3, с. 189].

Специфічність мігрантського середовища проявляється у таких особливостях:

- наявність мовного бар'єру між представником правоохоронного органу, який проводить пошук правопорушника, та особами, серед яких проводиться пошук;
- наявність окремих традицій, переконань тощо, на котрі треба зважати під час проведення пошукових дій;

- вплив вищеописаного «крос-расового ефекту» на осіб, що проводять пошук правопорушника;
- негативне сприйняття мігрантами будь-яких дій представників влади, якщо вони вважають, що їхні права порушуються (незалежно від того, чи це дійсно мало місце, чи ні).

Більшість мігрантів, які прибувають до Європи, це жителі окремих близькосхідних країн та Африки. На жаль, переважна більшість з них, до того часу, поки не будуть інтегровані у суспільство, не володіє мовами спілкування країни перебування. Вони продовжують спілкуватися мовами своїх країн, звідки вони прибули. Відповідно, проведення пошукових заходів з метою виявлення правопорушника у іншомовній сфері є досить непростим завданням, оскільки навіть провести серед мігрантів просте опитування є неможливим за відсутності носія мови, який співпрацює з правоохоронними органами.

Більшість мігрантів, як вже зазначалося, прибуває із Близького Сходу та Африки. В силу спільності релігійних поглядів, окремих традицій у повсякденному житті, наявності мовного бар'єру та інших чинників, вони, як правило, проживають компактними групами (в центрах для біженців, окремих районах населених пунктів). В таких своєрідних анклавів існують певні умовності щодо спілкування з представниками влади з приводу вчинених правопорушень, які передбачають надання мінімуму інформації для розслідування (нічого не знаю, нічого не бачив, нічого не чув). Це пов'язано із кількома факторами. По перше, таким чином мігранти намагаються відмежуватися від вчиненого правопорушення, яке може показувати їхню общину у негативному світлі. По друге, окремі правопорушення вони не вважають такими і апріорі підтримують винну сторону. Це стосується ситуацій, коли, на їхню думку, є винною інша сторона, яка спровокувала винного на певні протиправні дії, який не міг вчинити інакше згідно традицій, релігійних переконань тощо. По третє, надання інформації представникам влади окремим мігрантом може викликати побоювання останнього за власний добробут, життя та здоров'я своє або рідних в зв'язку з можливим переслідуванням з боку мігрантів, які вчинили правопорушення, чи їх родичів. Крім цього, не слід відкидати варіант засудження такої співпраці рештою осіб мігрантської спільноти.

Вплив «крос-расового ефекту» на осіб, що проводять пошук злочинця, проявляється в тому, що такій особі досить тяжко вирізнити серед мігрантів саме правопорушника. Навіть ознайомлення працівника правоохоронного органу з точним описом зовнішніх ознак чи зафіксованими на матеріальних носіях зображеннями правопорушника може бути недостатньо для його ідентифікації за уявним образом, що має місце в разі пошуку серед групи мігрантів, які є іншого расового типу, ніж особа, що проводить пошук.

Проводячи пошукові заходи з виявлення правопорушників у мігрантському середовищі, слід враховувати те, що будь-які дії представників правоохоронних органів, особливо пов'язані із застосуванням до мігрантів заходів фізичного впливу, спецзасобів чи вогнепальної зброї, незважаючи на їхню законність та виправданість, можуть спровокувати агресивну поведінку останніх. Незважаючи на законність вимог та дій представників влади, до агресивних неправомірних дій у таких ситуаціях може долучатися велика кількість інших мігрантів, влаштовуючи масові заворушення.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що складнощі у встановленні особи злочинця при вчиненні злочину мігрантом пов'язані із тим, що потерпілим та свідкам важко описати та впізнати особу, яка вчинила правопорушення, а також з тим, що шукати правопорушника необхідно у специфічному мігрантському середовищі.

Список використаних джерел

1. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 544 с.
2. Соломко Ю. Ю. Окремі проблеми попередження злочинності мігрантів / Ю. Ю. Соломко // Право і суспільство. Науковий журнал. – Дніпропетровськ: ВНПЗ «Дніпропетровський гуманітарний університет», 2014. – №1. – С. 201-206.
3. Суруджій М. П. Дослідження сприймання та розпізнавання обличч в етнічному аспекті / М. П. Суруджій // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: збірник наукових праць. Вип. 19. – К.: Логос, 2013. – С. 183-191.

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Орловська Н.А., д.ю.н., професор,
професор кафедри кримінального права та процесу
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький, Україна)

Торгівля людьми – глобальний феномен, тривале протистояння якому з боку світової спільноти отримало новий поштовх після прийняття Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності і Додаткового протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї.

За даними Управління ООН з наркотиків і злочинності (далі - Управління), жертвами торгівлі людьми є громадяни, принаймні, 127 країн світу. Ці дані є неповними, адже, як зазначає Управління, найкраще задокументованою є ситуація з жертвами сексуальної експлуатації у країнах Європейського союзу [1]. Це означає, що, по-перше, в інших регіонах світу, по-друге, щодо жертв торгівлі, які піддаються іншим видам експлуатації, латентність залишається надвисокою.

Щодо торгівлі людьми як транснаціонального злочину запобігання здійснюється на кількох рівнях – національному, регіональному та світовому; в більшості держав воно забезпечене нормативно, інституційно, організаційно, на запобіжну діяльність у цій сфері виділяються певні ресурси (хоча їх завжди не вистачає). Іншими словами, сформована основа запобігання торгівлі людьми як транснаціональному злочину:

ратифіковані зазначені Конвенція і протокол;

діє спеціалізоване Управління ООН, яке має повноваження надавати підтримку країнам - членам ООН у розробленні та реалізації заходів, включаючи адвокаційні заходи, розроблення та реалізацію законодавства, політик, стратегій і програм, заходів з посилення потенціалу для громадських організацій, і державних установ. Управління пропонує державам допомогу не лише у розробці комплексних національних стратегій та окремих законів, розвитку місцевого потенціалу, але й у наданні ресурсів для їх реалізації, інструментів для налагодження міжнародного співробітництва в проведенні розслідувань та кримінального переслідування; окрім Управління діють й інші міжнародні структури, наприклад, Міжнародна організація міграції;

наявні спеціальні програми щодо запобігання торгівлі людьми, наприклад, міжнародна ініціатива ЄС «Глобальна програма запобігання та протидії торгівлі людьми та незаконному ввезенню мігрантів»;

сформовано національні стратегії щодо протидії торгівлі людьми, які включають визначення національних координаторів заходів у сфері протидії торгівлі людьми (наприклад, в Україні – це Міністерство соціальної політики), діяльність правоохоронних органів та громадських організацій;

наявні окремі нормативні акти та приписи кримінального, кримінального процесуального законодавства, на підставі яких у національних правових системах здійснюється робота по попередженню торгівлі людьми, а особи, винні у вчиненні відповідних злочинів, притягаються до кримінальної відповідальності.

У цей же час ефективність запобігання оцінюється, переважно, за правоохоронною складовою, тобто за статистичними даними стосовно кількості кримінальних проваджень (справ), потерпілих і винних, притягнутих до відповідальності.

Прикладом є стан протидії торгівлі людьми в Україні, зведені статистичні дані щодо якого надані Міжнародною організацією міграції [2, 3]. Якщо брати кількість кримінальних справ (проваджень), порушених за торгівлю людьми, то ці дані свідчать про досить неоднорідну картину: пік порушених справ припав на 2005 р. – 415, мінімум було зареєстровано у 2014 р. – 109, за першу половину 2017 р. – 144 кримінальних провадження. Щодо осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, то максимальна питома вага вироків відносно порушених справ (проваджень) припала на 2012 р. – 59%. Тобто у найбільш ефективний рік було доведено до логічного завершення лише трохи більше половини кримінальних справ (проваджень). Мінімальна кількість вироків припала на перші роки дії КК України – 2001 та 2002 рр. (6%), з плином часу їх кількість коливалася у межах від 20% до зазначених 59%. При цьому останні роки спостерігається зменшення зазначеного показника: якщо у 2013 р. – 49,2%, то у 2014 р. – 26,6%, у 2015 р. – 20,7%, у 2016 р. – 24,3%.

За період з січня 2000 р. по червень 2017 р. 13 485 постраждалих осіб отримали комплексну реінтеграційну допомогу (юридичну, медичну, психологічну, фінансову, освітню та інші види допомоги в залежності від індивідуальних потреб).

Про що говорять ці статистичні дані? На наш погляд, враховуючи їх можна обговорювати питання досконалості нормативних текстів, на підставі яких здійснюється правоохоронна діяльність. Але успіхи в запобіганні торгівлі людьми вони не ілюструють.

Вбачається, що ефективність запобігання цьому виду транснаціональної організованої злочинності лежить, у першу чергу, в економічній площині. Показовими тут є питання доходності торгівлі людьми: зрозуміло, це приблизні дані, й аналіз зачіпає лише активи злочинних організацій (спорадичні факти торгівлі людьми обраховані бути не можуть).

Приблизний обсяг щорічного обігу грошей у сфері торгівлі людьми - до 65 млрд. дол. США. Деякі аналітики, наприклад, Х.І. Торребланка (2013), досить скромно оцінюють перспективи зростання прибутків на ринку торгівлі людьми, наголошуючи на значно більшій затребуваності інших видів транснаціональної організованої злочинності, наприклад, фальсифікації ліків, виробництва контрафактної продукції, грального бізнесу.

Однак звернемо увагу, що для торгівлі людьми не потрібні промислові потужності, сировина, працівники хоча б мінімальної кваліфікації. Для цього виду транснаціональної організованої злочинності притаманні незначна витратність першого етапу становлення бізнесу, невисокі ризики бути притягнутим до кримінальної відповідальності, достатньо високий попит на жертв, готовність (!) багатьох жертв бути втягнутими у відповідні схеми тощо. Тому, хоча за доходністю торгівля людьми й поступається іншим видам

організованої злочинності, за прибутковістю (дохід мінус витрати) вона залишається досить привабливою для кримінального світу.

Одним із факторів цієї привабливості, без сумніву, є готовність значної кількості населення ризикнути задля покращення економічного стану. Для України – це головний фактор. Так, за даними американського аналітичного центру Heritage Foundation, Україна посіла останнє місце в Європі та 150-е місце з 186 країн світу за рейтингом економічної свободи. При цьому три показники – право власності, свобода торгівлі, цілісність управління – мають тенденцію до погіршення. Україна на сьогодні знаходиться у групі держав з переважно невільною економікою [3]. Окрім того, за оцінками останнього року Україна посіла 8-е місце з 13 країн Східної Європи і Центральної Азії та 11-е місце серед 30 країн з низьким рівнем доходів [4].

Загалом 21% від загального населення України належить до уразливої групи. Досить ілюстративним може бути порівняння по областях: якщо в Одеській області уразлива група складає 5% населення, то у сусідній Миколаївській – у 2 рази більше (11%), а у Херсонській – вже 13%. За даними МОМ, найвищий рівень потенційної трудової міграції (тих, хто вже знайшов роботу за кордоном або найближчим часом планує це зробити) переважно у тих же областях, де найвища частка трудових мігрантів - у Тернопільській, Закарпатській та Рівненській областях. Серед чоловіків значно більше потенційних трудових мігрантів, ніж серед жінок: 17% чоловіків та 8% жінок вже знайшли роботу за кордоном або найближчим часом планують це зробити. в цілому серед чоловіків частка тих, хто належить до уразливої групи, більша, ніж серед жінок - 24% проти 19% [2].

На наш погляд, зазначене дає підстави наголошувати на тому, що у комплексному підході до запобігання торгівлі людьми можна виокремлювати кілька акцентів:

1. Зменшення економічної і соціальної бази організованої злочинності. Однак наголошувати тут лише на традиційному загальносоціальному запобіганні сенсу не має, вочевидь, слід ставити питання про легалізацію так званих «заборонених благ» при зростанні ризиків бути притягнутим до відповідальності за кримінальний бізнес.

2. Цільова робота з групами ризику. В цій сфері пріоритет має бути відданий інститутам громадянського суспільства. Однак її результативність у контингенті повнолітніх осіб, зокрема, чоловіків, прямо корелює зі підвищенням рівням життя.

3. Правоохоронна діяльність. Однак система кримінальної юстиції посідає останнє місце в інституційній черговості запобігання торгівлі людьми, тому сподівання, що кримінально-правовий інструментарій зможе суттєво покращити ситуацію, видаються перебільшенням. Але доцільно удосконалювати нормативний текст, зокрема, максимально наблизити ст.149

КК до положень Додаткового протоколу, який Україна ратифікувала без зауважень. Є сенс обговорювати перегляд санкцій у частині включення у ч.1 ст.149 КК конфіскації майна, а також визначення її як обов'язкового додаткового покарання (на сьогодні воно передбачено у чч.2, 3 ст.149 КК як факультативне). Однак цей аспект може стосуватися лише тих осіб, які опиняються у полі зору правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Інформація з екрану. – Режим доступу: <http://qoo.by/3U5M> (дата звернення - 25.02.2018 р.)
2. Інформація з екрану. – Режим доступу: <http://qoo.by/3U7y> (дата звернення - 25.02.2018 р.)
3. Інформація з екрану. – Режим доступу: <http://qoo.by/3U7B> (дата звернення - 25.02.2018 р.)
4. Інформація з екрану. – Режим доступу: <http://qoo.by/3U7u> (дата звернення - 25.02.2018 р.)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Острогляд О.В., к.ю.н., доцент,

*проректор з наукової роботи Університету Короля Данила
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

Протягом багатьох років Україна вважається країною походження постраждалих від торгівлі людьми. Проте останніми роками Україна стає також країною призначення. В Україну прибувають іноземні громадяни із країн, де тривають військові конфлікти, у пошуках безпечного місця проживання. Саме вони можуть постраждати від торгівлі людьми на території України, так само, як і громадяни України, можуть потрапити у схожу ситуацію у власній країні. У більшості випадків Україна дедалі більше стає країною призначення для торгівлі людьми з метою трудової експлуатації у сільському господарстві та на будівництві.

За останні роки багато зроблено в дослідженні цього питання та формуванні нормативної бази протидії торгівлі людьми, але якщо проблема і далі на слуху і кількість постраждалих є стабільно високою, зупинятися на досягнутому не потрібно.

Подальші кроки в цьому напрямку повинні базуватися на висновках і пропозиціях, які вже зроблені.

В сфері нормативного регулювання потрібно звернути увагу на наступне.

Основу протидії торгівлі людьми складають норми міжнародного законодавства. Так, 15 листопада 2000 року резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї прийнятий Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, яким визначено, що «торгівля людьми» означає здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу.

Україна також має норми, що передбачені для протидії торгівлі людьми, з прийняттям 2001 року нового Кримінального кодексу відповідальність за такі дії передбачена ст. 149.

Крім того, прийняття Україною у вересні 2011 року Закону «Про протидію торгівлі людьми» суттєво наблизило українське законодавство до найкращих міжнародних стандартів в цій сфері. Відтак, українське законодавство в цілому відповідає положенням Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (стаття 149 Кримінального Кодексу України, Закон України «Про протидію торгівлі людьми»). В Україні передбачено достатньо суворі та адекватні санкції за торгівлю людьми та пов'язані з нею злочини. У законі «Про протидію торгівлі людьми» міститься низка інноваційних положень, які стосуються захисту потерпілих від торгівлі людьми. Наприклад, з метою ефективної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, та їх захисту створюється Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.

На виконання Закону України «Про протидію торгівлі людьми» було прийнято Постанову КМУ «Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2015 року» яка передбачала, що метою Програми є запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності переслідування осіб, які вчиняють пов'язані з нею злочини або сприяють їх вчиненню, а також захист прав осіб, що постраждали від торгівлі людьми, та надання їм допомоги.

Характеризуючи стан наукового дослідження зазначеної проблематики варто вказати на певні заходи системного характеру та діяльність громадських організацій та навчальних закладів, що характеризуються системною діяльністю (Ла Страда, Харківська правозахисна група, ВНЗ системи МВС та ін.).

Серед монографій, посібників та збірників варто вказати:

О. М. Бандурка, К. Б. Левченко, О. М. Литвинов. Науково-практичний

аналіз відповідності українського законодавства положенням Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. (укр.) – Харків: Права людини, 2011. - 244 с.

Стандарти надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми: збірка нормативних документів / за заг. ред. К. Б. Левченко. Міжнарод. жіноч. правозахис. центр «Ла Страда – Україна». (укр.). – Х: Україна, 2013. – 32 с.

Сексуальна експлуатація дітей в Україні: стан та заходи з протидії / Н. П. Бочкор, Л. Г. Ковальчук, І. Є. Конченкова та ін. ; / заг. ред. К. Б. Левченко, Л. Г. Ковальчук. (укр.). – Х. : Права людини, 2014. – 64 с.

Саїнчин О. С. Протидія незаконній міграції в Україні (криміналістичні, кримінологічні та оперативно-розшукові аспекти) [Текст]: монографія / О. С. Саїнчин ; Херсон. держ. ун-т. - Херсон: Гельветика, 2016. - 435 с.

Серед наукових заходів останніх років варто відмітити наступні:

«Актуальні питання запобігання і протидії торгівлі людьми». Міжнародна науково-практична конференція. Харків, 2010.

«Боротьба з торгівлею людьми». Міжнародна науково-практична конференція. (21 червня 2013 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013.

«Актуальні питання протидії торгівлі людьми». Міжнародна науково-практична конференція. (12 листоп. 2014 р.). Харків: МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Міжнар. жіночий правозахис. центр «Ла Страда – Україна»; Департамент науки і освіти Харків. обл. держ. адміністрації ; Кримінол. асоц. України., 2014.

«Протидія торгівлі людьми з метою трудової експлуатації» Міжнародна науково-практична конференція. (06-07 липня 2017 р.). Київ: Офіс Координатора проектів ОБСЄ в Україні, 2017.

«Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми» Всеукраїнська науково-практичної конференції. (15 листопада 2017 р.). Харків, 2017.

Окремі питання, що пов'язані з торгівлею людьми і потребують коригування в сфері протидії, були сформульовані в Резолюції Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми» (11-12 березня 2016 р. Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького – з жовтня 2017 року Університет Короля Данила). Зокрема, це: - найбільше громадяни України потерпають від торгівлі людьми в Російській Федерації, Республіці Польща та інших країнах Європейського Союзу, Республіках Казахстан і Молдова; - в окремих випадках Україна також є країною призначення для торгівлі людьми (трудова експлуатація в сільському господарстві та на будівництві); - змінюється також і статеве співвідношення осіб, що постраждали від торгівлі, на сьогодні – 33% чоловіки і 77 – жінки; -

країни ЄС і Україна на сьогодні відчули вплив незаконної міграції на економіку та виявили проблеми правового регулювання.

ПВНЗ Університет Короля Данила, за сприяння CEI Cooperation Fund, вирішив зробити Міжнародний науково-практичного симпозиуму «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми» щорічним, що надасть роботі в сфері науково-практичного дослідження протидії торгівлі людьми та напрацюванню заходів протидії системного характеру. Саме тому 16-17 березня 2018 року і проводиться II Міжнародний науково-практичний симпозиум «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми».

Всі матеріали конференцій розміщено на сайті ПВНЗ Університет Короля Данила - <http://iful.edu.ua/naukova-robota/naukovi-konferentsiyi/>

МІГРАЦІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА КОРИСЛИВУ ЗЛОЧИННІСТЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ У ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Остроглядів О.І., майор поліції

*начальник Приморського РВ поліції у м. Одеса ГУНП в Одеській області
(м. Одеса, Україна)*

У юридичній літературі поняття «міграція» означає, процес переміщення людей чи соціальних груп через кордон зі зміною місця проживання. У сучасній реальності міграція відбувається під впливом різних чинників, наприклад таких як: економічні, соціальні, адміністративні, пропагандистські і т.д. Міграція чинить неоднозначний вплив на соціальні процеси. З одного боку – це відтворення кількості населення, збільшення трудових ресурсів. З іншого боку, - це ризики, які пов'язані із зростанням злочинності в регіоні.

У багатьох регіонах України, в тому числі і у Причорноморському, мігранти створюють значні за чисельністю общини. Так, за результатами наукових досліджень, на території тільки Одеської області утворилися цілі колонії: індійська – більше як 1000 осіб; в'єтнамська – біля 700; китайська – майже півтисячі осіб [1, с. 106]. Сюди ж варто додати велику кількість вимушених переселенців з районів бойових дій зі сходу та з АР Крим. Тільки у Миколаївській області їх налічується 8 275, у Херсонській – 12 475, а в Одеській – 30 324 осіб [3]. Варто погодитися з І.М.Чекмарьової, що така ситуація є додатковим чинником, що негативно впливає на загальносоціальну і криміногенну ситуацію в регіонах Півдня України [2, с.135-136]. Особливо гостро це відображається на змінах показників корисливої злочинності проти власності. Не викликають сумніву твердження стосовно того, що сама собою

міграція та масове вимушене переселення прямо не впливає на злочинність, оскільки найчастіше – це законослухняні верстви населення. Між іншим, така ситуація призводить до збільшення соціального напруження в регіонах, загострення соціальних протиріч, і, як наслідок, до ускладнення криміногенної ситуації в регіоні[2, с.135-136;6,с.226-269].

За справедливим твердженням С.В.Албула специфіка криміногенності такого явища, як міграція в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, зумовлена, насамперед, з тим, що прибулі мігранти є з низьким рівнем освіти; з усвідомленням своєї чужини, невитребуваності, факту нелегального знаходження в країні перебування; незнанням вимог чинного законодавства країни перебування; мовним і культурним бар'єром; заниженим почуттям соціальної справедливості і самооцінки; груповою та індивідуальною конформністю при анонімному способі життя; етнопсихологічними особливостями; недовірою до державних органів; соціальною дезадаптацією особистості тощо[1, с. 164-166].

За даними І.М.Чекмарьової для населених пунктів Північного Причорномор'я питання злочинності, пов'язаної з незаконними мігрантами є проблемою номер один. У Одеській, Миколаївській та Херсонській областях коефіцієнт міграції у декілька разів вищий, ніж на інших територіях. Міграційні потоки Причорноморського прикордоння в основному представлені особами із підвищеною кримінальною активністю: одинокі молоді чоловіки, раніше засуджені, особи без стабільного джерела існування та роду занять. Саме у даному типі регіонів інтенсивність злочинності, в тому числі корислива проти власності серед мігрантів у декілька разів є вищою, ніж серед місцевого населення. [2, с.134-135].

За твердженням фахівців, які підтверджуються нами, Україна є дуже привабливою територією для мігрантів, міжнародних наркоділків та етнічних злочинних угруповань, які спеціалізуються на різного роду злочинній діяльності[5, с. 428-435; 5, с. 180-190] в тому числі і на організованій злочинності корисливо-насиленої спрямованості. Так, за офіційними статистичними даними[4], зі 117947 осіб, яких підозрювали у вчиненні злочинів у 2017 році Кожна сорокова особа, яка вчинила злочин в Україні не була громадянином нашої країни, а прибула сюди з тих або інших причин із далекого чи близького зарубіжжя. В основному під категорію «мігрант» підпадали близько 2839 правопорушників[4], а саме, – іноземні громадяни (1559 осіб), громадяни СНД (1027 осіб), особи без громадянства (195 осіб), нелегальні мігранти (41 осіб), біженці або переселенці (17 осіб) із зон бойових чи стихійних лих (Табл.1).

Табл.1**Особи, які вчинили злочини на території України у 2017 році**

Виявлено осіб, які вчинили злочини	громадяни України	іноземні громадяни	громадяни СНД	Особи без громадянства	Нелегальні мігранти	біженці
117 947	116 193	1 559	1 027	195	41	17

Серед найбільш привабливих видів злочинної діяльності для мігрантів виявилася корисливо-насилюницька злочинність, діяльність у сфері обігу наркотичних засобів, злочини у сфері нелегального обігу зброї та контрабанда, а також злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення (розділ XIII КК України). За нашими даними, нерезидентами України вчиняється 13% (360 випадків) злочинів проти життя та здоров'я особи, серед яких кожне п'яте є вбивством (61 або 17%). Близько половини 1479 (52%) складають тяжкі злочини проти власності – крадіжки (1008 злочинів), грабежі (315 випадки), розбої (117 факти) або вимагання (22 протиправні дії) [4]. Кожний десятий злочин – 304 (11%), вчинений мігрантами пов'язаний з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів [4]. Практика вказує на те, що серед найбільш «модних» серед них виявилися контрабанда та збут важких або особливо небезпечних наркотичних засобів. Якщо врахувати високий рівень латентності вказаних видів протиправних дій, то реальна картина суспільної небезпеки діяльності злочинців-мігрантів може виявитися набагато більшою. За офіційними даними, мігранти чинять істотний вплив на погіршення стану громадської безпеки в Україні. Тільки у 2017 році мігрантами вчинено 191 факти протиправних дій у сфері громадської безпеки, лівова частина яких пов'язана із незаконним обігом зброї – 166 (88%) злочинів [4].

Отже, з представлених результатів наглядно випливає, що міграція є вагомим чинником, який впливає на стан правопорядку у Причорноморському регіоні України, багато в чому обумовлює зміни показників корисливих злочинів проти власності. Ці соціальні процеси мають бути під постійним контролем з боку місцевих правоохоронних органів та суб'єктів, які забезпечують соціально-економічний та адміністративний вплив на міграційні процеси у регіоні.

Список використаних джерел

1. Албул С. В. Корисливо-насилюницькі злочини відносно іноземців в Україні: кримінологічний аналіз [Текст] : монографія / С. В. Албул. – Одеса : Букаєв В. В., 2009. – 144 с.

2. Чекмарьова І.М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах України: дис. ...кандид. юрид.наук: спец.12.00.08/І.М.Чекмарьова. – Одеса, 2017. – 307 с.

3. Карта переселенців з окупованих територій України станом на 07. 08. 15 [Електронний ресурс]. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://www.slovoidilo.ua/2015/08/17/infografika/suspilstvo/karta-pereselencziv-z-okupovanyx-terytorij-ukrayiny-standom-na-07.08.15>. – Назва з екрана.

4. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року [Електронний ресурс] / Генеральна Прокуратура України. – Електрон. дан. (1файл). – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&libid=100820. – Назва з екрана.

5. Саїнчин О.С. Протидія нелегальній міграції в Україні (криміналістичні, кримінологічні та оперативно-розшукові аспекти): монографія/О.С.Саїнчин. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 436 с.

6. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір [Текст] : монографія / А. М. Бабенко. – Одеса : ОДУВС, 2014. – 416 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Політова А.С., к.ю.н.,

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз
Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг, Україна)*

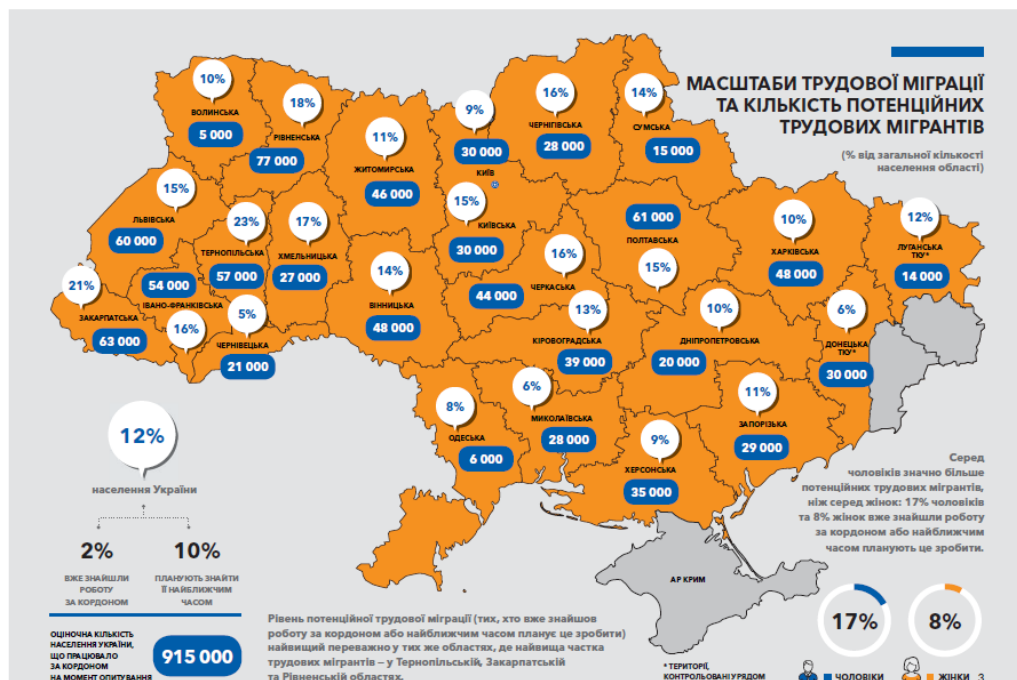
Особливістю розвитку світової економіки ХХІ століття є її глобалізація, що виявляється у вільному пересуванні капіталів, матеріальних і трудових ресурсів. Глобалізація виробництва, посилення взаємозалежності національних економік, а також, як наслідок, виникнення та постійний розвиток міжнародного ринку праці, що охоплює потоки трудових ресурсів, які перетинають національні кордони, приводять до трудової міграції України.

Н. Блюк вважає, що спроба розвинути економіку в Україні так і не призвела до вирішення проблеми реального покращення умов життя населення та зростання попиту на робочу силу. Більшість показників соціально-економічного розвитку свідчать про все більше зубожіння українського народу. Можливість працевлаштуватися на офіційному ринку праці в Україні є незначними, до того ж зайнятість у секторі економіки держави не гарантує добробуту та не забезпечує потреб відтворення робочої сили працюючого [1, с.175].

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

За даними Представництва Міжнародної організації з міграції (далі – МОМ) в Україні, у 2017 році рівень потенційної трудової міграції (тих, хто вже знайшов роботу за кордоном або найближчим часом планує це зробити) найвищий переважно у тих же областях, де найвища частка трудових мігрантів – у Тернопільській, Закарпатській та Рівненській областях [2] (див. Малюнок 1.).

Малюнок 1. Масштаби трудової міграції та кількість потенційних трудових мігрантів [2]

Наведені дані Представництва МОМ в Україні стосуються потенційних трудових мігрантів. Разом з тим, все частіше у нашому суспільстві ми стикаємося з таким словосполученням як торгівля людьми.

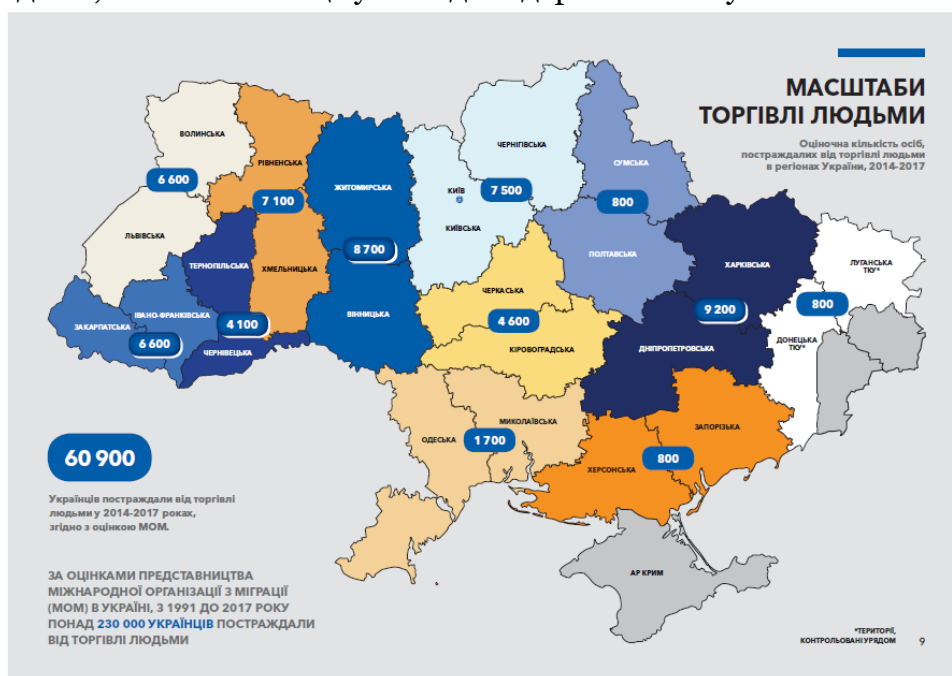
Згідно з даними Генеральної прокуратури України у 2013 році обліковано 131 випадок торгівлі людьми, у 2014 р. – 118, у 2015 р. – 110, у 2016 р. – 115. Аналізуючи ці статичні дані В. С. Батиргарєєва відзначає, що цифри говорять про те, що події останніх років, пов'язаних з конфліктом на Сході країни та проведенням там антитерористичної операції, а так само пов'язані з анексією Автономної Республіки Крим, не вплинули на офіційний рівень торгівлі людьми в Україні. Ось і перша омана, сутність якої якраз і полягає в тому, що ці події нібито істотно відбилися у динаміці (звісно ж, зростанні) злочинів, передбачених ст. 149 КК України. Повторимося, офіційна статистика – а це реальність – свідчить про достатньо стабільну картину із цим видом злочинних проявів у нашій країні [3, с.50]. Але з В.С. Батиргарєєвою можна не погодитися, оскільки у 2017 р. було обліковано 342 випадки торгівлі людьми, що говорить

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

про збільшення випадків виявлення правоохоронними органами цих злочинів і вони вже не мають настільки латентний характер.

Торгівля людьми є однією зі сфер кримінального бізнесу, що розвивається найбільш стрімкими темпами. На сьогодні масштаби цього виду злочинної діяльності у світі набули таких розмірів, що за своїми наслідками стоять на третьому місці, а за даними деяких неурядових організацій – і на другому місці, після нелегальної торгівлі зброєю та наркотиками. Тінь торгівлі людьми, на жаль, поширюється на весь цивілізований світ. Обговорення питань протидії торгівлі людьми вже давно вийшло за межі країн та неодноразово було предметом обговорень на засіданнях Організації Об'єднаних Націй. Крім того, щоденно із засобів масової інформації ми дізнаємось про постраждалих від торгівлі людьми, які мають місце у понад 60 державах світу.

Малюнок 2. Масштаби торгівлі людьми [2]

Так склалося, що за рівнем торгівлі людьми Україна знаходиться у другій групі як країна походження, транзиту й призначення для чоловіків, жінок та дітей, які зазнають примусової праці та сексуальної експлуатації. На превеликий жаль, сьогодні громадяни України, які стали жертвами торгівлі людьми, перебувають у 38 країнах світу, у тому числі Росії, Туреччині, Німеччині, Лівані, Ірландії, Болгарії, США, Сербії, Косово, Канаді та Сирії. Найбільша кількість постраждалих знаходиться на території Росії, а постраждалими від торгівлі людьми за даними Представництва МОМ в Україні протягом 2014-2017 рр. 60900 українців. Проте офіційного статусу постраждалого від торгівлі людьми в Україні, наприклад, лише у 2016 р. набули лише 274 особи.

Але врахувати рівень торгівлі людьми дуже складно. Д. С. Мельник та Л. І. Щербина відзначають, що на сучасному етапі нелегальна міграція (особливо її організовані форми) та торгівля людьми є взаємозалежними між собою протиправними явищами, які мають місце в рамках транснаціональної організованої діяльності. Зважаючи на їх тісний взаємозв'язок, нелегальну міграцію й торгівлю людьми слід розглядати як суміжні, однак відмінні одне від одного протиправні явища [4, с.50]. Отже, виходячи із викладеного, Д. С. Мельник та Л. І. Щербина вважають ці поняття суміжними, але відмінними одне від одного. Але така позиція вчених є дуже суперечливою.

Разом з тим, більшість вчених дотримується точки зору, що торгівля людьми та нелегальна міграція є відмінними між собою. Відмінність між торгівлею людьми та нелегальною міграцією полягає у таких ознаках:

По-перше, у згоді. При нелегальній міграції особа є повністю поінформованою про умови надання своїх «послуг», нелегально перетинає кордон, передбачає наявність небезпеки або неналежні умови під час перевезення погоджується з цим. З іншого боку, згода, яку постраждалі від торгівлі людьми давали на етапі вербування, відносилась до обманних обіцянок вербувальників і, таким чином, не є дійсною.

По-друге, у експлуатації. Дії посередника щодо нелегального ввозу мігрантів закінчуються після прибуття до місця призначення, тоді як торгівля людьми пов'язана із подальшою експлуатацією людини.

І, нарешті, у транснаціональному характері. Нелегальна міграція містить елемент перетину кордону, адже потрапляння до іншої країни є метою мігранта, а торгівля людьми може здійснюватись і в межах однієї країни, якщо таким чином злочинці можуть досягнути мети експлуатації людини [5].

Отже, не дивлячись на те, що 2017 рік був ознаменований роком боротьби з торгівлею людьми, ця форма рабства та работоргівлі є сумною реальністю нашого життя. Громадяни України продовжують довіряти сумним агентствам з працевлаштування та туристичним фірмам і стають постраждалими від торгівлі людьми. Більшість з них не бажають розповідати обставини, за якими вони стали жертвами торгівлі людьми. Також вони можуть не усвідомлювати, що чим більше інформації буде відомо працівникам правоохоронних органів, тим більше останні мають можливостей виявити інші факти торгівлі людьми, притягнути до кримінальної відповідальності всіх причетних до злочинної діяльності та попередити скоєння інших кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Блюк Н. Про деякі питання трудової міграції в Україні // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 837. – С. 175–180.

2. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми в Україні, 2017 / Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/migration_and_human_trafficking_in_ukraine_2017_ukr.pdf. (дата доступу 26.02.2018).

3. Батиргареєва В. С. Торгівля людьми в Україні: реальність та омана. Актуальні питання боротьби з торгівлею людьми в умовах проведення антитерористичної операції (збройного конфлікту) : Збірник матеріалів міжнародного круглого столу (м. Маріуполь, 18 трав. 2017 р.). Київ : ВД «Дакор», 2017. С.31-37.

4. Мельник Д. С., Щербина Л. І. Нелегальна міграція й торгівля людьми як прояви транснаціональної організованої злочинності в Україні: актуальні проблеми протидії // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). -2010. - Вип. 22. - С. 48–60.

5. Торгівля людьми. URL: <http://www.ddcentr.org.ua/ua/41-materiali/torgivlya-lyudmi/57-chim-vidriznyaetsya-torgivlya-lyudmi-vid-nelegalnoji-trudovoji-migratsiji.html>. (дата доступу 28.02.2018).

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЖЕРТВ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Рвачов О.М., старший викладач кафедри кібербезпеки
факультету № 4 (кіберполіції)

Харківського національного університету внутрішніх справ

Бобонець М. М., курсант 1-го курсу факультету № 4 (кіберполіції)

Харківського національного університету внутрішніх справ

(м. Харків, Україна)

Торгівля людьми – це неприпустиме порушення прав людини. Торговля людьми вважається особливо тяжким злочином в Україні. Стаття 149 Кримінального Кодексу України передбачає, що злочини, пов'язані з торгівлею людьми, караються позбавленням волі на строк від 3 до 15 років [1].

Найчастіше, після того, як такий злочин було виявлено, вся увага громадськості зосереджується на злочинці, а не на жертві чи на її близьких, що є не зовсім правильним.

Найбільш поширеними є такі види розповсюдження небезпеки жертві: насильницькі злочини під час сімейно-побутових конфліктів, насильницькі злочини з хуліганських або корисливих спонукань та найнебезпечнішою є стати жертвою зґвалтування [2].

Зазвичай жертва торгівлі людьми може потребувати надання їй певної допомоги, яка може включати в себе:

- проведення медичного обстеження та лікування;
- надання психологічної, соціальної та юридичної допомоги;
- надання тимчасового місця проживання та матеріальної підтримки;
- сприяння у професійній (пере)підготовці та працевлаштуванні;
- тощо.

В деяких ситуаціях жертвам торгівлі людьми має бути гарантований фізичний захист, що має також поширюватися на групи та асоціації, які надають допомогу жертвам.

Говорячи про необхідність надання жертвам торгівлі людьми доступу до ринку праці, пропонується, в разі потреби, реєструвати жертв трафікінгу у центрах зайнятості, де вони повинні забезпечуватися роботою, консультаціями, навчанням, участю в ярмарках вакансій та отримувати допомогу у професійній інтеграції або реінтеграції [3].

Особи, які постраждали від торгівлі людьми, потребують не тільки реабілітації та реінтеграції, але й ресоціалізації.

Ресоціалізація – це повторна (вторинна) соціалізація, що відбувається протягом усього життя індивіда. Вторинна соціалізація здійснюється за допомогою зміни установок суб'єкта, його цілей, правил, цінностей і норм. Ресоціалізація буває досить глибокою і приводить до глобальних змін в життєвому поведінці.

Потреба у вторинній соціалізації може виникати внаслідок тривалої хвороби або кардинальної зміни культурного середовища, зміни місця проживання. Ресоціалізація – це своєрідний процес реабілітації, за допомогою якого зріла особистість відновлює перервані раніше нею зв'язку або зміцнює старі.

За гармонійну повторну соціалізацію спочатку несе відповідальність сім'я індивіда, потім школа і навчальні групи, потім різні організації соціального призначення. У ролі профілактичних структур виступають правоохоронні органи [4].

Для жертв торгівлі людьми необхідні реабілітаційні програми, безкоштовні медичні, соціальні та психологічні послуги, створення кризових центрів та ін. – все це вимагає значного державного фінансування.

Торгівля людьми з України призвела до товаризації людини в нашому суспільстві, коли людина починає відчувати себе незахищеною у своїй державі [5].

Серед закладів допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, окрім територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та притулків для

дітей, визначено центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які зобов'язані забезпечувати реалізацію прав таких осіб [6].

Після встановлення статусу особі, яка постраждала від торгівлі з урахуванням результатів проведеної оцінки потреб протягом десяти робочих днів центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді складає план реабілітації постраждалої особи за її письмовою згодою.

У плані реабілітації зазначається перелік послуг, що надаються суб'єктами відповідно до їх компетенції з метою відновлення фізичного та психологічного стану постраждалої особи та її соціальної адаптації.

План реабілітації складається на строк, що необхідний для його виконання з урахуванням індивідуальних потреб постраждалої особи і не може перевищувати строк дії статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

План реабілітації може передбачати надання соціальних послуг, передбачених наказом Міністерства соціальної політики України від 19.07.2013 № 432 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми» [7].

Послуги особам надаються відповідно до стандарту надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Під час виконання плану реабілітації необхідно обов'язково передбачити можливість внесення змін до нього за участю особи, яка постраждала від торгівлі людьми, а також щоквартальний моніторинг ефективності його виконання.

Після завершення виконання плану реабілітації особа, яка постраждала від торгівлі людьми в обов'язковому порядку інформується про способи соціальної підтримки, якими вона може скористатися в майбутньому.

За потреби робота з особою, яка постраждала від торгівлі людьми продовжується і після завершення виконання плану реабілітації шляхом здійснення її соціального обслуговування (надання, за необхідності, відповідних соціальних послуг) [8].

На сьогодні в Україні залишається необхідність:

- введення навчання роботі з жертвами торгівлі людьми в базові програми підготовки спеціалістів всіх установ, причетних до Національного механізму перенаправлення для постраждалих від торгівлі людьми;
- спеціальної психологічної підготовки всіх працюючих з потерпілими, яка б включала як методики роботи по ідентифікації їх, так і подальший психологічний супровід при ресоціалізації [9].

На теперішній час в Україні вже накопичений певний позитивний досвід надання допомоги жертвам торгівлі людьми.

Список використаних джерел

1. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 28.02.2018).
2. Шкода, яка заподіюється жертві, та проблеми її ре соціалізації // URL: http://lib-net.com/content/9270_Shkoda_yaka_zapodiuietsya_jertvi_ta_problemi_ii_resocializacii.html (дата звернення: 28.02.2018).
3. Мігалчан Аліса-Тетяна. Аналіз позитивного міжнародного досвіду у боротьбі із торгівлею людьми за допомогою інструменту ГРЕТА // Актуальні проблеми правознавства. Випуск 2 (10). 2017. С. 27-31. URL: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/viewFile/133/134> (дата звернення: 28.02.2018).
4. Ресоциализация // Психология и психиатрия. URL: <http://psihomed.com/resotsializatsiya/> (дата звернення: 28.02.2018).
5. Протидія насильству та торгівлі людьми // Центр у справах сім'ї та жінок Деснянського району міста Києва. URL: <http://fam-center.at.ua/publ/4-1-0-12> (дата звернення: 28.02.2018).
6. Надання соціальних послуг різним групам осіб, які постраждали від торгівлі людьми (Методичні рекомендації). К.: Фенікс, 2011. 64 с. URL: <https://www.osce.org/ukraine/93269?download=true> (дата звернення: 28.02.2018).
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо надання соціальних послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми»: наказ Міністерства соціальної політики України від 19.07.2013 № 432 // Міністерство соціальної політики України. URL: <http://www.msp.gov.ua/documents/539.html?PrintVersion> (дата звернення: 28.02.2018).
8. План реабілітації особи, яка постраждала від торгівлі людьми // Департамент соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації. URL: <http://dszn-zoda.gov.ua/node/316> (дата звернення: 28.02.2018).
9. Кіпень В. П. Допомога постраждалим від торгівлі людьми. Аналітичний звіт. Донецьк: ДІСДПА, 2010. 51 с. URL: http://www.isdpa.org.ua/sites/default/files/dopomoga_postrazhdalim_vid_torgivli_lyudmi._analitichniy_zvit.pdf (дата звернення: 28.02.2018).

**BADANIE WPŁYWU POLITYKI MIGRACYJNEJ
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ NA ILOŚCIOWE WSKAŹNIKI
EKONOMICZNEJ MIGRACJI W LATACH 2007-2016**

Rumeshak D., magistr, doktorant

*Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora
(miasto Pułtusk, Rzeczpospolita Polska)*

Aktualność tematu można przedstawić tym, że z każdym rokiem zwiększa się ilość ekonomicznych migrantów z postradzieckiego obszaru do krajów Strefy Schengen. Głównym i najbardziej atrakcyjnym krajem dla ekonomicznych migrantów z Ukrainy jest Polska. Napływ ekonomicznych migrantów z Ukrainy, zwłaszcza z zachodniej części kraju, do Polski z każdym rokiem rośnie [1]. Ważnym czynnikiem dla migrantów jest stosunek politycznej elity i ludności kraju do nich. Toż polityka polskiego rządu w stosunku do ekonomicznych migrantów odgrywa kolosalną rolę w tworzeniu relacji między ekonomicznymi migrantami a społeczeństwem polskim [2].

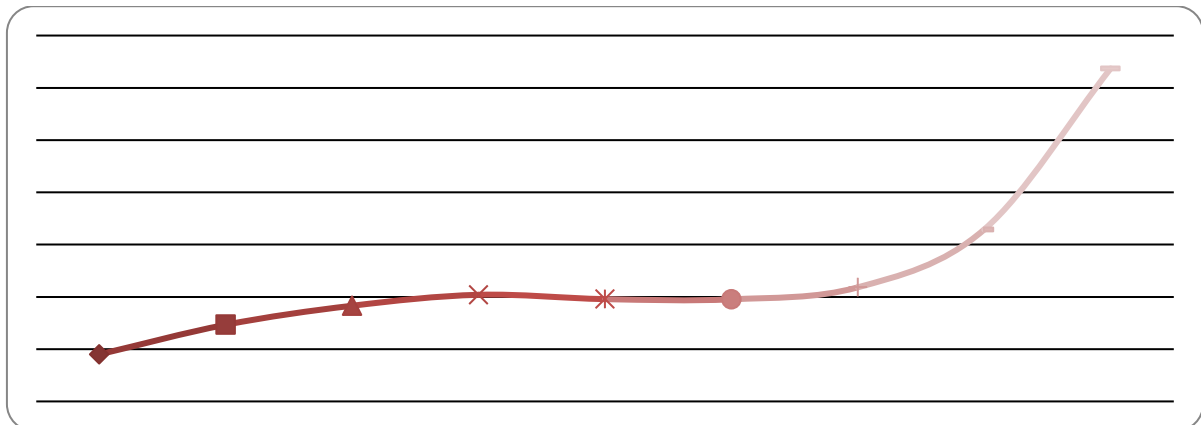
Podstawowym celem badania jest analiza wpływu decyzji polskiego rządu na przemiany przepływu ekonomicznych migrantów do Polski. A także porównawcza charakterystyka wskaźników migracji ekonomicznej w 2007 roku z tymi z wskaźnikami za 2016 rok.

Przeanalizowano i przebadano podstawowe akty prawne regulujące wykonywanie pracy przez cudzoziemca:

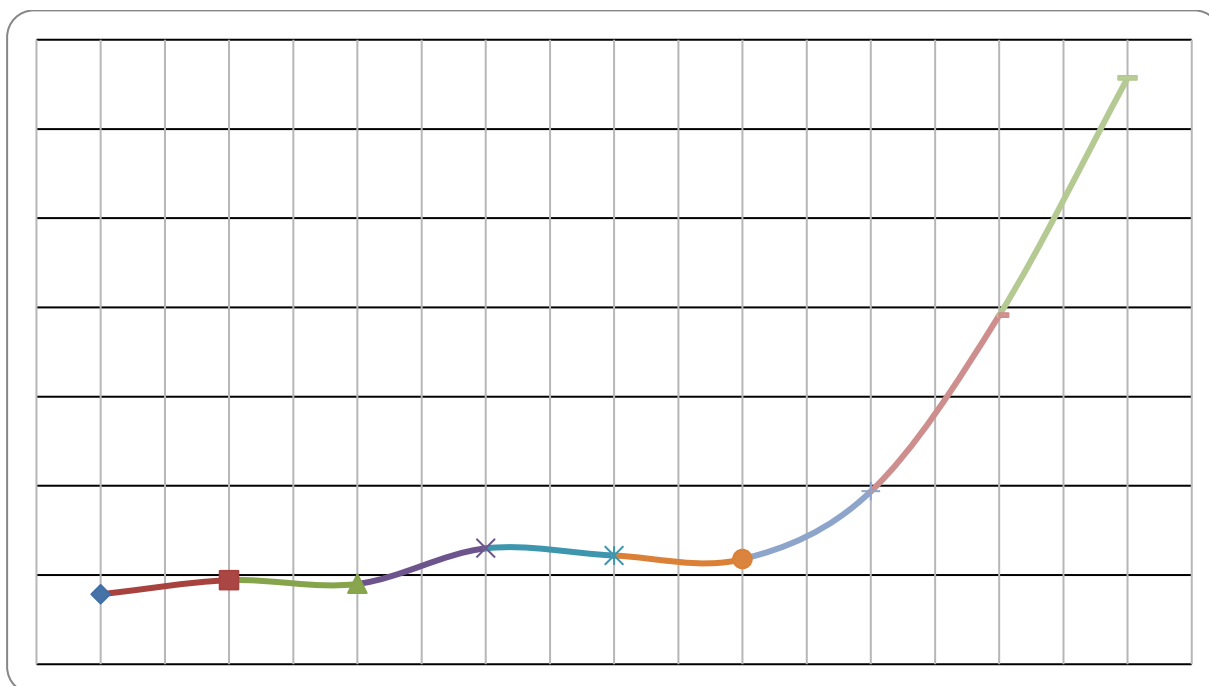
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2006 r. Nr 234, poz. 1694 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415. z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra **Pracy** i Polityki Społecznej z dnia 30 sierpnia 2006 r. w sprawie wykonywania pracy przez cudzoziemców bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z 2006 r. Nr 156 poz. 1116 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2009 Nr 6, poz. 33 ze zmianami);
- Rozporządzenie Ministra **Pracy** i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2009 r. w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca (Dz. U. Nr 16, poz. 84);
- Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 239, poz. 1593 ze zmianami);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 listopada 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. 2013, poz. 1507);

- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013r. poz. 1650 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2015 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz.U. 2015 poz. 588);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 kwietnia 2015 r. w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca (Dz.U. 2015, poz. 543);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 27 października 2016 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia wymaganego do udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji (Dz.U. 2016 poz. 1832);
- Ustawa z dnia 15 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o Karcie Polaka oraz ustawy o cudzoziemcach (Dz.U. 2016 poz. 2066).

Główne źródło danych statystycznych stanowią statystyki dotyczące liczby wydawanych zezwoleń na pracę i zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca dostępne na stronie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

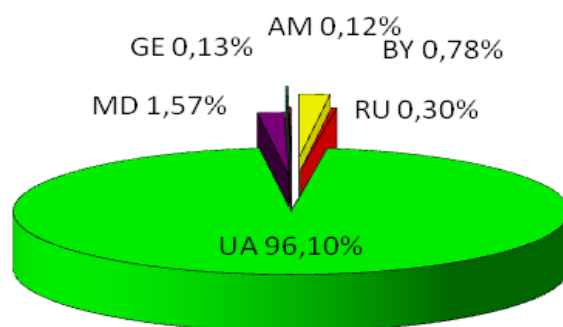

Rysunek 1–Liczba wydawanych zezwoleń na pracę w latach 2008-2016 [4]

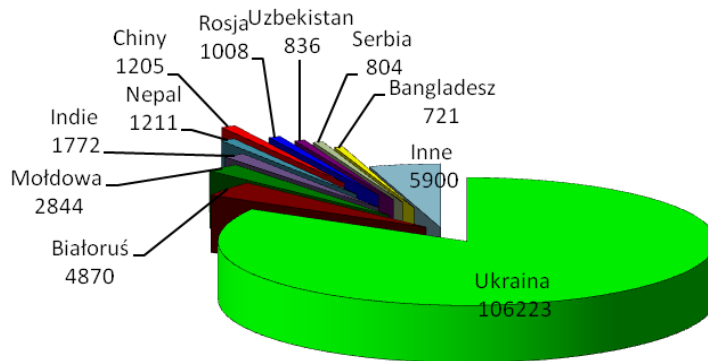

Rysunek 2 – Liczba zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi [4]

Trzeba jednak pamiętać, że oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi nie pokazują rzeczywistych rozmiarów zatrudnienia imigrantów w Polsce, lecz stanowią tylko informację o liczbie potencjalnie zatrudnionych [3]. Nie są prowadzone statystyki dotyczące liczby faktycznie zatrudnionych obywateli Białorusi, Rosji, Ukrainy, Mołdawii, Gruzji i Armenii na podstawie zarejestrowanego oświadczenia.

Rysunek 3 – Liczba oświadczeń w procentach zarejestrowanych przez powiatowe urzędy pracy w 2016 roku według obywatelstwa

Rysunek 4 – Zezwolenia na pracę cudzoziemców wydane w 2016r. według 10 najliczniej reprezentowanych obywatelstw

Przeanalizowano dynamikę zmiany danych statystycznych w latach 2007-2016:

➤ ilość wydanych pozwoleń na pracę od 2008 roku powoli rosła, z nieznacznym spadkiem w latach 2012-2013, mocny stopniowy wzrost wydanych pozwoleń na pracę biore początek w 2015 roku i nadal rośnie. Podział zezwoleń na pracę ze względu na obywatelstwo cudzoziemca wskazuje na coraz silniejszą dominację pracowników z Ukrainy (2016 rok 83,4% od wszystkich wydanych zezwoleń na pracę)[5];

➤ oświadczenia o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi, dane za 2014 - 2016 lata wskazują na kontynuację wzrostu liczby zarejestrowanych oświadczeń, w 2016 roku 96,1% od wszystkich zarejestrowanych oświadczeń przypada na obywateli z Ukrainy.

Bibliografia

1. W. Łysek, *Polityka zagraniczna wobec Ukrainy*, w: P.Musiałek (red.), *Główne kierunki polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska w latach 2007-2011*, Kraków 2012.
2. P. Kaczmarczyk, M. Okólski (red.), *Polityka migracyjna jako instrument promocji zatrudnienia i ograniczania bezrobocia*, Warszawa 2008.
3. Komunikat z badań CBOS, „Przybysze z bliska i z daleka, Czyli o imigrantach w polsce”, NR 93/2015, Warszawa, czerwiec 2015.
4. Румежак Д.С. Аналіз впливу внесених змін до існуючих законів міграційної політики урядів Польщі на зміну кількісних показників процесу економічної міграції в період з 2007 по 2016 рік /Д.С.Румежак// International Scientific and Practical Conference “WORLD SCIENCE” № 8(24), Vol.3, August 2017, Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference "The Top Actual Researches in Modern Science" (July 31, 2017, Ajman, UAE) ISSN 2413-1032, - C.24-28.

5. W. Kotowicz, *Polityka zagraniczna Polski wobec Ukrainy w okresie rządów Prawa i Sprawiedliwości w latach 2015-2016 wybrane problemy*, w: W.Kotowicz i in. (red), *Ukraina Konflikt, transformacja, integracja*, Olsztyn-Lwów 2016.

ВІТЧИЗНЯНИЙ МЕХАНІЗМ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ОСОБАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

***Рябчинська О.П., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету (м. Запоріжжя, Україна)***

Покращення доступу до правосуддя жертв торгівлі людьми є важливою складовою державної кримінально-правової політики України. Україна на сьогодні ратифікувала Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (UNTOC) 2003 року, протокол до UNTOC про попередження, припинення та покарання за торгівлю людьми, особливо жінками та дітьми 2003 року, Конвенцію МОТ № 29 про примусову та обов'язкову працю 1930 року, Конвенцію МОТ №105 про скасування примусової праці 1957 року. Такими, що зобов'язують визнані для України наступні міжнародні акти: Декларація основних принципів правосуддя для жертв та зловживань владою (прийнята Генеральною асамблеєю ООН) 1958 року; Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист та відшкодування шкоди для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини і серйозних порушень міжнародного гуманітарного права 2005 року; Рекомендовані принципи та керівництва з прав людини та торгівлі людьми (доповідь Верховного комісара ООН з прав людини Економічній та соціальній раді (ЕКОСОР E/2002/68/ADD.1, 20 травня 2002 року; Керівні принципи, що стосуються правосуддя для дітей жертв і свідків злочинів (ЕКОСОР Резолюція 2004/27)]. Також Україна має урахувати вимоги Європейської Конвенції про протидію торгівлі людьми CETS № 197, Європейської Конвенції про виплату компенсацій жертвам тяжких злочинів CETS № 116, Рекомендацію № 8 (2006 року) Комітету міністрів Ради Європи про надання допомоги жертвам злочинів, Рекомендацію № R (2000) 11 Комітету міністрів Ради Європи про протидію торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, а також План дій ОБСЕ по боротьбі з торгівлею людьми 2003 року. В цих міжнародних документах, зокрема визначаються підстави та можливі механізми надання компенсацій жертвам експлуатації і торгівлі людьми.

Право жертв торгівлі людьми на отримання компенсації підсилено Конвенцією Ради Європи про протидію торгівлі людьми, яка передбачає право вимагати компенсації з торгівця людьми за нанесення як моральної, так і матеріальної шкоди. Також ця Конвенція надає право на доступ до компенсаційних фондів, які фінансуються державою, відповідно до моделі, встановленої в Європейській конвенції про виплату компенсації жертвам тяжких злочинів (далі – ECCVVC) [1, с. 23-24]. Міжнародні директиви, що є політично обов'язковими також передбачають створення фонду з конфіскованих злочинних активів для виплати компенсації жертвам торгівлі людьми [1, с. 25].

Країни, які є сторонами UNTOC та протоколу про торгівлю людьми, мають забезпечувати наявність не менше одного виду правової процедури для забезпечення доступу жертв торгівлі людьми і компенсації, а також надавати жертвам інформацію про таку можливість. Розглянемо відповідні процедури в Україні.

Особою, яка постраждала від торгівлі людьми визнається будь-яка фізична особа, яка стала об'єктом торгівлі людьми, і визнана такою відповідно до положень Закону України «Про протидію торгівлі людьми» (ч.1 ст. 1 цього Закону) [2]. Терміни «особа, яка постраждала від торгівлі людьми» використовується для визначення будь-якої особи, що постраждала від злочину і не обмежується процесуально-правовим визначенням потерпілого як особи, що визнана потерпілою у кримінальних справах (провадженнях) про торгівлю людьми у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України [3, с. 10]. Отже особа може отримати статус «постраждалої від торгівлі людьми» та мати право на відповідну допомогу і тоді, коли вона не бажає звертатися до правоохоронних органів та брати участь у кримінальному процесі (п. 6 ст. 16 Закону).

Таке право особи закріплено в ст. 16 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» де зокрема зазначається, що особа, якій встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, має право на забезпечення особистої безпеки, а також на відшкодування моральної та матеріальної шкоди за рахунок осіб, які її заподіяли у порядку, встановленому Цивільним кодексом України (п. 4 ч.1 ст. 16 цього Закону) та на одноразову матеріальну допомогу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (п. 5 ч.1 ст. 16 цього Закону).

Кабінет Міністрів України, реалізуючи свої повноваження у сфері протидії торгівлі людьми серед іншого встановлює порядок виплати одноразової допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми. У зв'язку з чим було прийнято ряд нормативно-правових актів щодо реалізації відповідних повноважень, як от: Наказ Міністерства соціальної політики України від 14 вересня 2012 року № 577 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 02

жовтня 2012 року за № 1677/21989) «Про затвердження форми відомості про виплату одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми»; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми» від 25 липня 2012 року № 660; Постанова Кабінету Міністрів України «Про виплату одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», та одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми» від 28 лютого 2011 р. № 268 (із змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 04 березня 2013 року № 71); Наказ Міністерства соціальної політики України від 05 березня 2013 року № 99 «Про затвердження форми заявки про виділення бюджетних коштів для здійснення виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми».

Виплата матеріальної допомоги здійснюється органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурними підрозділами з питань соціального захисту населення обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі їх створення) (крім міст Києва та Севастополя) рад одноразово у розмірі трьох прожиткових мінімумів для відповідної категорії осіб (діти віком до шести років; діти віком від шести до 18 років; працездатні особи; особи, які втратили працездатність), установлених на момент звернення особи за матеріальною допомогою [4].

В тому ж разі, коли особа, яка постраждала від торгівлі людьми звертається до правоохоронних органів та стає учасником кримінального провадження вона має право заявити цивільний позов. Так, згідно з ч. 1 ст. 128 КПК особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальному провадженні, а також особа, цивільний позов якої залишено без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства (ч. 7 ст. 128 КПК).

Досліджуючи проблематику відшкодування шкоди потерпілим саме від злочину, передбаченого ст. 149 КК України фахівці зазначають приміром, що лише у 9 з 45 вироків, які були розміщено в реєстрі за 2010 рік, йшлося про моральну шкоду до того ж досить поверхово і, у більшості випадків, — без

спроби навести аргументи щодо підстав, розміру стягнутого відшкодування або пояснення, чому суд вирішив, що підстави для стягнення відсутні [5, с. 43].

За вироками, що набрали законної сили за вчинення злочину, передбаченого ст. 149 КК України в 2015 році було засуджено 32 особи, в 2016 році – 26 осіб [6]. Аналіз 22 вироків, за якими вказані особи були засуджені особи за вчинення злочину, передбаченого ст. 149 КК України в 2016 році засвідчив наступну ситуацію. В 12 з 22 вироків (55%) цивільний позов не було заявлено, оскільки потерпілі не мали претензій до винних осіб. Не згадано про заявлення цивільного позову в 4 вироків (18%). Цивільний позов залишено без задоволення, оскільки шкоду було відшкодовано до судового розгляду справи – 1 вирок (4,5%). Отже тільки в 5 вироків (22,5 %) цивільні позови до винних осіб були заявлені та задоволені повністю (2 вироків) або частково (3 вироків). Суми відшкодування моральної шкоди потерпілим, заподіяної внаслідок душевних страждань, варіювалися від 10000 грн до 50000 грн. В окремих випадках суд задовольняв моральну шкоду частково (приміром в розмірі 5000 грн) без обґрунтування своєї позиції.

Звертає на себе увагу той факт, що за період з січня по грудень 2016 р. Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні виявило 1151 особу, яка постраждала від торгівлі людьми (ОПТЛ) з метою трудової та сексуальної експлуатації у 21 країні, у т.ч. в Україні, та надало їм допомогу [7]. Тож більш поширеним компенсаційним механізмом жертв торгівлі людьми в Україні є звернення та отримання такої компенсації не від особи, що здійснювала торгівлю людьми, а з коштів державного фонду. Напевне з огляду на це в національному бюджеті на 2017 рік було збільшення фінансування Державної програми з протидії торгівлі людьми до 5 млн. гривень (близько 200 000 доларів США), а обласним державним адміністраціям виділити достатнє фінансування з місцевих бюджетів [7]. Орієнтовний обсяг фінансування Програми з державного бюджету має становити у 2018 році - 548,8 тис., видатків з місцевих бюджетів відповідно - 219,22 тис., а з інших джерел - 7126 млн. [8].

Список використаних джерел

1. Предоставление компенсаций жертвам эксплуатации и торговле людьми в регионе ОБСЕ / БДИПЧ ОБСЕ. Варшава, 2009. – 230 с.
2. Про протидію торгівлі людьми: Закон України № 3739-VI від 20 вересня 2011 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>
3. Україна як країна призначення для торгівлі людьми. Матеріали для практичного використання працівниками прикордонної служби, правоохоронними органами та суддями / Васильєва М.О., Касько В.В., Орлеан А.М., Пустова О.В. – К. : Фенікс, 2012. – 120 с.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

4. Порядок виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2012 р. № 660 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/660-2012-%D0%BF>

5. Реалізація права потерпілих від торгівлі людьми на компенсацію та відшкодування в Україні: аналіз ситуації / За загальною редакцією: д-ра юр. наук, професора О.М. Бандурки, д-ра юр. наук, професора К.Б. Левченко. – К., 2012. – 90 с.

6. Стан здійснення судочинства в Україні у 2016 році. Статистичні показники за 2016 р. (як і показники за 2015 р.) відображено без урахування статистичних даних розгляду справ і матеріалів місцевими судами АР Крим, м. Севастополя, деякими судами Донецької та Луганської областей № 19-7/ст 23.02.2016 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/06eaa6c32d8de08ac22580e400490afc/\\$FILE/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/06eaa6c32d8de08ac22580e400490afc/$FILE/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82)

7. Торгівля людьми в Україні - огляд ситуації, грудень 2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://khoda.gov.ua/torg%D1%96vlja-ljudmi-v-ukra%D1%97n%D1%96---ogljad-situac%D1%96%D1%97--gruden-2016-roku>

8. Державна соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 111 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/111-2016-%D0%BF>

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ТОРГОВЛЕ ЛЮДЬМИ И НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ

Сакута А.А., преподаватель

*кафедры общеправовых дисциплин и государственного управления
учреждения образования*

«Барановичский государственный университет»

(г. Барановичи, Республика Беларусь)

Проблема торговли людьми (трафикинг) остается актуальной как для Республики Беларусь, так и для всего мирового сообщества. Трафикинг — это хорошо отлаженная преступная деятельность, приносящая колоссальную прибыль наряду с торговлей оружием и наркотиками.

По официальным данным Министерства внутренних дел Республики Беларусь, основные формы торговли людьми с 2000 года остаются в Беларуси практически неизменными: это преступления, совершаемые в целях сексуальной или трудовой эксплуатации. Из 5 406 жертв торговли людьми, установленных в 2002 году – первом полугодии 2016 года, сексуальной эксплуатации подверглись 4 781 человек, трудовой – 622, изъятию органов – 3 [1].

Основными направлениями вывоза белорусских граждан с целью сексуальной эксплуатации являются страны Евросоюза, Ближнего Востока и некоторые регионы Российской Федерации (как правило, город Москва и Московская область). Основной страной вывоза белорусских граждан с целью трудовой эксплуатации являются Российская Федерация. В 2017 году органами внутренних дел были перекрыты 15 каналов вывоза граждан для эксплуатации в 5 государств мира: Российская Федерация – 7, Турция – 3, Германия – 2, ОАЭ – 1 [2].

В Республике Беларусь меры по противодействию торговле людьми носят системный, комплексный характер и ведутся в следующих направлениях:

- 1) совершенствование национального законодательства;
- 2) координация международных организаций, государственных органов и общественных объединений;
- 3) подготовка кадров;
- 4) международное сотрудничество [2].

Статья 8 Конституции Республики Беларусь устанавливает, что Республика Беларусь признает приоритет общепризнанных принципов международного права и обеспечивает соответствие им законодательства [3]. В 2003 году Республика Беларусь ратифицировала Конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности и дополняющий её Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее (далее – Палермский протокол). Также Республика Беларусь является участником всех универсальных конвенций ООН, направленных на противодействие торговле людьми.

В июле 2012 г. вступил в силу Закон Республики Беларусь «О противодействии торговле людьми», который вобрал в себя и систематизировал нормы всех ранее действовавших правовых актов в рассматриваемой сфере. В 2013 году Республика Беларусь присоединилась к Конвенции Совета Европы о противодействии торговле людьми.

На основании международных договоров строится национальное законодательство. Уголовный кодекс Республики Беларусь (далее – УК) закрепляет 6 составов, устанавливающих ответственность за торговлю людьми и сопряженные с ней деяния. Несмотря на наличие уголовно-правовой ответственности за торговлю людьми, актуальным проблемным вопросом в

сфере совершенствования национального законодательства является отсутствие отдельной нормы, предусматривающей ответственность за торговлю детьми, и раздробленность признаков объективной стороны состава данного преступления по различным статьям Уголовного кодекса.

Во исполнение Палермского протокола и Конвенции Совета Европы национальное определение понятия «торговля людьми» было приведено к международным стандартам. Так в соответствии со ст. 181 УК торговля людьми определяется как вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение человека в целях эксплуатации, совершенные путем обмана, либо злоупотребления доверием, либо применения насилия, либо под угрозой применения насилия [4].

Национальный план действия по борьбе с торговлей людьми реализуется Республике Беларусь в виде Государственных программ. В настоящий момент разработан проект пятой Государственной программы на 2016 – 2018 годы. Государственные программы изначально были ориентированы на уголовное преследование трафикеров, но в настоящее время акцент сместился на предупреждение совершения преступлений в сфере торговли людьми, создание социальной рекламы, защиты и реабилитации жертв.

Второе направление по противодействию торговле людьми — координация международных организаций, государственных органов и общественных объединений. Координация ведется в двух направлениях:

1) координация правоохранительных органов, ключевую роль в которой играет координационное совещание по борьбе с преступностью и коррупцией при Генеральной прокуратуре, координирующее деятельность Министерства внутренних дел, Комитета государственной безопасности, Государственного пограничного комитета, Генеральной прокуратуры и Следственного комитета;

2) координация при идентификации, защите и реабилитации жертв торговли людьми (в том числе и за рубежом), осуществляемая Министерством внутренних дел, координирующим деятельность Министерства труда и социальной защиты, Министерства образования, Министерства здравоохранения, Министерства иностранных дел и общественных объединений.

В структуре Министерства внутренних дел создана специализированная служба, занимающаяся противодействием торговле людьми, действующая на трёх уровнях: республиканском, областном (и города Минска), районном.

Министерство иностранных дел обеспечивает возвращение жертв трафика на родину.

Реабилитацию жертв торговли людьми обеспечивают Министерство труда и социальной защиты (жертв в возрасте старше 18 лет), Министерство образования (жертв в возрасте от 3-х до 18 лет) и Министерство здравоохранения (жертв в возрасте до 3-х лет).

В Беларуси предусмотрены следующие виды безвозмездной государственной помощи: предоставление временных мест пребывания, в том числе спальных мест и питания; правовая помощь, в том числе бесплатная юридическая помощь, предоставляемая коллегиями адвокатов; медицинская помощь (определяется перечнем Министерства здравоохранения), в том числе в стационарных условиях, независимо от места постоянного проживания жертвы торговли людьми; психологическая помощь; установление семей несовершеннолетних жертв торговли людьми либо устройство их на воспитание в другие семьи, а при отсутствии такой возможности – в детские интернатные учреждения; содействие в трудоустройстве на постоянную работу; материальная поддержка [1].

Задача по кадровому обеспечению борьбы с торговлей людьми возложена на Академию МВД Республики Беларусь. С 2007 года действует Международный учебный центр подготовки, повышения квалификации, переподготовки кадров в сфере миграции и противодействия торговле людьми, являющийся базовым учреждением профильной подготовки специалистов из стран СНГ. С момента открытия в Международном учебном центре прошли обучение более 1500 человек из почти 30 государств.

В рамках международного сотрудничества в Республике Беларусь ежегодно организуются международные антитрафикинговые форумы, на которые приглашаются представители заинтересованных органов зарубежных государств и всемирно признанные эксперты в сфере противодействия торговле людьми. Государственными органами Беларуси налажено сотрудничество с такими влиятельными международными организациями, как Программа развития ООН, Международная организация по миграции, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе, Управление по наркотикам и преступности ООН, Детский Фонд ООН и другими.

Анализ количества выявленных преступлений, связанных с трафикингом (предусмотренных Палермским протоколом) указывает на тенденцию к снижению масштабов преступлений в сфере торговли людьми в Республике Беларусь. В 2017 году выявлено 107 преступлений, предусмотренных Палермским договором, в 2016 – 152, в 2015 – 99, в 2014 – 50, в 2013 – 71, в 2012 – 120, в 2011 – 169, в 2010 – 217. Таким образом, предпринятые в Беларуси меры позволили существенно снизить масштабы торговли людьми и связанных с ней преступлений [2].

Список использованных источников

1. Принимаемые в Республике Беларусь меры по противодействию торговле людьми : Официальный сайт Министерства внутренних дел Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2010–2018. – Режим доступа : <http://mvd.gov.by/main.aspx?guid=76673>. – Дата доступа : 20.02.2018.

2. Отчет в Правительство по противодействию торговле людьми (1.04.2016) : Официальный сайт Министерства внутренних дел Республики Беларусь [Электронный ресурс]. — 2010–2018. — Режим доступа : <http://mvd.gov.by/ru/main.aspx?guid=322813>. — Дата доступа : 20.02.2018.

3. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изм. и доп., принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). — Минск : Амалфея, 2005. — 48 с.

4. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : Закон Респ. Беларусь, 9 июля 1999 г., № 275-З ; в ред. Закона Респ. Беларусь от 18.07.2017 г., № 53-З // Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь. — 05.08.2017. — 2/2491.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННУ МІГРАЦІЮ В ЗАКОНОДАВСТВІ ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Созанський Т.І., к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри кримінального права та кримінології Львівського
державного університету внутрішніх справ (м. Львів, Україна)*

Борейко Г.Д., к.ю.н.,

заступник прокурора Львівської області (м. Львів, Україна)

Луцик В.В., к.ю.н., доцент,

*завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Львівського
державного університету внутрішніх справ (м. Львів, Україна)*

Незаконна міграція є достатньо поширеним явищем в Україні зумовлена низкою факторів. Серед яких міжнародний характер незаконної міграції, особливе географічне розташування України, спільний кордон із державами, що входять до Європейського Союзу та інше. Так ситуація вимагає відповідного державного реагування на цей процес, у першу чергу шляхом нормативного врегулювання.

Однак нормативне врегулювання незаконної міграції в Україні повинно проводитись з врахуванням досвіду зарубіжних держав, знову ж таки враховуючи те, що Україна межує як з пост радянськими державами, так і з Державами що входять до складу Європейського союзу. Саме тому наше дослідження складатиметься з двох частин: перша – це оцінка кримінального законодавства пострадянських держав щодо протидії незаконній міграції, друга – оцінка положень кримінального законодавства європейських держав щодо протидії незаконній міграції.

Аналіз кримінально-правових норм у кодексах пострадянських держав показує, що незаконна міграція у більшості з них належить до злочинів проти порядку управління (Глава 30 КК Вірменії, Глава 34 КК Азербайджану, Глава XL КК Грузії, Глава 32 КК Киргизії, Глава 33 КК Білорусії, Глава 14 КК Казахстану, Глава 31 КК Таджикистану, Глава 32 КК Росії, Глава 25 КК Туркменії, Глава XV КК Узбекистану, Глава XXII КК Латвії, Глава XLII КК Литви). На нашу думку, більш виваженим є підхід, закріплений у КК України, Молдови, Естонії, в яких конкретніше визначено родовий об'єкт цих злочинів, оскільки незаконна міграція посягає на безпеку конкретної держави в частині порушення недоторканності державного кордону (Глава XVII КК Молдови «Злочини проти публічної влади і безпеки держави»; Глава друга КК Естонії «Злочини проти держави»).

У КК пострадянських держав по-різному диференціюється відповідальність за незаконну міграцію. Так, відповідальність лише за порушення правил перетинання державного кордону передбачено в КК Вірменії (ст. 329), Грузії (ст. 44), Киргизстану (ст. 346), Узбекистану (ст. 223), Туркменістану (ст. 214). Відповідальність і за порушення правил перетинання державного кордону, і за незаконну міграцію встановлена в КК Азербайджану (ст.ст. 318, 318-1), Білорусі (ст.ст. 371, 371-1), Казахстану (ст.ст. 330, 330-2), Молдови (ст.ст. 362, 362-1), Таджикистану (ст.ст. 335, 335-1, 335-2), РФ (ст.ст. 322, 322-1), Естонії (ст.ст. 81-1, 81-2), Латвії (ст.ст. 284, 285), Литви (ст.ст. 291, 292, 293).

Як бачимо з положень проаналізованих КК можна зробити висновок, що доцільно повернути статтю, яка б передбачала відповідальність за незаконне перетинання державного кордону України. Проте, слід враховувати, що суспільну небезпеку також становлять незаконні мігранти, які незаконно перетинають цей кордон з метою заподіяння шкоди інтересам держави, або ж здійснюють такі дії всупереч діючої заборони на в'їзд щодо них.

У ч. 1 ст. 332 КК відповідальність настає як за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, так і за організацію, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню. За ст. 332 КК кваліфікується вчинення незаконної міграції як іноземців, осіб без громадянства, так і громадян України.

У відповідних статтях КК держав пострадянського простору передбачена відповідальність за такі дії, що становлять незаконну міграцію: організація незаконної міграції (в'їзду, перебування, транзиту територією) (КК Азербайджану, РФ); організація або керівництво чи сприяння незаконній міграції (КК Білорусі); організація незаконної міграції шляхом надання транспортних засобів або підроблених документів, або житлового чи іншого приміщення, а також надання громадянам, іноземцям та особам без громадянства інших послуг для незаконного в'їзду, виїзду, переміщення по території Казахстану (КК Казахстану); організація незаконної міграції з метою

отримання, прямо або опосередковано, фінансової та матеріальної вигоди від незаконного в'їзду, перебування, транзиту або виїзду з території держави особи, яка є ні громадянином, ні резидентом даної держави (КК Молдови); незаконне переміщення особи через державний кордон (КК Естонії, Латвії); незаконне переправлення через державний кордон Литви громадянина іноземної держави, який не має постійного місця проживання в Литві, організація таких дій, а також організація незаконної міграції громадян Литви (КК Литви); організація незаконного в'їзду або незаконний транзитний проїзд цих осіб через територію Таджикистану (КК Таджикистану).

На думку Огнева Т.Є., диспозиція ч. 1 ст. 332 КК найбільш повно відповідає міжнародним зобов'язанням (ч.ч. 1 і 2 ст. 6 Протоколу), оскільки відповідальність за незаконну міграцію настає як за організацію, так і за керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню в аспекті відповідальності за організацію незаконного в'їзду на територію України або ж виїзду з неї в треті країни [2, с. 68]. М. І. Хавронюк вважає що «специфікою побудови диспозиції ч. 1 ст. 332 КК виступає те, що особа, яка організувала незаконне переправлення, керівництво такою переправленням або сприяло таким діям, визнається виконавцем цього злочину, тому такі дії треба кваліфікувати за ст. 332 без посилання на ч.ч. 3 або 5 ст. 27 КК» [3, с. 957].

Варті уваги положення викладені у законодавстві Казахстану та Молдови в частині встановлення відповідальності за організацію незаконного перебування на території України іноземців або осіб без громадянства шляхом надання транспортних засобів або підроблених документів, або житлового чи іншого приміщення, а також надання іноземцям та особам без громадянства інших послуг для незаконного переміщення по території держави з метою отримання, прямо або опосередковано, фінансової та матеріальної вигоди. Така необхідність обумовлюється не лише суспільною небезпекою надання допомоги іноземцям або особам без громадянства перебувати на території України без законних на те підстав, а й забезпечить реалізацію вимог п. «с» ст. 6 Протоколу в частині обов'язкової криміналізації окремих діянь, пов'язаних із незаконною міграцією.

Доцільним є звернути увагу на підхід щодо визначення кваліфікованих складів злочину. Зокрема, кваліфікуючими ознаками незаконної міграції передбачено: вчинення тих же діянь способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон (КК Азербайджану, Білорусі); щодо кількох осіб (КК Латвії, Молдови); що супроводжувалося жорстоким або принижуючим гідність осіб поведінням (КК Білорусі), мета заняття протиправною діяльністю (КК Таджикистану); мета, – вчинення злочину на території РФ (КК РФ); поєднане з насильством чи погрозою застосування насильства стосовно особи, що припиняє вчинення злочину (КК Естонії), повторність (КК Латвії, Таджикистану, Білорусі,

Азербайджану), вчинення злочину у співучасті: за попередньою змовою групою осіб (КК Білорусі, Молдови, Таджикистану, Естонії), організованою групою (КК Азербайджану, Казахстану, РФ), вчинення службовою особою з використанням службового становища (КК Азербайджану, Білорусі, Казахстану, Таджикистану, Естонії, Латвії); з корисливих мотивів (КК України); заподіяння шкоди в особливо великому розмірі суспільним інтересам чи законним правам та інтересам фізичних та юридичних осіб (КК Молдови).

У пострадянських КК передбачені також злочини, пов'язані з незаконним перетинанням державного кордону, зокрема це порушення терміну заборони в'їзду в Білорусь (ст. 371-2 КК Білорусі); невиконання рішення про видворення (ст. 330-1 КК Казахстану); порушення режиму державного кордону (ст. 336 КК Таджикистану, ст. 283 КК Латвії); порушення правил перебування в Узбекистані (ст. 224 КК Узбекистану); фіктивна реєстрація громадянина РФ за місцем перебування або за місцем проживання в житловому приміщенні в РФ та фіктивна реєстрація іноземного громадянина або особи без громадянства за місцем проживання в житловому приміщенні в РФ (ст. 322-2 КК РФ), фіктивна постановка на облік (ст. 322-3 КК РФ); приховування ідентичності особистості (ст. 281 КК Латвії).

Також особливістю КК пострадянських держав є те, що практично у кожному з них є окремі статті у яких передбачена відповідальність за організацію незаконної міграції (Азербайджан, Білорусь, Казахстан, Молдова, Таджикистан, РФ, Естонія, Латвія, Литва).

У ст. 332 КК України визначено відповідальність за незаконне переправлення через державний кордон іноземців, осіб без громадянства, а також громадян України (незаконний виїзд в треті країни), тому потрібно погодитись з Т.Є. Огневим щодо доцільності криміналізації окремих дій, пов'язаних із організацією незаконного перебування на території України іноземців або осіб без громадянства всупереч встановленому законодавством порядку. Тому, доцільно з урахуванням відповідних статей в КК Казахстану та Молдови у ч. 4 ст. 332 КК передбачити відповідальність за організацію незаконного перебування на території України іноземців або осіб без громадянства шляхом надання транспортних засобів або підроблених документів, або житлового чи іншого приміщення, а також надання іноземцям та особам без громадянства інших послуг для незаконного переміщення по території держави з метою отримання, прямо або опосередковано, фінансової та матеріальної вигоди[2, с. 70].

Короткий аналіз кримінального законодавства держав пострадянського простору дає можливість зробити висновок, що кримінальна відповідальність за незаконне перетинання державного кордону передбачена практично в усіх державах, окрім України. КК України передбачає відповідальність лише за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї.

Таким чином аналіз КК пострадянських держав показав необхідність вдосконалення кримінального законодавства в частині нормативного врегулювання незаконного переміщення через державний кордон та запозичення досвіду його врегулювання.

Процеси євроінтеграції України вимагають приведення законодавства загалом, а кримінального зокрема до стандартів Європейського союзу. Це стосується і протидії незаконній міграції. Незважаючи на певні особливості правових систем більшість європейських держав встановлюють кримінальну відповідальність за незаконну міграцію, що свідчить про важливість кримінально-правового регулювання цих процесів.

Так КК Республіки Польща містить ст. 264, в якій встановлено відповідальність за перетинання всупереч приписам кордону Республіки Польща (§. 1), Кваліфікуючими ознакам передбачено такі: використання насильства, погрози, обману або вчинення злочину у співучасті з іншими особами (§ 2). У § 3 передбачається можливість збільшення покарання організатору незаконного перетинання кордону Республіки Польща.

У КК Федеративної Республіки Німеччина передбачена одна стаття, в якій передбачено відповідальність за незаконну міграцію. Згідно зі ст. 234 Розділу 18 встановлено відповідальність за переправлення іншої особи за межі території країни або примушування її до цього або перешкоджання її поверненню на цю територію обманом, погрозами або застосуванням насильства, чим піддає цю особу небезпеці переслідування за політичними мотивами, що заподіює шкоду її здоров'ю і життю, позбавлення волі або заподіює значну шкоди його професійному або матеріальному становищу. Також передбачено окрему статтю (276 а), згідно з якою встановлено відповідальність за підготовку підробки або купівлю фальшивих документів на право проживання на території країни.

У КК Республіки Франція відповідальність за незаконну міграцію передбачена у ст. L 622-1 (відповідальність за пряму або непряму допомогу в нелегальному в'їзді іноземців, їх пересуванні або перебування на території Франції). У ст. L 622-5 встановлено кваліфікуючі ознаки ст. L 622-1, зокрема, якщо злочин вчинено: 1) у складі організованої злочинної групи; 2) в умовах, які піддають іноземців ризику померти або отримати поранення, і в результаті яких вони отримують хворобу або каліцтво; 3) якщо вони ставлять іноземних громадян в умови життя, переміщення, роботи і проживання, які принижують людську гідність; 4) якщо вони вчинені за допомогою використання повноважень або права пересування в службовій зоні аеродрому або порту; 5) якщо в результаті злочину неповнолітні іноземні громадяни віддаляються від сім'ї або звичного середовища проживання.

У Главі 8 КК Республіки Болгарія встановлено окремі статті, які забезпечують протидію незаконній міграції. Так, у ч. 1 ст. 279 КК цієї держави встановлено відповідальність за виїзд за кордон або в'їзду країну без дозволу

належних органів влади або хоча з дозволу, але не через встановлені для цього місця. У ч. 2 цієї статті передбачено таку кваліфікуючу ознаку, як повторність вчинення злочину. При цьому не підлягає покаранню за в'їзд в країну особа, яка користується згідно з Конституцією правом притулку.

У ч. 1 ст. 280 КК Республіки Болгарія встановлено відповідальність за переміщення через кордон країни особи або групи осіб без дозволу належних органів влади або хоча з дозволу, але не через встановлені для цього місця. У ч. 2 цієї статті передбачено такі кваліфікуючі ознаки злочину: переміщення через кордон особи, яка не досягла 16-річного віку; переміщення здійснено без відома переміщеної особи; переміщена через кордон особа не є болгарським громадянином; використано механічний, повітряний або інший транспортний засіб; переміщення організовано групою або організацією або вчинено з участю посадової особи, що скористалася своїм службовим становищем.

У Розділі 13 КК Швейцарської конфедерації міститься ст. 269 (Порушення територіального суверенітету), в якій передбачено відповідальність за проникнення на територію держави з порушенням міжнародного права. Кваліфікуючими ознаками злочину закріплено: застосування насильства, обману, погроз або переміщення, небезпечне для життя і здоров'я.

У КК Королівства Швеція містяться окремі кримінально-правові норми, що забезпечують протидію незаконній міграції. Зокрема, у ст. 3 Глави 4 цього Кодексу встановлено, відповідальність для особи, яка шляхом незаконного примушування або обману спонукає когось відправитися або залишатися в будь-якому місці за кордоном, де він чи вона можуть перебувати в небезпеці бути підданими переслідуванню, або іншим чином може потрапити в скрутне становище.

У КК Королівства Норвегія відповідно до ст. 141 передбачено відповідальність за підбурювання до еміграції з Королівства або сприяння цьому за допомогою неправдивих обіцянок чи іншим обманним способом. У ст. 301 Глави 30 «Злочини на морі» встановлено відповідальність за піднімання на борт корабля або приховування в ньому осіб з метою незаконно прослідувати разом з кораблем в іноземний порт або з нього, або в рибпромисловий район за межами Королівства. Окрім того, у ст. 335 Глави 34 передбачено кримінальну відповідальність юридичних осіб за отримання коштів у зв'язку з допомогою іншим шукати роботу, а мігрантам – у виїзді за кордон, якщо вона не веде реєстр осіб, яким була надана допомога відповідно до правил, запропонованими Королем, або у разі відмови надати такий реєстр в розпорядження офіційної влади.

У ст. 342 зазначено, що покаранню у виді штрафу, ув'язнення на строк до 6 місяців або в їх сукупності підлягає особа, яка після висилки з Королівства без дозволу знову з'являється на його території.

У ст. 206 КК Королівства Данія встановлено покарання для особи, яка в професійних цілях шляхом обману чи інших шахрайських методів схиляє кого-небудь до еміграції. Така особа підлягає штрафу або простому взяттю під варту, або тюремному ув'язненню на будь-який термін, що не перевищує 1 року.

У КК Королівства Іспанія також міститься декілька статей, що передбачають відповідальність за незаконну міграцію. Так, у ст. 312 Розділу XV встановлено відповідальність особи, яка здійснить найм осіб або примусить їх залишити своє місце роботи, пропонуючи шляхом обману роботу або умови роботи, а також використовує як підлеглих іноземців, у яких немає дозволу працювати, в умовах, які завдають шкоди, відмінюють чи обмежують їх права, визнані у законах, колективних договорах або індивідуальних контрактах.

За ст. 313 відповідальності підлягає особа, яка схиляє до нелегальної імміграції працівників до Іспанії чи сприятиме цьому будь-яким чином, а також особа, яка, симулюючи контракт або влаштування на роботу або, використовуючи будь-який інший подібний обман, змусить або сприятиме еміграції особи в іншу країну.

У КК Королівства Нідерланди встановлено декілька кримінально-правових норм, що забезпечують протидію незаконній міграції. Так, у ст. 197 Розділу VIII встановлено відповідальність особи, яка з корисливих мотивів допомагає іншій особі потрапити в Нідерланди або залишитися в Нідерландах, або потрапити або залишитися в будь-якій державі, що здійснює прикордонний контроль, або яка з корисливих мотивів надає цій особі можливість, кошти або інформацію для цієї мети, якщо вона знає або має серйозні підстави припускати, що проникнення і перебування цієї особи є незаконним. Кваліфікуючою ознакою цього злочину передбачено використання свого службового становища. У ст. 197Б встановлено відповідальність особи, яка дозволяє іншій особі, що незаконно проникла в Нідерланди або незаконно залишається на території Нідерландів, виконувати роботу або за контрактом, або на публічно призначеній посаді, якщо вона знає або має серйозну підставу припускати, що проникнення або перебування цієї особи незаконні. Кваліфікуюча ознака – така ж, як і у першому випадку.

У Главі 6 КК Турецької Республіки міститься ст. 201, яка передбачає відповідальність за дії, спрямовані на забезпечення незаконного в'їзду до Туреччини іноземних громадян і осіб без громадянства або перебування в країні осіб, проживання в Туреччині яких не дозволено уповноваженими органами, виїзду з Туреччини цих осіб або турецьких громадян незаконними способами, з корисливою метою, вважається сприянням незаконній міграції.

До відповідальності за цією статтею також притягаються особи, які сприяють незаконній міграції, або особи, які виготовляють для незаконних мігрантів підроблені документи, що посвідчують особу або проїзні документи в корисливих цілях. Кваліфікуючими ознаками відповідного злочину названо:

переміщення, небезпечне для життя або здоров'я мігранта або з нелюдським або таким, що принижує людську гідність, поводженням, переміщення, вчинене організованою групою.

З огляду на уніфікацію законодавства країн ЄС у сфері протидії незаконній міграції доцільно проаналізувати спеціальні Директиви ЄС, що регламентують зазначене вище питання та які в обов'язковому порядку підлягають виконанню в країнах ЄС. Так, з метою посилення кримінально-правових засобів протидії незаконній міграції 28 листопада 2002 р. прийняте Рамкове рішення Ради ЄС 2002/946/ПВД «Про підвищення стандартів кримінальної відповідальності з метою покарання за допомогу незаконному в'їзду, транзиту і перебуванню», а також Директиву Ради ЄС № 2002/90/ЄС «Про визначення допомоги незаконному в'їзду, транзиту і перебуванню», у якій зазначається про необхідність вжити заходи проти допомоги, яка надається нелегальній імміграції. Відповідно до ст. 1 цієї Директиви, встановлено, що кожна держава-член встановлює відповідні санкції: а) відносно всякої особи, яка умисно допомагає особі, що не належить до громадянства держави-члена, проникнути на територію або вчинити транзитний проїзд через територію держави-члена, порушуючи законодавство цієї держави про в'їзд та транзит іноземців; б) відносно всякої особи, яка умисно та в корисливих цілях допомагає особі, що не належить до громадянства держави-члена, залишатися на території держави-члена в порушення законодавства [1].

Таким чином, згідно з Директивами Ради ЄС країни-члени ЄС зобов'язані криміналізувати не лише дії, що полягають у незаконному переправленні осіб через державний кордон у різних формах, а й будь-які дії, спрямовані на надання можливості залишатися на території країни нелегальному мігранту всупереч законодавству. На нашу думку, в рамках Угоди про асоціацію з ЄС України слід виконати вимоги цієї Директиви з метою уніфікації кримінально-правової протидії незаконній міграції.

Таким чином можна констатувати, що кримінальне законодавство європейських держав передбачає відповідальність за незаконну міграцію, що правда в законодавстві кожної з них є певні особливості. Доцільним на нашу думку є врахувати позитивний досвід окремих з них. Зокрема, встановлення кримінальної відповідальності за в'їзд на територію України особам, яким було заборонено в'їзд у зв'язку з їх попередньою злочинною діяльністю, пов'язаною з заподіянням шкоди національній безпеці України, а також криміналізувати діяння осіб, спрямовані на сприяння залишенню незаконних мігрантів на території України.

Список використаних джерел

1. Директива Ради Європейського Союзу 2002/90/ЄС про встановлення визначення для допомоги незаконному в'їзду, транзиту і

перебуванню [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_837-Заголовок з екрана.

2. Огнев Т.Є. Незаконна міграція: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Огнева Тараса Євгеновича ; Національна академія наук Україн Київський університет права. -Київ, 2017. - 249 с.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка [9-те вид., переробл. та допов.] - К. : Юридична думка, 2012. - 1316 с.

4. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.icnl.org/research/library/files/Azerbaijan/criminal_code_rus.pdf - Заголовок з екрана.

5. Уголовный кодекс Республики Армения [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=ru> - Заголовок з екрана.

6. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://continent-online.com> - Заголовок з екрана.

7. Уголовный кодекс Республики Казахстан [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://continent-online.com> - Заголовок з екрана.

8. Уголовный кодекс Кыргызской Республики [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://online.adviser.kg/Document/?doc_id=30222833&page=1 - Заголовок з екрана.

9. Уголовный кодекс Республики Молдова [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://continent-online.com> - Заголовок з екрана.

10. Уголовный кодекс Российской Федерации [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://continentonline.com> - Заголовок з екрана.

11. Уголовный кодекс Республики Таджикистан [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://continent-online.com> - Заголовок з екрана.

12. Уголовный кодекс Республики Узбекистан [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug - Заголовок з екрана.

13. Уголовный кодекс Республики Грузия [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241370&subID11> - Заголовок з екрана.

14. Уголовный кодекс Туркменистана [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14380/preview> - Заголовок з екрана

15. Уголовный кодекс Литовской Республики. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. - 470 с.
16. Уголовный кодекс Латвийской Республики / [науч. ред. и вступ. Ст. Л. И. Лукашова и Э. А. Саркисовой.] - СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. - 313 с.
17. Уголовный кодекс Эстонской Республики / [науч. ред и пер. с эстонского В. В. Запезалова]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. - 262 с.
18. Уголовный кодекс Франции / [науч. ред. Л. В. Головкин, Н. Е. Крылова]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. - 650 с.
19. Уголовный кодекс Швейцарии / [науч. ред., предисл. и пер. с немецкого А. В. Серебренниковой]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. - 350 с.
20. Уголовный кодекс Швеции. - СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2001. - 320 с.
21. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германия / [науч. ред. и вступ. статья Д. А. Шестакова]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. - 524 с.
22. Уголовный кодекс Республики Польша / [науч. ред. А. И. Лукашов, Н. Ф. Кузнецова; вступ. статья А. И. Лукашова, Э. А. Саркисовой]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. - 234 с.
23. Уголовный кодекс Республики Болгария / [науч. ред. А. И. Лукашов]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 20016 - 298 с.
24. Уголовный кодекс Дании / [науч. ред. С. С. Беляева; пер. с датс. и англ. С. С. Беляевой, А. Н. Рычевой]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. - 230 с.
25. Уголовный кодекс Голландии / [науч. ред. Б. В. Волженкин]. - [2-е изд.]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. - 510 с.
26. Уголовный кодекс Испании / [под ред. и с предисл. Н. Ф. Кузнецовой и М. Ф. Решетникова]. - М. : ЗЕРЦАЛО. 1998. - 218 с.
27. Уголовный кодекс Турции / предисл. Н Сафарова и Х Аджа-ра ; науч ред и перевод с турецкого Н. Сафарова и Х. Бабаева - СПб. : Изд-во "Юридический центр Пресс", 2003. - 374 с.
28. Уголовный кодекс Норвегии / [под ред. Ю. В. Голика; пер. с норв. А. В. Жмени]. - СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. - 376 с.

КІБЕРБУЛЛІНГ І ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

Стеблинська О. С., к.ю.н., доцент,
*завідувач кафедри кримінального права, процесу та кримінології
Інституту кримінально-виконавчої служби (м. Київ, Україна)*

За оцінками глобального індексу рабства, в рабстві сьогодні знаходяться приблизно 210400 українців, що представляє собою дворазове збільшення в порівнянні з довоєнними оцінками. Україна з 86-го місця в 2013 р. в 2016-му піднялася до 25-го [1].

«Торгівля людьми - це злочин, за яким Держприкордонслужба проводить ряд розшукових та превентивних заходів. За даними правоохоронців протягом 2017 року було розкрито 25 каналів торгівлі людьми, затримано близько 600 осіб. У 2017 р. поліцейські виявили та припинили майже втричі більше злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми: 321 факт проти 131 в 2016 році. Для відпрацювання цих каналів проводились спільні операції з польськими та литовськими правоохоронними органами» [4].

За даними ООН, з тисячі чоловік в світі п'ятеро є жертвами сучасних торговців людьми, при цьому один з чотирьох жертв - дитина. Крім того, жінки і дівчатка складають 99 % від числа всіх жертв, зайнятих у комерційній секс-індустрії, і 58% в інших секторах тіньової економіки [4]. Торгівля людьми є великим бізнесом. Як зазначає Професор Сиддхарт Кара, професор Гарвардського університету і автор книги «Секс-торгівля: всередині індустрії сучасного рабства»: "Це основна економічна причина того, що рабство продовжує існувати і фактично пронизує світову економіку, хоча на планеті Земля немає місць, де воно не було б протизаконним" [2].

Кібербуллінг і торгівля дітьми.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відбувається дуже бурхливо, і відповідно до цього має розвиватись культура їх використання. Завдяки різним видам комунікації молоді люди можуть виражати себе більш вільно та комфортно. Вони з цікавістю вивчають різні пропозиції у віртуальному просторі, однак часто виявляються досить незахищеними до негативних аспектів ІКТ. Діти і підлітки можуть наразитися на безліч ризиків: порнографія, порушення авторських прав, пропаганда екстремізму, наркотиків, нецензурні тексти (контентні ризики); віруси, трояни, спам, онлайн шахрайства; незаконні контакти, кіберпереслідування (погрози, сексуальні домагання з використанням інформаційних технологій) тощо [5]. Разом з все більш простим доступом до Інтернету, до соціальних мереж та до складних цифрових пристроїв, форми он-лайн насильства та переслідування зросли та урізноманітнилися.

Внаслідок цього появилось поняття кібербулінг (cyber-bullying), а саме прояв онлайн агресії або кіберзалякування. Кібербулінг — переслідування повідомленнями в Інтернеті, що містять образи, погрози та агресію; це підлітковий віртуальний терор, напад із метою завдати психологічної шкоди. Простіше кажучи — сучасний цифровий аналог дитячого знущання. Останнім часом основною платформою для кібербулінгу стали соціальні мережі. Можливість вислати якнайшвидше та якомога скоріше он-лайн повідомлення, призвело до зростання рівня кібернасильства, що не є менш шкідливим ніж реальне насильство, - стверджує Жургіта Печурієни, працівник Європейського інституту із гендерної рівності: *"Існують різні форми насильства в Інтернеті: онлайн переслідування, он-лайн загроза, використання особистої інформації, залучення або вербування жінок та дівчат, які пізніше стають жертвами торгівлі людьми. Зокрема розміщення в Інтернеті фотографії без згоди колишнього партнера, щоб помститися, набуло широкого поширення. Як правило, агресори хочуть принизити публічно колишнього партнера. Жінки, але й чоловіки проходять через це. Чоловіки стають дедалі м'якшими жертвами інтернет загроз та комп'ютерних переслідувань, в той час як жінки стають частіше жертвами онлайн-переслідувань, комп'ютерного сексуального домагання та використання особистої інформації з метою помсти"* [6].

Згідно з даними від 2014 року Європейського агентства з основних прав, 20% жінок віком від 18 до 29 р. зазнали різних форм комп'ютерного переслідування, починаючи від 15 р. Крім того, на думку експертів Європейського інституту гендерної рівності, у випадку цих жінок, і не лише, комп'ютерне насильство є продовженням насильства або погрози в реальному житті [6].

Для більшості ерудованих дітей і підлітків Інтернет став невід'ємною частиною життя. Хлопчики та дівчатка подорожують по різних сайтах, скачують потрібну і непотрібну інформацію, переписуються в "аськах", створюють блоги, спілкуються зі своїми віртуальними друзями. І тим самим потрапляють в групу ризику жертв насильства в кіберпросторі - однієї з глобальних проблем сучасності, що набирає обертів в епоху розвитку інформаційних технологій.

Проблема насильства над дітьми в Інтернеті стає гостріше з кожним роком в багатьох країнах світу. Географія розширюється не по днях, а по годинах, адже для проникнення в нові точки на карті Землі в кіберпросторі не потрібно дотримуватися візовий режим і долати прикордонні кордони. Неповнолітні жертви торгівлі людьми та сексуальної експлуатації з'являються в Європі, в Америці, в країнах СНД.

За даними соціологічного дослідження столичних старшокласників в Білорусії, щоб з'ясувати, чи знають вони про небезпеки кіберпростору, чи отримують дивні повідомлення, які викликають побоювання - на питання відповідали 60 юнаків і дівчат у віці 15-17 р., деякі з них відвідували гуртки інформатики в центрах позашкільної роботи. Половина підлітків зізналися, що отримували повідомлення, які здалися їм дивними або викликали тривогу. "Кібермисливці" намагаються привернути увагу своїх потенційних юних жертв щирою увагою, турботою, а іноді і подарунками. Зазвичай вони добре обізнані про музичні новинки і захоплення сучасних дітей і підлітків. Зловмисники вислуховують проблеми своїх віртуальних співрозмовників і співчують їм, поступово завойовують їх довіру. А потім починають вносити в спілкування відтінок сексуальності, демонструють матеріали відверто еротичного змісту, намагаючись послабити моральні "гальма" у неповнолітніх.

За даними дослідження, проведеного в Польщі, з 9 тисяч дітей і підлітків у віці 12-17 р. в розмови сексуального характеру в мережі Інтернет залучалися протягом року 56 %, а 75,3 % отримали пропозицію зустрітися поза мережею. Міжнародна організація ЕСПАТ (End Child Prostitution, Child Pornography and the Trafficking of Children for Sexual Purposes) також проводила свій опитування, яке показало, що 92 % дітей, які спілкуються в чатах, залучалися до розмови про секс. Для 58 % дітей зустріч з одним по листуванню стала неприємним сюрпризом, тому що він "брехав про себе"; 28 % хлопчиків і дівчаток були просто шоковані: "друг" не відповідав не тільки позначеному віком, але іноді і підлозі.

До речі, на питання анкети ГО "Діти не для насильства", які сайти для підлітків найбільш цікаві, 20 % опитаних назвали порносайти. За останні 10 років кількість таких сайтів зросло на 1500 % (задумайтесь над цією цифрою!) І досягло 300 мільйонів веб-сторінок. Сцени сексуального насильства над дітьми в Інтернеті стали доступними для мільйонів потенційних глядачів. За даними італійської Асоціації запобігання злочинів, пов'язаних з педофілією, у Всесвітній павутині розміщено близько 12 мільйонів знімків з дитячою порнографією (90 % на цих знімках - діти білої раси, 70 відсотків - дівчатка) [3].

ХТО СТАЄ ЖЕРТВОЮ НАСИЛЬСТВА У кіберпросторі? Найчастіше це діти, які страждають від насильства в реальному житті. Ті, хто знаходиться в соціально або економічно складному становищі. Хлопчики і дівчатка з малозабезпечених сімей та сімей групи ризику. Ті хлопці, які вже піддавалися сексуальному насильству та експлуатації. Діти з низькою самооцінкою, яким не вистачає любові і тепла в родині, а також вихованці будинків-інтернатів.

Міжнародний досвід боротьби з інтернет-цькуванням

Південна Корея. У 2007 році розробила законопроект, спрямований на боротьбу проти цькування в Інтернеті.

Франція. У травні 2011 року Міністр освіти Франції спільно з підтримкою Facebook постановила: переслідувачі повинні бути ідентифіковані і при певних обставинах звільнені від занять або виключені зі школи. Вчителі зобов'язані вести облік контенту блогів.

Німеччина. У Німеччині кібербуллінг не має власної об'єктивної сторони злочину, але тим не менше окремі його сторони карані. Кібербуллінг в Німеччині зараховується до делікту - приватному або цивільно-правовому проступку, який тягне за собою найвища кара для дорослих до 10 років. Підлітки, як правило, піддаються меншому покаранню - до 5 років арешту або примусовим виправних робіт. Існує закон про «захист прав молодого покоління», в яких існують параграфи, що регулюють використання медіа.

США. У штаті Міссурі в 2008 році був введений закон проти кібербуллингу, який був викликаний самогубством тінейджера, які мали широкий суспільний резонанс. У штаті Нью-Джерсі в результаті суїциду однієї студентки були прийняті суворі закони проти кібербуллингу в школі і у вищих навчальних закладах. Навесні 2011 року в Білому домі у Вашингтоні відбувся антикібербуллінг-саміт. На зустрічі представники Facebook пояснили, що в майбутньому планують створити відділ медіації у спорах [3].

Кіберзалякування дуже тісно пов'язане зі самогубством. Якщо людина піддається довгий час цій формі переслідування, вона стає боязливою, втрачає почуття власної гідності. Були випадки підлітків, які вчинили самогубство. Тому крім законів, необхідне виховування, щоб люди зрозуміли, що з ними відбувається.

Незважаючи на серйозність ситуації, не існують європейські рамкові закони, які б засуджували та визначали комп'ютерне насильство, тому рішення проти цього явища належить кожній державі-члену ЄС.

Точне визначення на законодавчому рівні явища комп'ютерного переслідування призвело б до покарання винних але й допомогло б жертвам, краще зрозуміти, що трапилося з ними.

Не тільки жертви повинні бути виховані в цьому випадку, а скоріше, користувачі Інтернету, які у випадку коли є свідками кіберзалякування, повинні відразу виступати проти цього явища.

Список використаних джерел

1. Atlantic Council: Иные жертвы войны в Украине. URL: <https://uainfo.org/blognews/1476271641-atlantic-council-inye-zhertvy-voyny-v-ukraine.html>
2. Борьба с современной работоторговлей: опыт американских городов. URL: <https://share.america.gov/ru/%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D0%Bo-%D1%81->

%D1%81%Do%BE%Do%B2%D1%80%Do%B5%Do%BC%Do%B5%Do%BD%Do%BD%Do%BE%Do%B9-

%D1%80%Do%B0%Do%B1%Do%BE%D1%82%Do%BE%D1%80%Do%B3%Do%BE%Do%B2%Do%BB%Do%B5%Do%B9-%Do%BE/

3. Кибербуллинг: остановим насилие в Интернете!. URL: <https://porechie.schools.by/pages/kiberbulling-ostanovim-nasilie-v-internete>

4. Князев рассказал, как Нацполиция борется с торговлей людьми в Украине. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/knyazev-rasskazal-kak-nacpoliciya-boretsya-s-torgovley-lyudmi-v-ukraine-1101503.html>

5. Небезпеки та ризики, з якими діти можуть зіштовхнутися в мережі інтернет. URL: <http://konf.koippo.kr.ua/blogs/index.php/blog2/title-54>

6. Переслідування жінок в інтернеті. URL: http://www.rri.ro/uk_uk/%Do%9F%Do%B5%D1%80%Do%B5%D1%81%Do%BB%D1%96%Do%B4%D1%83%Do%B2%Do%B0%Do%BD%Do%BD%D1%8F_%Do%B6%D1%96%Do%BD%Do%BE%Do%BA_%Do%B2_%D1%96%Do%BD%D1%82%Do%B5%D1%80%Do%BD%Do%B5%D1%82%D1%96-2575525

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПРООТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ

Рудак Т.В.,

проректор з міжнародних зв'язків

Університету Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)

Кількість нелегальних мігрантів до країн Європейського Союзу, згідно з даними Європейської Комісії, досягла свого піку у 2015 році та залишилась надзвичайно високою у 2016 та 2017 роках [2].

Політична та соціальна нестабільність, а також недостатня кількість легальних міграційних маршрутів до країн ЄС спричиняють несанкціонований в'їзд та перебування мігрантів в Європі.

Боротьба з нелегальною міграцією є частиною політики Європейського Союзу з 2002 року, коли було прийняте рамкове рішення ЄС, що передбачало зміцнення кримінально-виконавчої системи ЄС з метою встановити нові правила в'їзду, транзиту та перебування в країнах ЄС громадян так званих «третіх країн» [1].

З метою запобігання експлуатації мігрантів та зменшення привабливості нелегального в'їзду до країн ЄС, стримування існуючих та запобігання виникнення нових міграційних потоків, Комісія Європейського Союзу ухвалила 13.5.2015р. Програму Міграції ЄС [2], де пріоритетом визначена боротьба з

нелегальною міграцією, що, в той же час, не порушує права мігрантів та забезпечує їм належну соціальну та правову допомогу.

Більшість нелегальних мігрантів перетинають кордони ЄС на законних підставах, проте залишаються на території країн ЄС після закінчення терміну дії візи чи дозволу на перебування, опиняючись таким чином у категорії нелегальних трудових мігрантів [3].

Неконтрольоване зростання кількості нелегальних мігрантів та біженців упродовж 2015 року спричинило в Європейському Союзі так звану «міграційну кризу», що мало своїм наслідком відновлення частиною країн ЄС прикордонного контролю.

Країни ЄС, що всі є також у складі Ради Європи, керуються у прийнятті рішень щодо надання притулку та прийому біженців Дублінською конвенцією 1990р., яка передбачає, що клопотання про надання притулку особі, що нелегально перетинає кордон та звертається з відповідним клопотанням, зобов'язана розглянути та надати відповідну допомогу країна, що вважається безпечною та зовнішній кордон якої перетинає зазначена особа[4]. У випадку, якщо потенційний біженець звертається з таким клопотанням до будь-якої іншої країни, його депортують до країни, яка була першою безпечною країною на його шляху, кордон якої він перетнув. До «безпечних країн» Дублінська конвенція відносить всі країни Європейського Союзу.

Слід зазначити, що найбільшого напливу нелегальних мігрантів та біженців зазнали країни, що мають зовнішній кордон ЄС. З метою рівномірного розподілення непомірно великої кількості мігрантів між усіма країнами Європейського Союзу та уникнення скупчення мігрантів та біженців тільки в певних державах ЄС, було прийнято рішення про встановлення міграційних квот.

Основними реципієнтами згідно Дублінської конвенції 1990р. та законодавства ЄС стали Угорщина, Німеччина, Швеція та Греція. В той же час Україна, відповідно до положень Дублінської конвенції, не відноситься до переліку країн «третьої безпечної країни» [4].

Список використаних джерел

1. Рішення ЄС 2002/946/JHA від 28.11.2002 про зміцнення кримінально-виконавчої системи з метою запобігання несанкціонованому в'їзду, транзиту та перебуванні осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32002F0946>.

2. Програма Міграції ЄС від 13.05. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf.

3. Düvel F. *Illegal Immigration in Europe. Beyond Control* // Palgrave Macmillan UK. – 2006. – 221с.

4. Convention determining the State responsible for examining applications for asylum lodged in one of the Member States of the European Communities – Dublin Convention from 15.06.1990. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0819(01))

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ПРОТИВ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ В СВЕТЕ КОНВЕНЦИИ ООН ПРОТИВ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНОЙ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

Урсу В., доктор права, полковник полиции
доцент кафедры уголовно-правовых наук
Академии «Штефан чел Маре» МВД РМ (Республика Молдова)

Торговля людьми является проблемой глобального масштаба, которая не признает национальных границ. Таким образом, нередко она составляет транснациональное преступление, аналогичное по своему характеру международной торговле наркотиками и незаконному обороту оружия. Поэтому для борьбы с торговлей людьми требуются транснациональные методики, использующие международное сотрудничество в формах обмена информацией и оказания взаимной помощи.

Торговля людьми представляет собой современную форму рабства, нарушение прав человека, являющееся преступлением, как против личности, так и против государства. Торговля людьми является одной из форм насилия в отношении ее наиболее частых жертв: женщин и детей. Она также является одной из форм противоправного вмешательства в сферу международного семейного права, поскольку отдельные виды торговли людьми связаны с искажением или недобросовестным использованием законных семейных порядков.

Торговля людьми представляет собой вид нелегальной предпринимательской деятельности, который в некоторых случаях использует для своей выгоды международные миграционные потоки. Она оказывает глубочайшее воздействие на свои жертвы, причиняя им психологический и физический вред и травмируя их.

Движущими силами торговли людьми являются гендерное неравенство, отсутствие равных возможностей, вопиющее экономическое неравенство как внутри государств, так и между ними, коррупция и уязвимость, являющиеся

результатом неадекватности судебной и правоохранительной систем, гражданской нестабильности и невыполнения государствами своих функций по защите и обеспечению своих граждан. Одним из факторов, способствующих процветанию торговли людьми, является наличие спроса на платные сексуальные услуги и дешевую рабочую силу для строительства, обрабатывающего производства, промышленности и домашнего хозяйства.

Борьба с торговлей людьми является приоритетной в рамках, как международных организаций, так и отдельных государств. Одним из шагов в развитии сотрудничества государств против торговли людьми, в частности женщинами и детьми, явилась Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности, дополненная Протоколом о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее. Республика Молдова ратифицировала указанный международный правовой документ, принятием Закона №. 15 от 17.02.2005 о ратификации Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности. Конвенция распространяется на преступления, которые носят транснациональный характер и совершены организованной преступной группой (ст.3 п.1(b)). Наличие указанных элементов необходимо для применения Конвенции и протоколов к ней. В соответствии с Конвенцией «транснациональный характер преступления» не обязательно включает в себя факт пересечения границ, «транснациональность» проявляется и тогда, когда преступление совершено: **a)** в более чем одном государстве; **b)** оно совершено в одном государстве, но существенная часть его подготовки, планирования, руководства или контроля имеет место в другом государстве; **c)** оно совершено в одном государстве, но при участии организованной преступной группы, которая осуществляет преступную деятельность в более чем одном государстве; или **d)** оно совершено в одном государстве, но его существенные последствия имеют место в другом государстве (п.2 ст.3).

Согласно положениям Конвенции, государства-участники устанавливают ответственность для юридических лиц за участие в серьезных преступлениях, к которым причастна организованная преступная группа, и за преступления, признанные таковыми в соответствии со статьями 5, 6, 8 и 23. При этом, ответственность юридических лиц может быть уголовной, гражданско-правовой или административной. Кроме того, участники Конвенции должны привлекать к ответственности и физических лиц в соответствии с национальным уголовным законодательством (ст.10).

Молдавский законодатель предусмотрел обязательность ответственности юридических лиц за торговлю людьми в ст. 34 Закона №. 241 о предупреждении и пресечении торговли людьми от 20.10.2005. В соответствии с ней, в случае выявления деятельности по торговле людьми, совершаемой посредством юридического лица, имеющего лицензию на осуществление

предпринимательской деятельности, которая послужила прикрытием для совершения указанных противозаконных действий, лицензия данного юридического лица отзывается и оно ликвидируется на основании судебного решения.

Часть(2) ст.34 устанавливает что, юридическое лицо несет гражданско-правовую ответственность перед жертвой торговли людьми за нанесение ущерба в результате осуществления действий, указанных в части (1).

Привлечение к ответственности юридических лиц не исключает привлечения к ответственности физических лиц, совершивших преступления, связанные с торговлей людьми (ч.3 ст.34).

Уголовный кодекс РМ, также содержит положения в соответствие, с которыми подлежат ответственности и юридические лица. Так, согласно ч.(4) ст.21 УК РМ, юридические лица, за исключением органов публичной власти, несут уголовную ответственность за преступления, за совершение которых предусмотрено наказание для юридических лиц в Особенной части настоящего кодекса. Преступление, предусмотренное ст. 165 УК РМ входит в число таких преступных деяний. В то же время, уголовная ответственность юридического лица не исключает ответственности физического лица за совершенное преступление (ч.(5) ст.21 УК РМ).

Особенность международно-правовых норм, которые приняты и неукоснительно соблюдаются большинством государств, заключается в том, что они имеют обязательную силу для государств, однако оставляют на их усмотрение решение вопроса о применении норм международного права в рамках своих внутренних правовых систем. Государства же сами признают обязательность тех или иных источников международного права.

Упомянутый выше, Протокол, обязывает государства-участники принять соответствующие меры на законодательном и иных уровнях, чтобы признать следующие деяния, в качестве уголовно наказуемых: покушение на совершение акта торговли людьми, участие в качестве сообщника, руководство другими лицами с целью совершения акта торговли людьми (п. 2 ст. 5).

Молдавский законодатель установил уголовную ответственность за торговлю людьми в ст.165 УК, применив в данном случае, рецепцию, в качестве универсального способа инкорпорации, т.е. точного воспроизведения в УК РМ формулировки, содержащиеся в п. а) ст.3 Протокола о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее. Таким образом, ст.165 УКРМ текстуально повторяет норму международного права и конкретизирует ее к особенностям правовой системы нашего государства.

В Конвенции прописывается ее взаимосвязь с протоколами: любой протокол к данной Конвенции толкуется совместно с ней с учетом цели этого протокола (п. 4 ст. 37). На Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми,

особенно женщинами и детьми, и наказания за нее распространяются положения Конвенции. Протокол применяется к преступлениям, которые носят транснациональный характер, в которых задействованы организованные преступные группы.

Протокол ставит следующие цели: предупреждение торговли людьми, в частности женщинами и детьми; защиту и помощь жертвам торговли при соблюдении прав человека; поощрение сотрудничества между государствами (ст. 2).

Значимость Протокола состоит в формулировании понятия «торговля людьми». Под последней понимаются осуществляемые в целях эксплуатации вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение людей путем угрозы силой или ее применения или других форм принуждения, похищения, мошенничества, обмана, злоупотребления властью или уязвимостью положения, либо путем подкупа, в виде платежей или выгод, для получения согласия лица, контролирующего другое лицо (п. а ст. 3).

Эксплуатация, согласно Протоколу, включает эксплуатацию проституции других лиц или другие формы сексуальной эксплуатации, принудительный труд или услуги, рабство или обычаи, сходные с рабством, подневольное состояние или извлечение органов (п. а ст. 3). Причем согласие жертвы торговли людьми на запланированную эксплуатацию не принимается во внимание, если было использовано любое из средств воздействия, указанных выше.

Протокол не ограничивает торговлю людьми только оказанием сексуальных услуг, указывая другие формы эксплуатации. В Протоколе не дается определения «эксплуатации проституции» и «сексуальной эксплуатации». Разработчики Протокола дали возможность государствам толковать эти термины самостоятельно.

Необходимо указать, что ни Конвенция ООН против транснациональной организованной преступности, ни Протокол не обязывают государства предоставлять пострадавшим бесплатные услуги переводчиков или адвокатов в ходе судебного разбирательства. Государства самостоятельно разрешают данный вопрос.

Протокол о торговле людьми обязывает страны происхождения и назначения по возможности обеспечить физическую, психологическую и социальную реабилитацию жертв торговли людьми. Государства совместно с неправительственными организациями должны предоставлять им кров, информацию, особенно в отношении юридических прав жертвы, на понятном им языке, а также медицинскую, психологическую, материальную помощь. Государства должны рассмотреть возможности в области трудоустройства, образования, профессиональной подготовки потерпевших (п. 3 ст. 6).

Парламентом Республики Молдова еще в 2005 году был принят Закон nr. 2410 предупреждения и пресечении торговли людьми от 20.10.2005, статья 20

которого предусматривает что, жертвам торговли людьми предоставляется помощь в целях физической, психологической и социальной реабилитации посредством реализации специальных медицинских, психологических, правовых и социальных мер.

Жертвам торговли людьми предоставляется защита и оказывается помощь со стороны органов публичного управления, Национального комитета, территориальных комиссий по пресечению торговли людьми в пределах их компетенции и в соответствии с настоящим законом и другими нормативными актами.

Неправительственные организации, компетентные в рассматриваемой области, также вправе предоставлять защиту и оказывать помощь жертвам торговли людьми, в том числе защищать их интересы в ходе уголовного или гражданского процесса.

Во всех случаях, когда компетентный орган, международная или неправительственная организация, функционирующая в рассматриваемой области, имеют основание полагать, что то или иное лицо является жертвой торговли людьми, в отношении этого лица принимаются все предусмотренные законом меры по предоставлению ему защиты и оказанию помощи. При этом, предоставление услуг по защите и оказание помощи не могут быть обусловлены желанием жертвы торговли людьми делать заявления и участвовать в процессе преследования торговцев людьми.

Более того, в соответствии с ч.(4) ст.165 УК жертва торговли людьми освобождается от уголовной ответственности за совершение преступлений в связи с этим процессуальным статусом.

В то же время, услуги по оказанию защиты и помощи жертвам торговли людьми предоставляются бесплатно.

Существенное значение имеют положения об экстрадиции, регулирующие международное сотрудничество государств. Если государства обусловили выдачу лиц, совершивших преступление, наличием между ними соответствующего договора, то данная Конвенция может выступать в качестве правового основания для выдачи в связи с любым преступлением, к которому применяется статья 16, в случае отсутствия договора (п. 4 ст. 16).

Республика Молдова при ратификации Конвенции оговорила, что она будет использовать Конвенцию как основу для сотрудничества в вопросах экстрадиции с другими государствами-участниками (ст. 1 Закона №. 15 от 17.02.2005). *"В соответствии с положениями пункта а) части 5 статьи 16 Конвенции Республика Молдова считает настоящую Конвенцию правовой основой для сотрудничества с другими государствами-участниками по вопросам экстрадиции. Республика Молдова не считает Конвенцию правовой основой для выдачи своих граждан и лиц, получивших политическое убежище в стране, согласно положениям своего внутреннего законодательства".*

В Конвенції указується, що государства-участники должны стремиться к заключению двусторонних и многосторонних соглашений или договоренностей с целью осуществления или повышения эффективности выдачи (п. 17 ст. 16).

В соответствии со ст.33 закона пг. 2410 предупреждения и пресечении торговли людьми от 20.10.2005, взаимодействие на международном уровне в области предупреждения и пресечения торговли людьми, предоставления защиты и помощи жертвам торговли людьми, включая их репатриацию, осуществляется на основе международных договоров, одной из сторон которых является Республика Молдова.

Особое внимание уделяется сотрудничеству правоохранительных органов, в частности укреплению связи между компетентными органами и учреждениями. Механизм правовой помощи, предусмотренный Конвенцией, представляется важным для Республики Молдова.

В связи с этим, ст. 34 вышеупомянутого закона предусматривает введение института офицеров связи в рамках Министерства внутренних дел, а также прокуроров связи в рамках Генеральной прокуратуры. Они обеспечивают взаимные консультации с офицерами связи или, по обстоятельствам, с прокурорами связи, действующими в других странах, в целях координации общих действий по выявлению, раскрытию случаев торговли людьми и уголовному преследованию в таких случаях, а также по защите жертв торговли людьми и оказанию им помощи в ходе уголовного преследования.

Офицеры и прокуроры связи являются контактными лицами соответствующих органов с аналогичными организациями и учреждениями других стран для целей обмена данными о расследовании преступлений и уголовном преследовании по преступлениям, предусмотренным настоящим законом (ч.2 ст.34 закона).

Конвенция призывает государства предпринимать все необходимые меры для максимальной реализации ее положений как на своей территории, так на международном уровне посредством двусторонних и многосторонних соглашений. На государства возлагается обязанность осуществлять деятельность по предупреждению транснациональной организованной преступности.

В Протоколе предусматривается необходимость сотрудничества государств в области предупреждения торговли людьми, обмена информацией и подготовки кадров, упоминается о сотрудничестве правительств с неправительственными организациями, проведении исследований, информационных кампаний, совершенствовании законодательства в сфере культуры, образования и в социальной области. Государства должны принять соответствующие меры в области пограничного контроля в целях предупреждения торговли людьми, меры по усовершенствованию защищенности и надежности выдаваемых документов, в частности паспортов, виз, документов, удостоверяющих личность; разрабатывают технологии, которые затрудняли бы подделку таких документов.

Таким образом, Конвенция ООН против транснациональной организованной преступности и дополняющий ее Протокол против торговли людьми являются документами, комплексно рассматривающими торговлю людьми, в частности женщинами и детьми. В Протоколе дается широкое определение торговли людьми, которое в качестве потерпевших указывает женщин, мужчин и детей. Однако определение касается преступных действий организованной группы. В Протоколе указываются меры по защите жертв, предупреждению торговли людьми, осуществлению сотрудничества между государствами в области борьбы с торговлей людьми. Кроме того, в Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности детально регулируется механизм международного сотрудничества государств в области выдачи преступников (экстрадиции) и оказания правовой помощи.

В то же время, анализируя законодательство РМ можно сделать однозначный вывод, что молдавские правоприменители имеют в своем распоряжении достаточный «арсенал» правовых средств для эффективного противодействия торговли людьми, включая инструменты международного права.

Согласно законодательству преступления, связанные с торговлей людьми, имеют как национальный, так и транснациональный характер. В случае преступлений транснационального характера применяются формы и процедуры расследования и уголовного преследования, предусмотренные международным и национальным законодательством для таких преступлений (ст.30 закона).

Список использованных источников

1. Конвенция Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности. (http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/orgcrime.shtml)
2. Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее, дополняющий Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности (http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/protocol1.shtml)
3. Уголовный кодекс Республики Молдова, принятый Законом nr.985 от 18.04.2002, вступившим в законную силу в 2003 году с последующими изменениями и дополнениями.
4. Закон РМ nr. 2410 предупреждении и пресечении торговли людьми от 20.10.2005.
5. Закон РМ nr. 15 о ратификации Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности от 17.02.2005.

**ЦІННІСНО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ
СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В КОНТЕКСТІ СТАВЛЕННЯ
ДО НЕВРЕГУЛЬОВАНОЇ ТРАНСКОРДОННОЇ МІГРАЦІЇ**

Філіппов С. О., к.психол.н., доцент,
*підполковник юстиції, доцент кафедри кримінального права та процесу
Національної академії Державної прикордонної служби України
(м. Хмельницький, Україна)*

У практиці OSCE, IOM, ICMPD, UNHCR є стійка тенденція до пріоритету застосування терміну «неврегульована міграція» (irregular migration) в широкому контексті, з одночасним обмеженням значення терміну «незаконна міграція» (illegal migration). Слід зазначити, що термінологія Протоколів до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності («Конвенції Палермо» 2000 р. - UNTOC) включає такі групи правопорушень, як незаконне ввезення мігрантів (Smuggling of Migrants) і торгівля людьми (Trafficking in Persons).

Дослідженнями, що проводяться вищезазначеними міжнародними інституціями підтверджено посилення тенденції міграції, обумовленої не тільки економічними причинами, а й політичною нестабільністю, міжнаціональними конфліктами, проблемами екології, переслідуванням за релігійними, політичними мотивами [1, с. 1]. У такому випадку мігранти часто обирають незаконні способи переміщення через державні кордони.

Не маючи засобів впливу на детермінанти міграції, держави-реципієнти посилюють охорону своїх кордонів. Очевидно, що питання обрання моделі охорони власних кордонів належить до суверенних прав держав. Це визнано, наприклад, на рівні документу OSCE - Концепції безпеки кордонів і прикордонного режиму, у ст. 8 якого прямо зазначено: «Кордони в регіоні OSCE не є однаковими. Кожний з них має свої особливості і може вимагати специфічних підходів. Кожна держава-учасниця має суверенне право обирати свої способи забезпечення безпеки кордонів і свій власний прикордонний режим, приймаючи до уваги відповідні аргументи політичного, військового, економічного та соціального характеру». А в Стратегії національної безпеки США, підписаної Президентом Трампом 18 грудня 2017 р. зазначено, «...ми відстоюємо наші кордони... Прозорі кордони та недотримання імміграційного законодавства створили безліч вразливостей». Водночас, очевидно, що посилення охорони кордону жодним чином не впливає на усунення причин міграції, хоча і здатне змінити її маршрути. При цьому, виходячи з даних Держприкордонслужби (рис.1 - повідомлення прес-служби ДПСУ), можемо констатувати, що через Україну не проходять інтенсивні міграційні маршрути.

Рис.1. Результати протидії незаконній міграції органами та підрозділами Державної прикордонної служби України (матеріали прес-служби ДПСУ)

Це підтверджується і щорічними результатами аналізу FRONTEX. Порівняно незначною є і чисельність нерегульованих мігрантів-громадян України. Українці переважно застосовують легальні можливості для перетину кордону, водночас ДПСУ забезпечує належний контроль на кордоні.

Разом із тим, існує низка ціннісно-нормативних аспектів суспільної свідомості, про які не заведено говорити, але які мають суттєве кримінологічне значення. Ці аспекти є маркерами пов'язаної з нерегульованою міграцією дестабілізації суспільних відносин, виникнення криміногенних ситуацій та формування ставлення до цього в індивідуальній та у суспільній свідомості. Отже, зупинимось на деяких з них:

по-перше, очевидно, що для провідних світових мас-медіа, які формують громадську думку, більш значущими є міграційні проблеми у Західній, Центральній Європі та у Північній Америці у порівнянні з іншими регіонами світу;

по-друге, негативним явищем, що супроводжує службову діяльність прикордонників, є розповсюдженість в регіонах світу випадків ставлення до мігрантів, що суперечить духу поваги до прав людини;

по-третє, переважно абсолютно некритичним є ставлення певної категорії громадян України до сумнівних способів заробітку, пов'язаних з мігрантами, що свідчить про неефективність інформаційно-запобіжної діяльності у цій сфері.

Розглянемо дані ціннісно-нормативні аспекти на прикладах. Дійсно, всім відомо про загострення у 2013-2016 рр. міграційної кризи в Європі. Водночас, громадська думка переважно необтяжена відомостями, наприклад, про масштабну комплексну транскордонну проблему на кордоні М'янми та

Бангладеш. При цьому, за даними ООН з М'янми в Бангладеш станом на грудень 2017 р. прибуло 626 тис. мусульман рохінджа. Причому понад 36 тис. дітей прибуло без супроводу дорослих. Мусульманський етнос рохінджа (Ruáingga /ruájŋga), лінгвістично споріднений з народами Індії та Бангладеш, чисельністю до 1,3 млн чол. компактно проживає у М'янмі у штаті Ракхайн. Органи влади М'янми (де переважає буддистська громада) дискримінує рохінджа. Їм відмовляють у громадянстві, законом обмежують їх право народжувати понад двоє дітей. Багато біженців рохінджа, маючи досить недружні стосунки з буддистською громадою, перебувають в Індонезії, Малайзії, Таїланді. Але ряд країн Південно-Східної Азії - в тому числі мусульманських - відмовляється приймати цих біженців, у тому числі, перешкоджаючи руху суден з мігрантами на водних шляхах. У жовтні 2016 р. десятки невідомих людей атакували три м'янманських прикордонні пункти пропуску, в результаті загинули дев'ять прикордонників. Після цього в штат Ракхайн на заході М'янми були введені війська і почалися репресії, що супроводжуються масовими насильницькими злочинами із сотнями жертв серед рохінджа. Відомо також про масові насильницькі статеві злочини щодо жінок-мігрантів рохінджа з боку співробітників органів безпеки М'янми, на що звертається увага в доповіді спецдоповідача Генасамблеї ООН про стан у сфері прав людини у М'янмі [2, с. 250-251].

Корені масовості проблем у цих державах – в особливостях визначення постколоніальних кордонів за релігійною та національною ознакою. Але, така масовість проблеми фактично не викликає особливої стурбованості у світових мас-медіа і, відповідно, у міжнародних організаціях - центрах прийняття рішень, що особливо помітно на фоні екстрених заходів вирішення міграційної проблеми в ЄС при порівняно схожих кількісних показниках (у рекордному 2015 р. – на середземноморському маршруті - близько 900 тис. мігрантів, на західнобалканському - 764 тис.

Інший приклад. Широкого поширення в Європі набула інформація про табір мігрантів у французькому Кале, в якому перебувало від 7 до 10 тис. осіб за максимальними оцінками. Водночас, мало що відомо про найбільший у світі табір біженців на кордоні Кенії та Сомалі Дадааб (Dadaab), хоча у ньому з 1991 р. у жахливих умовах перебувають від 240 до 440 тис. сомалійців.

На жаль, зустрічаються приклади аморального ставлення до мігрантів з боку правоохоронців в різних країнах. Це – зайвий привід оцінити практики несення служби в дусі поваги до прав людини. Для ілюстрації цієї тези звернімося до випадку, що набув резонансу після оприлюднення у «The Guardian» у січні 2018 р. На американо-мексиканському кордоні в районі м. Тусон засобами відеоспостереження були зафіксовані агенти прикордонного патруля, які псували ємності з водою у прикордонні. Ці ємності були розташовані там волонтерськими організаціями з метою допомоги мігрантам,

що пересуваються пішки, в умовах екстремальних температур та важкого травмонебезпечного ландшафту пустелі. У звіті волонтерської організації «La Coalición de Derechos Humanos» стверджується, що зневоднення – одна з основних причин загибелі мігрантів з Мексики у прикордонні. За даними організації йдеться про зникнення 1200 людей за минулий рік [3]. Разом із тим, прикордонне відомство США (CBP) інформує, що для запобігання загибелі людей у цій місцевості розгортає рятувальні маяки та залучає до несення служби агентів, які пройшли підготовку як спеціалісти у сфері невідкладної медичної допомоги (EMT), а також співробітників прикордонного патрулювання підготовлених у сфері травматології та рятування (BORSTAR).

Третій з названих нами аспектів полягає у тому, що громадяни України, через некритичне ставлення до сумнівних способів заробітку, потрапляють в мережі, що здійснюють транскордонну злочинну діяльність з переправлення мігрантів. Зокрема, у період з 2014 р. затримано за обвинуваченням у незаконному переправленні мігрантів 120 українських моряків у Греції та 40 в Італії. Вони були членами екіпажів плавзасобів, що в Егейському та Середземному морі переправляли «туристів» з Туреччини та Греції до Італії.

Підсумовуючи, зауважимо, що врахування вищезазначених ціннісно-нормативних аспектів суспільної свідомості у кримінологічному плануванні, на нашу думку, сприятиме зменшенню деструктивного впливу наслідків транскордонної злочинності.

Список використаних джерел

1. Key findings and outcomes: Concluding phase of the IOM-OSCE-UNODC joint project on: Strengthening Understanding of the Link between Irregular Migration and Transnational Crimes Impacting Migrants in Irregular Situation. SEC.GAL/165/14. 17 October 2014. Athens, 2014. 5 p.
2. Філіппов С.О. Вплив політичних чинників на транскордонну злочинність. Часопис Київського університету права. 2017. № 3. С. 249-254.
3. Rory Carroll. US border patrol routinely sabotages water left for migrants, report says. The Guardian. 17.01.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.theguardian.com/us-news/2018/jan/17/us-border-patrol-sabotage-aid-migrants-mexico-arizona>.

ЗАХИСТ ПРАВ ЖЕРТВ ТРАФІКІНГУ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Філянїна Л. А., к.ю.н., доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

(м. Дніпро, Україна)

Одним із пріоритетних напрямків розвитку будь-якої держави є забезпечення прав і законних інтересів громадян України де б вони не знаходилися. Права людини є основою суспільних відносин та всіх аспектів гуманітарної діяльності. Торгівля людьми є одним із злочинів міжнародного характеру, що посягає на особисті права людини – позбавляє особу свободи, честі, людської гідності, впливає на рівень самооцінки і применшує її значимість та призводить до тривалого порушення прав потерпілої особи від цього злочину. Нажаль у ХХІ столітті міжнародне співтовариство не змогло подолати цю проблему бо сучасність диктує свої умови життя і експлуатації людської праці. Торгівля людьми (трафікінг) є сучасним проявом рабства, що може проявлятися у продажу, купівлі особи з метою її експлуатації, причому не обов'язково пов'язаної з наданням сексуальних послуг. Тяжкий труд і низька його оплата, а також безробіття спонукає громадян України шукати високооплачуваної праці або хоча б нормальних її умов в інших регіонах держави, а то і закордоном.

Сучасне національне законодавство України дозволяє комплексно вирішувати питання щодо протидії, боротьби, забезпечення постраждалих від торгівлі людьми як на внутрідержавному так і на міжнародному рівні.

Торгівля людьми є однією з міжнародних проблем, що не може бути вирішена державою самостійно. Нормативно-правову основу протидії торгівлі людьми складають міжнародно-правові акти та національне законодавство України. Необхідну підтримку і захист гарантують держави, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколи до неї, всім постраждалим від порушення прав людини без будь-якої дискримінації. Отже, для забезпечення допомоги постраждалим від торгівлі людьми світовим співтовариством розроблена низка міжнародних документів: Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами 1949 р. визначає, що проституція це такий вид суспільно небезпечного діяння, що супроводжується таким злом як торгівля людьми є несумісною з гідністю і цінністю людської особи, загрожує добробуту людини, сім'ї і суспільства, навіть за згодою особи, яка займається такою діяльністю; Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р. головною ціллю якої є захист прав людини – жертв від торгівлі людьми, розробка належних механізмів із захисту і допомоги потерпілим від торгівлі

людьми, з одночасним гарантуванням гендерної рівності; Європейська конвенція по відшкодуванню збитків жертвам насильницьких злочинів 1983 р. визначає категорії потерпілих від злочину осіб, котрим держава повинна відшкодувати збитки у разі неможливості їх відшкодування з інших джерел; Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками й дітьми і покарання за неї. (доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р.) – визначає шляхи забезпечення захисту особистого життя особи, яка стала жертвою трафікінгу наскільки це дозволяє внутрішнє законодавство держави; щорічний План дій Організації з безпеки і співробітництва в Європі по боротьбі з торгівлею людьми містить рекомендації щодо забезпечення захисту і допомоги потерпілим від торгівлі людьми.

З метою найбільшого комфорту і створення доброзичливої обстановки при спілкуванні з особою, яка стала жертвою злочину пов'язаного із торгівлею людьми були розроблені базові принципи для працівників соціальної мережі з протидії торгівлі людьми, що можуть бути застосовані й співробітниками правоохоронних органів у роботі з постраждалими від цього злочину. Спілкуванню із жертвою задають тон всім наступним діям перші хвилини зустрічі. Так, під час першого візиту потерпілими потрібно ставити короткі зрозумілі запитання і більше слухати, ніж говорити самим; показати свою зацікавленість і бажання допомогти їм; створити під час спілкування атмосферу довіри та взаємоповаги, яка стимулюватиме потерпілих ділитися тим, що їх турбує; вільно ставити запитання й отримувати вичерпні відповіді; варто надавати повну інформацію потерпілим; упереджене ставлення до потерпілих справляє безпосередній вплив на бажання особи звернутися наступного разу, за допомогою до інших структур. Оскільки людина найчастіше надає перевагу рішенням, прийнятим самотійно, не потрібно тиснути на неї, потерпілим необхідно сказати, що вони мають повне право говорити тільки те, що вважають за потрібне, не можна нав'язувати потерпілим свою особисту думку чи свій варіант розв'язання їх проблем.

Необхідно зауважити, що велика кількість жертв даного злочину обумовлена: загальним рівнем бідності в державі; безробіттям чи недостатнім рівнем зайнятості; регіональними конфліктами; складними сімейними обставинами, жорстоким поводженням з жінками, дітьми; позбавленням дитини батьківського піклування чи байдужістю з боку батьків; соціально-економічними чинниками; введення в оману доступним способом збагачення, хибними перспективами та інше.

Вражають випадки втягування в заняття проституцією дітей власними батьками. Так, Г. Йост (полковник Федерального відомства кримінальної поліції (Bundeskriminalamt), Відень) розповів, що батько, примусив сина до

надання гомосексуальних послуг (Homostich), мотивом був більш прибутковий бізнес, чим із жіночої проституції [1, с.65]

Деякі жертви торгівлі людьми взагалі не довіряють органам влади і саме поліції. Так, один із австралійських експертів, що займається проблемою захисту жертв від торгівлі людьми, таку недовіру пояснив, побоюваннями криміналізації, покарання і депортації. Водночас, співробітники австрійської поліції повідомили про інцидент, що жінки були зґвалтовані сутенерами одягнутими у форму австрійської поліції, з метою змусити їх відмовитись від бажання звернутися до поліції [2].

Отже, ратифікувавши міжнародні договори у сфері захисту прав і свобод людини держави взяли на себе обов'язок гарантувати необхідну підтримку і захист всім постраждалим від порушення прав людини включаючи захист жертв злочинів. Водночас, задля забезпечення безпеки жертв торгівлі людьми, доцільним є підтримання позитивного іміджу поліції, вести роз'яснювальну роботу в засобах масової інформації надаючи більше прикладів, повернення осіб, котрі стали жертвами трафікінгу до нормального життя саме за допомогою не тільки громадських організацій але й поліції та інших державних установ.

Список використаних джерел

1. Анализ торговли людьми как бизнес-модели: путь к более эффективному предотвращению преступления
<http://www.osce.org/ru/secretariat/83225?download=true>
2. E. Blassnig, P. Mayring, K. Ottomeyer, «Biographien von gehandelten Frauen: Leidenswege», in Nautz, J. and B. Sauer (ed.) Frauenhandel. Diskurse und Praktiken (Goettingen: V&R Unipress, 2008), p. 168.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ, ЗАХОПЛЕННЯ
ЗАРУЧНИКА ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВОЛІ
ЛЮДИНИ**

***Хряпінський П.В., д.ю.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри кримінального права і кримінології
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
(м. Дніпро, Україна)***

Пошук нових способів та заходів протидії злочинності, у тому числі й викраденню людини, захопленню заручників, торгівлі людьми є актуальною міжнародно-правовою проблемою сьогодення. Тенденція, спрямована на інші способи вирішення кримінально-правових конфліктів, не пов'язаних з застосуванням кримінальної відповідальності і покарання, є глобально-світовою й значно поширена у європейському правовому просторі. Пошук дієвих заходів протидії злочинності, насамперед, визначає парадигма правового регулювання суспільних відносин, що виникають, розвивають й припиняються у сфері законодавства про кримінальну відповідальність. Міжнародно-правовий досвід запобігання злочинам, у тому числі й захопленню заручників, торгівлі людьми, шляхом стимулювання до позитивної, посткримінальної поведінки зосереджується в спеціальних видах звільнення від кримінальної відповідальності або покарання. Так, в § 1 ст. 252 Кримінального кодексу Республіки Польща 1997 р. встановлена відповідальність за захоплення або утримання заручника з метою примушення державного органу або органу самоврядування, але в § 4 цієї норми вказується, що не підлягає покаранню особа, що вчинила цей злочин, яка відмовилася від реалізації мети примушення та звільнила заручника. Більш того, якщо такий злочин вчиняється організованою групою або злочинною спільнотою (§§ 1-3 ст. 258 КК РП), то згідно ст. 259 КК РП не підлягає покаранню, передбаченому в ст. 258, особа, яка відмовилася від участі в злочинній групі або спільноті та повідомила органу, що уповноважений здійснювати переслідування злочинів, всі суттєві відомості щодо обставин вчиненого діяння або попередив вчинення запланованого злочину [1]. В примітці до ст. 291 «Захоплення заручників» Кримінального кодексу Республіки Білорусь 1999 р. також передбачається заохочувальний припис у разі, якщо особа добровільно або на вимогу органу влади звільнить заручника, то вона звільняється від кримінальної відповідальності за злочини, передбачені ч.ч. 1 - 3 ст. 291 КК РБ [2]. Має рацію Н.Ф. Кузнецова, яка визначала вдалу редакцію заохочувальної норми КК РБ, що передбачає звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка

добровільно або за вимогою влади звільнила заручника [3, с. 82]. Як бачимо вказані норми, як правило, визначають своєрідне виключення чи обмеження кримінально-правового обтяження, що безпосередньо реалізується у звільненні від кримінальної відповідальності, покарання чи суттєвого пом'якшення останнього. Найбільш поширеною практикою у зарубіжному кримінальному законодавстві, на що нами вже зверталася увага, є звільнення винного від кримінального покарання чи його пом'якшення [4, с. 137].

За чотири останні роки в Україні зафіксовано понад 700 злочинів пов'язаних з торгівлею людьми. Про це під час дискусії «Сучасні виклики та шляхи протидії торгівлі людьми в стратегії реформ МВС» зробив наголос голова Національної поліції В. Троян. В Україні тільки за останні чотири роки було виявлено 702 злочини в цій сфері (у сфері торгівлі людьми – П.Х.), заарештовано лише 223 особи. Кількість потерпілих складає 776 і 613 справ направлено до суду, більше половини постраждалих від злочинів це жінки – 540 осіб, чоловіків постраждало 236, неповнолітніх – 46. Водночас, реальна кількість постраждалих від торгівлі людьми набагато більша. Не всі потерпілі звертаються за правовою допомогою. Більшість або бояться, або не бажають розголосу відомостей щодо них [5].

Найвища соціальна цінність людини є абсолютним пріоритетом у кримінально-правовій охороні. Відновлення вільного стану людини, унеможливлення заподіяння їй тілесних ушкоджень чи іншої шкоди є тим суспільно-корисним результатом, до якого повинен прагнути законодавець. Раніше нами пропонувалось впровадження у новий КК України заохочувальної норми, що б передбачала звільнення особи від кримінальної відповідальності, яка добровільно звільнила особу, незаконно позбавлену свободи [6, с. 31-32]. Підвищена суспільна небезпечність незаконного позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК), захоплення заручників (ст. 147 КК), торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини (ст. 149 КК) та їх значна поширеність зумовлюють застосування як традиційних заборонних засобів, так і нетрадиційних (альтернативних) заохочувальних засобів у протидії цим злочинам.

В Розділі III Особливої частини КК «Злочини проти волі, честі та гідності особи» український законодавець заохочувальних норм не передбачив. Втім, у практиці протидії захопленню заручників та викраденню людей чільне місце займають заохочувальні норми, спрямовані на стимулювання припинення злочину та звільнення заручників. Одним із ефективних заходів протидії злочинам проти волі людини має стати заохочувальна норма, яка б стимулювала особу до припинення злочину і звільнення захопленої людини або заручника.

В літературі висловлюються різні думки, щодо обмеження у часі добровільного звільнення потерпілого. Так, К. Вельмезева-Марахтанова

пропонує звільняти від кримінальної відповідальності тільки особу, яка добровільно звільнила потерпілого, якого вона утримувала в умовах неволі не більше 48 годин [7, с. 35]. М.Є. Григор'єва не бачить сенсу у будь-якому обмеженні в часі звільнення викраденої людини [8, с. 142]. Остання точка зору є більш прийнятною. Не можна обмежувати у часі позитивну посткримінальну поведінку при викраденні людини або захопленні заручників. Загальновідомо, що відразу після викрадення (захоплення) людей у злочинця (злочинної групи чи організації) існує значно більше рішучості та нахабства до потерпілих та незаконних вимог щодо їх звільнення. Тому, категоричне неприйняття добровільного звільнення заручників, наприклад, у перші 2-3 доби, з часом може змінитися на можливість або, навіть, неминучість такого звільнення. Якщо ж особа, яка захопила заручників або викрала людину, буде усвідомлювати, що 48 годин вже спливи і їй відрізані всі шляхи «поблажливого ставлення закону», не виключено, що вона, в стані розпачу і куражу, стане вчиняти щодо потерпілих тяжкі і особливо тяжкі насильницькі злочини (тяжкі тілесні ушкодження, зґвалтування, вбивства), а такого розвитку подій допустити не можна.

Звільнення захопленої людини має бути добровільним, а не вимушеним. У разі вимушеного звільнення потерпілого та незаподіяння їм фізичної або іншої шкоди, на нашу думку, має розглядатися обставина, що пом'якшує кримінальне покарання. Не можна погодитися із М.Є. Григор'євою, про доречність передбачення у якості підстав звільнення всього комплексу дійового каяття – надання необхідної медичної та іншої допомоги, компенсування у грошовому еквіваленті тих збитків, що зазнала особа в період викрадення та здійснила інші дії, які свідчать про дійове каяття [8, с. 142]. Зазначені посткримінальні вчинки, дійсно, є свідченням остаточного каяття особи у вчиненому. Утім, вони не відбивають спрямованість цієї заохочувальної норми на добровільне припинення злочину і звільнення потерпілої особи (заручника або іншої викраденої людини) [9, с.16-17].

За дослідженням вище заохочувальна норма про звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст.ст. 146, 147, 149 Розділу III Особливої частини «Злочини проти волі, честі та гідності особи» КК України, могла б бути сформульована як пропозиція «*de lege ferenda*» та впроваджена новим приписом ч. 4 ст. 146 КК, наступного уніфікованого змісту:

«Звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вчинила злочини передбачені ст.ст. 146, 147, 149 цього Кодексу, не поєднаних із насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого або таких, що спричинили тяжкі наслідки, якщо вона добровільно звільнить викрадену людину або захопленого заручника та сприяє розкриттю вчиненого злочину».

Список використаних джерел

1. Уголовный кодекс Республики Польша / Науч. ред. А.И. Лукашов, Н.Ф. Кузнецова. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 234 с.
2. Уголовный кодекс Республики Беларусь 1999 г. по состоянию на 25.01.2008 г. [Электронный ресурс] // Официальный сайт Верховного Суда Республики Беларусь // Режим доступа: www.suprcourt.by/
3. Кузнецова Н.Ф. Новый Уголовный кодекс Республики Беларусь / Н.Ф. Кузнецова // Вестник Моск. ун-та. - Сер. II. Право. – 2000. - № 3. – С. 78-86.
4. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України : монографія / П.В. Хряпінський. – Харків: Харків юридичний, 2009. – 840 с.
5. Троян В. Сучасні виклики та шляхи протидії торгівлі людьми в стратегії реформ МВС // Електроний ресурс. Режим доступу : http://zik.ua/news/2016/12/15/v_ukraini_za_4_roky_vyyavleno_ponad_700_vypadkiv_torgivli_lyudmy__1009645
6. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми як засіб підвищення ефективності боротьби зі злочинами проти особистої волі людини // Злочини проти особистої волі людини : Збірн. матер. міжнар. наук.-практ. семінару / П.В. Хряпінський. (Харків, 19-20 вересня 2000 р.) / Ред. кол. В.В. Сташис (голов. ред.) та ін. – Харків: Книжкове видання «Лествиця Марії», 2002. – С. 29-32.
7. Вельмезева-Марахтанова Е. Проблемы освобождения от уголовной ответственности за преступления против свободы личности / Е. Вельмезева-Марахтанова // Уголовное право. – 2008. - № 3. – С. 31-35.
8. Григор'єва М.Є. Звільнення від кримінальної відповідальності у злочинах проти особистої волі людини у зв'язку з дійовим каяттям // Злочини проти особистої волі людини : Збірн. мат. міжн. наук.-практ. сем. / М.Є. Григор'єва (Харків, 19-20 вересня 2000 р.) / Ред.кол. В.В. Сташис (гол. ред.) та ін. – Харків: Книжкове видавництво «Лествиця Марії», 2002. – С. 141-143.
9. Хряпінський П.В. Спеціальне звільнення від відповідальності у кримінальному праві та законодавстві України : навчальний посібник / П.В. Хряпінський. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – 310 с.

**АКТУАЛЬНІСТЬ ПРАВОВОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ В УРАЇНІ
ПИТАННЯ НЕДОПУЩЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНИХ
КАНАЛІВ ДЛЯ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Чередниченко О. Ю., к.е.н., доцент,

*професор спеціальної кафедри «Правове забезпечення оперативно-
службової діяльності Служби безпеки України» Інституту підготовки
юридичних кадрів для СБ України Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (м. Харків, Україна)*

Козлова А. О., к. е. н., старший викладач

*Харківського національного університету міського
господарства імені О.М. Бекетова (м. Харків, Україна)*

Завдяки своєму географічному положенню Україна знаходиться на перехресті шляхів «між Сходом і Заходом», її територією проходять міжнародні транспортні коридори, здійснюється рух робочої сили, туристів, товарів. Таке геополітичне положення значною мірою упродовж багатьох століть детермінувало історичні, культурницькі, духовні й політичні особливості розвитку нашої держави.

Наш час характеризується збільшенням масштабів міграційних процесів у світі, розширенням та розвитком зв'язків та інтеграції між країнами. Міграція як економічна, правова категорія і як соціально-економічне явище відома з стародавніх часів. Поштовхом для масового переміщення населення стали перш за все, великі географічні відкриття, а згодом - рух капіталу і розвиток капіталізму. Разом з цим, з боку держави запроваджуються заходи щодо захисту свого економічного та трудового потенціалу шляхом чіткого визначення кордонів, запровадження політики стримування потоків мігрантів, які доречі на початковому етапі розвитку багатьох нині розвинутих країн, зіграли позитивну роль.

Після набуття незалежності України її географічне положення почали активно використовувати з метою нелегальної міграції, транзитного переміщення мігрантів та торгівлі людьми. Як слідство Україна була вимушена створити та запровадити систему протидії нелегальній міграції та торгівлею людьми, ратифікувати міжнародні акти щодо протидії цим ганебним явищам, особливо в період активізації процесів доручення до європейської спільноти.

Активне запровадження системи обміну інформацією про особу, в тому числі обмін біометричними даними, інші засоби протидії злочинності та тероризму, ускладнило діяльність злочинних угруповань, що спеціалізуються на нелегальній міграції та торгівлею людьми. Це спонукало злочинців шукати і використовувати інші, в тому числі легальні та напівлегальні можливості щодо перетинання кордону та доставки мігрантів в інші країни. Одним із таких

каналів, який активно став використовуватися організаторами нелегальної міграції ще з 90-х років минулого століття, є туристичний канал в'їзду-виїзду.

Туристична міграція перш за все характеризується задоволенням певних інтересів людей, подекуди з можливим відпочинком, обміном туристичними групами тощо. Це, зазвичай, короткострокове переміщення окремих верств населення. В сучасних умовах туризм перетворився на потужну індустрію, а глобалізація, кооперація та лібералізація процесу переміщення людей лише сприяє цьому. Індустрія туризму впродовж останніх десятиліть стала однією з найважливіших сфер економіки, забезпечуючи десятку частину всього світового валового продукту. Уряди більшості держав світу, насамперед економічно залежних від туристичних потоків, активно заохочують туристів до своїх країн, сприяють та спрощують процеси потрапляння до країни іноземців, які сліднують через туристичні канали.

В результаті легальними можливостями, які надаються саме туристичними установами (сприяння щодо оформлення віз, закордонних паспортів, квитків і т.ін.), а також зменшення уваги правоохоронних, митних, прикордонних структур до організованих туристів на відміну від інших категорій, наприклад трудових мігрантів, скористалися злочинні угруповання, які спеціалізуються на нелегальній міграції та торгівлі людьми.

Доречі, слід зазначити, що непоодинокими є випадки створення організованих злочинних угруповань, в тому числі транснаціонального характеру, до складу яких входять не тільки злочинці, що спеціалізуються на нелегальній міграції та торгівлі людьми, а й працівники туристичної галузі. У них налагоджені робочі стосунки з представниками міграційних та прикордонних служб, митниці, перевізниками, туристичними операторами, а це в свою чергу є привабливим для організаторів нелегального перетинання кордону. Саме через співробітників туристичних установ нерідко, наприклад, здійснюється оформлення «фіктивних» запрошень, в тому числі групових, на міжнародні конференції, симпозиуми, спортивні змагання, концерти, інші масові заходи. Формування «достовірної або чистої» візової чи кредитної історії, підтвердження трудової діяльності, навчання, реєстрація за місцем проживання і т. ін., також використовується злочинцями для перевезення через кордон нелегальних мігрантів або вивезення громадян до інших країн з послідувачим їх «продажем у якості живого товару».

Новими напрямками використання легальних каналів, в тому числі туристичних, є «експорт» заробітчан для роботи за кордоном як легальної так і нелегальної, а також «експорт» найманців для участі військових конфліктах. Тобто до країни на території якої налічується військовий конфлікт найманці можуть в'їхати легально під виглядом туриста. З початку 2016 року, за даними Державної прикордонної служби України, за незаконне перетинання кордону

та порушення правил перебування в Україні затримано 1 тис. 900 незаконних мігрантів [3]. Доречі, в сучасних умовах, це є актуальним для України.

І сприяє цим порушенням і злочинам не тільки корисні мотиви, тяга до отримання неправомірної вимоги, а й:

- окремі правові колізії чи взагалі правова неврегульованість вказаних процесів на законодавчому рівні ;
- невідповідність окремих законодавчих та підзаконних актів, що регулюють відносини в туристичній галузі вимогам щодо вітчизняній міграційній політики так і європейським чи світовим стандартам;
- відсутність дієвої системи координації та контролю з боку держави процесів в туристичній галузі;
- невідворотність покарань та невідповідна системна профілактична робота в цьому напрямку відповідних органів та відомств;
- відсутність координації дії законодавства про туризм і законодавства з протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми;
- наявність розширеної пособницької бази нелегальної міграції на території України;
- відсутність чітких та дієвих механізмів ефективної протидії нелегальній міграції та запобігання її негативних впливів.

Україна є досить привабливою туристичною країною, а рівень туристичних потоків в сучасних умовах, незважаючи на економічні труднощі, зростає. Це позитивно відбивається на економічній складовій, є важливим аргументом для підвищення іміджевого рівня держави, популяризації її у світі. В той же час, Україна відіграє і важливу роль у стримуванні потоків нелегальної міграції зі Сходу до держав Центральної та Західної Європи.

В умовах глобальної інтенсифікації міграційних процесів, активної участі не тільки населення України, а й злочинців в міграційних процесах, зростає необхідність ефективного державного регулювання в зазначеній сфері, яке є передумовою мінімізації її негативних наслідків, забезпечення прав і свобод мігрантів та усього населення. У зв'язку з цим удосконалення міграційної політики повинно бути одним із пріоритетів державної політики. Внаслідок того, що Україна одночасно є державою походження, призначення та транзиту мігрантів, територією різнохарактерних, різноспрямованих та різномасштабних міграційних потоків, забезпечення державного регулювання у сфері міграції є складним завданням, розв'язання якого потребує комплексного, системного підходу, належного фінансування, кадрового та наукового забезпечення.

За даними, які наводить УНІАН, у 2017 році 12% опитаних громадян нашої держави висловили намір найближчим роком виїхати за кордон на тимчасові заробітки - це найвищий відсоток за час постановки цього питання (у 2002 році таких було 7%) [2].

Слід зазначити, що згідно із положеннями Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року основними завданнями є: «Спрямування зусиль держави і суспільства на формування та реалізацію державної міграційної політики, яка б позитивно впливала на консолідацію української нації та безпеку держави, прискорювала соціально-економічний розвиток, сприяла уповільненню темпів депопуляції, стабілізації кількісного та якісного складу населення, задоволенню потреб економіки в робочій силі, відповідала міжнародним стандартам і міжнародним зобов'язанням України» [1, с. 2].

Список використаних джерел

1. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року, введена в дію Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р.
2. Соціологи підраховали, скільки українців хочуть поїхати на заробітки за кордон – Електронні дані. - Київ, 2017. - Режим доступу : <https://tsn.ua/>. - Назва з екрану. – Дата перегляду : 29.01.2018.
3. Тривожна тенденція та адекватна реакція. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної прикордонної служби України — Електрон. дані. — Київ, 2016. — Режим доступу : <https://dpsu.gov.ua/ua/prikordonni-operacii/>. – Назва з екрану. – Дата перегляду : 29.01.2018.

КОРУПЦІЯ - КАТАЛІЗАТОР ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ ТА В СВІТІ

Шведова Г.Л., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Київського національного торговельно-економічного університету
(м. Київ, Україна)

Згідно з опублікованим звітом Державного департаменту США "Торгівля людьми 2017" Україна не повною мірою відповідає мінімальним стандартам щодо ліквідації торгівлі людьми. У доповіді Державного департаменту США говориться, що Україна не вдається до всіх можливих заходів, щоб покласти край торгівлі людьми, хоча робить у цьому деякий поступ. У зв'язку з цим Україна четвертий рік поспіль знаходиться на другому рівні у рейтингу країн у сфері протидії торгівлі людьми (третій рівень - із найнижчими показниками в цій сфері) [1]. Факторами, що значно впливають на дану ситуацію є: російська агресія, корупція і неефективне

запровадження в життя законів [2]. Для багатьох країн світу ця проблема також є актуальною. Як зазначила Мартіна Ванденберг, громадський адвокат організації «The Freedom Network USA», яка працює з жертвами торгівлі людьми в США, на відміну від інших злочинних організацій, торговці людьми часто працюють незалежно, значно менші за кількістю учасників і тому їх складніше виявити. Іноді ці угруповання складаються з членів сім'ї і тому дуже стійкі. Ванденберг також звернула увагу на той факт, що торговці людьми «підживлюються» корупцією, і нерідко самі правоохоронні органи сприяють організованій злочинності в бідних країнах. Потерпілі не повідомляють про факти торгівлі людьми, адже думають, що у них на Батьківщині правоохоронні органи корумповані, і що їх будуть залякувати пов'язані зі злочинцями поліцейські і судді. «Вони бояться простого затримання поліцейськими, для них це страшніше рабства. Торговці людьми користуються цим», – зазначає Ванденберг [3]. Дослідження проблеми торгівлі людьми дає підстави стверджувати, що необхідно більше уваги приділяти корупції в держустановах тих країн, звідки вивозяться жертви торгівлі людьми. Адже зазвичай головними співучасниками злочинів стають правоохоронні органи, працівники митного контролю і навіть дипломати, які користуються своїм імунітетом.

Окрім цього визнано, що нелегальна торгівля людьми, якій сприяє корупція, загрожує національній безпеці держав. Корупція і торгівля є джерелом нестабільності в багатьох країнах світу, зокрема, слід виділити Сирію та Ірак, окремі країни Африки, де стає все важче жити. Проте вплив нелегальної торгівлі людьми і корупції відчують всі члени суспільства. Визнано, що корупція сприяє поширенню нелегальної торгівлі, роблячи товари і послуги нелегальної економіки більш доступними. Протидія такій масштабній корупції та нелегальній торгівлі повинна стати більш важливим пріоритетом у світовому порядку [4].

Окремої уваги заслуговує конфлікт у Сирії, що продемонстрував руйнівний вплив корупції на торгівлю людьми. Мігранти до міської місцевості, які останнім часом лишають вражені посухами території, зосереджуються на околицях сирійських міст. За відсутності контролю з боку уряду підсилюється незахищеність новоприбулих мігрантів, які ігнорують корумпований режим Асада, характеризуються високим рівнем злочинності, безробіттям і зрештою вони і «стали осередком розвитку заворушень» під час Арабської весни. Встановлено, що увесь цей нелегальний бізнес, якому сприяють корумповані чиновники, існує сьогодні задля транспортування або «торгівлі» людьми. Люди продають останні цінності для того, щоб заплатити контрабандистам, які можуть доставити їхні сім'ї в безпечне місце. Часто вони стають жертвами торговців людьми і часто змушені працювати на рабських умовах в Європі. Сирійський конфлікт, як і багато інших у світі, частково фінансувався

нелегальною торгівлею. Ця нелегальна транскордонна торгівля залежить від корумпованих чиновників. Контрабанда наркотиків, людей, нафти, антикваріату, сигарет тощо забезпечує гроші на закупівлю зброї і утримання повстанців і терористів. Сирійська ситуація визнається найгіршим зразком нелегальної торгівлі і корупції, яка робить її можливою в сучасному світі [4].

На підставі огляду ситуації в світі, пов'язаної із торгівлею людьми, слід зазначити, що вирішення даної проблема потребує усунення існуючих передумов її виникнення та поширення. Передусім, мова йде про корупцію, як каталізатора торгівлі людьми. В національній практиці для отримання відчутних результатів у процесі протидії корупції по-перше слід змінити існуючі підходи, що сформувалися у суспільній свідомості щодо сприйняття корупції як звичного явища. Тут антикорупційним стратегіям часто стоїть на заваді фактор ментальності в українському суспільстві, зокрема, байдужість до чиновницьких зловживань, виправдання корупційної поведінки обставинами життя, що обумовлено передусім схильністю українців до індивідуалізму [5, с. 32]. Уваги в цьому випадку заслуговує запропонована в свій час Комісією Нолана система принципів суспільного життя, яка може сприяти обмеженню корупційних проявів і формуванню засад етичного середовища в державному секторі. До таких принципів віднесли безкорисливість, непідкупність, об'єктивність, підзвітність, відкритість, чесність та керівництво. Втілення таких засад має відбуватися як через державні, так і недержавні структури, і роль останніх тут відіграє досить важливу роль. Адже за даними деяких дослідників в країнах, де громадські організації беруть активну участь у виконанні загальносуспільних програм, корупція є менш поширеною.

Формуванню належного рівня соціальної культури буде сприяти проведення громадської просвіти в усіх сферах діяльності держави, що також буде виховувати громадян в напрямку прихильності нормам права. Ідеологія, заснована на вихованні почуття громадського обов'язку, прагнення бути корисним суспільству і усвідомлення цінності особистого матеріального добробуту як похідного від добробуту суспільного дасть можливість сформувати необхідний рівень соціальної культури суспільства [5, с. 157–158].

Окрім цього, політика створення конкуренції з боку приватних структур щодо надання послуг в різних сферах суспільних відносин: інформаційних, медичних та транспортних створить умови для демонополізації окремих сфер діяльності державних служб і посилення принципів професійності і доброчесності чиновників. Але при цьому слід створити можливості для доступу всіх верств населення до користування послугами приватних фірм, можливо через систему пільг, дотацій для окремих категорій громадян.

В соціально-політичному розумінні корупція давно сприймається як критерій зрілості, активності діючого громадянського суспільства. Громадський контроль може здійснюватись через парламенти, органи

самоуправління, ЗМІ, громадські організації, за допомогою яких встановлюється контроль за діяльністю державних управлінських структур та підвищується авторитет довіри по відношенню до уряду, парламенту [6].

Отже, протидія торгівлі людьми має багатоаспектний характер, але обмеження корупції в держустановах, звідки вивозяться жертви торгівлі людьми, та в інших сферах, сприятиме зниженню рівня злочинності, пов'язаної з незаконною експлуатацією уразливих верств населення, зробить більш контрольованим процес незаконної міграції в світі та в окремих країнах.

Список використаних джерел

1. Україна зробила значний поступ у сфері протидії торгівлі людьми за останній рік та перейшла на вищий щабель в рейтингу країн, який складає Державний департамент США // Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/news/13524.html?PrintVersion>.
2. Україна: доповідь Держдепартаменту США про торгівлю людьми // Офіційний веб-сайт Інтернет-видання ВОО [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukrainian.voanews.com/a/us-ukraine-human-trafficking/3398912.html>
3. Чому торгівля людьми залишається серйозною проблемою, і як з нею боротися? // Офіційний веб-сайт Інтернет-видання ВОО [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukrainian.voanews.com/a/human-trafficking-11-04-2011-133248733/245490.html>
4. Нові виклики безпеці: зростання нелегальної торгівлі і корупції // Офіційний веб-сайт Інтернет-журналу НАТО Ревю [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/new-security-challenge-the-growth-of-illicit-trade-and-corruption-wolrd/UK/index.htm>
5. Сафонов А. О. Антикорупційна політика в умовах трансформації українського суспільства: дис. ... канд. юрид. наук: 23.00.02 / Андрій Олександрович Сафонов. – К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2004. – 186 с.
6. Національна антикорупційна програма коаліції громадських організацій України «Свобода вибору» [Електронний ресурс] / Громадська організація України «Свобода вибору». – Режим доступу: <http://www.anticorruption-ua.org>.

**ВІДНОВЛЕННЯ STATUS QUO ДІТЕЙ, ЯКІ БУЛИ
НЕПРАВОМІРНО ВИВЕЗЕНІ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ**

Явор О. А., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільного права № 2

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)*

Держава бере на себе певні зобов'язання щодо створення сприятливих умов для ефективного забезпечення прав людини: надавати громадянам справжні можливості для практичної реалізації ними своїх прав і свобод; охороняти їх від можливих протиправних посягань; захищати у випадку їх незаконного порушення [1]. Таким чином, дотримання прав і свобод дитини передбачає створення відповідних загальних і спеціальних гарантій їх реалізації як системи узгоджених соціально-економічних, політичних, культурних (духовних), юридичних умов, засобів і способів, спрямованих на охорону, реалізацію й захист прав і свобод дитини.

З огляду на сказане варто передусім вказати, що за ступенем поширеності гарантії захисту прав і свобод дитини поділяють на: 1) національні (внутрішньодержавні), які передбачаються нормами національного законодавства і гарантуються державою. Вони, у свою чергу, існують як: а) державний захист прав і свобод дитини, проголошений ст. 3 Конституції України та визначений як обов'язок держави здійснювати правове регулювання прав і свобод, а також забезпечувати правовими засобами дотримання, виконання і захист прав і свобод; б) судовий захист прав дитини, який є демократичним, об'єктивним і справедливим засобом вирішення справ, пов'язаних із правами й свободами людини і громадянина; в) право на самозахист, що дає можливість суб'єктам захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань будь-якими, не забороненими законом, засобами; 2) міжнародні, встановлені міжнародними актами з прав дитини (закріплюють стандарти прав дитини) і забезпечують можливість кожному після використання всіх національних засобів звертатися за захистом своїх прав і свобод до міжнародних судових установ чи органів міжнародних організацій [2].

Звісно, беручи до уваги сучасні світові тенденції, варто додати, що одним з основних компонентів державної політики України у сфері захисту дитинства нині виступає удосконалення нормативно-правової бази, у тому числі імплементація норм міжнародного права. Результатом такої діяльності можна вважати те, що на сьогодні Україна стала учасницею цілого ряду міжнародних документів у сфері забезпечення прав дитини. Розглянемо їх.

Основним документом, що визначає правові стандарти у сфері захисту прав дитини, визнається Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною ще 27 лютого 1991 р. і набула чинності 27 вересня 1991 р. [3]. Крім того, у 2006 р. ратифіковані: *Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей* (1980); Європейська конвенція про здійснення прав дітей (1996). Вказані Конвенції після надання Верховною Радою України згоди на їх обов'язковість відповідно до ст. 9 Конституції України стали частиною національного законодавства України.

Зупинимось детальніше на *Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей* [4]. Навіть виходячи з назви можна констатувати, що вона спрямована на захист дітей від їх незаконного переміщення. Крім того, у цьому міжнародному акті закріплена процедура повернення дітей, яких незаконно вивозять або утримують, до країни постійного місця проживання, з огляду на що його сприймають як найпоширеніший міжнародний інструмент у цій сфері. Примітно, що її вже ратифікувала 81 держава світу, при цьому співпрацюючи і використовуючи її ефективний механізм, а це означає наступне: Конвенція застосовується до будь-якої дитини, яка не досягла 16 років та проживала в Договірній державі безпосередньо перед протиправним вивезенням за кордон. Отже, згідно з положеннями цього документа будь-якій особі, установі (іншому органу), які стверджують, що дитина була вивезена або утримується з порушенням прав піклування, надається право звернутися із заявою про допомогу у забезпеченні повернення дитини (ст. 8 Конвенції). Вбачається за доцільне розглянути це детальніше. Передусім укажемо, що в даному міжнародному акті вживається поняття "право доступу", що трактується як право спілкуватися з дитиною, у тому числі переміщувати дитину на обмежений час у місце інше, ніж місце її постійного проживання. Виходячи з цього, переміщення буде незаконним, коли має місце вивезення за кордон або неповернення з-за кордону дитини з порушенням права будь-якій особі, установі або іншому органу піклуватися про неї. У той же час за нормами *особою, що вивозить дитину*, може бути один із батьків, інший родич, особа, призначена опікуном дитини, навіть людина, яка не перебуває з нею в родинних стосунках (наприклад, хрещені батьки), а з дитячого будинку дитину у змозі забрати родич, який не має права опіки над дитиною. Особа, яка є членом сім'ї дитини (батьком або матір'ю) або родичем чи опікуном і забирає її за кордон, як правило, отримує відповідне рішення компетентних органів щодо опіки над дитиною, тобто "узаконює" переміщення дитини. У протилежному випадку (мається на увазі відсутність документів, згоди) дитина фактично вилучається з сім'ї і соціального середовища, в якому вона росла і розвивалася як людина, стає «заручником» одного з батьків й особистих негараздів у відносинах між батьками.

Звісно, за таких умов перед державою стоїть складне завдання – відновити **status quo** шляхом негайного повернення дітей, які були неправомірно вивезені за межі України, оскільки вирішувати будь-які суперечки стосовно місця проживання і опіки над дитиною мають лише органи за місцем постійного проживання дитини. Рішення про повернення дитини, або відмову у поверненні приймає суд чи компетентний орган тієї Договірної держави, в якій дитина знаходиться внаслідок вивезення. В Україні таке рішення приймається судом. Підстави для відмови в поверненні визначені безпосередньо в тексті Конвенції, проте їх перелік невеликий (ст.13 Конвенції). Слід враховувати, що прийняте рішення про повернення дитини до країни її постійного місця проживання не означає автоматичного вирішення питань про постійне місце проживання дитини, способи участі у вихованні й спілкуванні з нею (ст. 16 Конвенції). Пояснимо.

Як відомо, існують певні **проблеми** при розгляді справ про “повернення дітей” судом. Деякі з них неправильно визначають підсудність таких категорій справ і не звертають уваги на те, що суд може розглянути справу як за місцем знаходження відповідача і дитини, так і за місцем знаходження міністерства або його територіальних органів (альтернативна підсудність).

Ще одним наріжним каменем під час розгляду цієї категорії справ є застосування до спірних правовідносин норм, які виходять за межі предмета доказування саме у цій категорії (ст. 4, 25 Конституції України, Декларація ООН про права дитини, Закон України «Про громадянство»). Замість вирішення питання про протиправне переміщення (утримування) дитини судді вивчають у деталях усі питання здійснення батьками прав опіки щодо неї і визначення її місця проживання.

Крім того, під час ухвалення рішення деякі суди не враховують підстави для відмови в задоволенні позову і наявність виняткових обставин, визначених Конвенцією.

Однак головною проблемою у розгляді такої категорії справ є надто *тривалий час* вирішення спору щодо повернення дитини відповідно до норм цього міжнародного акта. Ці справи підлягають швидкому, протягом 6 тижнів із дня відкриття провадження у справі, розгляду, на практиці ж спостерігається інше, питання судами може вирішуватися більше року.

Певні труднощі на стадії виконання рішення у справах, пов'язаних із незаконним утриманням (переміщенням) дітей, також виникають у зв'язку із *відсутністю відповідного порядку проведення виконавчих*. Пов'язано це з тим, що остаточний розгляд справи закінчується саме виконанням судового рішення [5].

У контексті сказаного варто акцентувати ще й на тому, що хоча Конвенція спрямована на вирішення питання про повернення дитини до місця її постійного проживання, вона не містить визначення поняття «постійне місце проживання». У зв'язку з цим при вирішенні питання про визначення

постійного місця проживання враховуються, як правило, такі обставини, як: соціальне становище сім'ї, навчання у школі, чи була відповідна країна осередком життя дитини до переміщення або незаконного утримування тощо [6].

Нарешті, і це головне, положення *цього документа* застосовуються до випадків, які не містять складу злочину. Виходячи з положень даного міжнародного акта, передбачається можливість звернення з двома видами заяв: про повернення дитини та про забезпечення права доступу до дитини. Заявником може бути мати, батько дитини, опікун (піклувальник), інша особа, яка має права піклування про дитину, у тому числі уповноважений на це представник дитячого закладу, наприклад, в якому проживала дитина, позбавлена батьківського піклування.

З огляду на наведене варто додати, що центральні органи держави Україна при виникненні такої ситуації повинні забезпечити виконання функцій, визначених ст. 7 Конвенції, а саме:

1. виявити місцезнаходження дитини;
2. запобігти нанесенню подальшої шкоди дитині або збитку зацікавленим сторонам шляхом вжиття тимчасових заходів;
3. забезпечити добровільне повернення дитини або досягнення дружнього вирішення питань;
4. ініціювати судові чи адміністративні процедури або сприяти таким процедурам з метою домогтися повернення дитини та, якщо це доречно, організовувати або забезпечити ефективне здійснення права доступу;
5. якщо потребують обставини, надавати або сприяти наданню юридичної допомоги і консультацій, включаючи участь адвокатів і юридичних радників;
6. надавати таку організаційну допомогу, яка може бути необхідна і доречна для забезпечення безпечного повернення дитини.

Крім того, Україна, ставши учасницею Конвенції, взяла на себе зобов'язання вживати усіх необхідних заходів і долучилася до міжнародного механізму співпраці, який дозволяє 81 державі світу вирішувати питання організації впорядкованого і найшвидшого повернення, незаконно вивезених або утримуваних за кордоном дітей, які постраждали від наслідків протиправної поведінки одного з батьків або інших родичів, діями яких порушуються права батьків щодо піклування про дитину, бо невідкладне повернення дитини дозволяє захистити її права, а також перешкодити завданню їй моральної шкоди і страждань.

Підсумовуючи наведене, можемо ще раз наголосити, що Україна у першу чергу має захистити дитину, її права та забезпечити мінімізацію негативного впливу на неї від протиправного вивезення або утримування, гарантувати право кожної дитини на стабільні умови життя.

Список використаних джерел

1. Волинка К. Г. Забезпечення прав і свобод особи в Україні: теоретичні і практичні аспекти / К. Г. Волинка // Право України. – 2000. – № 11. – С. 30–33.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук [та ін.] ; ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
3. Конвенція ООН про права дитини. (20 листопада 1989 року). URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021/print
4. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей. (25.10.1980р.) URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_188
5. О. Євтушенко. Спірні питання вивезення або повернення дітей мають вирішуватися лише у правовому полі. URL : http://sc.gov.ua/ua/novini_zh_pivrichchja_2015_roku/spirni_pitannja_vivezennja_a_bo_povernennja_ditej_majut_virishuvatisja_lishe_u_pravovomu_poli.htm
6. Застосування Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей. URL : <http://old.minjust.gov.ua/28838>

**ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ АБО СУЧАСНИЙ ПРОЯВ РАБСТВА

Вітранчик Л., студентка V курсу юридичного факультету
Науковий керівник: **Острогляд О.В.**, к.ю.н., доцент,
Університет Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)

*«Ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані; рабство і
работоргівля забороняються в усіх видах».*

Загальна декларація прав людини

Історія рабства, а зараз торгівля людьми, бере свої початки ще з давніх давніх часів, коли сильніші правителі і народи поневолювали слабших за себе і використовували останніх з певною метою і у своїх цілях. Так було колись і так, на жаль, продовжується тепер... а найстрашніше те, що зараз ця проблема набирає все більших обертів.

Дуже часто ми чуємо про торгівлю людьми, про її спроби, випадки "кіднепінгу" (викрадення дитини) і так далі. І неважливо з яких ресурсів ми дізнаємося про це: чи то телебачення, чи Всесвітня мережа Інтернет чи газети... важливо те, що це вже давно стало проблемою глобального масштабу, боротися з якою стає все дедалі важче. Адже, відповідно до статистики Організації з безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ), торгівля людьми посідає третє місце за прибутками у міжнародному злочинному світі. Перше і друге місця посідають торгівля зброєю і наркотиками [8].

Торгівля людьми – це злочин, жертвами якого можуть стати чоловіки, жінки і діти як з метою примусової праці, так і сексуальної експлуатації. Нині у світі більше 21-го мільйона людей є жертвами примусової праці. Чоловіки, жінки і діти потрапляють до рук торговців людьми, як у власних країнах, так і за кордоном. При цьому страждають усі країни – і країна походження, транзиту, і країна призначення.

Проблема торгівлі людьми охопила практично всі регіони та країни світу, незважаючи на те, чи це економічно розвинений регіон, чи країна, що розвивається. Одні з них виступають в ролі країни призначення, інші – в ролі країни походження та транзиту. Явище торгівлі людьми наділене якістю легко адаптуватися до найрізноманітніших умов. Сприятливими для нього є як надмірний достаток, так і критична бідність. У першому випадку формуються «споживачі», а в другому – «продукт» їхнього споживання, так званий «живий товар» [1].

За оцінками Міжнародної організації з міграції, понад 230 тисяч українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року. Лише за останні 17 років Міжнародною організацією з міграції було надано комплексну реінтеграційну допомогу, у тому числі юридичну, медичну, психологічну, фінансову, освітню та інші види допомоги 13485 українцям, які стали жертвам торгівлі людьми. Нині Україна є однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі [2]. Але чому?

А причин для цього є дуже багато. Для прикладу:

- надскладна економічна ситуація, яка присутня в нашій країні і безробіття, що призводить до відчаю громадян і змушує їх шукати кращої долі поза межами країни;

- почуття незахищеності громадян збоку своєї ж держави;

- війна на Донбасі, що зробила вразливими приблизно 1,3 мільйона внутрішньо переміщених осіб;

- необізнаність і неухважність людей. Насправді, чи не кожна така людина може потрапити у пастку під назвою "сучасне рабство", адже зараз дуже часто можна натрапити чи в Інтернеті на сумнівні оголошення про роботу закордоном чи на людей, які підходять до тебе на вулиці з такими ж пропозиціями: пропонують високу зарплату, вигідні умови та багато іншого. Необхідно дуже уважно і ретельно ставитися до різних документів та перевіряти все, ну і звичайно, не вірити випадковим людям, щоб уберегти себе від прикрих випадків і не стати жертвою сучасного рабства.

Щодо необізнаності громадян, як однієї із причин, то інформування останніх про основи торгівлі людьми та незаконної міграції може значно допомогти у боротьбі із таким ганебним явищем як «сучасне рабство». Людям потрібно розповідати про проблеми, а не приховувати їх, а також частіше нагадувати і роз'яснювати куди вони можуть звернутися у разі нагальної проблеми та проконсультуватися. У цьому можуть допомогти різного роду акції та зібрання населення для обговорення питання торгівлі людьми, а також більше відкритих гарячих ліній, де люди зможуть дізнатися все, що їм потрібно або повідомити про проблему чи підозру.

Згідно з доповіддю очільника Державної прикордонної служби України за минулий 2017 рік в нашій державі розкрили 25 каналів торгівлі людьми. Найчастіше проблема поневолення людей пов'язана з трудовим рабством та сексуальною експлуатацією [3].

Україна, як і більшість країн Центрально-Східної Європи, вже має досить тривалий сумний досвід втрати значної кількості жінок і дівчат, вивезених з її території за кордон, де вони стають жертвами різноманітних методів та форм експлуатації, найпоширенішою з яких є примушення до заняття проституцією. Негативний вплив від торгівлі людьми полягає ще й у поширенні венеричних захворювань, СНІДу, формуванні моральної деградації та відчуженості

особистості, втрати родинних зв'язків, зруйнуванні суспільної моралі, небезпечному «звиканні» громадської свідомості до негативного явища, поширенні депресивних синдромів та суїцидальних тенденцій, зростанні агресивності та жорстокості. [4].

Фахівці Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми (ДБЗПТЛ) Національної поліції України зазначають, що зараз набувають все більшого поширення форми торгівлі людьми пов'язані так званою «трудовою» експлуатацією. Жертвами такого виду злочинів найчастіше стають чоловіки працездатного віку або особи з явними ознаками інвалідності, без постійного місця проживання та інші малозабезпечені категорії громадян. Крім цього, протягом 2016 та на початку 2017 років виявлені випадки вербування громадян України з метою втягнення їх у злочинну діяльність. Через шахрайську схему українських громадян змусили стати міжнародними наркокур'єрами і перевозити у валізах кокаїн з Бразилії до Таїланду. У результаті українців затримали правоохоронні органи цих країн. Зараз вони знаходяться у бразильських і тайських в'язницях, очікуючи судові вироки за суворими законами цих країн [5].

Не можна також залишити поза увагою випадки торгівлі людьми і рабства на окупованих територіях Сходу України, про що йшлося у щорічному звіті Державного департаменту США. Зокрема, звіт посилається на випадки викрадень жінок та дівчат із зони проведення бойових дій з метою продати їх у сексуальне чи трудове рабство. Також є випадки, коли неповнолітні брали участь у бойових діях як солдати, інформатори чи «живий щит», зазначено в доповіді. Для прикладу, на боці бойового угруповання «ДНР» брав участь 14-річний хлопець – цю інформацію підтверджував лідер бойовиків Олександр Захарченко [6].

Однак, зусилля підрозділів поліції у 2017 році та попередні результати роботи у сфері протидії торгівлі людьми отримали позитивну оцінку з боку міжнародних організацій країн-партнерів Європейського Союзу, та зміцнили позиції держави у щорічному звіті Державного Департаменту США про торгівлю людьми у світі у якому Україна вийшла з контрольного списку та піднялася до 2-ї групи [5].

Отож, зважаючи на деякі зрушення і покращення результатів у сфері протидії торгівлі людьми, завдяки міжнародній співпраці, нашій державі на досягнутому зупинятися не треба. Адже, ми рухаємось у європейському напрямку і нам є куди розвиватися і рости. Україні необхідно вжити великий спектр заходів, які будуть спрямовані на унеможливлення спроб і прояву сучасного рабства.

По-перше, це стосується покращення роботи механізмів державного управління міграційними процесами, які б сприяли запровадженню дієвих заходів з протидії торгівлі людьми та незаконної і нелегальної міграції.

Обов'язково необхідно переймати досвід наших європейських сусідів.

І по-друге, необхідно збільшити проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів щодо підвищення рівня обізнаності українських громадян з приводу питань торгівлі людьми і запровадити низку нових таких заходів, щоб наші люди знали, що ВОНИ - НЕ ТОВАР і ніхто не має права робити їх комерційним об'єктом торгівлі і рабства!

Список використаних джерел

1. Оксана Краєвська, Наталія Базів / Торгівля людьми як глобальна проблема сучасності / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/VLNU_Mv_2012_31_15.pdf
2. "Сьогодні - Європейський день боротьби з торгівлею людьми" / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2326529-sogodni-evropejskij-den-borotbi-z-torgivleu-ludmi.html>
3. Інформатор / В Україні за рік розкрили 25 каналів торгівлі людьми / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://informer.news/v-ukrajini-za-rik-rozkryly-25-kanaliv-torhivli-lyudmy-ochilnyk-dpsu/>
4. "Торгівля людьми - сучасний прояв рабства" / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://fastiv-region.gov.ua/content/torgivlya-lyudmi-suchasni-proyav-rabstva>
5. Торговля людьми в Україні набуває обертів / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://portal.lviv.ua/news/2017/07/30/torgivlya-lyudmi-v-ukrayini-nabuvaye-obertiv-bilshist-zhertv-zhinki>
6. Неповнолітні на війні, торгівля людьми і сексуальне рабство в Україні – звіт Держдепартаменту США / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/27155511.html>
7. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>
8. Торговля людьми – чи має місце в сучасному світі? / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mk.dsp.gov.ua/news/%D1%82%Do%BE%D1%80%Do%B3%D1%96%Do%B2%Do%BB%D1%8F-%Do%BB%D1%8E%Do%B4%D1%8C%Do%BC%Do%B8-%D1%87%Do%B8-%Do%BC%Do%B0%D1%94-%Do%BC%D1%96%D1%81%D1%86%Do%B5-%Do%B2-%D1%81%D1%83%D1%87%Do%B0%D1%81/>

**ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Волянник В. І., студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Національного авіаційного університету

**Науковий керівник: Кубальський В.Н., к.ю.н., доцент, доцент кафедри
міжнародного права Національного авіаційного університету**

(м. Київ, Україна)

Проблема незаконної міграції та торгівлі людьми вийшла за межі окремих держав і перетворилася на світову. Вона є реальною загрозою для громадської безпеки, сприяє зростанню злочинності, поширенню небезпечних захворювань, зумовлює створення підпільного ринку праці.

Проблем міграції та механізмів протидії нелегальній міграції вивчали як вітчизняні (О. М. Джужа, І. Б. Березовський, В. О. Іващенко, В. В. Коваленко, О. А. Малиновська, В. І. Шакунта ін.), так і зарубіжні вчені (М. Війєрс, Р. Вольвенд, В. В. Лунєєв, Дж. Солт, Р. Хавсман, А. Шлоенхард). Проблему протидії торгівлі людьми активно досліджували такі вчені, як К.Б. Левченко, А.В. Орлеан, Б.В. Лизогуб та інші.

Приблизно третина потоку міжнародної міграції у світі зараз не контролюється. Нелегальна міграція з'являлася і поширювалася у великих масштабах саме там, де ставилися обмеження та заборони на шляху легальних форм міграції. На даний момент найбільшим у світі за обсягами міграції вважається коридор Мексика — США, обсяги якого перевищують 10 млн. осіб кожного року. Також одними з найбільших коридорів є Туреччина — Німеччина, Алжир — Франція.

Мотиви, що спонукають мігранта нелегально проникнути до країни можуть бути різні: економічні, пошук притулку, або це можуть бути утриманці особи, які вже влаштувались в іншій країні [2].

В сучасну епоху глобалізації все більшої гостроти набуває питання транскордонної міграції. Перш за все тому, що це явище дало початок ще одному різновиду міжнародної злочинності, окрім наркоторгівлі та торгівлі зброєю, — торгівлі людьми. Наприклад, німецький дослідник Лео Кайдел визначив торгівлю людьми одним із основних видів діяльності злочинних груп, який займає 5 місце в ієрархії кримінальної активності в Німеччині [5]. Безумовно це є порушенням всіх прав і свобод людини, закріплених у Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН.

Свідченням стурбованості міжнародного співтовариства ситуацією, що склалася, є ряд прийнятих конвенцій, пактів та протоколів з врегулювання цього питання. Серед них такі, як:

– Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 1949 року. Її основне завдання — визначення ефективних заходів боротьби проти усіх форм торгівлі жінками та експлуатації проституції [3];

– Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Нью-Йорк, 1966 року. Є доповненням до Загальної декларації прав людини, захищає право на життя і передбачає, що жодна людина не повинна піддаватися утиску на свободу пересування [4].

19–29 січня 1999 році у Відні відбулася Перша сесія Спеціального комітету з розробки Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та міжнародно-правових документів по запобіганню і припиненню міжнародної торгівлі жінками і дітьми, а також про боротьбу з незаконним перевезенням і транспортуванням мігрантів.

Наявність проблем у боротьбі з нелегальною міграцією потребує вироблення ефективних шляхів протидії в сучасних умовах, зокрема:

- вдосконалення діяльності центральних органів виконавчої влади по виконанню завдань на державному рівні;
- виявлення та перекриття найбільш небезпечних каналів міграції шляхом удосконалення візової політики та якості прикордонного контролю;
- виявлення та викриття на території держав злочинних угруповань, які займаються організацією переправлення нелегальних мігрантів, виготовленням та забезпеченням їх підробленими документами;
- створення дійового механізму видворення нелегальних мігрантів до місць їх постійного проживання або до країн, звідки вони прибули.

Окрім удосконалення законодавства щодо врегулювання питань у сфері протидії торгівлі людьми, в різних країнах світу необхідно вжити таких заходів:

- 1) підвищити рівень інформованості:
 - країни повинні фінансувати та організовувати інформаційні кампанії з метою попередження торгівлі людьми;
- 2) дослідити проблеми економічного і соціального стану жінок у країнах:
 - ліквідація насильства проти жінок у всіх сферах громадського життя, а також надання захисту і допомоги жертвам насильства;
 - введення антидискримінаційного законодавства, надання жінкам надійних засобів захисту проти всіх форм дискримінації у сфері зайнятості;
- 3) розробити імміграційну політику у країнах призначення:
 - створити додаткові можливості для осіб, які бажають легально мігрувати з метою одержання роботи, освіти і професійної підготовки [1];
- 4) посилити і вдосконалити захист жінок і дітей в країнах «постачальниках» і скоротити ринок послуг в «приймаючих» державах Північної Америки, Азії і Європи;
- 5) необхідно забезпечити захист жертв і систему реабілітації, тобто:

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.)

- з одного боку, забезпечити особисті права людини;
- з іншого, забезпечити кримінальне переслідування вчинків, пов'язаних з торгівлею людьми;

6) важливим є розвиток спеціальних навчальних програм у рамках ВНЗ і закладів підготовки працівників правоохоронних органів;

7) окрім того, потрібно сприяти працевлаштуванню молоді;

8) постійно контролювати діяльність туристичних організацій і здійснювати її моніторинг.

Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, яка набула чинності 1 лютого 2008 року, спрямована на:

- запобігання торгівлі людьми,
- захист жертв торгівлі людьми,
- забезпечення ефективного слідства та кримінального переслідування.

В 2002 р. Сеймом Латвії були прийняті зміни в кримінальному Законі. Він був доповнений статтями 154.1 і 154.2, що визначають поняття торгівлі людьми та обумовлюють відповідальність за дії. Зазначений кримінальний закон передбачає відповідальність і санкції за торгівлю людьми, обумовлюючи набагато більш важку відповідальність, якщо торгівля людьми здійснена щодо неповнолітніх або групою осіб за попередньою змовою, але сама важка відповідальність передбачена, якщо злочин викликав тяжкі наслідки або це зробила організована група. Литва була першою з держав Балтії, яка в липні 1998 року прийняла закони, які передбачали кримінальну відповідальність за торгівлю людьми у виді позбавлення волі строком від чотирьох до восьми років.

Кримінальний кодекс Естонії містить статтю 124.3. «Незаконне позбавлення волі» — (1) Незаконне позбавлення людини волі — карається штрафом, або арештом, або позбавленням волі на строк до одного року. (2) Те саме діяння, поєднане з застосуванням небезпечного для життя чи здоров'я насильства, — карається штрафом або позбавленням волі на строк до п'яти років.

Сучасним міжнародно-правовим документом щодо протидії торгівлі людьми є Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює її. У грудні 2000 року в м. Палермо (Італія) Україна, спільно з іншими 124 країнами світу, підписала ці міжнародні документи і ратифікувала 4 лютого 2004 року на сесії Верховної Ради України.

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що протидіяти нелегальній міграції та торгівлі людьми, насамперед, можна завдяки удосконаленню положень чинного законодавства щодо форм і методів контролю за міграційними процесами, підвищення якості прикордонного режиму на традиційних шляхах нелегальної міграції, встановлення відповідальності за

незаконне використання праці нелегальних мігрантів тощо. Лише працюючи злагоджено, можна досягнути поставленої цілі та впоратись з проблемою.

Список використаних джерел

1. Власов П.О. Запобігання торгівлі людьми: Інформаційно-практичний посібник. – Д.: Поліграфіст, 2002. –68 с.
2. Гужвенко Т. Ю. Протидія торгівлі людьми [Електронний ресурс]: — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.sspu.sumy.ua/> (дата звернення 15.02.2018). — http://www.sspu.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=521.
3. Конвенция о борьбе с торговлей людьми и эксплуатацией проституции третьими лицами от 21.03.1949 г. (Вступила в силу 25.07.1951 г.) // Международная защита прав и свобод человека: Сборник документов /Сост. Г.М. Мелков. –М.: Юрид. лит., 1990.
4. Международный пакт о гражданских и политических правах от 10.12.1966 г. // Международная защита прав и свобод человека: Сборник документов /Сост. Г.М. Мелков. –М.: Юрид. лит., 1990
5. Порівняльно-правові дослідження [Текст] // Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал . – 2007. – № 2. [Електронний ресурс]: — Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://www.naiau.kiev.ua> (дата звернення 15.02.2018). — https://www.naiau.kiev.ua/files/naukovadiyalnist/naukovi-zaxodi/zbirnuki/2017/mater_21_04_17.pdf

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ПРИЧИНИ ТА ПРОТИДІЯ

Герман Х., студентка групи Юс-2016

Науковий керівник: **Острогляд О.В.**, к.ю.н., доц.

Університет Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)

Відповідно до норм Конституції України, як основного закону, а також інших законів, кожна людина є вільною. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання, кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність, кожна особа має невід'ємне право на життя, кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості ...

Проте, ці права людини часто порушуються, і не тільки в Україні, а й в інших країнах світу. Серед найголовніших порушень прав людини в сучасному світі актуальним є злочин, який має багато назв – «біле рабство», «торгівля людьми», «контрабанда людьми». Торгівля людьми — протизаконна торгівля

людськими істотами в цілях комерційної сексуальної експлуатації або примусової праці: це сучасна форма рабства. [1]

Міжнародні організації зафіксували за 9 місяців 2016 року 777 випадків постраждалих від торгівлі людьми. Якщо порівняти дані за попередні роки, то протягом всього 2012 року було зафіксовано 945 випадків торгівлі людьми, 2013 року - 929, 2014 року - 903, 2015 року - 740 випадків. [2]

Станом на 22.07.2015 р. Міністерством соціальної політики України 94 громадянам встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, серед яких 88 – громадяни України і 6 іноземців (громадяни Пакистану, Молдови та Російської федерації). З них за статтю – 39 чоловіків, 39 жінок і 16 дітей. За видами експлуатації: 42 випадки – трудова експлуатація, 24 випадки – сексуальна, 19 – випадків – залучення до жебракування, 4 випадки – змішана експлуатація, 3 випадки – вилучення органів, 2 випадки – продаж малолітньої дитини. Країнами призначення (експлуатації) є: Україна – 37 випадків, Російська Федерація – 37 випадків, Турецька Республіка – 6, Республіка Польща – 5 випадків, Республіка Молдова – 2 випадки, Республіка Азербайджан – 2 випадки, Держава Ізраїль – 2 випадки, Республіка Сербія – 1 випадок, Грецька Республіка – 1 випадок, Федеративна Республіка Німеччина – 1 випадок. За видами торгівлі людьми зафіксовано внутрішня (всередині країни) – 31 випадок, міжнаціональна (транскордонна) – 63 випадок. [3, с.116]

Громадяни України, як правило, потерпають від торгівлі людьми у Російській Федерації, Республіці Польща та інших країнах Європейського Союзу, Республіки Казахстан, Молдова. В окремих випадках Україна також виступає країною призначення для торгівлі людьми (трудова експлуатація в сільському господарстві та на будівництві). Збільшується кількість випадків трудової експлуатації українських громадян за кордоном та в межах України. [3, с.60]

Виділяють кілька причин торгівлі людьми :

1. Внутрішньодержавні: відкриття кордонів; економічна нестабільність; низький рівень доходів населення; безробіття; декларативність соціальної політики; збільшення прірви між верхами і абсолютною більшістю населення; зневіра громадян, особливо молоді, у позитивні зміни в країні; активна і витончена діяльність злочинних угруповань і їх недостатнє переслідування; загальна криміналізація суспільства; корупція;

2. Зовнішньодержавні: активна міжнародна трудова міграція; попит на дешеву робочу силу за кордоном; зростання відмінностей між багатими і бідними країнами; формування міжнародних кримінальних об'єднань; війни та збройні конфлікти; розвиток секс-туризму; проблеми в законодавстві багатьох країн світу щодо протидії торгівлі людьми та надання допомоги потерпілим або відсутність такої; розвиток соціальних мереж; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій;

3. Людський фактор: правова неграмотність; поверхневі уявлення про легке життя в інших країнах; відсутність реальної інформації про проблему торгівлі людьми; завищена / занижена самооцінка; бажання позбутися психологічного або фізичного насильства в сім'ї; бажання швидко без особливих зусиль заробити великі гроші; надмірна довірливість; погана інформованість про можливості працевлаштування в Україні; погана інформованість про можливості працевлаштування за кордоном; невіра у позитивні зміни в країні [4].

На мою думку, наймасштабнішою проблемою є внутрішньодержавна, а саме економічна нестабільність в державі. Люди, які працюють на державних роботах часто не можуть забезпечити себе і свою сім'ю усім необхідним для існування через малі заробітні плати.

В порівнянні: Мінімальна заробітна плата у 2017 році з 1 січня у місячному розмірі становила - 3200 гривень. Прожитковий мінімум з 1 січня 2017 року на одну особу становив - 1544 гривні, з 1 травня - 1624 гривні, з 1 грудня - 1700 гривень [5].

У 2018 році станом на 1 січня мінімальна заробітна плата становить - 3723 гривні у місячному розмірі. Прожитковий мінімум на одну особу з 1 січня 2018 року становить - 1700 гривень, з 1 липня - 1777 гривень, з 1 грудня - 1853 гривні. (6) Здавалося б, що українці цілком забезпечені, проте це не так. Адже курс долара шалено зростає, ціни за комунальні послуги перевищують усі межі, ціни на продукти і в супермаркетах, і на ринках «ростуть до небес». Тому прості українці часто їдуть за кордон заробляти гроші, бо не мають іншого виходу. Вони змушені приймати різні пропозиції неперевічених людей. Інколи такі «заробітки» завершуються дуже фатально. Безліч людей попадає в так зване «рабство», з ними не рахуються, не запитують їхньої думки і торгують ними, як живим товаром. Ця складна економічна ситуація в країні напряду пов'язана з керуванням державою. Нечисті на руку особи користуються своїм владним становищем і замість того, щоб забезпечити гідне існування для громадян, загарбують значні суми грошей для своїх інтересів. Їх не цікавить те, що прості українці змушені виїжджати за межі своєї Батьківщини, щоб утримати свою сім'ю, і часто попадають у руки до дуже поганих людей.

Виходячи з вище сказаного, можна зрозуміти те, що перш ніж боротися з проблемою ззовні, потрібно навести порядок всередині.

У нашому законодавстві є прописано кілька пунктів, пов'язаних з протидією торгівлі людьми. Наприклад, у **ст.149. «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини»** сказано:

1. Торговля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману,

шантажу чи уразливого стану особи, - караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої [7].

Крім ст. 149 КК України, у вересні 2011 року в Україні прийняли Закон «Про протидію торгівлі людьми», який суттєво наблизив українське законодавство до найкращих міжнародних стандартів в цій сфері. Відтак, українське законодавство в цілому відповідає положенням Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (стаття 149 Кримінального Кодексу України, Закон України «Про протидію торгівлі людьми»). В Україні передбачено достатньо суворі та адекватні санкції за торгівлю людьми та пов'язані з нею злочини. У Законі «Про протидію торгівлі людьми» міститься низка інноваційних положень, які стосуються захисту потерпілих від торгівлі людьми. Наприклад, з метою ефективної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, та їх захисту створюється Національний механізм суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми. [3, с.118]

Отже, серед найголовніших порушень прав людини в сучасному світі актуальним є злочин, який має багато назв – «біле рабство», «торгівля людьми», «контрабанда людьми». Торгівля людьми — протизаконна торгівля людськими істотами в цілях комерційної сексуальної експлуатації або примусової праці: це сучасна форма рабства.

Виділяють кілька причин торгівлі людьми: внутрішньодержавні, зовнішньодержавні, причини, пов'язані з «людським фактором». На мою думку, «верхівка» влади змушена постійно переглядати законодавство та вносити жорсткіші зміни щодо відбування покарання за торгівлю людьми або іншої незаконної угоди щодо людини. Адже час не стоїть на місці, міняється все: люди, їхні діяння, їхня психіка та соціальний стан, в тому числі і злочинність, пов'язана з торгівлею людьми.

Список використаних джерел

1. Інтернет ресурс - Торгівля людьми. Вікіпедія. Режим доступу - https://uk.wikipedia.org/wiki/Торгівля_людьми
2. Торгівля людьми: з початку року в Україні вже 777 випадків – нардеп. 13.10.2016 Режим доступу - <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2100878-torgivla-ludmi-z-pocatku-roku-v-ukraini-vze-777-vipadkiv-nardep.html>
3. Киренко Сергій Георгійович. «Шляхи покращення нормативно-правової бази в сфері протидії торгівлі людьми». Острогляд Олександр Васильович. «Міжнародне та національне законодавство в сфері протидії торгівлі людьми». Приватний вищий навчальний заклад Івано-Франківський Університет Права імені Короля Данила Галицького. Міжнародний симпозиум «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми» (11-12 березня 2016р.) 231 с.
4. Інтернет ресурс – Що таке торгівля людьми. Служба у справах дітей та сім'ї Київської обласної державної адміністрації. Режим доступу - <http://ssd-koda.gov.ua/protidiya-torgivli-lyudmi/shho-take-torgivlya-lyudmi/>
5. Інтернет ресурс – Закон України. Про Державний бюджет України на 2017 рік (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 3, ст.31). Стаття 7. Стаття 8. Режим доступу - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
6. Інтернет ресурс – ЗАКОН УКРАЇНИ. Про Державний бюджет України на 2018 рік. Стаття 7. Стаття 8. Режим доступу - <http://zakono.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
7. Кримінальний Кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2017 року: (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., Київ, 2-17. – 212с.

НЕЗАКОННА МІГРАЦІЯ ТА ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН

Заречна В. К., студентка з курсу коледжу

Університету Короля Данила

Науковий керівник: Острогляд О.В., к.ю.н., доцент,

Університет Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)

На сьогоднішній день ми багато можемо почути про незаконний перетин кордону. Лише станом на 27.05.2017 рік Державна прикордонна служба України повідомила, що за визначений період затримано понад 2,5 тисяч нелегалів, з яких 850 – за незаконне перетинання кордону, ще майже 3,5 тисячам потенційних мігрантів відмовлено в пропуску в Україну, а також у ході прикордонного контролю було виявлено майже 600 підроблених документів,

припинено 100 спроб перетинання кордону з використанням чужих документами та 8,5 тисяч – за недійсними.[1] За останні роки можна зробити висновок, що незаконна міграція зростає. Громадяни масово виїжджають з ціллю заробити гроші для сім'ї. Але не всім вистачає коштів щоб оформити потрібні документи. І громадяни шукають інший спосіб, який інколи закінчується катастрофічними наслідками. Зловмисники користуючись такою безпорадністю особи, використовують її у своїх цілях. Шляхом обману особу експлуатують до примусової роботи. Незаконна міграція на території України призводить до виникнення загрози для національної безпеки, оскільки таке явище спричиняє зростання, розвиток підпільного ринку праці, поширення наркотиків, епідеміологічних та інфекційних захворювань і є важким тягарем платників податків. У той же час згідно з даними правоохоронних органів організація нелегальної міграції є одним із найприбутковіших видів незаконної діяльності причетних до цього осіб.

Підставою настання кримінальної відповідальності вважається наявність суспільно небезпечного діяння особи ознак складу злочину, а саме в даному випадку відповідно до ст. 332 ККУ незаконне переправлення осіб через державний кордон України. До складу злочину належить: об'єкт злочину, об'єктивна сторона складу злочину, суб'єкт і суб'єктивна сторона складу злочину. Якщо буде відсутня хоча б одна з цих ознак, то правопорушник не буде нести відповідальності, оскільки відсутня юридична підстава.

З об'єктивної сторони незаконне переправлення осіб через державний кордон України – це злочин із формальним складом, тобто вважається закінченим із моменту вчинення хоча б однієї із перерахованих у диспозиції ст. 332 КК України дії:

- 1) незаконне переправлення осіб через державний кордон України;
- 2) організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України;
- 3) керівництво незаконним переправлення осіб через державний кордон;
- 4) сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України порадами, вказівками, надання засобів або усунення перешкод.[2]

Звернемо увагу на факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину. До них належить місце, час, обстановка, знаряддя, засоби і спосіб вчинення злочину. Місце вчинення незаконної міграції є кордон. Звідси виходить, що державний кордон є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього складу злочину. Отже, з'ясуємо поняття кордону. Відповідно до ЗУ « Про державний кордон України» під поняттям державного кордону України є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України - суші, вод, надр, повітряного простору. [3]

Суміжним видом правопорушення до цього злочину є адміністративне правопорушення. У випадку, якщо особу намагались незаконно переправити на

виїзд з території України, то переправляється особа має бути притягнутою до адміністративної відповідальності за ст. 204-1 КУпАП за спробу незаконного перетину державного кордону України. Згідно ст. 204-1 КУпАП перетинання або спроба перетинання державного кордону України будь-якими способами поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів. [4] З цього виходить, що кордон можна також вважати – пунктом пропуску.

Посилаючись на коментовану ст. 110 ККУ Державний кордон України визначається рішеннями Верховної Ради України і міжнародними договорами України. Лінія державного кордону детально описується у відповідному міжнародному договорі, а також наноситься на карту, яка є невід'ємною частиною того чи іншого Договору (делімітація). Ця лінія проходить: на суходолі - по характерних точках і лініях рельєфу або ясно видимих орієнтирах, на морі - по зовнішній межі територіального моря України, а також певним чином на річках, озерах та інших водоймах, на мостах, греблях та інших спорудах, і позначається на місцевості чітко видимими прикордонними знаками (демаркація). Для позначення лінії кордону на місцевості суміжними державами звичайно створюється змішана комісія.

Дослідивши усе вищенаведене робим висновок, що факультативна ознака об'єктивної сторони складу злочину в конструкції цієї статті є обов'язковою. Оскільки в даному випадку, а саме незаконне переправлення осіб через державний кордон України чітко вказує, що кордон є місцем вчинення злочину. державний кордон є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього складу злочину. Кордоном слід вважати не тільки лінію і вертикальну поверхню, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України - суші, вод, надр, повітряного простору, а й пункт пропуску через державний кордон.

Список використаних джерел

1. Державна прикордонна служба України [електронний ресурс]: доступ <https://dpsu.gov.ua/ua/news/za-rik-roboti-prikordonniki-prodovzhuvali-sistemno-rozvivatisya-ta-nadiyno-ohoronyati-kordon-batkivshchini/> час доступу: 18.02.2018р, 15:31
2. Науково практичний коментар Кримінального кодексу України/ Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченко, В.В. Чернея.- К.: Юрніком Інтер, 2017.-1104с.
3. ЗУ «Про державний кордон України» [електронний ресурс]: доступ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
4. Науково – практичний коментар КУпАП. Станом на 14 квітня 2015р. / За заг. ред. С.В. Петкова та С.М. Морозова – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 736 с.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. Та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ

Кота Я. Ф., студентка 2 курсу кафедри міжнародного права

Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна)

Науковий керівник: Кубальський В.Н., к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного авіаційного університету

Серед найголовніших порушень прав людини в сучасному світі актуальним є злочин, який має багато назв – «біле рабство», «торгівля людьми», «контрабанда людьми». За оцінками експертів щорічно 1-2 млн. людей стають «живим товаром». Наприкінці ХХ сторіччя з його проявами зіткнулась і Україна. Світова спільнота давно визнала проблему торгівлі людьми та незаконної міграції як такої, що вимагає безпосереднього втручання та регулювання. Становлення України, як європейської правової держави, веде до фундаментальних змін у сфері юриспруденції та захисту прав людей. Проблема торгівлі людьми – одного з найнегативніших явищ сучасного суспільства – уперше була піднята правозахисниками на початку ХХ століття. У той час особлива увага приділялася жінкам з Великобританії, яких змушували до проституції в країнах континентальної Європи. Так з'явився термін "біле рабство", який пізніше поширився на загальне поняття торгівлі людьми.

Торгівля людьми є порушенням прав і суперечить міжнародним нормам та Конституції України. Карається законом України за статтею 149 Кримінального кодексу України. Це явище залишається актуальною проблемою і для України. Сучасні форми експлуатації та нові виклики, що їх переживає світ, створюють загрозу потрапляння у ситуацію торгівлі людьми практично всіх соціальних груп населення. Низка факторів, а саме: збройний конфлікт на Сході країни, підвищення рівня мобільності населення, поява внутрішньо переміщених осіб та пов'язані з цим трудова міграція населення, економічна нестабільність, зростання рівня безробіття, сприяють, на жаль, поширенню випадків учинення цих злочинів [3, с. 7-9].

«Відносини, що виникають у сфері протидії торгівлі людьми регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими законами і міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими

актами» - зазначається у Законі України «Про протидію торгівлі людьми» від 2012 року [4, ст. 3]. Не дивлячись на кількість впроваджених постанов та запущених соціальних проектів, проблема має місце у сучасному суспільстві. Система регулювання потребує деяких кардинальних змін. Тому що, доки торгівля людьми існує – доти систему можна визнати недосконалою. Крім того, вище зазначені фактори відіграють значну роль у поширенні досліджуваної проблеми.

У звіті Державного департаменту США про торгівлю людьми у світі Україну помістили в другу групу як «країну походження, транзиту й призначення для чоловіків, жінок та дітей, які зазнають примусової праці та сексуальної експлуатації» станом на 2016 рік. Кількість випадків торгівлі людьми та рабства в Україні почастишали. І це зумовлено не лише перманентною кризою та низьким життєвим рівнем, – нині через неконтрольовану ділянку кордону з Росією, окрім зброї та боєприпасів, переміщаються жертви та злочинці торгівлі людьми. Україна продовжує боротися з цим ганебним явищем, відтак 2017-й рік було оголошено роком боротьби з торгівлею людьми [2]. Станом на 2018 рік відповідно до статистики, розміщеної на сайті Представництва МОН в Україні, визначено так звані «найбільш уразливі до торгівлі людьми» території України, людей, які ризикують постраждати від торгівлі людьми за кордоном не як потенційних мігрантів, а як тих, хто схильний погодитися принаймні на одну ризиковану пропозицію щодо роботи за кордоном. Це такі області як: Житомирська (49%), Івано-Франківська (48%), Чернівецька (37%). Статистика причин, через які люди вдаються до незаконної міграції, її відсоткове співвідношення та інші дослідження проведені емпіричними методами. Проаналізувавши результати, найбільш суттєвим поштовхом для міграції є нестабільний економічний стан України. Держава повинна з цим боротися, надаючи комфортні умови праці та конкурентну заробітну плату для своїх громадян. Боротьба, як вона є, потребує перш за все реконструкції середовища існування проблеми. Для зменшення відсотку випадків торгівлі людьми та міграції, України потрібно стабілізуватися у сфері економіки, урегулювати конфлікт на Сході та удосконалити систему державного апарату. Це стане значним кроком у подальшому.

Нині у світі, за словами ватиканського наглядача ООН Бернардито Ауса, жертвами торгівлі людьми стали близько 40 мільйонів людей, і кожен рік їхні ряди поповнюються більш ніж 3 мільйонами чергових «рабів». Серед них майже 80% – це жінки і діти. Сучасна торгівля людьми – це індустрія з прибутком понад 32 мільярди доларів на рік [1]. Торгівля людьми – це прояв кримінального бізнесу.

В Україні виявленням та протидією торгівлі людьми займаються державні органи – Мінсоцполітики, Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція, Держприкордонслужба та низка громадських організацій. Так, «за період з

січня по грудень 2016 року представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні виявило 1151 особу, яка постраждала від торгівлі людьми (ОПТЛ) з метою трудової та сексуальної експлуатації у 21 країні, у т.ч. в Україні, та надало їм допомогу».

Зокрема, постраждали зазнали експлуатації. Збільшуються випадки незаконного продажу органів закордон, згідно статистики МОМ за 2017 рік зафіксовано 6 таких випадків. З'являються нові види експлуатації – торгівля людьми для незаконного продажу наркотиків. Все це – наслідки економічної занедбаності України, хоча влада намагається змінити становище та сумну статистику, але поки що докладених зусиль для викорінення проблеми недостатньо.

Як зазначив Повноважний Канади в Україні Роман Ващук: “жодна країна не має імунітету до торгівлі людьми, але головним є те, наскільки наші державні інституції можуть дати відсіч цьому явищу” [2].

Що ж робить держава у протидії торгівлі людьми? Наприкінці жовтня 2016 року, відповідно до рекомендацій міжнародної спільноти, віце-прем'єр-міністр України доручив Міністерству фінансів України передбачити у бюджеті на 2017 рік збільшення фінансування державної програми з протидії торгівлі людьми до 5 млн. гривень (близько 200 000 доларів США), а обласним державним адміністраціям виділити достатнє фінансування з місцевих бюджетів. Також в листопаді 2016 р. уряд України підвищив одноразову фінансову допомогу постраждалим від торгівлі людьми - з одного до трьох мінімальних прожиткових мінімумів (близько 180 доларів США).

У 2016 році Мінсоцполітики ініціювало розробку національної стратегії запобігання торгівлі людьми та узгодило її з іншими суб'єктами у сфері протидії торгівлі людьми під час засідань міжвідомчих робочих груп. В грудні 2016 р. під час засідання Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй окреслили загальні проблеми, пов'язані з торгівлею людьми на непідконтрольних уряду України територіях. Організації Об'єднаних Націй було запропоновано визначити пріоритетність проблеми сексуального насильства в регіонах Східної України, які постраждали від конфлікту.

Міжнародна організація з міграції в Україні підтримує Національну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів. З 2000 року 12 168 осіб, які постраждали від торгівлі людьми, отримали від представництва МОМ в Україні реінтеграційну допомогу [2].

Як бачимо, державна міграційна політика є самостійною диференційованою частиною соціальної політики України. В даний час державна міграційна політика являє собою комплекс правових, фінансових, адміністративних та організаційних заходів, з використанням яких держава цілеспрямовано впливає на регулювання міграційних процесів з позицій

міграційних пріоритетів, кількісного складу міграційних потоків та їх структури у сфері державного управління.

Не дивлячись на таку різноманітність проведених маніпуляцій, наша держава залишається однією з лідируючих у сфері торгівлі людьми.

Тому, перед Україною, як і перед світовою спільнотою стоїть завдання – запобігти ігноруванню прав людини у виді торгівлі та незаконній міграції. Дані та статистики – це лише розкриті злочини, історії людей. Яким вдалось врятуватися, скільки їх насправді, залишається загадкою. Повноважний Посол Норвегії в Україні Уле Т. Хорпестад висловився, що "кількість ідентифікованих постраждалих, яку ми бачимо сьогодні, може бути лише верхівкою айсберга". Що є доречною думкою. Протидією цього явища займається і Представництво ООН, яке зазначило певний план дій у «Цілях сталого розвитку 2020». Підсумувавши, зазначимо наступне: для протидії торгівлі людьми та незаконної міграції Україною докладено чимало зусиль, зроблені певні кроки, але проблема і досі залишається однією з провідних та дискусійних.

Список використаних джерел

1. В Україні почастишали випадки торгівлі людьми та рабства. Як не стати жертвою? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zik.ua/news/2017/03/28/v_ukraini_pochastishaly_vypadky_torgivli_lyudm_y_ta_rabstva_yak_ne_staty_1069197.
2. Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://stoptrafficking.org/uk>.
3. Протидія торгівлі людьми в Україні: навчально-методичний посібник до спецкурсу / Е. Мручківська, Н. Пахом'юк, О. Кочерга. – Київ: ВАІТЕ, 2017. – 88 с.
4. Протидія торгівлі людьми в Україні (збірник законодавчих актів, видання оновлене та доповнене) / МОМ. // Програма протидії торгівлі людьми Міжнародної організації з міграції (МОМ). – 2016.

ТОРГІВЛЯ ДІТЬМИ. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Лукач В., студент групи КЮс-2015-1 Університету Короля Данила

Науковий керівник: **Гуркова А.В., викладач**

кафедри кримінального права і процесу Університету Короля Данила

(м. Івано-Франківськ, Україна)

Важко переоцінити значення сім'ї в житті кожної дитини. Саме в сім'ї закладаються моральні та етичні основи. Міцна сім'я в умовах економічної і соціальної нестабільності в Україні повинна стати надійним притулком для дитини. Але, на жаль, як свідчать соціологічні дослідження, щорічно виявляється близько 12 тис. дітей, кинутих батьками, більшість з яких віком 3–7 років. У навчально-виховних закладах України перебувають майже 50 тис. дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків, під опікою перебувають близько 40 тис. дітей. Середовище, в якому ростуть і виховуються понад 100 тис. дітей в Україні, є неблагополучним [4].

Торгівля дітьми вже давно нікого не дивує. Її вивченням займаються в США, Великій Британії, Німеччині. На відміну від розвинених країн, котрі ведуть постійну боротьбу з цим ганебним явищем, Україна може похвалитися лише локальними й періодичними акціями.

Торгівля людьми, і дітьми зокрема, привертає сьогодні дедалі більшу увагу міжнародного та європейського співтовариств. Поряд із нелегальним переправленням мігрантів, використання «живого товару» для збагачення становить дуже серйозну гуманітарну, економічну й міграційну проблему в рамках транснаціональної злочинності. Ці явища не нові, але останнім часом вони набули великого поширення, постійно змінюючись та ускладнюючись [6].

Із року в рік усе більше дітей по всьому світу вивозять в інші країни або регіони з метою використання у важкій нелегальній праці, для роботи у сфері секс-послуг, створення дитячої порнографії або з метою всиновлення та випрошування милостині. Щороку 1,2 млн. дітей потерпають від торгівлі людьми, що порівнюється до кількості дітей до 5, також 2 млн. дітей щорічно потерпають від комерційної сексуальної експлуатації, це дані представництва Міжнародної організації з міграції в Україні.

Права дітей порушуються, діти перетворюються у товар, який можна продати, купити, перемістити і перепродати. Дітей змушують жебракувати, їх використовують для роботи у домашньому господарстві, на плантаціях, будівельних майданчиках, шахтах, на виробництві або у сфері розваг. У деяких регіонах світу молодь продають для участі в військових конфліктах [5].

У більшості випадків, викрадачі входять у довіру дитини, після чого жертва з доброї волі слідує за злочинцем. Часто викрадачі можуть представитись добрим знайомим сім'ї. Злочинець перед викраденням може

добре підготуватися, дізнатись імена батьків чи їх знайомих. Після чого викрадач підходить до дитини, наче добре знає її рідню, входить у довіру, не дає дитині часу на роздуми і діє за своїм сценарієм. До прикладу, зловмисник може сказати, що щось погане трапилось з мамою чи батьком і запропонує дитині свою допомогу, підвезти її до дому чи відвести у місце, де зараз перебуває хтось із рідні малюка. Для дитини найбільший страх – це втратити батьків, і вони готові все залишити і бігти до рідних. Саме цим і користуються зловмисники [2].

Особа, якій стало відомо про дитину, яка страждає/постраждала від торгівлі дітьми, зобов'язана невідкладно та із забезпеченням конфіденційності повідомити про це місцеву державну адміністрацію, органи місцевого самоврядування, органи Національної поліції або органи прокуратури. Держава надає допомогу дитині з моменту, коли з'явилися підстави вважати, що вона постраждала від торгівлі дітьми, і до повного завершення реабілітації дитини [3]. На даний момент діє національна безкоштовна лінія з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів.

Велика кількість в торгівлі дітьми виокремлено саме сексуальна експлуатація – одна з найжорстокіших форм насильства до дітей. Діти, які стали її жертвами, зазнають фізичних, емоційних страждань, наслідки яких впливають на все життя і навіть загрожують йому. Простежується тісний зв'язок між торгівлею дітьми, дитячою проституцією та порнографією. Проституція неповнолітніх стала справжньою галуззю тіньової економіки, яка приносить великі прибутки організованим злочинним угрупованням.

Тепер розповсюдження й експлуатація дитячої порнографії – проблема світового рівня. Для реалізації такої продукції, а також для організації її комерційного обігу та подальшого розміщення в різних виданнях, злочинці використовують широко розгалужену мережу книжкових магазинів та секс-шопів. Одним із сучасних засобів передачі продукції дитячої порнографії є розповсюдження її каналами міжнародної комп'ютерної мережі Інтернет [4].

Важливими кроками по вдосконаленню міжнародного співробітництва у сфері протидії торгівлі людьми стали Міжнародна Угода про боротьбу з торгівлею білими рабнями від 18 травня 1904 року з поправками, внесеними Протоколом, затвердженим Генеральною Асамблеєю ООН 3 грудня 1948 року. Результатом наступного етапу розвитку співробітництва держав у протидії торгівлі людьми стала Міжнародна Конвенція про боротьбу з торгівлею білими рабнями від 4 травня 1910 року з поправками, внесеним вищезгаданим Протоколом; Міжнародна Конвенція про Заборону торгівлі жінками й дітьми від 30 грудня 1921 року з поправками, внесеними Протоколом, затвердженим Генеральною Асамблеєю ООН 20 жовтня 1947 року; Міжнародна Конвенція про Заборону торгівлі неповнолітніми жінками від 11 жовтня 1933 року із змінами, внесеними в неї вищезгаданим Протоколом.

Започаткування ефективного міжнародного механізму було закладено у 1949 році Генеральною Асамблеєю ООН шляхом прийняття Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами, яка набрала чинності в Україні 15 лютого 1955 року [1].

На нашу думку можна суттєво знизити ризик викрадення дитини застерігаючи її бути уважнішою. Можна виділити декілька ключових пунктів:

- ніколи не залишати дітей на самоті або ж з малознайомими людьми;
- будувати зі своєю дитиною довірчі відносини, щоб вона могла розповісти про свої побоювання і не шукала "надійних друзів" у незнайомців;
- вчити дитину, що, якщо незнайомець візьме його за портфель або за руку, потрібно голосно кричати "Хто ви? Я вас не знаю".

Отже, торгівля дітьми – це суспільно небезпечне явище, якому необхідне рішуче протидіяння. Боротьба з ним потребує вироблення ефективних методів як на державному рівні так і на міжнародних рівнях. До цього явища потрібно підходити не просто як до серйозної проблеми, а і як до серйозного злочину наслідки якого найчастіше є невідворотними.

Список використаних джерел

1. Войціховський а. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з торгівлею людьми [електронний ресурс] / А. В. Войціховський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=20745>
2. Викрадення дітей [Електронний ресурс] // ПРАВДА ТУТ Львів. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://pravdatut.lviv.ua/programs/tochka-poglyadu/vykradennya-ditej-30-06-2017>
3. Закон України Про протидію торгівлі людьми [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>
4. Сервецький І. В. Викрадення дітей як вид злочинної діяльності організованих злочинних угруповань [Електронний ресурс] / І. В. Сервецький, Д. Г. Казначеев. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bestreferat.ru/referat-231595.html>
5. Торгівля дітьми – як себе застерегти [Електронний ресурс] // Фундація "Гармонізоване суспільство" – Режим доступу до ресурсу: <https://fundacia.org.ua/index.php/razom-do-uspihy/20-2012-02-21-10-18-40>
6. Філоненко С. Бізнес на дітях: контрольна для дорослих [Електронний ресурс] / Світлана Філоненко. // громадянське суспільство. – 2008. – №21. – Режим доступу до ресурсу: <http://veche.kiev.ua/journal/1183/>

**ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ У
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ**

Лялік В., Книжницький М., Невгамонний О., студенти

групи Юс-2015 -1 Університету Короля Данила

*Науковий керівник: Рудак Т.В., викладач кафедри богослов'я та
суспільствознавчих дисциплін імені Академіка УАН Івана Луцького
Університету Короля Данила (м. Івано-Франківськ, Україна)*

З усіх видів порушень прав людини, що привертають увагу міжнародного співтовариства, торгівля людьми є, безперечно, одним з найбрутальніших та найбільш актуальних проблем сучасності. (Торгівля людьми і людськими органами [8].

Враховуючи небезпеку транснаціональної торгівлі людьми за сучасних умов, Україною вживаються заходи щодо протидії цьому протиправному міжнародному явищу. Так, на виконання основних положень Конвенції ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю [3], яка доповнюється Протоколом "Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї" [7], чинним законодавством торгівлю людьми визначено як суспільне небезпечне діяння, що тягне за собою кримінальну відповідальність.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що сьогодні торгівля людьми, жертвами якої стають жінки, чоловіки і діти, є злочином, що вчиняється з метою примусової праці, сексуальної експлуатації, примусового жебрацтва, вилучення органів. За рівнем злочинної прибутковості торгівля людьми посідає одне з перших місць, поступаючись лише доходам від наркобізнесу і торгівлі зброєю [5, ст. 118].

Метою цієї статті є аналіз трансформації підходів до розгляду проблем торгівлі людьми, визначенні динаміки її чинників, нових тенденцій в існуванні торгівлі людьми, спираючись на дослідження, які проводилися в Україні в 2003 р., наукові публікації фахівців (Бандурки О.М., Куца В.М., Лизогуба Я.Г., Орлеана А.М. та ін.)

Аналіз діяльності сучасних работоргівців та існуючої ситуації на ринку "живого товару" свідчить про те, що основною і першочерговою причиною торгівлі людьми є нерівномірність соціально-економічного розвитку окремих регіонів світу. Це призвело до того, що (в контексті даного злочину) всі країни світу можна поділити на дві частини. Першу з них складають так звані країни-донори – держави, громадяни яких стають жертвами торгівлі людьми. Як правило, це постіндустріальні країни зі слабо розвинутою економікою та низьким рівнем соціальної захищеності населення. Друга частина – це країни-

реципієнти (держави, на територію яких ввозиться “живий товар”), до яких належать країни з високим соціально-економічним рівнем розвитку.

Розглядаючи механізм здійснення торгівлі людьми, необхідно виділити і поняття “країна-транзит”. Це держава, через територію якої “живий товар” переправляють до країни-реципієнта. Переважно в якості країн-транзитів використовуються держави з високим рівнем корупції та відносною “прозорістю” кордонів. Україна сьогодні є країною-донором і країною-транзитом.

Основними країнами-реципієнтами “живого товару” з України є країни Західної Європи (Німеччина, Італія, Іспанія, Бельгія), а також Туреччина, Греція, Ізраїль, США, Об'єднані Арабські Емірати та ін. Останнім часом неухильно зростає потік громадян України, що різними шляхами виїжджають до Австралії [6, с.4].

У Кримінальному кодексі України кримінально-правова норма, що передбачає відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини розміщена в розділі "Злочини проти волі, честі та гідності особи". У статті 149 КК України дається принципово нове визначення цього суспільно небезпечного діяння, що розкривається як продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці [4].

У звіті Державного департаменту США про торгівлю людьми у світі у 2016 році Україну помістили в другу групу як «країну походження, транзиту й призначення для чоловіків, жінок та дітей, які зазнають примусової праці та сексуальної експлуатації». Кількість випадків торгівлі людьми та рабства в Україні почастишали. І це зумовлено не лише перманентною кризою та низьким життєвим рівнем, – нині через неконтрольовану ділянку кордону з Росією, окрім зброї та боєприпасів, переміщаються жертви та злочинці торгівлі людьми. Україна продовжує боротися з цим ганебним явищем, відтак 2017-й рік оголосила роком боротьби з торгівлею людьми [1].

В Україні виявленням та протидією торгівлі людьми займаються державні органи – Мінсоцполітики, Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція, Держприкордонслужба та низка громадських організацій.

У 2017 року поліція виявила 263 злочини, пов'язані з торгівлею людьми і припинила діяльність цих злочинців.

Цей показник майже втричі більший, ніж за весь 2016 рік. У ході досудового розслідування встановлено 281 потерпілу особу від торгівлі людьми. Серед них – 156 жінок, 106 чоловіків, 9 неповнолітніх та 10 малолітніх дітей [2].

Росія залишається основною країною призначення для торгівлі людьми з України – 67% випадків у 2016 році. На другому місці – країни-члени Європейського Союзу, звідки повернулося 17% постраждалих осіб, з них понад 86% постраждали у Польщі, решта – в Італії, Німеччині, Греції, Фінляндії, Литві, Австрії, Чехії та Великобританії. Кількість осіб, які постраждали від внутрішньої торгівлі людьми, зростає і в минулому році становила 9% від загальної кількості випадків.

Наприкінці жовтня 2016 року, відповідно до рекомендацій міжнародної спільноти, віце-прем'єр-міністр України доручив міністерству фінансів України передбачити у Національному бюджеті на 2017 рік збільшення фінансування державної програми з протидії торгівлі людьми до 5 млн гривень (близько 200 000 доларів США), а обласним державним адміністраціям виділити достатнє фінансування з місцевих бюджетів. Також в листопаді 2016 р. уряд України підвищив одноразову фінансову допомогу постраждалим від торгівлі людьми – з одного до трьох мінімальних прожиткових мінімумів (близько 180 доларів США).

У 2016 році Мінсоцполітики ініціювало розробку національної стратегії запобігання торгівлі людьми та узгодило її з іншими суб'єктами у сфері протидії торгівлі людьми під час засідань міжвідомчих робочих груп. В грудні 2016 р. під час засідання Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй окреслили загальні проблеми, пов'язані з торгівлею людьми на непідконтрольних уряду України територіях [1].

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що: торгівля людьми – третій по прибутковості після торгівлі зброєю та наркотиками вид злочинної діяльності. Незважаючи на те, що держави вживають заходів для попередження та запобігання цьому явищу, воно продовжує катастрофічно поширюватися в нашому суспільстві.

В Україні проблема торгівлі дітьми загострюється у зв'язку з тим що зовні такі діяння мають вигляд усиновлення неповнолітніх іноземцями. Ще однією складністю є відсутність двосторонніх договорів між Україною та іншими державами в галузі боротьби з цим злочином, внаслідок чого унеможлиблюється його розкриття.

На нашу думку, світова спільнота повинна впроваджувати в життя справді дієві механізми для запобігання торгівлі людьми, а не лише декларувати загальні принципи таких дій. Щодо України, то необхідно провести офіційні дослідження з метою наступного вдосконалення законодавства у цій сфері та підвищення ефективності його застосування.

Список використаних джерел

1. Випадки торгівлі людьми та рабство в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zik.ua/news/>
2. Департамент комунікації Національної поліції України.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (995_789), прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15.11.2000 р.
4. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131.
5. Митрофанов І.І. Торгівля людьми: кримінально-правове визначення поняття // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2012. – №3. – С.118-123.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2-х ч. / Під заг. ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка – К.: МП «Каннон» , 2008р., - ст.1103.
7. Протокол про запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї (995_791), що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15.11.2000 р.
8. Торгівля людьми і людськими органами [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ukrreferat.com/>

ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ В РАМКАХ СЕКС-ТУРИЗМУ

Опрісник Х., студентка групи КЮс-2015-1 Університету Короля Данила
Науковий керівник: **Гуркова А. В., викладач**
кафедри кримінального права і процесу Університету Короля Данила
(Івано-Франківськ, Україна)

Фактом приєднання до Конвенції ООН про права дитини та її ратифікацією Україна поклала на себе зобов'язання щодо захисту прав дітей та тим самим визнала свою відповідальність перед світовим співтовариством щодо забезпечення на своїй території всіх положень даного документу.

Згідно з Конвенцією про права дитини, у зв'язку з фізичною та розумовою незрілістю дитина потребує особливої охорони, турботи і допомоги, у тому числі належного правового захисту, для повного і гармонійного розвитку її особистості. Слід відмітити, що експлуатація дитини знаходиться у явному протиріччі з наведеними вимогами.

Сексуальна експлуатація дитини — це сексуальне зловживання відносно

дитини з боку дорослої особи за винагороду, що надається безпосередньо дитині або третім особам. Дитина в такій ситуації розглядається як сексуальний об'єкт та товар. У міжнародних документах виділено 5 основних форм комерційної сексуальної експлуатації дитини: експлуатація дитини в проституції, в порнографії, в туризмі, торгівля дітьми із сексуальною метою та ранній шлюб.

Сексуальна експлуатація дітей в цілому ряді країн світу стала сьогодні однією зі сфер особливо небезпечної злочинної діяльності, порушень прав дитини. Дитяча міжнародна організація ЮНІСЕФ наголошує, що мільйони дітей у світі потерпають від сексуальної експлуатації і страждають від насильства [5].

За даними соціологів, зокрема Українського інституту соціальних досліджень ім. Олександра Яременка кожна 6–7 повія в Україні — неповнолітня. За оцінками, кількість жінок/дівчат, які надають сексуальні послуги за винагороду, в Україні сягає 70 тис. осіб, із них кількість дівчат у віці від 14 до 19 років — 15 тис. осіб. Йдеться про жінок/дівчат, які надають сексуальні послуги на постійній основі. Підрахунки щодо кількості дівчат, які час від часу вступають в сексуальні стосунки не проводилися. (зелена книжка).

Відповідно до визначення міжнародної організації ЕСПАТ дитячий секс-туризм означає сексуальну експлуатацію дітей і підлітків особами, які не проживають в тих місцях, де вчиняють насильство над дітьми [4].

Дитячий секс туризм (дитяча проституція) – проституція осіб віком до 18 років, яка розвинена в багатьох країнах. У переважній більшості держав переслідується законодавством.

Додатковий протокол до Конвенції про права дитини, що стосується торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, визначають дитячу проституцію як «практику, коли дитина використовується з метою отримання сексуальних послуг особами за винагороду або будь-яку іншу форму компенсації» (стаття 2b). Винагорода чи компенсації може надаватися як самій дитині, так і третім особам [3].

Проблема дитячого секс-туризму в Україні існує, але є латентною. Її латентність пов'язана із складністю виявлення таких злочинів, корупцією тощо. Малолітні жертви секс-туристів зазвичай не розуміють, що вони є об'єктами злочинних дій і нерідко сприймають заробіток шляхом надання секс-послуг, як норму. Українське суспільство терпимо ставиться до явища дитячого секс-туризму. Більшість людей під поняттям «дитина» розуміють дітей віком до 10 років. Проте, як показало дослідження, більшість відомих випадків дитячого секс-туризму стосуються експлуатації підлітків. І хоча підлітки виглядають і сприймаються сторонніми як дорослі, наслідки розбещення для них є не менш руйнівними. Зростання пропозиції на сексуальні послуги в Україні свідчить про те, що Україна приваблює іноземців доступністю послуг дітей та безкарністю за

такі дії.

Однією з основних причин поширення сексуальної експлуатації дітей є відсутність розуміння прав людини стосовно дітей з боку суспільства, як країни-постачальника, так і країни призначення. Зрозуміло, що зубожіння певних прошарків українського суспільства (за рівнем життя Україна стоїть на 78 місці, 2,6 млн. дітей живуть у малозабезпечених сім'ях, а 156 тис. – у неблагополучних) спричиняє ситуацію, коли 80 % дітей вказує на «бажання вижити» як основну причину роботи в проституції. До соціальних чинників можна віднести і зміну ціннісних, моральних орієнтирів, і негативний вплив мас-медіа, і поширення у суспільній свідомості ілюзій легкого життя за кордоном, привабливості роботи в проституції та порнографії, і байдужість громад до соціально невлаштованих верств (50 тис. дітей є безпритульними), і зниження рівня соціального контролю з боку міліції, школи, медичних закладів, і навіть корупція в органах влади, а також специфіка сім'ї, близького оточення, особистісні характеристики дітей, природжені й набуті психічні патології (адиктивність, гіперсексуальність та ін.) [6].

Варто зазначити, що сексуальна експлуатація дітей в якості секс-туризму в українському законодавстві може кваліфікуватися за низкою статей Кримінального кодексу (ст.ст. 149, 155, 156, 301, 302, 303), які захищають життя, здоров'я, гідність, волю неповнолітніх

Актуальними напрямками боротьби проти сексуальної експлуатації дітей залишаються юридичне попередження та просвітницька робота. Юридичний аспект профілактики включає в себе: розвиток правової бази захисту дітей від злочинних посягань; правозастосування і практичну діяльність правоохоронних органів; правову освіту населення з питань захисту дітей [1].

З метою посилення профілактики секс-туризму та захисту дітей від цього виду злочинів пропонується:

- державні органи мають включити питання боротьби з дитячим секс-туризмом пріоритетним і невід'ємним пунктом всіх планів економічного розвитку у сфері туризму. Національна туристична політика повинна бути прозорою в питаннях захисту дітей, з чіткими вимогами до приватного сектору;

- залучити приватний сектор до боротьби з дитячим секс-туризмом. Необхідно, щоб сфера приватного туристичного сектору, великі готелі та туроператори взяли до уваги, що комерційна сексуальна експлуатація дітей відбувається здебільшого під час подорожей і туризму

- туристичним державам необхідно розробити стратегії щодо співпраці; постійно привертати увагу туристів, громадян, працівників сфери надання туристичних послуг до проблеми сексуальної експлуатації дітей та підлітків, роз'яснювати, що такі дії є неприпустимими та кримінально-караними.

Звісно тільки в комплексі дані положення зможуть дати позитивний результат у профілактиці дитячого секс-туризму.

Список використаних джерел

1. Вчинення злочинів, пов'язаних із сексуальною експлуатацією неповнолітніх у туристичному бізнесі: причини, шляхи подолання [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&Image_file_name=PDF%2Fadv_2011_12_10.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0
2. Вопросы и ответы о коммерческой эксплуатации детей : информ. буклет ЭКПАТ Интернешнл.- Таиланд : ЕСПАТ, 2001. – 38 с.
3. Сексуальна експлуатація дітей в Україні: стан та заходи протидії / Н.П.Бочкор, Л.Г.Ковальчук та інш.- за заг ред. К.Б.Левченко, Л.Г.Ковальчук.- Харків.-Права людини, 2014.-64 с.
4. Система захисту дітей від жорстокого поводження : навч.-метод. посібн. / за ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К. : Держсоцслужба, 2005. – 396 с
5. Швед О. В. Аналіз чинників, що призводять до комерційної сексуальної експлуатації дітей (КСЕД) // Український Соціум. – 2005. – № 4(9). – С. 76-83
6. Швед О. В. Сексуальна експлуатація неповнолітніх як соціальне явище: тенденції і шляхи профілактики : автореф. дис. ... канд. соц. наук / О. В. Швед. – Харків, 2006.

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ АБО ТКАНИН ЛЮДИНИ ТА ДОНОРСТВА

Южека Р., слухач магістратури 5-го курсу навчальної групи М-ЮД-722 д
юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
Науковий керівник: **Соболь О.І., доцент** кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
к.ю.н., доц. (м. Дніпро, Україна)

Людина та її права є найбільшою цінністю у правовій та соціальній державі. Захист цих прав повинен бути побудований на антропоцентричній природознавчій концепції, згідно з якою вирішення основних правових завдань повинно здійснюватися в інтересах людини. У системі гарантованих законодавством прав людини одне з найбільш важливих місць посідають її біологічні права, які охороняються не тільки Конституцією України, але й Кримінальним кодексом України (далі – КК України).

Проблемам захисту та відповідальності про незаконне донорство та трансплантацію приділяють активну увагу вітчизняні та іноземні вчені-правознавці: Н.Б. Болотіна, З.В. Ромовська, В.К. Грищук, О.В. Тіхоміров, М.М. Малєїна, Г.М. Красновський, Т. Гурська, М. Ардашева та інші. Зазначені автори порушують проблеми правового регламентування донорства та трансплантації у галузях цивільного, кримінального, сімейного та медичного права. Проте, не зважаючи на проведення значного науково-теоретичного аналізу питань, пов'язаних з донорством та трансплантацією, виникає цілий ряд проблем, пов'язаних з необхідністю криміналізації діянь, що передбачені КК України.

Метою нашого дослідження є кримінально-правовий розгляд проблемних питань щодо криміналізації діянь проти життя та здоров'я у сфері трансплантації органів або тканин людини та донорства.

Відповідно до положень ч. 2 ст. 28 Конституції України, жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом. Застосування медико-біологічних експериментів на людях допускається із суспільно корисною метою за умови їх наукової обґрунтованості, переваги можливого успіху над ризиком спричинення тяжких наслідків для здоров'я або життя, гласності застосування експерименту, повної інформованості та вільної згоди повнолітньої дієздатної фізичної особи, яка підлягає експерименту, щодо вимог його застосування, а також за умови збереження в необхідних випадках лікарської таємниці [1]. Забороняється проведення науково-дослідного експерименту на хворих, ув'язнених або військовополонених, а також терапевтичного експерименту на людях, захворювання яких не має безпосереднього зв'язку з метою дослідження.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 року № 1007-XIV, трансплантація – спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці реципієнту органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини. Анатомічні матеріали – це органи, тканини, анатомічні утворення, клітини людини або тварини [2]. Діюче кримінальне законодавство передбачає наступні склади злочинів у сфері протиправних суспільно-небезпечних діянь проти життя та здоров'я особи: ст. 142 КК України (Незаконне проведення дослідів над людиною); ст. 143 КК України (Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини); ст. 144 КК України (Насильницьке донорство) [3]. У контексті багатьох проблемних питань, пов'язаних із кваліфікацією злочинних діянь, відсутності чіткої криміналістичної характеристики та дієвої методики розслідування цих злочинних посягань виникають також і проблеми кримінально-процесуального характеру. Вони також пов'язані з особою потерпілого у цих злочинах.

Ст. 142 КК України передбачає незаконне проведення дослідів над людиною. Об'єктивна сторона злочину складається з трьох елементів: 1) діяння

у формі дії – незаконне проведення медико-біологічних, психологічних або інших дослідів над людиною; 2) суспільно небезпечний наслідок у вигляді створення стану небезпеки для життя і здоров'я потерпілого; 3) причинний зв'язок між цими двома елементами. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом щодо діяння (оскільки винний має усвідомлювати незаконність своїх дій) та необережністю щодо наслідків. Якщо винний свідомо допускав чи бажав створення небезпеки для життя і здоров'я потерпілого, його дії слід кваліфікувати як замах на заподіяння тілесних ушкоджень або на вбивство. Суб'єкт злочину – загальний. Кваліфікуючими ознаками відповідно до ч. 2 ст. 142 КК України виступають: вчинення злочину щодо неповнолітнього; вчинення злочину щодо двох або більше осіб; вчинення злочину способом примушування або обману; суспільно небезпечні наслідки у вигляді тривалого (понад три тижні) розгляду здоров'я потерпілого.

Ст. 143 КК України містить кілька складів злочинів. У ч. 1 цієї статті передбачено відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. Об'єктивна сторона злочину складається з діяння – порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. Таким чином, цей склад злочину є формальним і вважається закінченим з моменту вчинення відповідних дій. Предметом трансплантації відповідно до положень ст. 143 КК України є окремі види анатомічних матеріалів – лише органи або тканини людини. Суб'єктивна сторона злочину характеризується умисною формою вини (прямий умисел). Суб'єкт злочину – загальний, хоча, наприклад, Г. В. Чеботарьова вважає, що суб'єкт злочину в цьому разі є спеціальним [4].

У ч. 2 ст. 143 КК України передбачено відповідальність за вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації. Незважаючи на визначення в законі предметів трансплантації у формі множини, відповідальність настає за вилучення хоча б одного органу або тканини. Способом вчинення цього злочину є примушування або обман. Примушуванням є фізичний або психічний вплив на потерпілого із застосуванням насильства або погрози з метою отримання його згоди на вилучення органу або тканини. Під обманом слід вважати дії, спрямовані на приховування від потерпілого факту вилучення органу або тканини, у тому числі у вигляді надання неповної інформації про суть проведеного втручання. Злочин є закінченим з моменту позбавлення потерпілого органу або тканини, тобто розірвання природних зв'язків між організмом і його частиною, яка є предметом вилучення.

Ч. 3 ст. 143 КК України передбачає кримінальну відповідальність за вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації, вчинені щодо особи, яка: а) перебувала в безпорадному стані; б) перебувала в матеріальній або іншій залежності від

винного.

Ч. 4 ст. 143 КК України встановлює кримінальну відповідальність за незаконну торгівлю органами або тканинами людини. Відповідно до положень ст. 18 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» укладання угод, що передбачають купівлю-продаж органів або інших анатомічних матеріалів людини, за винятком кісткового мозку, забороняється [2]. Торгівлею є укладання угод, у тому числі усних, предметом яких є оплата передача органу людини або її тканини. Злочин вважається закінченим з моменту вчинення дій, які винний вважає необхідними для здійснення купівлі-продажу, тобто фактичної передачі предмета угоди в обмін на грошові кошти готівкою або інші форми оплати. Відповідальність настає як за продаж, так і за купівлю органів або тканин людини. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і корисливим мотивом. Суб'єкт злочину – загальний.

Ч. 5 ст. 143 КК України передбачає відповідальність за вчинення одного з попередніх злочинів за попередньою змовою групою осіб, а також за окрему форму злочину – участь у транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю. Об'єктивна сторона злочину полягає у вчиненні певних дій (фізичних або інтелектуальних), які впливають із функцій відповідної організації. Злочином є участь в діяльності хоча б однієї організації. Поняття транснаціональної організації, яка займається такою діяльністю, може бути виведене з урахуванням ст. 28 і ст. 143 КК України. Транснаціональною є організація, діяльність якої поширюється на дві або більше країни.

Відповідно до положень ст. 46 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801-XII, здавання крові, її компонентів для подальшого використання їх для лікування, виготовлення відповідних лікарських препаратів або використання в наукових дослідженнях здійснюється повнолітніми дієздатними фізичними особами добровільно. Забороняється насильницьке або шляхом обману вилучення крові у фізичної особи з метою використання її як донора [5]. Згідно з положеннями ст. 2 Закону України «Про донорство крові та її компонентів» від 23 червня 1995 року № 239/95-ВР, донорство крові та її компонентів – це добровільний акт волевиявлення людини, що полягає у даванні крові або її компонентів для подальшого безпосереднього використання їх для лікування, виготовлення відповідних лікарських препаратів або використання у наукових дослідженнях [6]. Кримінальний закон встановлює відповідальність за насильницьке або шляхом обману вилучення крові у людини з метою використання її як донора. Не є предметом аналізованого злочину плазма крові або інші її компоненти, кров померлої людини. Об'єктивна сторона злочину складається з двох елементів: 1) діяння у формі дії – вилучення крові; 2) спосіб вчинення злочину – із застосуванням насильства (фізичного або психічного) або шляхом обману.

Злочин вважається закінченим з моменту вилучення будь-якого обсягу крові у потерпілого. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом та метою використання потерпілого як донора. Донор – це особа, в якій за життя або після її смерті взято анатомічні матеріали для трансплантації або виготовлення біоімплантів. Використання особи як донора з точки зору медичного законодавства передбачає в тому числі трансфузію йому його власної крові чи її компонентів. Хоча за наявності всіх медичних показань такі дії, вчинені з використанням насильства або шляхом обману, не можуть бути кваліфіковані за ст. 143 КК України. Суб'єкт злочину – загальний.

Ч. 2 ст. 144 КК України передбачає такі кваліфікуючі ознаки, які стосуються спеціального потерпілого: неповнолітній; особа, яка перебувала в безпорадному стані; особа, яка перебувала в матеріальній залежності від винного. У ч. 3 ст. 144 КК України встановлено особливо кваліфікуючі ознаки злочину, зокрема: вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб; вчинення злочину з метою продажу.

Таким чином, чинний Кримінальний кодекс України, містить правові норми, що встановлюють відповідальність за злочинні порушення сфері трансплантації органів або тканин людини та донорства. Кримінальна відповідальність за порушення порядку трансплантації органів та тканин людини в науці кримінального права є особливо актуальною, але недостатньо теоретично розробленою, що безумовно, перешкоджає правильному й остаточному застосуванню правоохоронними органами закону про кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 19. – Ст. 583): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. – Заголовок з екрана.
2. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 року № 1007-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – №41. – Ст.377 (Із змінами, внесеними згідно із Законами): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>. – Заголовок з екрана.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III: за станом на вересень 2015 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25–26. – Ст.131 (Із змінами, внесеними згідно із Законами): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Заголовок з екрана.

4. Чеботарьова Г. В. Кримінально-правові проблеми трансплантації органів або тканин людини та донорства крові: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Г. В. Чеботарьова / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2003. – 219 с.

5. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – №4. – Ст.19 (Із змінами, внесеними згідно із Законами): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>. – Заголовок з екрана.

6. Закон України «Про донорство крові та її компонентів» від 23 червня 1995 року № 239/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 23. – Ст.183 (Із змінами, внесеними згідно із Законами): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/239/95-вр>. – Заголовок з екрана.

Наукове видання

Матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозіуму

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Упорядники:

О.В.Острогляд, Л.Б. Федик

Художнє оформлення:

І. В. Гребенюк

Видано за авторською редакцією

Підп. до друку Формат 60x84/16
Папір офс. Друк різнографічний. Гран. Georgia
Умовн.др.арк. 10,23. Наклад 300.